Iustini Historia ex Trogo pōpeio quattuor & triginta epithomatis collecta.

Lucii Flori Epithomata quattuor q̄ cultissima in decē Titi Liuii decadas

Sexti Ruffi cōsularis viri ad Valentianum Augustum de Historia Romana opus dignissimum.

IEHAN PETIT

Venales reperiūtur In vico sancti Iacobi Sub Leone Argenteo

Historiarũ (quas Iustinus vir multę litteraturę ex Trogi Pompei voluminibus plurimis colegit) Index q̃emendatissimus & ãplissimus hic facili ordine subiungitur.

T

Finis Indicis Iustini historici.

¶Historiarum Lucii Flori in titi Liuii decem decadas (quæ i hoc ope sparsim traditæ sunt sub principaliũ litterarũ suarũ ordine) compendiosa & emendata collectio.

D

T

τελος τῷ θεῷ χαρις.

IVSTINI HISTORICI CLARISSIMI TROGI POMPEII HISTORIAS EXORDIVM.

CVm multi ex Romanis etiam consularis dignitatis viri res romanas græco peregrinoq; sermone in historiam cōtulissent: seu ęmulatione glorię: seu varietate & nouitate opis delectatus vir priscę eloquentię. Trogus Pompeius græcas & totius orbis historias latino sermone cōposuit: vt cum nostra græce gręca quoq; nr̄a ligua legi possent: prorsus rem magnam & animi & corporis aggressus. Nam cum plęrisq; auctoribus singulorum regum vel populorum res gestas scribētibus opus suū ardui laboris videret: nōne Pōpeius nobis herculea audacia orbē terrarꝫ aggressus videri debet: cuius libris oīm sæculorum: regum nationū: populorumq; res gestæ cōtinentur? Et quæ historici græcoꝝ prout commodū cuiq; fuit: inter se gregatim occupauerūt: omissis q̄ sine fructu erant: ea omnia Pōpeius diuisa tēporibus: & serie rerum cōgesta cōposuit. Hoꝝ igitur quattuor &.xl. voluminum (nā totidem ędidit) per ociū: quo in vrbe versabamur. cognitione quęq; digna excerpsi. Sed omissis his q̄ nec cognoscēdi voluptate iucūda: nec exēplo erant necessaria: breue veluti corpusculum floꝝ feci. vt haberent & qui græca didicissent: quo admonerentur: & qui nō didicissent: quo instruerentur. Quod ad te nō tam cognoscēdi q̄ emēdandi causa transmisi: simul & ocij mei: cuius & Cato reddendam operam putat: apud te ratio cōstaret. Sufficit enim mihi in hoc tēpore iudicium tuum apud posteros: cum obtrectationis inuidia decesserit industriæ testimonium habituro.

Trogi historia.

Quattuor & quadraginta volumia scripsit Trogus.

Iustini historici in Pompeij Trogi historias Liber Primus Incipit.

PRincipio rerum. gentium: nationumq; imperium penes reges erat: quos ad fastigiū huius maiestatis nō ambitio popularis: sed spectata inter bonos moderatio ꝓuehebat. populus nullis legibus tenebatur. Arbitria principiū pro legibus erant. Fines imperij tueri

Arbitria principū pro legibus erāt.

magisq̃ proferre mos erat. Intra suam cuiq; patriam regna finiebã tur. Primus omnium Ninus rex Assyriorum veterẽ & quasi auitũ gentium morẽ noua imperij cupiditate mutauit. Hic primus intu lit bella finitimis & rudes adhuc ad resistendũ populos terminos vsq; libyæ perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores. Ve
Tanais rex scy thiæ.
xores rex ægypti. & scythiæ rex Tanais: quorum alter in pontum alter vsq; ægyptum excessit. sed longinqua non finitima bella ge rebãt. nec imperium sibi: sed populis suis gloriam quærebant. cõ tentiq; victoria imperio abstinebant. Ninus magnitudinem que sitæ dominationis continua possessione firmauit. Domitis igitur proximis cum accessione virium fortior ad alios transiret: & pro xima quæq; victoria instrumentum sequentis esset: totius orien
Zororastes magice artis inuentor
tis populos subęgit. Postremum illi bellum cũ zoroastre rege Ba ctrianorũ fuit: qui primus dicitur artes magicas inuenisse: & mũ di principia: syderumq; motus diligentissime spectasse. Hoc occi so & ipse decessit: relicto impubere adhuc filio Nino: & vxore Se miramide. Hæc nec immaturo puero ausa tradere imperium nec ipsa imperium palam tractare: tot ac tantis gentibus vix patiẽter vni viro: nedum fœminę parituris: simulat se pro vxore Nini filiũ. pro fœmina puerum. Nam & statura vtriq; mediocris: & vox pari ter glacilis: & liniamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis: tiara caput tegit: & ne nouo habitu aliquid occultare videretur: eodem ornatu & populum vestiri iu bet: quem morem vestis exinde gens vniuersa tenet. Sic primis initijs sexum mentita puer credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine vbi inuideam superatam putat: quę sic fate tur quem ve simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit: sed admirationem auxit: ꝙ mulier non fœminas modo virtute: sed
Babylonis conditio.
etiam viros anteiret. Hæc babyloniam condidit: murumq; vrbis cocto latere circumdedit: harena bitumine interstrata: quæ mate ria in illis locis passim e terra exæstuat. Multa alia preclara huius reginæ fuere. Si quidem non contenta acquisitos a viro regni ter minos tueri: æthiopiam quoq; regno suo adiecit. Sed & indię bel lum intulit: quo præter illam & Alexãdrum magnum nemo intra uit. Ad postremum cum concubitum filij petisset: ab eodem inter fecta est. ij. & .xl. annos post Ninum regno potita Filius eius Ni nus contentus elaborato a parentibus imperio belli studia depo suit: & veluti sexum cum matre mutasset: raro a viris visus in fœmi

narũm turba conſenuit. Poſteri quoq; eius exẽpla ſecuti reſpõſa gentibus per internũcios dabant. Imperiũ aſſyrij qui poſtea ſyrij dicti ſunt annos. M.ccc. tenuere. Poſtremus apud eos regnauit Sardanapalus vir muliere corruptior. Adhuc videndum (quod nemini ante eum permiſſum fuerat) pręfectus ipſius medis præ poſitus nomine Arbuctus: cum admittit magna ambitione ęgre obtinuiſſet: inuenit eum inter ſcortorum greges purpuram colo nentem: & muliebri habitu: cum mollitia corporis: & oculorum laſciuia omnes fœminas anteiret, penſa inter virgines partientem. Quibus viſis indignatus tali fœmine tantum virorum ſubiectum: tractantiq; lanam ferrum & arma portantes parere: progreſſus ad ſocios ſuos: quid viderit refert. Negat ſe ei parere poſſe qui ſe fœminam malit eſſe q̃ virum. Ft igitur coniuratio, bellum Sardanapalo infertur. quo ille audito non vt vir regnum defenſurus: ſed vt metu mortis mulieres ſolent: primo latebras circumſpexit: mox deinde cum paucis & incompoſitis in bellum progreditur. Victus in regiam ſe recipit & extructa pyra ſe & diuitias in incendium mittit hoc ſolo imitatis virum.

Aſſyrij olim ide ſyrij dicti

Sardanapalus arbactus.

Sardanapali exitus

aſtyages

Poſt hæc ſtatuatur rex interfector eius Arbactus qui præfectus medornm fuerat. Is imperium ab aſſyrijs ad medos trãſfert.

Poſt multos deinde reges per ordinem ſucceſſionis regnum ad aſtyagen deſcendit. Hic per ſomnũ vidit ex naturalibus filie: quam vnicam habebat vitam enatam: cuius palmite oĩa aſia obumbrabatur. Conſulti harioli ex eadem filia nepotem ei futurum (cuius magnitudo prænunciatur) regniq; ei amiſſionem portandi reſponderunt. Hoc reſponſo perterritus neq; claro viro: neq; ciui dedit filiam: ne paterna mater neq; nobilitas nepotis animum extolleret: ſed de gente obſcura tunc temporis perſaꝝ Cambyſi mediocri viro in matrimonium tradidit. Ac nec ſic quidem ſomni metu depoſito grauidam ad ſe filiam accerſit: vt ſub aui potiſſimum conſpectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago regis omnium conſiliorum participi. Is veritus ſi ad filiam mortuo rege veniſſet imperium: eo quod nullũ aſtyages virilis ſexus genuerat: ne illa necati īfantis vltionem: quã a patre nõ potuiſſet: a miniſtro exigeret, paſtori regij pecoris puerũ exponẽdum tradidit. Forte eodẽ tempore & ipſi paſtori filius natus erat. Eius igitur vxor audita regij infantis expoſitione, ſummis p̃cibus rogat ſibi afferri oſtẽdiq; pueꝝ: cuius

Cãbyſes

Harpagus.

precibus fatigatus paſtor reuerſus in ſiluam inuenit iuxta infan/
tem canem fœminam paruulo vbera prebētem: & a feris & aliti/
bus defendentem. Motus etiam ipſe miſericordia:qua motam
ipſam canem viderat:puerū defert ad ſtabulū/ eadē cane anxie
proſequente:quē vt in manū mulier accepit veluti ad notā allu/
ſit:tantuſq; in illo vigor & dulcis quidam blandientis riſus appa/
ruit:vt paſtorem vxor vltro rogaret:quo ſuum portum pro illo ex
poneret. permitteretq; ſibi ſiue fortunæ ipſius/ ſiue ſpei ſuę pue
rum nutrire. Atq; ita permutata ſorte paruulorum hic ꝑ filio pa
ſtoris educatur:ille pro nepote regis exponitur. Nutrici ſparcon
poſtea nomen fuit: quia canem Perſe ſic vocant. Puer deinde

Attur. Cyri for/tunam.

cum inter paſtores eſſe Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludē
tes ſorte delectus cum per laſciuiam contumaces flagellis ceci/
diſſet:a parentibus puerorum querela eſt regi delata. indignan/
tibus a ſeruo regio ingenuos homines ſeruilibus verberibus affe
ctos. Ille accerſito puero & interrogato:cum nihil mutato vultu
feciſſe ſe vt regē reſpondiſſet: admiratus conſtantiam in memo
riam ſomnij reſponſiq; reuocatur. Atq; ita cum & vultus/ & ſimi
litudo/ & expoſitionis tempus/ & paſtoris confeſſio conuenirent
nepotē agnouit. Et quoniā defunctus ſibi ſomnio videretur:agi
tato inter paſtores regno: animū minacem dūtaxat in illo fregit

Attur. aſty agis vltionē.

Cęterum Harpago amico ſuo infeſtus in vltionem ſeruati nepo
tis filium eius interfecit:epulandumq; patri tradidit. Sed Harpa
gus ad præſens tempus diſſimulato dolore odium regis in vin/
dictę occaſionē diſtulit. Interiecto demum tēpore cū adoleuiſſet
Cyrus dolore orbitatis admonitus:ſcribit ei: vt relegatus in per
ſas ab auo fuerit:vt occidi eum paruulum auus iuſſerit:vt benefi
cio ſuo ſeruatus ſit:vt regem offenderit. vt filium amiſerit. Hor/
tatur exercitū:paret:& pronam ad regnū viam ingrediatur:me
dorum trāſitionem pollicitus. epiſtolaq;:quia palam ferri nequi/
bat:regis cuſtodibus omnes aditus obſidentibus exenterato le/
pori inſeritur: lepuſq; in perſas Cyro ferendus fido ſeruo tradi/
tur/addita ſunt retia: vt ſub ſpecie venationis dolus lateret. Le/
ctis ille epiſtolis eandem viam ſomnio aggredi iuſſus eſt. Sed p̄
monitus vt quem primum poſtera die obuium haberet ſocium
cœptis aſſumeret. Igitur ante lucano tempore ruri iter ingreſſus

Sybaris.

obuiam habuit ſeruum de ergaſtulo cuiuſdam medi nomine Sy
barem. Huius requiſita origine vt in perſis genitū:audiuit dem/

ptis compedibus absumptoq; comite persepolim vrbẽ egreditur. Ibi conuocato populo iubet omnes præsto cum securibus esse: & siluã viç circũdatam excidere: quod cũ strennue effecissent: eos/dem postera die apparatis epulis inuitat: deinde cum alacriores ipso conuiuio factos videret rogat/vt si conditio proponaẽ vtrius vitæ sortem legant. hesterni ne laboris an pręsentium epularum/. præsentium vt acclamauere omnes: ait. hesterno similem labori omnem vitam acturos quoad medis pareant: se secutos hodier nis epulis. Lætis omnibus medis bellum infert. Astyages meriti in Harpago oblitus: summam belli eidem committit: qui exerci/tum acceptum statim cyro per deditionẽ tradidit: regis crudelita tem perfidia defectionis vlciscitur. Quod vbi Astyages audiuit contractis vndiq; auxilijs ipse in persas proficiscitur: & repetito alacrius certamine pugnãtibus suis partem exercitus a tergo po/nit: & tergiuersantes ferro agi in hostes iubet: ac denunciat suis ni vicerint non minus fortes etiam post terga inuenturos quam a frontibus viros. proinde videant fugientibus hęc an illa pugnan tibus acies rũpẽda sit. Ingens post necessitatem pugnãdi animus exercitui eius accessit. Pulsa itaq; cũ persarũ acies paulatim cede ret matres & vxores eorum obuiam occurrunt. orant in prælium reuertantur cunctãtibus sublata veste obscœna corporis ostẽdũt. rogantes nõ in vteros matrum vel vxorũ velint refugere. Hac re pressi castigatione in prælium redeunt: & facta impressione quos fugiebant fugere compellunt. In eo prælio Astyages capitur/cui Cyrus nihil aliud nisi regnum abstulit: nepotemq; in illo magis q̃ victorem se gessit/eumq; maxime genti hyrcanorum præposuit. Nã ipse reuerti in medos noluit. Hic finis medorum imperij fuit. Regnauerunt annis. cccl. In initio regni Cyrus Sybarem quem iu xta nocturnum visum ergastulo liberauerat: comitemq; cæptorũ in omnibus rebus habuerat: persis præposuit: sororemq; suam ei in matrimonium dedit. Sed ciuitates quæ medorum tributariæ fuerant mutato imperio etiam conditionem suam mutatam arbi trantes a Cyro defecerũt: quę res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plęrisq; cum aduersus babylonios bellum gererent. Babylonijs rex lydorũm Crœsus: cuius opes: di uitiæ insignes es tempestate erant: in auxilium venit: victus quę iam de se sollicitus in regnum refugit. Cyrus quoq; post victoriã compositis in babylonia rebus: bellum transfert in lydiam. Ibi for

Persea medis deficiũt.

Ast. fa cinus fœ minarũ in persas fugiẽtes. Capitur astyages

Crœsus Babylo nis auxi/lio venit

Crœsus capitur.

tuna prioris prœlij perculsum iam Crœsi exercitum nullo nego/ tio fundit. Crœsus ipse capitur: sed quanto bellum minoris peri/ culi: tanto & mitior victoria fuit. Crœso & vita & patrimonij par tes: & vrbes Berse concessa sunt: in qua & si non regiam vitam ta men & proximam maiestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori q̃ victo vtilis fuit. Quippe ex vniuersa græcia co/ gnito ꝙ illatum Crœso bellum esset/ auxilia velut ad commune extinguendum incendium confluebant. Tãtus Crœsi amor apd̃ omnes vrbes erat: vt passurus Cyrus graue bellum grę cię fuerit: si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interiecto deinde tem pore occupato in alijs bellis Cyro rebellauere lydij/ quibus iterũ victis/arma & equi adempti: iussiq; cauponias & ludicras artes & lenocinia exercere. & sic gens industria quondam potens & ma nu strennua effœminata mollicie luxuriaq; virtutem pristinam perdidit. Et quos ante Cyrum inuictos bella præstiterant: in lu/ xuriam lapsos ociũ ac desidia superauit. Fuere lydijs multi Crœ/ sum ante reges varijs casibus memorabiles: nullus tamen fortu/ næ Candauli comparandus: qui cum vxorem suam quam pro/ pter pulchritudinem nimium diligebat: omnibus prædicaret. nõ contentus voluptatum suarum tacita conscientia nisi etiam ma/ trimonij reticenda publicaret prorsus: quasi silentium damnum pulchritudinis esset/ad postremum vt affirmationi suæ fidem fa ceret: eam Gygi sodali suo nudam demonstrauit. Quo facto & amicum in adulterum vxoris illectum hostem sibi fecit: & vxo/ rem veluti tradito alij amore a se alienauit. Nam breui post tem/ pore cædes Candauli nuptiarum præmium fuit. Vxor mariti san guine dotata regnum viri & se pariter adultero tradidit. Cyrus subiecta asia: & vniuerso oriente in potestatem redacto scythis bellum intulit. Erat autem eo tempore scytharum regina thomy ris quæ non muliebriter aduentu hostium territa cum prohibere eos posset: vadum araxis fluminis transire permisit: & sibi fœli/ ciorem pugnam inter regni sui terminos rata: & hostibus obie/ ctu fluminis fugam difficiliorem Itaq; Cyrus transiectis copijs cũ aliquantisper in scythiam processisset castrametatus est. Deinde postera die cum simulato metu & quasi refugiẽs castra deseruis/ set: vnum affatim & ea quę erãt epulis necessaria reliquit. Quod cum nunciatum regine esset adolescentulum filium ad insequen dum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cũ ventum ad Cyri

Att Cyri imperiũ in lydios iterum victos.

Candaules.

Gyges.

Thomyris.

Cyri cõsiliũ in capiendo hoste.

castra esset/ ignarus rei militaris adolescens veluti ad epulas non ad prelium venisset: omissis hostibus insuetos barbaros vino onerare se patitur. Priusq; scythæ ebrietate q̃ bello vincuntur. Nam cognitis his Cyrus reuersus per noctem saucios opprimit: omnesquæ scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu & quod grauius dolendum vnico filio Thomyris orbitatis dolorē nō in lachrymas effundit: sed inultionis solatia intendit. Hostesq; recenti victoria exultantes pari incidiarum fraude circumdedit. Quippe simulata diffidentia propter vulnus exceptum refugēs Cyrum adusq; angustias perduxit. Ibi compositis in montibus insidijs ducenta milia persarum cum ipse rege trucidauit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit: quod neq; nuncius tantæ cladis quidem superfuit. Caput Cyri amputatum in vtrem humano sanguine repletum conijci regina iubet cum hac exprobratione crudelitatis. Satia te sanguine (inquit) quem sitisti Cyrus regnauit annis. xxx. non initio tantum regni: sed continuo totius temporis successu admirabiliter insignis. Huic successit filius Cābyses: qui imperio patris ægyptum adiecit: sed offensus superstitionibus ægyptiorum Apis cæterorumq; deorum ædes dirui iubet. Ad amonis quoq; nobilissimum templum expugnādum exercitum mittit: qui tempestatibus & harenarum molibus oppressus interijt. Post hæc per quietem vidit fratrem suum Mergidē regnaturum: quo somnio exteritus non dubitauit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile vt parceret suis: qui contemptu religionis crassatus etiam cōtra deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium magnum quendam ex amicis delegit nomine Comarim Interim ipse gladio sua spōte euaginato in femore grauiter vulneratus occubuit: pœnasq; luit seu imperati parricidij: seu sacrilegij perpetrati. Quo nuncio accepto magus ante famam amissi regis occupat facinus: prostratoq; Mergide cui regnum debebatur: fratrem suum subiecit Oropastem. Erat enim oris & corporis liniamentis persimilis ac nemine subesse do'ū arbitrante pro Mergide rex Horopastes constituitur. Quæ rex eo occultior fuit: quod apud Persas persona regis sub speciem maiestatis occulitur. Igitur magi ad fauorē populi conciliandū tributa & militię vocationē in triēnium remittunt: vt regnū quod fraude q̃sierant: indulgētia & largitionibus cōfirmarent. Quæ res suspecta primo Orthani viro nobili & in cōiectura sagacissimo fuit.

Cyrus cū.cc.milibus psarū cedit.

Cābyses rex

Herodotus hūc Smerdē semp appellat nō mergidē

Hunc quoq; Orthanē

Herodotus vocat

Itaq; per internũcios quærit a filia quæ inter regias pellices erat: an Cyri regis filius rex esset. Et illa nec se scire ipsam ait: nec ex alia posse cognoscere. quia singulæ separatim recluduntur. Tum pertrectare dormienti caput iubet. Nam mago Cambyses aures vtrasq; præciderat. Factus deinde per filiam certior sine auribus esse regem optimatibus persarum rem indicat: & in cædem falsi regis impulsos sacramento religionis obstringit. Septem tantum conscij fuere huius coniurationis: qui ex continenti ne dato in pœnitentiam spatio res per queq̄ narraretur: occultato sub veste ferro ad regiam pergunt. Ibi obuijs interfectis ad magnos perueniunt. Quibus ne ipsis quidem animus in auxilium suum defuit. Si quidẽ stricto ferro duos de coniuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiũtur a pluribus: quorum alterum Gobryas amplexus magum cunctantibus socijs ne ipsum pro mago transfoderent: quia res obscuro loco gerebatur: vel per suum corpus adigi mago ferrum iussit. fortuna tamen ita regente: illo incolumi magus interficitur. Occisis magis magna quidem gloria recuperati regni principium fuit: sed multo maior in eo: quod cum de regno ambigerent cõcordare potuerunt. Erant enim & virtute & nobilitate ita pars: vt difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam inuenerunt qua de se iudicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter se sunt de statuta omnes equos ante regiam primo mane perducerent: & cuius equus ante solis ortum hinnitum primus edidisset: rex esset. Nam & solem vnum deum persæ esse credunt: & equos eidem deo sacratos ferunt.

Herodotus vulneratos ait nõ interfectos

Persæ solẽ ꝓ deo venerãt

Darius rex declaratur.

Erat inter coniuratos Darius Hystaspis filius: cui de regnõ sollicito equi custos ait: si ea rès victoriam moraretur: nil negocij superesse. proinde nocte equam pridie ante cõstitutam diem ad eundem locum ducit: ibique equæ equum admittit: ratus ex voluptate veneris futurum: quod euenit. Postera die cum ad statutã horam omnes venissent. Darij equus cognito loco ex desiderio fœminæ hinnitum statim ædidit: & segnibus alijs fœlix auspiciũ dominio primus emisit. Tanta moderatio cæteris fuit: vt audito auspicio confestim equis desilierint: & Darium regem salutarint: populus quoq; vniuersus secutus iudicium principum eundem constituit regem. Sic regnum persarum septem nobilissimorum virtute quæsitum tam leui momento in vnum collatum est. Incredibile prorsus pro tanta pietate gessisse eos: quod vt eriperent a

magis mori non recuſarint: q̃q̃ præter formam virtutemq; hoc imperio dignam: & cognatio Dario iuncta cum priſtinis regibus fuit. Principio igitur regni Cyri regis filiam regalibus nuptijs re/gnum firmaturus in matrimoniũ recepit: vt non tam in extraneũ tranſlatum q̃ in familiã Cyri reuerſum videretur. Interiecto dein de tempore cum aſſyrij deſciuiſſent & babyloniam occupaſſent: difficiliſq; vrbis expugnatio eſſet æſtuante rege vnus de interfe/ctoribus magorum Sopyrus nomine domi ſe verberibus lacerati toto corpore iubet. Naſum & labia & aures ſibi p̃cidi: atq; ita regi inopinãti ſe offert. Attonitum & quærentem Darium cauſas au/ctoremq; tam fœdę lacerationis: tacitus quo ꝓpoſito fecerit edo cet: formatoq; in futurũ conſilio tranſfugæ titulo babyloniã profi ciſcitur. Ibi oſtendit populo laniatũ corpus. Queritur crudelitatẽ regis: a quo in regni portione nõ virtute ſed auſpicio: nõ iudicio hominũ: ſed hinnitu equi ſuperatus ſit. Iubet illos ex amicis exẽ/plum capere. quid hoſtibus cauendũ ſit. Hortatur ne mœnibus magis quam armis confidant patianturq; ſe cõmune bellum rę/centiore ira gerere. Nota nobilitas viri pariter omnibus erat: nec de fide timebant: cuius veluti pignora vulnera corporis: & iniu/riæ notas habebant. Cõſtituitur ergo dux omnium ſuffragio/ & accepta parua manu ſemel atq; iterum cedentibns ex conſulto perſis ſecunda p̃lia fecit. Ad poſtremum vniuerſum ſibi creditũ exercitum regi prodidit: vrbemq; ipſam in poteſtatem eius rede git. Poſt hęc Darius rex bellum ſcythis infert: quod ſequenti volu mine referetur.

Sopyri facinus

Babylon zopiri arte recipit

Iuſtini Hiſtorici Liber Secundus.

IN relatione rerũ a ſcythis geſtarum: q̃ ſatis am plæ magnificæq; fuerunt: principium ab origi ne repetendum eſt. Non enim minus illuſtria initia quam imperium habuere: nec virorum imperio magis q̃ fœminarũ virtutibus clarue/re. Quippe cum ipſi parthos bactrianoſq;: fœ minæ autem eorum amazonum regna condi/derint: prorſus vt res geſtas virorum mulierũq; cõſiderantibus incertum ſit: vter apud eos ſexus illuſtrior fuerit. Scytharum gens antiquiſſima ſemper habita: q̃q̃ inter ſcythas & ęgyptios diu cõtentio de generis vetuſtatę fuerit. Aegyptijs præ

Scytharũ & egiptioꝝ vetuſtas

ægyptiorum argumēta. dicantibus initio rerum cūm aliæ terræ nimio feruore solis arderent: aliæ rigerent frigoris immanitate: ita vt non modo generare homines sed ne aduenas quidē recipere ac tueri possent: priusq̃ aduersus calorem vel frigus velamenta corporis inuenirētur: vel locorum vitia quæsitis arte remedijs mollirentur. Aegyptum ita tēperatam semper fuisse: vt neq; hyberna frigora nec æstiui solis ardores incolas eius p̄merent. Solum ita fœcundū vt alimentorum nulla terra feracior sit in vsus hominū. Iure igitur ibi primum homines natos videri debere: vbi educari facillime possent. Contra scythæ cœli tēperamentum nullum esse vetustatis argumentum putabant.

Scytharū argumenta. Quippe naturam cū primum incrementa caloris & frigoris regionibus distinxerit: statim ad locorum pacientiam animalia quoq; generasse: sed arborū atq; frugum pro regionum cōditione apte genera varieta. Et quāto scythis sit cœlum asperius q̃ ægyptijs: tanto & corpora & ingenia esse duriora. Cæterum si mūdi quæ nunc partes sunt: aliquādo vnitas fuit: siue illuuies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit: siue ignis qui & mundū genuit cuncta possedit: vtriusq; primordij scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit/ qui paulatim extinctus sedem terris dedit: nullam priusq̃ septētrionalem partē hyemis frigore ab igne secretam: adeo vt nunc quoq; nulla magis rigeat frigoribus. Aegyptū vero & totum orientem tardissime tēperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore solis exestuat. Q̃d si omnes quondam terræ summersæ profundo fuerunt: profecto æditissimam quāq; partem decurrentibus aquis prius detectam: humilimo autem solo eandem aquam diutissime immoratā. Et quanto prior quæq; pars terrarum siccata sit: tanto prius animalia generare cœpisse. Porro scythiam adeo æditiorē omnibus terris esse: vt cuncta flumina ibi nata in meotida: tum deinde in pōticum & in ægyptum mare decurrant. Aegyptum autem quæ tot regum/ tot sæculorum cura impensaq; munita sit: & aduersus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus: tot fossis cōcisa vt cum his arceantur illis recipiantur aquæ: nihilominus coli nisi excluso nilo/ non potuerit/ nec possit videri hominum vetustate vltima: quæ exaggerationibus regum siue nili trahentis limū terrarum recentissima videatur.

De ægypto exaggerata vide Herodotum. His igitur argumētis superatis ægyptijs antiquiores semper scythæ visi. Scythia i orietem porrecta includitur ab vno latere ponto: & ab altero montibus rhiphæis;

A tergo asia & phasi flumine/ multum in longitudinem & latitudinē patet. Hominibus inter se fines nulli: neq; enim agrum exercent/ nec domus illi vlla/aut tectum aut sedes est. Armenta & pecora semper pascentibus & per incultas solitudines errare solitis: vxores liberosq; secum in plaustris vehunt. Quibus corijs imbrium hiemisq; causa tectis pro domibus vtuntur. Iusticia gentis ingenijs culta non legibus. Nullum scelus apud eos furto grauius: quippe sine tecto munimentoq; pecora & armenta habentibus: quid saluum esset si furari liceret. Aurū & argentū perinde aspernatur: ac reliqui mortales appetūt: lacte & melle vescūtur. Lanæ ijs vsus ac vestium ignotus/ & quāq̄ cōtinuis frigoribus vrantur: pellibus tamen ferinis aut murinis vestiūtur. Hęc cōtinentia illis/ morum quoq; iusticiā dedit nihil alienū cōcupiscētibus. Quippe diuitiarum cupido ibi est: vbi & vsus. Atq; vtinam reliquis mortalibus simul moderatio & abstinentia alieni foret. Profecto non bellorum tantum per om̄ia sæcula terris omnibus continuaretur neq; plus hominum ferrum & arma q̄ naturalis fatorum conditio raperet. Prorsus vt admirabile videatur hoc illis naturā dare: qđ græci longa sapientum doctrina præceptisq; philosophorum cōsequi nequeunt: cultosq; mores incultę barbariæ collatione superari. Tanto plus in illis proficit viciorum ignoratio: quanto in his cognitio virtutis. Imperium asiæ ter quesiuere scythæ. ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti aut inuicti mansere. Darium regem persarū turpi a scythia summouere fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri magni ducem Cępyronam pari ratione cum copijs vniuersis deleuerūt. Romanorū audiuere nō sensere arma. Mox parthicū & bactrianū iperiū ipsi cōdiderunt. Gens & laboribus & bellis aspera. Vires corporum immēsę: nihil parare: quod amittere timeāt: nihil victores præter gloriam concupiscūt. Primus scythis bellum intulit Vxores rex ægyptius missis prius legatis: qui hostibus parandi legem dicerunt. Sed Scythæ iam antea de aduentu regis a finitimis certiores facti legatis respondent. Miramur tam opulenti populi ducem stolide aduersus inopes occupasse bellum: quod magis domi fuerit illi timēdum: quod belli certamen anceps/ præmia vistoriæ nulla: damna manifesta sint. Igitur non expectaturos scythas: vt ad se veniatur: cum tanto sibi in hoste plura concupiscenda sint: vltro proditurQs obuiam. Nec dicto res morata: quos cum tanta celeritate

Scytharū ritus.

Scytharū iusticia & abstinentia

Scythero. arma audiuere nō sensere.

Vexoris fuga.

venire res didicisset:in fugam vertitur/& exercitu cum omni ap/paratu belli relicto in regnum trepidus serecepit. Scythas ab ęgypto paludes prohibuere. Exinde reuersi asiam perdomitam ve/ctigalem fecerunt: modico tributo magis in titulum imperij q̃ in victorię pręmium imposito: quindecim annis pacandæ asię mo/rati vxorem flagitatione reuocantur per legatos denunciantium ni redeant:sobolem se ex finitimis quæsituras:nec passuras vt in posteritatem scytharum genus per fœminas intercidat. His igi/tur asia per mille quingentos annos vectigalis fuit.pendendi tri/buti finem Ninus rex assytiorum imposuit.Sed apđ scythas me/dio tempore duo regij iuuenes Plinos & Scholpythus per factio nem optimatum domo pulsi ingentem iuuentutē secum traxere: & in cappadociæ ora iuxta amnē thermodoonta consedere sub iectosq; thermis cyreos campos occupauere . Ibi per multos an/nos spoliare finitimos consueti/conspiratione populorum per in sidias trucidantur. Horũ vxores cum viderēt exilio suo additam orbitatem arma sumpsere:finesq; suos summouentes primo mox inferentes bella defendunt. Nubendi quoq; finitimis animũ omi/sere seruitutē non matrimonium appellantes. singulare omnium sęculorũ exēplum. Auxere rempublicam sine viris: iam etiam cũ contēptu virorum se tuentur: & ne fœliciores aliæ alijs viderētur: viros qui domi remāserant:interficiũt. Vltionem quoq; cęsorum coniugum excidio finitimorum cōsequuntur. Tu ne pace armis quæsita ne gens interiret cōcubitum finitimorum ineunt. Si qui mares nascerentur:interficiebantur. Virgines in eundem ipsum morem non ocio neq; lanificio/sed armis.equis.venationibus ex ercebant.inustis infantium dexterioribus mammis: ne sagittarũ iactas impediretur: vnde amazones dictæ sunt. Due regine his fuere Marthesia & Lampedo:quę in duas partes agmine diuiso inclyte iam opibus vicibus gerebant bella sollicitæ terminos alter nis defendentes : & ne successibus deesset auctoritas :generatas se marte prædicabant. Itaq; maiore parte europæ subacta:asiæ quoq; nonnullas ciuitates occupauere. Ibi epheso multisq; alijs vrbibus conditis partem exercitus cum ingenti præda domum remittunt. Reliquæ quæ ad tuendum asiæ imperium remanse/rent concursu barbarorum cum Marthesia regina interficiun/tur. In cuius locum filia eius Otrera regno succedit. Cui præ/ter singularem belli industriam eximia seruare in omne æuum

Amazonũ origo

Amazonum successus.

virginitatis admiratio fuit. Huius virtute tantum additũ gloriæ & famæ amazonibus est:vt Herculi rex:cui.xii.stipendia debe/bat quasi impossibile imperauerit:vt arma reginę amazonũ sibi afferret. Igitur eo profectus longis nouã nauibus comitante principum gręciæ iuuentute inopinantes aggreditur. Duæ ex quat/tuor tunc sorores amazonum regna tractabant. Antiope: & Ottera: quarum Ottera foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus amazonum applicuisset infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hostile metuente erat. Quare affectum est vt pauce repentino tumultu excitate arma sumerent.facilemq; vi/ctoriã hostibus parent. Multæ ita cæse capteq;:in his due capte sunt Antiope sorores Menalippe ab Hercule. Hippolyte a Theseo. Sed Theseus obtentam in pręmium captiuam eandẽ in matrimonium assumit:ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriam Menalippen captiuam sorori reddidit: & pręciũ arma reginæ accepit. Atq; ita imperio functus ad regem reuertit. Sed Ottera vbi comperit bellum sororibus illatum. & raptorem esse atheniẽsium principem/hortatur comites in vltionem: frustraq; & ponti sinum: & asiam domitam esse dicit. si græcorum non tã bellis q̃ rapinis pateant. Auxilium deinde a Sigillo rege scytarum petit. Genus se scytharum esse cladem virorum necessitatem armorum belli causas ostendit. assecutasq; virtute segniores viris fœminas habere scythæ viderentur. Motus ille domestica glo/ria mittit cum ingenti equitatu filium Penax agoram in auxiliũ. Sed ante prelium dissensione orta ab auxilijs desertæ bello ab atheniensibus vincuntur. Receptaculum tamen habuere castra sociorum: quorum auxilijs intactæ ab alijs gentibus in regnum reuertuntur. Post Otteram pẽthesilea regno potita est:cuius troiano bello inter fortissimos viros:cum auxilium aduersus gręcos ferret:magna virtutis documẽta extitere. Interfecta demum Pẽthesilea exercituq; eius assumpto pauce quæ remanserant egresse/aduersus finitimos defendentes vsq; ad tempora Alexandri magni durauerunt. Harum Minithia siue Talestris regina con/cubitu Alexandri per dies.xiiij.ad sobolem ex eo generandam obtẽto:reuersa in regnũ breui post tempore cũ omni amazonũ nomine intercidit. Scythæ autem tertia expeditione asiana cũ annis.vij.a coniugibus & liberis abfuissent: seruili bello domi excipiuntur. Quippe coniuges eorum longa expectatione virorum

Amazonũ cedes hercules Theseus

Sigillus rex:

Penthesilea

fessæ: nec iam teneri bello: sed deletos ratæ: seruis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reuersos cũ victoria dominos velut aduenas armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset admonentur Scythę mutare genus pugnæ: memores nõ cũ hostibus sed cum seruis prœliandum: nec armorꝝ sed dominorũ iure vincendos: verbera in aciẽ non tela ferenda: omissoq; ferro virgas & flagella cæteraq; seruilis metus paranda instrumẽta. Probato omnes cõsilio: instructi sicut præceptum erat postq̃ ad hostes accessere inopinantibus verbera intentant / adeoq; illos perturbant / vt quos ferro non poterant: metu verberꝝ vincerent: fugãq; nõ vt hostes: victi sed vt fugitiui serui capesserent quicũq; capi potuerũt supplicia crucibus luerũt. Mulieres quoq; male sibi consciæ partim ferro: partim suspendio vitã finierunt.

Scytharꝝ cõsilium in vincẽdis seruis

Post hoc apud scythas pax fuit vsq; tempora Lanthini regis huic Darius rex persarum (sicut supra dictũ est) cũ filiæ eius nuptias non obtinuisset: bellum intulit: & armatis septingẽtis milibus hominum scythiã ingressus / nõ facientibus hostibus pugnę potestatem: metuens ne interrupto ponte. Istri reditus sibi intercluderetur: amissis nonaginta milibus hominũ trepide refugit. quæ iactura abundante multitudine inter damna numerata nõ est. Inde Asiã & Macedoniam domuit: Ionas quoq; nauali ꝑlio superat. Demũ cognito ꝙ athenienses Ionijs auxilium contra se tulissent omnẽ impetum belli in eos conuertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensiũ ventũ est. quę nõ modo vltra spem gerẽdi verum etiam vltra gesti fidem parata sunt: operaq; atheniẽsium effectu maiora q̃ voto fuerunt: paucis verbis origo repetẽda est quia non vt cætere gentes a sordidis initijs ad summa creuere. Soli enim præter q̃ incremento etiã origine gloriantur. Quippe non aduene neq; passim collecta populi colluuies originem vrbi dedit: sed in eodẽ nati solo: quod incolunt / & quæ illis sedes eadem origo est. Primi lanificij & olei & vini vsum docuere: arare quoq; & serere frumẽta glande vescẽtibus monstrauerũt: litteræ certe ac facundia & hic ciuilis ordo disciplinæ veluti templum athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem / vt omnis antiquitas fabulata est bifrontem prodidere: quia prius marem fœminę matrimonio iunxit. Huic successit Cranaus / cuius filia Athis regioni nomen dedit. Post hũc Amphionides regnauit / qui primus Mineruę vrbem sacrauit: &

Darii fuga

Athenarũ laudes

Cur bifrons dictus Cecrops

nomē ciuitati Athenas dedit.Huius tēporibus aquarum illuuies maiorem partem græciæ absumpsit.Superfuere quos refugia mō tium receperūt. aut ad regem thessaliæ Deucalionē ratibus vecti sunt:a quo ꝑpterea genus hominum cōditum dicitur.per ordinē deinde successionis regnum ad Erechtheum descendit: sub quo frumenti satio apud eleusinam a Triptolemo teperta in cuius mu neris honorem noctes initiorum sacratæ.Tenuit & Aegæus The sei pater Athēnis regnū: a quo per diuortium decedens Medea propter adultam priuigni ætatem.colchos cū Medo filio ex Ae geo suscepto cōcessit.Post Aegęum Theseus ac deinde post The sei filius demophoon(qui auxilium græcis aduersus troianos tu lit)regnum possedit.Erāt inter Athenienses & Doriēses simultatū veteres offensę:quas vindicaturi bello Dorienses de euentu belli oracula cōsuluerunt:responsum superiores fore: ni regē Atheniē sium occidissent. Cum ventū esset in prælium militibus ante oīa custodia regis pręcipitur.Atheniensibus eo tempore rex Codrus erat.qui & responso dei & pręceptis hostium cognitis permutato regis habitu pānosus sarmenta collo gerens castra hostium ingre ditur.Ibi in turba obsistentium a milite: quē false astu vulneraue rat:interficitur. Cognito regis corpore Doriēses sine prælio disce dunt. Atq; ita Athenienses virtute ducis pro salute patriæ morti se offerentis bello liberantur.Post codrum nemo Athenis regna uit. quod memoriæ nominis.eius tributum est.Administratio rei publicę annuis magistratibus permissa ē. Sed ciuitati nulle leges tūc erant:quia libido regum pro legibus habebatur. Eligitur itaq; Solon vir iusticia insignis:qui velut nouam ciuitatem legibus cō deret.qui tanto tēperamento inter plebem senatumq; egit:cum si quid pro altero ordine tulisset alteri displiciturum videretur:vt ab vtrisq; parem gratiam traheret. Huius viri inter multa egregia & istud memorabile fuit.Inter Athenienses & Megarenses de pro ptietate salaminæ insulæ prope vsq; ad interitum armis dimicatū fuerat.Post clades multas capitale esse apud Athenienses cœpit: si quis legem de vendicanda insula tulisset.Sollicitus igitur Solō ne aut tacendo parum reipublicæ consuleret:aut censendo peri culum sibi afferret:subitā dementiā simulat: cuius venia nō dictu rus modo prohibita sed facturus erat:Deformis habitu more ve cordium in publicū euolat: factoq; cōcursu hoīm quo magis cōsi liū dissimularet:insolitis sibi versibus suadere populo cępit q̄d ve

Codrus rex

Solon

Ast.So lonis ar tē in suadendo bello.

tabatur: omniumq; animos ita cœpit: vt exemplo bellum aduer/
sus megarenses decerneretur:insulaq; deuictis hostibus Atheniē
sium fieret. Interea megarenses memores illati ab atheniensibus
belli. & veriti ne frustra arma mouisse viderentur: matronas athe/
niensium in eleusinis sacris noctu oppressuri naues conscendunt.
qua re cognita dux atheniensium Pisistratus iuuentutem. in insi
dijs collocat:iussis matronis solito clamore ac strepitu etiam in ac
cessu hostium ne intellectos se sentiant sacra celebrare:egressosq;
nauibus megarenses inopinantes aggressus deleuit: ac protinus
classe captiua intermixtis mulieribus vt speciem captiuarum ma
tronarū præberent Megaram contēdit. Illi & cum nauium formā
pisistrati ars i megarensibus opprimendis. & petitam prędam agnoscerent:obuij ad portum procedunt:qui
bus cæsis Pisistratus & paululum a capienda vrbe abfuit. Ita me/
garenses suis dolis hosti victoriam dedere. Sed Pisistratus quasi
sibi non patriæ vicisset tyrannidem per dolum occupat. Quippe
verberibus voluntarijs domi affectus laceratoq; corpore in publi
cum progreditur: & aduocata concione vulnera populo ostendit
Pisistratus tyrānidē occupat. de crudelitate principum:a quibus hoc se passum simulabat:quæ
ritur adduntur vocibus lachrymæ: & inuidiosa oratione multitu/
do credula incenditur: amore plebis inuisum se senatui affirmat:
obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium: per quos
occupata Tyrannide per annos.xxxiiij.regnauit. Post cuius mor
tem Diocles alter ex filijs per vim stuprata virgine a fratre puellę
interficitur. Alter Hippias nomine cum imperium paternum te/
neret: interfectorem fratris compræhendi iubet: qui cum per tor
menta conscios cædis nominare cogeretur:omnes amicos tyran
ni nominauit:quibus interfectis quærenti tyranno an adhuc reli/
qui conscij essent:nemo ait superest:quem amplius mori gestiam
quam ipsum tyrannum:qua voce eiusdem tyranni se victorē post
vindictam pudicitiæ sororis ostendit. Huius virtute cum admo/
nita ciuitas libertatis esset : tandem Hippias regno pulsus in exi/
lium agitur: qui ꝓfectus in persas decem se Dario inferenti athe/
niensibus bellum(sicuti supra significatum est)aduersus patriam
suam offert. Igitur athenienses audito Darij aduentu auxilium a
lacedęmonijs sociatum ciuitate petierunt:quos vbi viderunt qua
tridui teneri religione : non expectato auxilio/ instructis decem
milibus ciuium/ piatensibus auxiliarijs mille aduersum sexcenta
milia hostium in campos marathonios in prælium egrediuntur.

Milciades & dux belli erat & auctor nõ expectandi auxilij: quẽ tanta fiducia cœperat: vt plus præsidij in celeritate q̃ in socijs du ceret. Magna igitur currentibus in pugnam alacritas animorum fuit: adeo vt cum mille passus inter duas acies essent: citato cur/ su ante iactus sagittarum ad hostem venirent/ nec audaciæ eius euentus defuit. Pugnatum est enim tanta virtute vt hinc viros in de pecudes putares: victi persæ in naues confugerunt: ex quibus multæ suppressæ: multæ captæ. In eo prælio tanta virtus singu/ lorum fuit: vt cuius laus prima esset difficile iudicium videretur/ inter cæteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit: in quo iam tũc indoles futuræ imperatoriæ virtutis apparuit. Cy/ negeri quoq; militis atheniensis gloria magnis scriptorum laudi bus celebrata est: qui post prelij innumeras cædes cum fugientes hostes ad naues egisset: onustam nauẽ dextra manu tenuit: nec prius dimisit q̃ manum amitteret. Tum quoq; amputata dextra nauẽ sinistra comprehendit/ quam & ipsam cum amisisset ad po stremum morsu nauem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse: vt non tot cædibus fatigatus: non ambabus manibus amissis vi/ ctus ad postremum truncus & veluti rabida fera dentibus dimi/ cauerit. ducenta milia persę eo prelio sine nauigio amiserunt. Cę cidit & Hyppias tyrannus Atheniensis auctor & concitator eius belli dijs patrię vltoribus pœnas repetentibus. Interea & Darius cum bellum restauraret in ipso apparatu decidit: relictis multis filijs & in regno & ante regnũ susceptis. Ex his arthemenes ma/ ximus natu / ætatis priuilegio regnum sibi vendicabat quod ius & ordo nascendi & natura ipsa gentibus dedit. Porro. Xerxes cõ trouersiam non de ordine/ sed de nascendi fœlicitate referebat. Nam quod Atthemenem primũ quidem Dario sed priuato pro/ uenisse: se regi primum natum: fratres itaq; suos qui ante geniti es sent priuato priuatum patrimonium quod eo tempore Darius habuisset nõ regnum sibi vendicare posse: se esse primum quem in regnum rex pater sustulerit Huc accedere quod Atthemenes non patre tãtum sed & matre priuatæ adhuc fortunæ auo quoq; materno priuato creatus sit: se vero & matre regina natum: & pa trem non nisi regem vidisse: auum quoq; maternum Cyrum re/ gem habuisse nõ heredem: sed conditorem tanti regni. Itaq; & si ęquo iure vtrũq; fratrem pater reliquisset: materno se tamen iure & auito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruũ suum

Persę ad Maratonem vincuntur.

Cynegeri virtus.

Hyppie tyranni interitus

Darij interitus.

Anaphatnem veluti ad domesticum iudicem deferūt:qui domi cognita causa Xerxē præposuit:adeo quę fraterna contentio fuit vt nec victos insultauerit: nec victus indoluerit. ipsoq; litis tem/pore inuicem munera miserint: & iucunda quoq; inter se non so/lum credula conuiuia habuerint. Iudicium quoq; ipsum sine ar/bitris.sine conuitio fuerit. Tanto moderatius tum fratres inter se regna maxima diuidebant/quanto nunc exigua patrimonia par tiuntur. Igitur Xerxes bellum a patre cœptum aduersus græciā per quinquennium instruxit. Quod vbi primum didicit Demara tus rex lacedæmoniorum:qui apđ Xerxem exulabat:amicior pa tre post fugam quem regi post beneficia : ne inopinato bello op/primerētur:omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit:eas/dem cæra super inducta delet: ne aut scriptura sine tegmine indi cium daret:aut recens cæra dolum proderet. Fido deinde seruo perferendas tradit:iusso magistratibus spartanorum tradere qui/bus perlatis lacedęmona quęstioni res diu fuit:quod neq; scriptū aliquid viderent:nec frustra missas suspicarentur:tantoq; rem ma iorem.quanto sit occultior putabant. Hærentibus in coniectura viris soror regis Leonidę consilium scribentis inuenit. Erasa igiť cæra belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingenta milia de regno armauerat: & trecenta milia de auxilijs parauerat vt non immerito proditū sit/flumina ab exercitu eius siccata gręciamq; omnem vix capere exercitum eius potuisse. Naues quoq; decies centum milia numero habuisse dicitur huic tanto agmini dux de fuit. Cæterum si regem spectes:diuitias nō ducem laudes: quarꝝ tanta copia in regno eius fuit:vt cum flumina multitudine consu merentur:opes tamen regię superessent. Ipse autem primus in fu ga:postremus in prælio semper visus est:in periculis timidus:sicu bi metus abesset inflatus. Deniq; ante experimētum belli fiducia virium veluti naturę ipsius dominus & montes in planum dedu cebat & conuexa vallium æquabat/ & quædam maria pontibus sternebat:quædam ad nauigationis cōmodū per compendiū du cebat:cuius introitus in græciam q̄ terribilis tam turpis ac fœdus discessus fuit. Namq; cum Leonida rex spartanoꝝ cum quattuor milibus militum angustias thermopylarum occupasset. Xerxes contēptu paucitatis eos pugnam capessere iubet: quorū cognati Marathonia pugna interfecti fuerant:qui dum vlcisci suos quæ/runt:principiū cladis fuere:succedente deinde inutili turba maior.

Xerxes in gręciā bellū instruxit. Demaratus.

Atť.belli cum.

cædes æditur. Triduo ibi cum dolore & indignatione persarum dimicatum. quarto die cum nunciatum esset Leonidæ a.xx.milibus hostium summum cacumen teneri: tunc hortatur socios recedant & se ad meliora patriæ tempora reseruent: sibi cum spartanis fortunam experiendam: plura patriæ quam vitæ debere: cæteros ad pręsidia græcię seruandos. Audito regis imperio discessere cæteri: soli lacedæmonij remanserunt. Initio huius belli sciscitantibus delphis oracula: respõsum fuerat/ aut regi spartanorum: aut vrbi cadendum. Et idcirco cum rex Leonides in bellum proficisceretur: ita suos firmauerat: vt ire separato ad moriendũ animo scirent. Angustias propterea occupauerat: vt cum paucis aut maiore gloria vinceret: aut minore damno reipublicę caderet. Dimissis igitur socijs hortatus spartanos meminerint: qualitercunq; pręliarentur: cadendum esse/ cauerent: ne fortius mansisse quam dimicasse videantur: nec expectandum vt ab hoste circũuenirentur: sed cum nox occasionẽ daret securis & lætis superueniẽdum nusq̃ victores honestius quã in castris hostiũ perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori. statim arma capiũt: & sexcẽti viri castra quingentorum milium irrumpũt. Statimq; regis prætorium petunt: aut cũ illo aut si ipsi oppressi essent in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani postquę regẽ non inueniũt/ per omnia castra victores vagantur: cedũt sternũtq; omnia: vt qui sciant se pugnare: non spe victoriæ: sed in mortis vltione. Præliũ a principio noctis in maiorem partem diei tractum. Ad postremum non victi sed vincendo fatigati/ inter ingentes stratorum hostium cateruas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis experiri maris fortunam statuit. Sed Atheniẽsium dux Themistocles cum aduertisset Ionas: propter quos bellum persarum rex susceperat: in auxiliũ regis classe venisse sollicitare eos in partes suas statuit. Et cum colloquendi copiam non haberent: quo applicaturi erant symbolos proponi & saxis proscribi curat. Quæ vos Iones dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus vestris nuper etiam vindicibus cogitatis? An ideo mœnia vestra condidimus: vt essent: qui nostra delerent? quid si non hæc & Dario prius: & nunc Xerxi belli causa nobiscum foret: quod vos rebellantes non destituimus? quin vos in hęc nostra castra ex ista obsidione trãsitis? Aut si hoc parum tutum extat: vos commisso p̃lio ite cessim

Leonidę Spartani facinus.

spartanorũ virtus

inhibete remos: & a bello discedite. Ante naualis prælij congressionem miserat Xerxes quattuor milia armatorum dephos ad tẽplum Apollinis diripiendum: prorsus quasi non cum gręcis tantum, sed cum dijs immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus & fluminibus deleta est: vt intelligeret quanto grauior offensa deorum esset: tanto nullas esse hominum aduersus deos vires. Post hæc Thespias & plateas & athenas vacuas homibus incendit: & quoniam ferro non poterat in homines: in ædificia igne grassatur. Namq; Athenienses post pugnam Marathoniam præmouente Themistocle victoriam illam de persis: non finem: sed causam maioris belli fore. cc. naues fabricauerunt. Aduentante igitur Xerxe consulentibus delphis oraculum responsum fuerat: salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles nauium pręsidium demonstratum ratus: persuadet omnibus patriam municipes esse non mœnia: ciuitatemq; non in ædificijs: sed in ciuitatibus positam. Melius itaq; salutem nauibus quam vrbi commissuros huius sententiæ etiam deum auctorem esse. Probato consilio cõiuges liberosq; cũ pręciosissimis rebus abditis insulis relicta vrbe demendant, ipsi naues armati conscendunt. Exemplum atheniensium & alię vrbes imitatæ. Itaq; cũ adunata omis sociorum classis & intenta in bellum nauale esset angustiasq; salaminij freti (ne circumueniri a multitudine possent) occupassent: dissensio inter ciuitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda dilabi vellent, timẽs. Themistocles ne discessu sociorum vires minuerentur: per seruũ fidũ Xerxi nũciat vno in loco eum cõtractam gręciam posse capere facillime: ꝙ si ciuitates quę iam abire vellent dissipentur maiore labore ei singulas cõlectãdas. Hoc dolo impellit regem signũ pugnę dare. Gręci quoq; aduentu hostiũ occupati pręliũ collatis viribus capessunt. Interea rex velut spectator pugnę cũ parte nauiũ in littore remanet. Artemisia aũt regina halicarnassis quę in auxiliũ Xerxi venerat, inter primores duces bellũ acerrime ciebat: quippe vt in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cũ anceps prælium esset: Iones iuxta præceptũ Themistoclis pugnę se paulatim subtrahere cœperunt: quorum defectio animos cæteris fregit. Itaq; circumspicientes fugam peliuntur persæ. & mox prælio victi in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ summersæ naues: multæ captæ sunt: plures tamen non minus sæuitiam regis q̃ hostem ti-

Persarũ manus imbribus deletas.

Vide ne municipũ potius sit legendũ q̃ municipes.

Naualis pugna ad Salaminẽ cõmissa.

mentes domum dilabūtur. Hac clade perculſum & dubium con ſilij Xerxem Mardanius aggreditur. Hortat: vt in regnū abeat: nequid ſeditionis moueat fama aduerſi belli: & in maius ſicuti mos eſt omnia extollēs ſibi.ccc. milia armatorū lecta ex om̄ibus copijs relinquat/ qua manu aut cū gloria eius perdomiturum ſe græciā: aut ſi aliter euentus ferat ſine eiuſdem infamia hoſtibus ceſſurum. Probato cōſilio Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ip̄e reducere in regnum parat. Sed græci audita regis fuga conſiliū ineunt pontis interrūpendi: quem ille abydo velut victor maris fecerat: vt intercluſo aditu/ aut cum exercitu delere tur: aut deſperatione rerum pacem victus petere cogeretur. Sed Themiſtocles timens ne intercluſi hoſtes in deſperationem vir/ tutem verterent: & iter quod aliter non pateret ferro patefacerēt: ſatis multos hoſtes in græcia remanere dictitans nec augeri nu/ merum retinendo oportere: cum vincere conſilio cęteros nō poſ ſet eundem ſeruum ad Xerxem mittit certioremq; conſilij facit: & occupare tranſitum matura fugat iubet. Ille perculſus nuncio tradit ducibus milites perducendos/ ipſe cum paucis Abydon cō tendit. Vbi cum ſolutum pontem hybernis tempeſtatibus offen/ diſſet: piſcatoria ſcapha traiecit trepidus. Erat res ſpectaculo di/ gna: & ad ęſtimationem rerum humanæ ſortis varietate mirāda. In exiguo latentem videre nauigio: quem paulo ante vix æquor omne capiebat: carentem etiam omni ſeruorum miniſterio: cuius exercitus propter multitudinem terræ graues erant Nec pedeſtri bus copijs quas ducibus aſſignauerat fœlicius iter fuit. Siquidem quottidiano labori (neq; enim vlla eſt metuentibus quies) etiam fames acceſſerat. Multorū deinde dierum inopia contraxerat & peſtem: tantaq; fœditas morientium fuit: vt viæ cadaueribus im/ plerentur: alitesq; & beſtiæ eſcæ illecebris ſollicitatæ exercitum ſe querentur. Interim Mardonius olinthum in græcia expugnat. Athenienſes quoq; in ſpem pacis amiciciamq; regis ſollicitat: ſpō dens incenſæ eorum vrbis etiam in maius reſtitutionem.

Turpis Xerxis fuga.

Att. fortunę varietatem in Xerxe

Poſtq̄ nullo pręcio libertatem vidit his venalem: incenſis quę ædificare cœperat: copias in boetiam trāſfert: eo & gręcorū exer citus qui centū milium fuit ſecutus eſt. Ibiq; pręlium commiſſum: ſed fortuna regis cum duce mutata nō eſt. Nam victus Mardoni us veluti eo naufragio cum paucis profugit/ caſtra referta regalis opulentiæ capta. Vnde primum græcos diuiſo inter ſe auro per/

Vincitur Mardonius in boetiam

ſico diuitiarum luxuria cœpit. Eodem forte die quo Mardonij co
piæ deletæ ſunt etiam nauali prælio in aſia ſub monte mycale ad
uerſus perſas dimicatum eſt. Ibi ante congreſſionem cum claſſes
ex aduerſo ſtarent: fama ad vtrunq; exercitum venit viciſſe græ/
cos: & Mardonij copias occidione occidiſſe. tantum famæ velo/
citatem fuiſſe: vt cum matutino tempore prælium in boetia com/
miſſum ſit meridianis horis in aſiam per tot maria & tantum ſpa
tu tam breui horarum momento de victoria nūciatum ſit. Con
fecto bello cum de præmijs ciuitatum ageretur/omnium iudicio
athenienſium virtus cæteris prælata. Inter duces quoq; Themi/
ſtocles princeps ciuitatum teſtimonio iudicatus gloriam patriæ
ſuæ auxit. Igitur athenienſes aucti & præmijs belli & gloria: vr/
bem ex integro condere moliuntur. Cum mœnia maiora com/
plexi fuiſſent: ſuſpecti eſſe lacedæmonijs cœpere: recte reputan/
tibus ruinam vrbis tantum incrementi dediſſe: quantum ſit datu
ra munita ciuitas. Mittunt ergo legatos: qui monerent ne muni/
menta hoſtibus & receptacula futuri rurſus belli extruant. The/
miſtocles vt vidit ſpei vrbis inuideri non exiſtimans abrupte agē
dum/reſpondit legatis: ituros lacædemona qui de ea re pariter cū
illis conſulant. Sic dimiſſis ſpartanis hortatur ſuos vt opus ma/
turent. Deinde ipſe interiecto tēpore in legationē proficiſcitur: &
nunc in itinere infirmitate ſimulata: nūc tarditatē colligarū accu
ſans ſine quibus agi iure nihil poſſit: diem de die proferendo ſpa
tium cōſumando operi quęrebat: cum interim nūciatur ſpartanis
opus atheniēſium maturari propter quod denuo legatos mittūt
ad inſpiciendam rem. Tum Themiſtocles per ſeruum magiſtrati
bus ſcribit Athenienſiū: legatos vinciant: pignuſq; teneant: ne in
ſe grauius conſulatur. adit deinde concionem lacedęmoniorum:
indicat permunitas athenas eſſe: & poſſe illatum bellum non ar/
mis tantum: ſed etiā muris ſuſtinere. Siquid ob eam rem de ſe cru
delius ſtatuerent/legatos eorum athenis in hoc pignus retentos/
grauiter deinde caſtigat eos: ꝙ non virtute ſed imbecillitate ſo
ciorum potentiam quęrerent. Sic dimiſſus veluti triumphatis ſpar
tanis a ciuibus excipitur. Poſt hæc ſpartani ne vires ocio corrum
perent: & vt his illatum a perſis græciæ bellum vlciſcerentur: vl/
tro fines eorum depopulantur: ducem ſuo: ſociorumq; exercitui
deligunt Pauſaniam: qui pro ducatu regnū græcię affectus pro/
ditionis pręmium cum Xerxe nuptias filiæ eius paſcitur redditis

Themiſtoclis ars in in/cludēdis lacedæmonijs.

captiuis vt fides regis aliquo beneficio obſtringeretur. Scribit pręterea Xerxi quoſcunq; ad ſe nuncios miſiſſet/ interficeret: ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Athenienſium Ariſtides belli ſocius electus collegæ conatibus abuiam eundo ſimul & in rem ſapienter conſulendo proditionis cõſilia diſcuſſit. Nec multo poſt accuſatus Pauſanias damnatur. Igitur Xerxes cum proditionis dolum publicatum videret ex integro bellum inſtituit. Græci quoq; ducem inſtituunt Cimonem Athenienſem filium Milciadis: quo duce apud Marathonem pugnatum eſt: iuuenem: cuius magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem coniectum/ vibiq; defunctum trãſlatis in ſe vinculis ad ſepulturam redemit. Nec in bello iudicium diligentium fefellit. Siquidem non inferior virtutibus patris. Xerxem terreſtri naualiq; bello ſuperatum trepidum ſe recipere in regnum coegit.

ariſtides

Pauſanias dãnat

Cimon

Xerxes iterum vincitur.

Iuſtini Hiſtorici Liber Tertius.

XErxes rex perſarum terror antea gentium: bello in græcia infœliciter geſto etiam ſuis contẽptui eſſe cœpit. Quippe Artabanus præfectus eius deficiente quottidie regis maieſtate. in ſpem regni aductus cũ. vij. robuſtiſſimis filijs regiam veſperi ingreditur. Nã amicitiæ iure ſemper illi patebat. Trucidatoq; rege voto ſuo obſiſtentes filios eius dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe puero admodũ fingit regem a Dario qui erat adoleſcens quo maturius regno potiretur occiſum: impellit Artaxerxẽ parricidiũ porricidio vindicare Cũ ventũ eſſet ad domũ Darij dormiẽs/ iuuentus quaſi ſomnum fingeret: interficitur. Deinde cum vnũ ex regis filijs ſceleri ſuper eẽ Artabanus videret: metueretq; de regno certamina principum aſſumit in ſocietatẽ cõſilij Baccabaſſum: qui p̃ſenti ſtatu cõtentus rem prodit Artaxerxi: vt pater eius occiſus ſit: vt frater falſa parricidij ſuſpitione oppreſſus: vt deniq; ipſi pararentur inſidię His cognitis Artaxerxes verens Artabani numerum filiorum: in poſterum diem paratum eſſe exercitum armatũq; iubet recogniturus & numerũ militũ: & in armis induſtriã ſingulorũ. Itaq; cum inter cæteros & ipſe Artabanus armatus aſſiſteret/ rex ſimulat ſe breuiorem loricam habere. Iubet Artabanum ſecum cõmutare

Xerxis interitus

Artabani cedes

exuentem se ac nudatum gladio traiecit. Tum & filios eius corri pi iubet: atq; ita egregius adolescens & cædem patris: & necẽ fratris: & se ab insidijs Artabani vindicauit. Dum hæc in persis geruntur: interea græcia omnis ducibus lacedęmonijs & Atheniẽsibus in duas diuisa partes ab externis bellis velut in viscera sua arma conuertit Fiunt igitur de vno populo duo corpora: & eorũdem castrorum homines in duos hostiles exercitus diuiduntur. Hinc lacedæmonij cõia quondam ciuitatũ auxilia ad vires suas trahebant. Inde Athenienses & vetustate gentis & gestis rebus illustres proprijs viribus confidebant. Atq; ita duo potentissimi græcię populi institutis Solonis & Lycurgi legibus pares ex ęmulatione virium in bellum ruebant. Namq; Lycurgus cum fratre suo Polybitæ spartanorum regi successisset regnumq; sibi vendicare potuisset. Charilao filio eius qui natus posthumus fuerat cũ ad ætatem adultam venisset regnum summa fide restituit: vt intelligerent omnes quanto plus apud bonos pietatis iura quã omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans conualescit tutelãq; eius administrat/ nõ habentibus spartanis leges instituit: non inuentione earum magis q̃ exemplo clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios sanxit/ cuius non ipse primus in se documenta daret: populum in obsequia principum: principes ad iusticiã imperiorum firmauit. Parsimoniam omnibus suasit: existimans laborem militiæ assidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore. Emi singula non pecunia sed cõpensatione merciũ iussit. Auri argẽtiq; vsum velut omnium sceleꝝ materiam sustulit. Administrationem rei publice per ordines diuisit. Regibus potestatẽ belloꝝ magistratibus iudicia & annuas successiones: senatur custodiã legum: populo sub legendi senatũ vel creandi quos vellet magistratus potestatem permisit: fundos omnium ęqualiter inter omnes diuisit: vt æquata patrimonia neminem potentiorem alteri redderent: conuiuari omnes publice iussit: ne cuius diuitiæ vel luxuria in occulto essent. Iuuenibus nõ amplius vna veste vti toto anno permissum: nec quemq̃ cultius q̃ alterum progredi: nec epulari opulentius/ ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros impuberes non in forum sed in agrum deduci pręcepit: vt primos annos non in luxuria: sed in opere & in laboribus agerẽt. Nihil eos somni causa substernere: & vitã sine pulmẽto degere: neq; prius in vrbẽ redire quã viri facti essẽt. Statuit virgines sine dote nubere

Plutarcus polydectẽ nõ polibitẽ vocat

Platarcus ferreum numum ab eo inductũ ait

iussit vt vxores eligerentur non pecunia: seueriusq; matrimonia sua viri coercerent: cū nullis dotis frænis tenerentur Maximum honorē nō diuitum & potentiū: sed pro gradu ętatis senum esse voluit. Nec sane vsquā terrarū locū honoratiorē senectus habet.

Hęc quoniā primo solutis antea moribus dura videbātur esse auctorem eorum Apollinem delphicū fingit: & inde se ea ex pręcepto numinis detulisse: vt consuescendi tędiū metus religionis euincat. Deinde vt æternitatem legibus suis daret: iureiurando obligat ciuitatem: nihil eos de eius legibus mutaturos priusquam reuerteretur. & simulat se ad oraculum delphicum proficisci consulturum quid addēdum mutandūq; legibus videretur/ proficiscitur autem cretam/ ibiq; perpetuum exilium egit: abijciq; in mare ossa sua moriens iussit: ne relatis lacedæmonia: solutos se spartani religione iurisiurandi in dissoluēdis legibus arbitrarentur. His igitur moribus ita breui ciuitas conualuit vt cum messenijs propter stupratas virgines suas in solemni messeniorum sacrificio bellum intulissent: grauissima se execratione obstrinxerint: non priusquā Messeniam expugnassent reuersuros: tantum sibi vel de viribus suis: vel de fortuna spondentes: quæ res initium dissensionis gręciæ & intestini belli causa & origo fuit. Itaq; cum contra præsumptionem suam annis decē in obsidione vrbis tenerētur: & q̄relis vxorem post tam longam viduitatem reuocarentur: veriti ne hac perseuerantia belli grauius sibi q̄ messenijs nocerent: quippe illis quātum iuuētutis bello intercidat mulierū fœcunditate suppleri: sibi & belli damna assidua & fœcunditatem vxorū absentibus viris nullam esse. Itaq; legunt iuuenes ex eo genere militū qui post iusiurandum in supplementū venerant: quibus spartam remissis promiscuos omnium fœminarū cōcubitus permisere: maturiorē futuram conceptionem rati: si eam singulæ pplures viros experirentur. Ex his nati ob notam materni pudoris parthenij sunt vocati: qui cū ad annos.xxx. peruenissent metu inopiæ (nulli enim pater existebat cuius in patrimoniū successio speraretur) ducem Phalantū assumūt filiū Araci: qui auctor spartanis fuerat iuuentutis ad generandum sobolem domum remittendæ: vt sicuti dudū patrem eius nascendi habuissent auctorem: sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberēt. Itaq; nec salutatis matribus equarū adulterio infamiam collegisse videbantur/ ad sedes requirendas proficiscuntur: diuq; & per varios casus iactati tandem in italiam de

Aliter Plutarchus de Ligurgi exitu

Parthenij.

Phalantus.

feruntur: & oppugnata arce tarentinorum/expugnatis veteribus incolis sedem sibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eo/
Palāthi rum Palanthus per seditionem in exilium perturbatur Brundu/
cōmētū sium se contulit: quo expulsi sedibus suis veteres tarentini conces
In morte serant. Is moriens persuadet vt ossa sua postremasq; reliquias conterant: & tacite spargi in foro tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse Apollinem delphis cecinisse. Illi arbitrantes eum in vltionem sui facta ciuium prodidisse pręceptis paruere/sed oraculi diuersa sententia fuerat: perpetuitatem enim vrbis non amissionem hoc facto promiserat. Ita ducis exulis consilio & hostium ministerio possessio tarentina parthenijs in æternum fundata: ob cuius beneficij memoriam Palātho diuinos honoros decreuere. Interea Messenij cum virtute nō possent per insidias expugnantur. Deinde cum per annos .lxxx. grauia seruitutis verbera: plęrūq; vincula cæteraq; captiuitatis mala per pessi essent: post longam pœnarum patientiam bellum restaurant. Lacedæmonij quoq; eo conspiratius ad arma concurrunt: quo aduersus seruos dimicaturi videbantur. Itaq; cum hinc iniuria/inde indignitas animos acueret. Lacedæmonij de belli euentu oraculo delphis consulto iubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. Porro athenięnses cum responsum cognouissent in
Tyrtęus poęta contemptum spartanorum Tyrtæum poetam claudum pede misere: qui tribus prælijs fusus eo vsq; desperationis spartanos adduxit: vt ad supplementum exercitus seruos suos manu mitterēt hisq; interfectorum matrimonia pollicerentur: vt non numero tātum amissorum ciuium: sed & dignitati succederent. Sed Reges lacedæmoniorum ne contra fortunam pugnando maiora detrimenta ciuitati infunderent: reducere exercitum voluerunt: ni interuenisset Tyrtęus: qui composita carmina exercitui pro concione recitauit. In quibus hortamenta virtutis: damnorū solatia belli consilia conscripserat. Itaq; tantum ardorem militibus iniecit: vt non de salute sed de sepultura solliciti tesseras insculptis suis & patrum nominibus dextro brachio delegarent. Vt si omnes aduersum prælium consumpsisset: & temporis spatio confusa corporū liniamēta essent ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cū sic animatum reges exercitum viderent: curant rem hostibus nūciare. Messenijs autem non timorem res sed æmulationem mutuam dedit. Itaq; tantis animis concursum est: vt raro vnq̄ cruen

tius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria lacedæmoniorum fuit. Interiecto tempore tertium quoq; bellum messenij reparauere. In cuius auxilium lacedæmonij inter reliquos socios etiã athenienses adhibuere: quorum fidem cum suspectam haberent superuacuos eos simulantes a bello eodem dimiserunt. Hãc rem athenienses grauiter ferentes pecuniam quæ erat in stipendium persici belli ab vniuersa græcia collata a delo athenas transferũt ne deficientibus a fide societatis lacedæmonijs prędæ ac rapinę essent. Sed nec lacedęmonij quieuere: qui cum Messeniorum bello occupati essent. Peloponenses immisere: qui bellũm Atheniensibus facerent. Parue tunc temporis classe in ægyptum missa vires atheniensibus erant. Itaq; nauali prælio dimicantes facile superantur. Interiecto deinde tempore post reditum sociorum aucti & classis & militum robore prælium reparant. Iam & Lacedæmonij omissis Messenijs aduersus Athenienses arma verterant. diu varia victoria fuit. Ad postremum æquo marte vtrinq; discessum. Inde reuocati Lacedæmonij ad messeniorum bellum ne medium tempus ociosum atheniensibus relinquerãt cum thebanis pasciscuntur vt Boetiorum imperium his restituerent: quod temporibus persici belli amiserant: vt illi cum atheniensibus bella susciperent. Tantus furor spartanorum erat/ vt duobus bellis implici ti suscipere tertium non recusarent/ dummodo inimicis suis hostes adquirerent. Igitur athenienses aduersus tantam tempestatẽ belli duos duces deligunt. Periclem spectatæ virtutis virum: & Sophoclem scriptorẽ tragœdiarum: qui diuerso exercitu & spartanorum agros vastauerũt: & multas Achaię ciuitates Atheniensium imperio adiecerunt. His malis fracti lacedæmonij in annos xxx. pepigerunt pacem: sed tam longum otium inimicitiæ nõ tulerunt. Itaq; inter quindecim annos rupto fœdere cum contemptu deorum hominumq; fines atticos populantur. Et ne prędam potius quam pugnam expetisse viderentur: hostes ad præliũ vocant Sed Athenienses consilio periclis ducis populationis iniuriam differunt in tempus vltionis: superuacuam pugnam existimãtes cũ vlcisci hostem sine periculo possent. Deinde interiectis diebus naues conscendũt: & nihil sentientibus lacedęmonijs totam spartã deprædantur: multoq; plura auferunt quam amiserãt: Prorsus in comparatione damnorũ longe plus fuerit vltio quam ira. Clarã quidem hæc periclis expeditio habita: sed multo cla/

Atheniẽses naual praelio vincunt.

Pericles. Sophocles.

Att. periclis tẽpor

ſtiuā mu nificētiā. rior priuati patrimonij cōtēptus fuit. Huic agros in populatione
cæterorū intactos hoſtes reliquerāt: ſperātes adquirere ſe illi poſ
ſe aut periculū ex inuidia: aut ex ſuſpitiōe ꝓditionis infamiā. qđ
ante ꝓſpiciens pericles & futurū populo ꝑdixerat: & ad inuidiæ
impetum declinandū agros ipſos dono reipublicę dederat. Atq;
ita vnde periculū quęſitum fuerat ibi maximā gloriā inuenit. Poſt
hæc interiectis diebus nauali ꝑlio dimicatū eſt. Victi lacedæmo
nij fugerūt. Nec ceſſatū deinceps eſt qui aut terra aut mari varia
pręliorū fortuna inuicē ſe trucidarēt. Deniq; feſſi tot malis pacem
in ānos quinquagita fecere quā nō niſi ſex annis ſeruauerūt. Nā
inducias quas ꝓprio noīe cōduxerāt ex ſociorū pſona rūpebant
Quippe quaſi minus periurij cōtraherēt ſi ferētes ſocijs auxilia
potius q̄ ſi aperto pręlio dimicaſſent. Hinc bellū in ſiciliā tranſla
tum quod prius q̄ exponam de Siciliæ ſitu pauca dicenda ſunt.

Iuſtini Hiſtorici Liber Quartus.

Siciliæ ſitus. SIciliam ferunt anguſtis quondā fau
cibus italię adhęſiſſe. direptāq; ve
lut a corpe maiore īpetu ſuperioris
maris: qđ toto vndarum onere illuc
vehit. Eſt aūt īpa terra tenuis ac fra
gilis: & cauernis quibuſdā fiſtuliſq;
ita penetrabilis: vt ventorꝝ tota fer
me flatibus pateat: necnon & igni
bus generādis nutriēdiſq; ſoli ipſius
naturalis vj. Quippe ītrinſecus ſtra
tū ſulphure bitumine tradit: q̄ res fa
cit vt ſpiritu cum igne inter interio
ra luctante frequenter & compluribus locis nunc flammas: nunc
Aetua vaporem: nunc fumum eructet. Inde deniq; ætuæ montis per tot
ſæcula durat incendium: & vbi acrior per ſpiramenta cauernaꝝ
ventus incubuit: harenarum moles egeruntur proximum italiæ
promontorium Rhegium dicitur. Ideo quia græciæ abrupta hoc
nomine pronunciātur. Nec mirum ſi fabuloſa eſt loci huius anti
Siculum fretum quitas in quem res tot coiere miræ. Primum ꝙ nuſquā alias tor
rens fretū: nec ſolum citato impetu verū etiam ſæuo: neq; experi
entibus modo terribile: verum etiam procul viſentibus vndarum
porro in ſe concurrentium: tanta ꝓpugna eſt. vt alias veluti terga
dantes vorticibus in imum deſidere: alias quaſi victrices in ſubli

me ferri videas:nunc hic fremitum feruentis æstus:nunc illic ge/mitum in voragine desidentis exaudias:accedunt vicini & perpe tui ętnæ montis ignes & insulatum ęolidum velut ipsis vndis ali tur incendium. Neq; enim in tam angustis terminis aliter durare tot sæculis tantus ignis potuisset.nisi & humoris nutrimentis ale/retur. Hinc igitur fabulæ scyllam & charybdim peperere:hinc la tratus auditos: hinc monstri credita simulachra: dum nauigãtes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti latrare putant vn/das:quas sorbentis ęstus vorago collidit. Eadem causa etiã ętnę montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus raptũ sęcum spiritum in imum fundum trahit:atq; ibi suffocatum tã diu tenet:donec per spiramenta terræ diffusus nutrimenta ignis incẽ dat. Iam ipsa italiæ Sciciliæq; vicinitas. Iam promontoriorum al/titudo ipsa ita similis est:vt quantum nunc admirationis tantum antiquis terroris dederit: credentibus coeuntibus in se promon/torijs ac rursum discedentibus solida intercipi absumiq; nauigia. Neq; hoc ab antiquis in dulcedinem fabulę compositum:sed me tu & admiratione transeuntium. Ea est enim procul inspicienti/bus natura loci:vt sinum maris non transitum putes:quo cum ac cesseris discedere ac se iungi promontoria:quę antea iuncta fue/rant:arbitrere. Siciliæ primo Trinacriæ nomen fuit. Præterea Si/cania denominata est/hæc a principio patria Cyclopũ fuit. Qui/bus extinctis Aeolus regnum insulæ occupauit:post quem singu læ ciuitates in tyrannorum imperium concesserunt:quorum nul/la terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus iusticia cum cæterorum crudelitate certabat: cuius moderatio haud medio/crem fructum tulit. Quippe decedãs cum filios paruulos reliquis set.tutelamq; eorum Micytho spectatæ fidei seruo commisisset: tantus amor memoriæ eius apud omnes fuit:vt parere seruo quã deserere regis filios mallent. Principesq; ciuitatis obliti dignitatis suæ regni maiestatem administrari per seruum paterentur: impe rium Siciliæ etiam Carthaginenses temptauere:diuq; varia victo ria cum tyrannis dimicatum ad postremum amisso Hamilchare imperatore cum exercitu: aliquantisper quieuere victi Medio tẽ pore cum rhegini discordia laborarent: ciuitasq; per dissensionẽ diuisa in duas partes esset. Veterani ab altera parte ab himęra in auxilium vocati pulsis ciuitate contra quos implorati fuerant: & mox cæsis quibus tulerant auxilium: vrbem cum coniugibus &

æolides insulæ.

Scylla Charyb/dis.

Siculi fre ti ãgustię antiqui Siciliæ incolæ.

Anaxila iusticia.

Rhegi/ norum cædes.

liberis sociorum occupauere: ausi facinus nulli tyranno comparã dum. Quippe vt rheginis melius fuerat vinci q̃ vicisse. Nam siue victoribus captiuitatis iure seruissẽt. siue amissa patria exulare ne/ cesse habuissent: nõ tamen inter aras & patrios lares trucidati cru delissimis tyrannis patriam cum cõiugibus ac liberis prædam re/ liquissent. Catanenses quoq; cum Syracusanos graues paterẽtur: diffisi viribus suis auxilium ab Atheniẽsibus petiuere: qui seu stu dio maioris imperij quod asiam græciamq; penitus occuparent: seu metu factæ pridem a Syracusanis classis ne Lacedęmonijs ille vires accederent. Lamponium ducem cum classe in Siciliam mi/ sere: vt sub specie ferendi Catanensibus auxilij tentarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia frequenter cæsis hostibus ꝓ/ spera fuerant: maiore denuo classe & robustiore exercitu Lache/ theo cariade ducibus Sciciliam petiuere. Sed Catanẽses siuę me tu Atheniensium siue tædio belli pacem cum Syracusanis remisi/ sis Atheniensium auxilis fecerunt. Interiecto deinde tempore cũ fides pacis a syracusanis non seruaretur. denuo legatos Athenas mittunt: qui sordida veste/ capillo barbaq; prolixis/ & omni squal loris habitu ad misericordiam commouendam acquisito concio/ nem deformes adeunt. adduntur præcibus lachrymæ: & ita mise/ ricordem populum supplices mouent: vt damnarẽtur duces: qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creanť: duces Nicæas & alcibiades & lamacus tantisq; viribus Sicilia re/ petitur: vt ipsis terrori essent: in quorum auxilia mittebãtur. Breui post tempore reuocato ad reatum Alcibiadæ duo p̄lia pedestria secunda Nicæas & lamacus faciũt: munitionibus deinde circũ/ datis hostes etiam marinis commeatibus in vrbe clausos interclu dunt. Qnibus rebus fracti Syracusani a Lacedęmonijs petiuerũt ab his mittitur Gylippus solus quidem: sed in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli iam inclinato statu: auxilijs partim in græciam: partim in Siciliam contractis oportuna bello loca occupat. Duobns inde pręlijs victus: congressus tertio occiso Lamaco & hostes in fugam compulit: & socios obsidione libera/ uit. Sed cũ athenienses a bello terrestri in nauale se transtulissent: Gylippus classem a lacedæmone cum auxilijs accersit: quo cogni to & ipsi athenienses in locum amissi ducis Demostenem & Eu/ rymedunta cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnensi quoq; communi ciuitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia

Prima atheniẽ/ siũ classis in siciliã missa

Nicæas Alcibia/ dee lamacus

gylippus lacedæ/ monius

misere: & quasi gręciæ bellum in Siciliam translatum esset: Ita ex
vtraq; parte summis viribus dimicabatur. Prima igitur congressio
ne naualis certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoq; cum
omni publica ac priuata pecunia amittunt. Super hæc mala cum
etiã terrestri prælio victi essent: tunc Demosthenes censere cœpit:
vt abirent. Sicilia: dum res q̃uis afflictæ nondũ tamen perditæ fo
rẽt: neq; in bello male auspicato amplius perseuerandũ esse: domi
grauiora & forsitan infœliciora bella esse: in quæ reseruare hos vr
bis apparatus oporteat. Nicæas seu pudore male actæ rei: seu me
tu destitutæ spei ciuiũ. seu impellente fato manere contendit. Re/
paratur igitur nauale pręlium: & a nimia prioris fortunæ procella
ad spem certaminis reuocantur. sed insitia ducum qui inter angu
stias maris tuentes se Syracusanos aggressi facile vincuntur. Eury
medon dux in prima acie fortissime dimicans primus cadit: trigin
ta naues quibus præfuerat incendunt. Demosthenes & Nicæas
etiam ipsi victi exercitum in terram deponũt: tutiorem fugam rati
itinere terrestri. Ab his relictas centũ triginta naues Gylippus in/
uasit: ipsos deinde insequitur fugiẽtes: partim capit: cædit partim
Demosthenes amisso exercitu captiuitate gladio & volũtaria mor
te si vindicat. Nicæas autem ne Demosthenis quidem exemplo Att. athe
vt sibi consuleret admonitus cladem suorũ auxit dedecore capti/ niẽsium
uitatis. cladem

Iustini Historici Liber Quintus.

CVm athenienses in Sicilia bellum per biẽnium
cupidius quam fœlicius gerunt. Interim concita
tor & dux eius Alcibiades absens Athenis insi/
mulatur mysteria cæteris initiorum sacra nullo
magis q̃ silentio solennia enunciauisse. Reuoca
tusq; a bello ad iudicium siue conscientiam siue Alcibia
indignationem rei non ferens tacitus in exilium dis exiliũ
Elidem profectus est. Inde vbi non damnatum se tantum: verum
etiam dijs per omnium sacerdotum religiones deuotum cogno/
uit: Lacedæmona se contulit. Ibi & regem Lacedęmoniorum im
pellit: turbatis Atheniensibus aduerso Siciliæ pręlio vltro bellum
inferre. Quo facto omnia Gręciæ regna velut ad extinguendum
commune incendium concurrunt. Tantum odium athenienses
immoderati imperij crudelitate contraxerant. Darius quoq; rex

Persarum memor paterni auitiq; in hanc vrbem odij: facta cum Lacedæmonijs per Tisapharnẽ præfectum. Lydię societate: oẽm sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum græcis coeundi. Re autem vera timebant: ne victis Atheniensibus ad se Lacedæmonij arma transferrent. Quis igitur miretur tã florentes atheniensium opes ruisse/ cum ad opprimendã vnam vrbẽ totius orientis vrbes concurrent. non tamen inerti neq; incruento ceci/dere bello: sed præliati ad vltimum victores: etiam interdum con sumpti magis fortunę varietate q̃ vi victi sunt. Principio belli om nes ab his socij desciuerant: vt fit. quo se fortuna eodem etiam fa uor hominum inclinat. Alcibiades quoq; motum aduersum pa/triam bellum non Gregarij militis opera sed imperatoris virtuti/bus adiuuabat. Nempe acceptis quinq; nauibus in asiam conten dit: & tributarias. Atheniãsium ciuitates auctoritate nominis sui ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarũ: nec exilio videbant factũ minorem: nec tam ablatum Atheniẽsibus ducem quam Lacedæmonijs traditũ: partaq; cũ amissis imperia pẽsarãt Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus inuidiæ quam gratiæ contraxit. Itaq; cum principes velut æmulum gloriæ suæ interficiendũ insidijs mandassent: cognita te Alcibiades per vxo rem Agidis regis quam adulterio cognouerat: ad Tisafernã præ/fectum Darij regis profugit. Cui celeriter officij comitate & obse quendi gratia insinuauit. Erat enim & ætatis flore & formæ vene ratione: nec minus eloquentia etiam inter Athenienses insignis: sed in reconsiliandis amicitiarum studijs quam in retinendis vir melior: quia morum vitia sub vmbra eloquentiæ primo latebant. Igitur persuadet. Tisaferni ne tanta stipendia classi. Lacedæmo/niorum pręberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios quorum pro libertate cum tributa. Atheniensibus penderent: bel lum susceptum sit. Sed nec auxilijs nimis enixe lacedæmonios iu uandos. Quippe memorem esse debere alienã se victoriam non suam instruere. & eatenus bellũ sustinẽdum ne inopia deseratur. Nam regem persarum: dissentientibus Græcis arbitrum pacis ac belli fore: & quos suis non possit ipsorum armis victurũ: perfecto autem bello statim ei cũ victoribus dimicandũ. Domesticis itaq; bellis græciam obtęrrendã ne externis vacet: exequendasq; vires partium: & inferiores auxilio leuandos. Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos: qui vindices se libertatis græciæ pro/

Att. græ/cię odia in Athe/nienses

Alcibia/dis gesta in Athe nienses.

Alcibia dis cõsi/liũ aduer sus gręcos.

fessi sunt. Grata oratio Tisaferni fuit. Itaq; cōmeatus maligne prę bere. classem regiam non totam mittere: ne aut victoriam totam daret aut necessitatem deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hanc operam ciuibus vendicabat: ad quē cum legati atheniensium venissent. pollicetur his amiciciam regis si respublica a populo translata ad senatum foret: sperans vt aut concordante ciuitate dux belli ab omnibus legeretur: aut discordia inter ordines facta ab altera parte in auxiliū vocaretur. Sed atheniensibus imminente periculo belli maior salutis q̃ dignitatis cura fuit. Itaq; permittente populo imperium ad senatum transfertur: qui cum insita genti superbia crudeliter in plebem consuleret. singulis tyrannidis sibi potentiam vendicantibus, ab exercitu Alcibiades exul reuocatur: duxq; classi constituitur. Statim igitur Athenas mittit ex continenti secum exercitu venturum: recepturūq; a quadrigentis iura populi ni ipsi redderent. Hac denunciatione optimates territi primo vrbem prodere lacedæmonijs tentauere: deinde cum id nequiuisset in exilium ꝓfecti sunt. Igitur Alcibiades intestino malo patria liberata summa cura classem instruit: atq; ita in bellum aduersus lacedæmonios pergit Iam zcstrominidarus & Pharnabasus lacedæmoniorum duces instructis nauibus expectabant prælio commisso victoria penes athenienses fuit. In eo prælio maior pars exercitus & omnes ferme hostium duces cęsi: naues. lxxx. captæ. interiectis quoq; diebus cum bellum lacedæmonij amari in terrā trāstulissent iterato vincūtur. His malis fracti pacem petiere: quam ne acciperent opera eorum effectū est: quibus ea res quæstum præstabat. Interea & syracusanorum auxilia illatum a carthaginensibus Siciliæ bellum domum reuocauit: quibus rebus destitutis lacedæmonijs. Alcibiades cum classe victrici Asiam vestat: multis locis prælia facit: vbiq; victor, recipit ciuitates quæ defecerant: nonnullas capit: & imperio Atheniensium reducit. Atq; ita prisca nauali gloria vendicata adiecta etiam laude terrestris belli desideratus ciuibus suis Athenas reuertitur. His omnibus prælijs ducentæ naues hostium & præda ingens capta: adhunc redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo obuiam procedit: & vniuersos quidem milites pręcipue tamen Alcibiaden mirantur. In hunc oculos ciuitas vniuersa: in hunc suspensa ora conuertit. Hunc quasi de cælo missum & vt ipsam victoriam contuentur, laudantq; pro patria. Nec minus

Reuocatͬ ab exilio Alcibiades dux.

Atheniēsium victoria

Alcibiadis reditus athenas.

admirãtur quæ exul contra gesserit: excusantes ipsi iratum prouocatumq; fecisse. Enim vero tantum in vno viro fuisse momenti: vt maximi imperij subuersi & rursum recepti auctor esset: & vnde stetisset eo se victoria trãsferret: fieretq; cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantum: verũetiam & diuinis cum honoribus honorant. certant secum ipsi: vtrum cõtumeliosius eũ expulerit: an reuocarint honoratius. Ipsos illi deos gratulantes tulere obuiam: quorum execrationibus erat deuotus Et cui pauloante omnem humanam opem interdixerant: eum si quæant in cœlo posuisse cupiunt Explẽt contumelias honoribus detrimenta muneribus: execrationes precibus. Non Siciliæ illis aduersa pugna in ore est: sed gręciæ victoria. non classes per illum amissæ: sed acquisitæ: nec Syracusarum/ sed Ioniæ hellespontiq; meminerunt. Sic Alcibiades nunq̃ mediocribus nec in offensam/ nec fauorem studijs suorum exceptus est. Dum hæc aguntur a lacedęmonijs Lysander classi belloq; præficitur: & in locum Tysafernis Darius rex persarum filiũ suum Cyrum Ioniæ Lydiæq; pręposuit: qui lacedęmonios auxilijs opibusq; ad spem fortunę prioris erexit. Aucti igitur viribus Alcibiadem cum centum nauibus in Asiam profectum dum agros longa pace diuites securus populatur/ & prędę dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites haberet: repentino aduentu oppressere. tantaq; cędes pallantiũ fuit: vt plus vulneris eo prelio Athenienses acciperent q̃ superioribus dederant: & tanta desperatio apud athenienses erat: vt ex continenti Alcibiadem ducem Conone duce cummutarent. arbitrantes victos se non fortuna belli sed fraude imperatoris: apud quem plus prior offensa valuisset q̃ recentia beneficia. Vicisse autem eũ priore bello ideo tantum vt ostenderet hostibus: quem ducem spreuissent: & vt carius eis ipsam victoriam venderet. Omnia eñi credibilia in Alcibiade vigor ingenij/ & vitiorum amor/ & morum luxuria faciebat. Veritus itaq; multitudinis impetum denuo in voluntarium exilium proficiscitur. Itaq; Conon Alcibiadi suffectus habens ante oculos cui duci successisset: classem maxima industria exornat/ sed nauibus exercitus deerat fortissimis quibusq; in Asię populatione amissis. Armantur tamen senes aut impuberes pueri: & numerus militum sine exercitus robore expletur. Sed nõ magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut cæduntur passim aut fugientes capiuntur. Tantaq; strages aut occisorum aut capti

Lysãder.

Atẽ. clades

Conon

uorum fuit:vt Athenienſium deletum non imperium tantum ve/rumetiam nomen videretur: quo prelio perditis & deſperatis re/bus ad tantam inopiam rediguntur: vt conſumpta militari ętate: peregrinis ciuitatem:ſeruis libertatem:damnatis impunitatem da rent. Eaq; colluuione hominum domini antea Gręcię conſcripto exercitu vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. Tanta virtus animorum erat: vt cum paulo ante ſalutem deſperauerit: nunc non deſperent victoriam. Sed neq; his miles erat: qui nomen Athenienſium tueretur neq; eæ vires quibus vincere conſueuerant:neq; ea ſcientia militaris in his:quos vincula non caſtra continuerunt. Itaq; omnes aut capti: aut occiſi:cum dux Conon prælio ſuperfuiſſet ſolus crudelitatem ciuium metuens cum octo nauibus ad regem Cyprium conten/dit. Euagoras autem dux lacedæmoniorum rebus fœliciter ge/ſtis fortunæ hoſtium inſultat: captiuas naues cum præda bellica in triumphi modum ornatas mittit lacedæmonia ac tributarias athenienſium ciuitates: quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat voluntarias recepit:nec aliud ditioni Athenienſium pręter vrbem ipſam reliquit. quæ cuncta cū Athenis nunciata eſſent omnes relictis domibus per vrbem diſcurrere pauidi. Alius alium ſciſcitari:auctorem nuncij requirere:non pueros imprudentia:nō ſenes debilitas: non mulieres ſexus imbecillis domi tenet: adeo ad omnem ætatem tanti mali ſenſus penetrauerat. In foro deīde coeunt: atq; ibi perpeti nocte fortunam publicam queſtibus ite/rant. Alij fratres aut filios aut parenres deflent: cognatos alij: alij amicos cariores cognatis: & cum priuatis caſibus querelam pu/blicam miſcent. Iam ſeipſos: iam ipſam patriam perituram miſe/rioremq; incolumium quam amiſſorum fortunam iudicantes/ſibi quiſq; ante oculos obſidionem/famem/ & ſuperbum victoremq; hoſtem proponentes. Iam ruinam vrbis & incendia: iam omniū captiuitatem: & miſerrimam ſeruitutem recordantes. fœliciores prorſus prioris vrbis ruinas dęcentes: quæ incolumibus filijs pa/rentibus: rectorum tantum ruina taxatæ ſint. Nunc autem non claſſem:in quam ſicuti pridem confugiant:ſupereſſe.non exercitū cuius virtute ſeruati pulchriora poſſent mœnia extruere. Sic de fletæ ac prope perditę vrbi hoſtes ſuperueniunt:& obſidione cir/cundatos & obſeſſos fame vrgent. Sciebant enim neq; ex adue/ctis copijs multum ſupereſſe: Et ne nouæ aduehi poſſent pro/

Recētior athenienſium cla/des.

Athenīē ſium cō/ſternatio

Athenīē ſium cō/ſternatio

uiderãt:quibus malis rebus athenienses fracti post longam famẽ & assidua suorum funera pacẽ petiuere:quæ an dari deberet diu inter spartanos sociosq; deliberatum. Cum multi delendũ Atheniensium nomen: vrbemq; incendio consumendam censerẽt negarunt se spartani ex duobus græcię oculis alterum eruturos:pacem polliciti/si dimissa byreum versus muri brachia deiecerit: nauesq; quę reliquę forent traderẽt:resq; publica ex semetipsis.xxx. rectores acciperet. In has leges traditã sibi vrbem lacedæmonij formandam Lysandro tradiderũt. Insignis hic annus & expugnatione Athenarum & morte Darij regis persarum & exilio Dionysij Siciliæ tyranni fuit:mutato statu Athenarũ etiam ciuium conditio mutatur. Rectores.xxx.rei.p.constituuntur qui fiunt tyranni:quippe a principio tria milia sibi satellitum statuunt:quantum ex tot cladibus ꝓpe nec ciuium superfuerat: & quasi paruus hic ad continendam ciuitatem exercitus esset:septingentos milites a victoribus accipiunt:cædes deinde ciuium ad Alcibiade auspicãtur:ne iterũ rẽ publicã sub obtentu liberationis inuaderet: quem cũ profectũ ad Artaxerxẽ persarũ regẽ cõperissent citato itinere: miserunt qui eum interciperent: a quibus occupatus cum occidi aperte non posset viuus in cubiculo in quo dormiebat crematus est. Liberati hoc vltioris metu tyranni miseras vrbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. quod cum displicere vni ex numero suo theramini didicissent: ipsum quoq; ad terrorẽ omnium interficiunt. Fit igitur ex vrbe passim omnium fuga: repleturq; Grę cia Atheniensium exulibus: quod etiam ipsum auxilium a miseris eriperetur nam lacedæmoniorum edictio ciuitatis exules recipere prohibebantur. Omnes se argos & Thebas contulere. Ibi nõ solum tutum exilium egerunt verũ etiam spem recuperandæ patriæ receperũt. Erat inter exules Thrasybulus vir strennuus & domi nobilis: qui audendum aliquid pro patria & ꝓ salute communi etiam cum periculo ratus: adunatis exulibus castellum Phylẽ atticorum finium occupat. nec deerat quarũdam ciuitatum tam crudelis casus miserantium fauor. Itaq; & his Menias thebanorum princeps & si publicis nõ poterat priuatis tamen viribus adiuuabat: & Lysias Syracusanus orator exul tunc quingẽtos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentię misit. Fit itaq; asperũ prælium:sed cũ hinc pro patria summis viribus in de pro aliena dominatiõe securius pugnaretur. tyrãni vin

athenę i Lacedæmoniorum potestatẽ cessere Att. insignẽ ãnũ

Ataxerxes.

Alcibiadis interitus.

Lacedæmoniorum edictum.

Thrasybulus

Menias Lysias.

cuntur: victi in vrbē refugerunt: quam exhaustam cædibus suis etiā armis spoliāt. Deinde cum omnes Athenienses proditionis suspectos haberent/demigrare eos ex vrbe iubent: & in brachijs muri: quæ diruta fuerant: habitare extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Trasybulū corrūpere imperij societatē pollicētes conātur: quod cū non contigisset auxilia a lacedæmonijs petiuere. Quibus accitis iterato preliantur. In eo bello Critias & Hippolochus omnium tyrannorum sæuissimi cadunt. Cæteris victis cum exercitus eorum ex quibus maior pars Atheniensium erat fugeret: magna voce Thasybulus exclamat. Cur se victorem fugiant: potiusq̄ vt vindicem cōmunis libertatis adiuuent? ciuium illam meminerint aciem non hostiū esse nec se ideo arma cępisse vt aliqua victis adimat: sed vt adepta restituat. xxx. se dominis non ciuitati bellum inferre admonet. Deinde cognationis legum sacrorū tū vetusti per tot bella cōmilitij orat. misereantur exulum ciuiū: si tam patienter ipsi seruiant: reddant sibi patriā/accipiant libertatem. His vocibus tantum permotū est vt reuersus in vrbē exercitus. xxx. tyrānos emigrare Eleusina iuberet: substitutis decem qui rem pu. regerent: qui nihil exemplo prioris dominatiōis territi eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur nunciatur lacedæmone in bellum athenienses exarsisse: ad quod comprimēdū Pausanias rex mittit̃ qui misericordia exulis populi permotus patriam miseris ciuibus restituit: & decem tyrannos ex vrbe Eleusina migrare ad cæteros iubet. Quibus rebus cum pax statura esset interiectis rebus repente tyranni non minus restitutos exules q̄ se in exiliū actos indignantur: quasi vero aliorū libertas sua seruitus esset: & bellū atheniensibus inferunt: sed ad colloquiū veluti dominationem recepturi progressi per insidias compręhensi vt pacis victimæ trucidantur. Populus quem emigrare iusserant: in vrbē reuocatur. Atq; ita per multa membra ciuitas diuisa in vnum tantum corpus redigitnr: & ne qua dissensio ex ante actis nascere tur: omnes iureiurando obstringuntur discordiarum obliuionem fore. Interea Thebani corinthijq; legatos ad lacedæmonijs mittunt: qui ex manubijs portionē prędę communis bellis periculiq; peterent: quibus negatis: non quidem aperte bellum aduersus lacedæmonios decernūt: sed tacitis animis tantam iram concipiunt: vt subesse bellū intelligi possent. Eodē fere tempore Darius rex persarum moritur. Artaxerxe & Cyro filijs

Critias Hippolochus Att.trasybuli virtutem.

Darius moritur. Artaxerxes & cyrus darij filij.

relictis.regnum Artaxerxi.Cyro ciuitates:quarum prefectus erat: testamento legauit. Sed Cyro iudicium patris iniuria videbatur. Itaq; occulte aduersus fratrem bellum parabat quod cũ nũciatũ. Artaxerxi esset accersitum ad se fratrem & innocentiam dissimulatione belli simulantem compedibus aureis vinxit: iterfecissetq; ni mater prohibuisset.Dimissus igitur Cyrus iam non occulte bellum sed palam:nec per dissimulationem sed aperta professiõe parare cœpit:auxilia vndiq; cõtrahit.Lacedęmonij memores Atheniensi bello enixe se eius opera adiutos velut ignorantes contra quem bellum pararetur: decernunt auxilia Cyro mittẽda vbi res eius exegisset: quęrentes & apud Cyrum gratiam & apud Artaxerxem:si vicisset veniæ patrocinia cum nihil aduersus eum aperte decreuissent. Sed eum in bello sors prælium vtrũq; fratrem pugnę obtulisset:prior Artaxerxes a fratre vulneratur quem cũ equi fuga periculo subtraxisset. Cyrus a cohorte regia oppressus interficitur sic victor Artaxerxes & præda fraterni belli & exercitu potitur In eo prælio decem milia græcorũ in auxilio Cyri fuere:quę & in cornu:in quo steterãt:vicerunt & post mortem Cyri neq; armis tanto exercitu vinci neq; dolo capi potuerunt: reuertentesq; inter tot indomitas nationes & barbaras gentes per tãta itineris spatia virtute se vsq; terminos patriæ defenderunt.

Cyrũ Artaxerxes cõpedibus aureis vincit.

Cyrus occidit.

Iustini Historici Liber Sextus.

Hercylides Artaxerxes Pharnabasus. Tysafernes

LAcedæmoniorum more ingenij humani quo plura habent:eo ampliora cupientes non contenti accessione athenienſium opum vires sibi duplicatas:totius Asiæ imperium affectare cœperũt:sed maior pars sub regno persarum erat. Itaq; Hercylides dux in hanc militiam electus cum videret sibi aduersus duos pręfectos Artaxerxis regis Pharnabasum & Tysafernem maximarum gẽtium viribus succinctos dimicandum:parcificari cum altero statuit. Aptior visus Tysafernes vir & industria potior & militibus Cyri quondam regis instructior in colloquium vocatur: & statutis conditionibus ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabasus apud communem regem criminatur: vt lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis:sed impensis regijs aluerit merceturq; ab hijs vt differant bella: quæ gerant tanq̃ non ad vnius summam imperij detrimentum omne

peruenirct. Indignum ait bellum non perfici sed redimi hostem præcio / non armis summoueti. His vocibus regem Tysaferni alienatum hortatur / vt in eius locum naualis belli ducem eligant Cononē atheniēsem: qui amissa bello patria Cypro exulabat. Quippe atheniensibus & si fractæ sunt opes manere tamen naualem vsum: nec si eligendus sit ex vniuersis meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis iussus est Conona classi præficere. His cognitis lacedæmonij & ipsi a rege ægypti Hercymonem in auxilium naualis belli per legatos petunt: a quo centum triremes & sexcentum milia modiorum frumēti missa: a cęteris quoq; socijs ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitu & contra tantum ducem deerat dignus imperator. Itaq; postulantibus socijs Agesilaum ducem regem tunc lacedæmoniorum propter responsum oraculi delphici diu lacedæmonij an eum summæ rei præponerent / deliberauerunt: quibus futurus imperij finis denunciabatur: cum regium claudicasset imperium: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt melius esse incessum regē q̃ imperio regnum claudicare. postq̃ Agesilaum cum ingentibus copijs in Asiam misere: non facile dixerim: quod aliud par ducum tam bene comparatum fuerit. Quippe ætas: virtus / consilium / sapientia / vtriq; prope vna: gloria quoq; rerum gestarum eadem. Quibus cum paria omnia fortuna dederit: iunctum tamen ab altero vtrumq; seruauit: magnus igitur amborum apparatus belli: magnæ rex gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum inuadit: quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant: eo constantius debita poscentibus quo grauiorem sub magno duce militiam præsumebant. Itaq; Conon diu rege per epistolas frustra fatigato ad postremum ipse ad eum pergit: cuius aspectu & colloquio prohibitus est: quod eum more persarum adorare nollent. Agit tamen cum eo per internuncios: & quæritur opulentissimi regis bella inopia delabi / & qui exercitum parem hostibus habeat pecunia vinci: qua præstet inferioremq; eum ea parte virium inueniti: qua longe superior sit. postulat dari sibi ministerium impensæ quia pluribus id mandari perniciosum sit: dato stipendio ad classem remittitur: nec moram agēdis rebus facit. multa fortiter: multa fœliciter agit. Agros hostiles vastat: vrbem expugnat: & quasi tempestas quædam cuncta prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonij ad patriæ subsidium reuocandum ab

Hercymonē petūt lacedęmonij

Delphicū oraculum

Agesilaus claudus.

Mos persarum.

Atī. Cononis cōsilium.

Consiliū de regro/

cãdo agesilao
Asia Agesilaum decernunt. Interim Lysander ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus: ingentem classem summis viribus instruit: fortunam belli tentaturus. Nec non & ipse Conon tũc primum cum hostium exercitu concursurus magna cura suos ordinat. Summa igitur non ducum tantum in eo prælio quam militũ æmulatio fuit. Nam ipse & dux Conon non tam persis quam patriæ studebat: & sicuti afflictis atheniensium rebus auctor amissę dominationis fuerat: sic volebat idem haberi redditæ: patriamq; vincendo recipere/ quam victus amiserat: eo speciosius ꝙ ne ipsorum quidem Atheniensium: sed alieni pręlij viribus dimicet: & pugnaturus periculo regis: victurus pręmio patrię: gloriam diuersis artibus quam priores ciuitatis suæ duces cõsecuturus. Quippe illos vincendo persas patriã defendisse persas victores faciendo restituturum patriam esse. porro Lysander prętet coniunctionem Agesilai etiam virtutum æmulator erat/ contendebatq; ne a rebus gestis eius & glorię splendore decederat: neue tot bellis ac sęculis quæsitum imperium breuissimi momenti culpa subuerteret. Eadem militum & omniũ regum cura erat: quos maior sollicitudo cruciabat: non tam ne ipsi quęsitas opes amitterent: quã ne pristinas Athenienses reciperent. Sed quanto maius ꝓlium fuit/ tanto & clarior victoria Cononis. victi lacedęmonij fugam capessunt. pręsidia hostium Athenas deducuntur/ populo restituta dignitate cõditio seruilis eripitur: multæ quoq; ciuitates recipiunt: Hoc initiũ Atheniensibus resumendę potentię & lacedæmonijs habẽdæ/ finis fuit. Nãq; veluti cum imperio etiam virtutem perdidissent cõtẽti a finitimis cœpere. Primi igtiur Thebani auxiliãtibus Atheniensibus bellum his intulere: quæ ciuitas ex infinitis incrementis virtute Epaminundæ ducis ad spem imperij gręcię erecta est. Fit itaq; terrestre ꝓlium eadem Lacedæmoniorum fortuna qua pugnatum aduersus Conona nauali pręlio fuerat. In eo bello Lysander quo duce athenienses victi a lacedæmonijs fuerãt: interficitur Pausanias quoq; alter dux lacedęmoniorũ proditionis accusatus in exilium abijt. Igitur Thebani potiti victoria vniuersum exercitum ad vrbem lacedæmoniorũ ducunt: & facilem expugnationem rati/ quoniã deserti a socijs omnibus erant/ quod metuẽtes Lacedæmonij Regẽ suum Agesilaũ ex Asia qui ibi magnas res gerebat ad defensionẽ patriæ accersunt. Occiso eni Lysandro nullius alterius fiduciã ducis habebant: cuius quo

cononis commẽdatio.

lysandri commẽdatio

Athenas ꝓsidium hostium deducit.

lysandri interitus

Pausanias in exilium abit

Accersit agesilaus

niam serus aduentus erat: conscripto exercitu obuiam hosti pro/ cedũt. Sed victis aduersus paulo ante victores nec animus neq; vires pares fuere. Prima igitur congressione funduntur: deletis iam suorum copijs superuenit rex Agesilaus: qui restituto prælio non difficulter recenti & multis expeditionibus indurato milite hostibus victoriã eripuit: ipse tamen grauiter sauciatur. Quibus rebus cognitis Atheniẽses verentes ne iterum lacedæmodijs vi/ ctoribus in pristinam sortem seruitutis redigerentur: exercitum contrahunt: eũq; in auxiliũ Boetiorũ per Iphicratem viginti qui/ dem annos natum: sed magnę indolis iuuenam duci iubent. Hu ius adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit: nec vnquã ante eum Athenienses inter tot tantosq; duces aut spei maioris aut indolis maturioris imperatorem habuerunt. In quo non im/ peratoriæ tantum verũ etiam oratoriæ artes fuere. Conon quoq; audito reditu Agesilai & ipse ex Asia ad populandos lacedæmo niorum agros reuertitur. Atq; ita vndiq; belli formidine circum/ strepente clausi spartani ad summam desperationem redigũtur. Sed Conon vastatis hostium terris Athenas pergit vbi magno ciuium gaudio exceptus: plus tamẽ tristitiæ ipsi & ex incensa & diruta a lacedęmonijs patria quam læticiæ ex recuperata post tã tum temporis cœpit. Itaq; q̃ incensa fuerant prędarum sumptu & exercitu persarum restituit: quę diruta fuerãt reficit. Fatum illud athenarum fuit. vt ante a persis crematę manubijs eorum: & nũc a lacedæmonijs dirutæ ex spolijs lacedæmoniorum restitueren/ tur. versa quoq; vice nunc haberent socios: quos: tunc hostes ha buerunt: & hostes nunc paterentur: cũ quibus iuncti tunc arctis/ simis societatis vinculis fuerant. Dũ hæc agũtur Artaxerxes rex persarum legatos in græciam mittit: per quos iubet omnes ab ar mis discedere: qui aliter fecisset eũ se pro hoste habiturũ: ciuita/ tibus libertatẽ suaq; omnia restituit. quod non græciæ laboribus assiduisq; bellorum inter ciues odijs consulẽs fecit: sed ne occupato sibi ægyptio bello quod propter auxilia aduersus prefectos suos lacedæmonijs missa susceperat: exercitus sui in græcia detinerẽ/ tur. Fessi igitur tot bellis græci cupide paruere. Hic annus non eo tantum insignis fuit: quod repente pax in tota græcia facta est sed etiam eo quod eodem tempore vrbs romana a gallis capta est: sed lacedæmonij secuti insidiãtes absentiã Archadum speculati castellũ eorum expugnant: occupatoq; pręsidium imponunt. Itaq;

aduenit agesilaus Sauciatur agesilaus

Exercitũ parant athenien.

Iphicratis cõmẽdatio.

Cononis reditus athenas

Athenarũ fatum

Mittunt ab Artaxerxe legati ĩ gręciam.

Pax toti gręcię stituta

Quo tpe Roma a gallis capta.

Amissa bello Archades repetunt. Victoriæ signum apud græcos. Spartanorũ senum virtus. Epaminũdæ interitus. Epaminũdæ cõmẽdatio

armato instructoq; exercitu Archades adhibitis in auxilium thebanis amissa bello repetunt: in eo prelio Archidamus dux lacedęmoniorum vulneratur: qui cum cædi suos iam vt victos videret: per pręconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. Hoc est enim signum apud græcos victoriæ traditæ. qua confessione contenti thebani signũ parcendi dedere. post paucis diebus neutris quicq̃ hostile facientibus cum quasi consensu tacito induciæ essent: lacedęmonijs alia bella aduersus finitimos gerentibus: thebani Epaminunda duce occupandæ vrbis eorum spem cœperunt. Igitur principio noctis taciti lacedæmona proficiscuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senes & cętera imbellis ætas cum aduentum hostium persensissent: in ipsis portarum angustijs armati occurrunt: & aduersus quindecim milia militum non amplius centum iam effœtę ętatis viri pugnæ se offerunt: tantum animorum vitiumq; patriæ & penatum cõspectus sumministrat: tantoq; præsentia q̃ recordatione sui maiores spiritus largiuntur. Nam vt viderunt intra quæ & pro quibus starent aut vincendum sibi: aut moriendum censuerunt. Pauci igitur sustinuere senes aciem: cui par ante diem vniuersa iuuentus esse nõ potuit in prælio duo duces hostium cecidere. cum interim Agesilai aduentus nunciatur: thebani recessere: nec bellum diu dilatũ: Siquidem spartanorum iuuentus senum virtute & gloria incensa teneri non potuit: quin ex continenti acie decerneret: cum victoria thebanorum esset. Et Epaminundas dum non ducis tantum verum etiam fortissimi militis officio fungitur: grauiter vulneraẽ. Quo audito his ex dolore metus: & illis ex gaudio stupor inijcitur: atq; ita ex placito consensu a prælio disceditur. Post paucos deinde dies Epaminundas decedit: cum quo vires quoq; rei.p. ciciderunt. Nam sicuti tælo si primam aciem prefregeris: reliquo ferro vim nocendi sustuleris: sic illo velut mucrone tæli ablato duce thebanorum rei.p. vires hebetatæ sunt: vt non tam illum amisisse q̃ cum illo interijsse omnes viderentur. Nam neq; hunc ante ducem vllum memorabile bellum gessere: nec postea virtutibus sed cladibus insignes fuere: vt manifestum sit patriæ gloriam & natam & extictam cum eo fuisse. Fuit autem incertum vir melior an dux esset: nam & imperium nõ sibi semper: sed patrię quęsiuit: & pecuniæ adeo parcus fuit: vt sumptus funeri defuerint: gloriæ quoq; non cupidior quam pecuniæ: quippe recusanti omnia im-

perla ingesta sunt. Honoresq; ita gessit: vt ornamentum non acci/
pere sed dare ipsi dignitati videretur. Iam litterarum studium: iã
philosophię doctrina tanta: vt mirabile videretur: vnde tam insi/
gnis militiæ scientia homini inter litteras nato: neq; ad hoc vitæ
proposito mortis ratio dissensit. Nam vt relatus in castra semiani
mis vocem spiritumq; collegit: id vnum ad circũstantibus requi/
siuit: num cadenti sibi scutum ademisset hostis: quod vt seruatum
audiuit: allatum velut laborum gloriæq; socium osculatus est. Ite/
rum quę siuit: vtri vicissent: vt audiuit thebanos: bene habere se rẽ
dixit: atq; ita velut gratulabundus patrię expirauit. Cuius morte
etiam Atheniensium virtus intercidit siquidem amisso cui ęmu/
lari consueuerant: in segnitiam torporemq; resoluti: non vt olim
in classem exercitus: sed in dies festos apparatusq; ludorum redi/
tus publicos effundunt: & cum auctoribus nobilissimis / poetisq;
theatra celebrant: frequentius scænam q̃ castra visentes. Versifi/
catores oratoresq; meliores q̃ duces laudantes. Tunc vectigal pu
blicum: quo ante milites & remiges alebantur: cum vrbano popu
lo diui cœptum. Quibus rebus effectum est vt inter ocia græco/
rum sordidum & obscurum antea macedonum nomen emerge/
ret. Et Philippus obses triennio thebis habitus: Epaminundæ &
Pelopidarum virtutibus eruditus Regnum macedoniæ græciæ
& asiæ ceruicibus veluti iugum seruitutis imponeret.

Cõmẽdatio a doctrina epami.
Epa. petitio.
Epami. morte athe. virtus minuitur.
Philippus obses olim thebanis datus.

Iustini Historici Liber Septimus.

MAcedonia antea noie Emathionis regis cu/
ius prima virtutis experimẽta in illis locis ex/
tãt: Emathia cognominata est. Huius sicuti
incremẽta modica: ita termini perãgusti fue/
re. populi pelagi & regio boetia dicebaẗ. Sed
postea virtute regũ & gẽtis idustria: subactis
primo finitimis mox populis natiõibusq; im/
perium vsq; extremos orientis terminos pro
latum est. In regione pęoniæ: quæ nunc portio est macedonię: re
gnasse fertur Telegonus pater Astriopęi: cuius troiano bello inter
clarissimos vindices vrbis nomen accepimus. Ex alio latere in
europa Europus nomine regnum tenuit. Sed & caranus cum ma
gna multitudine græcorum sedes in macedonia responso oracu/
li iussus quærere: cum Emathiam venisset vrbem Edyssam non

Macedonia cognoiata emathia
Thelegonus.
Europa.

sentientibus oppidanis propter imbriũ & nebulę magnitudinem gregẽ caprarũ imbrem fugientiũ secutus occupauit: reuocatusq; in memoriam oraculi quo iussus erat: ducibus capris imperium quærere regni sedem statuit: religioseq; postea obseruauit: quocũq; agmen moueret ante signa easdem capras habere: cœptorꝝ duces habiturus: quas regni habuerat auctores. Vrbẽ Edyssam ob memoriã muneris ægæam populum ægęades vocauit. Pulso deinde Midanamis quoq; quintã portionem macedonię tenuit. aliisq; regibus pulsis in locum omnium solus successit: primusq; adunatis gẽtibus variorꝝ populorꝝ veluti vnum corpus macedoniæ fecit: crescentiq; regno valida incrementorꝝ fundamenta cõstituit. Post hunc Perdicas regnauit: cuius vita illustris & mortis postrema veluti ex oraculo præcepta memorabilia fuere. Siquidem senex moriens Argæo filio monstrauit locũ: quo condi vellet ibiq; non sua tantum: sed etiam succedentiũ sibi in regnũ ossa poni iussit. Præfatuus quoad ibi cõditæ posteriorum reliquiæ forent: regnũ in familia mansurũ: credũtq; hac superstitione extinctam in Alexãdro stirpẽ: quia locũ sepulturæ mutauerit. Argæus moderate & cũ amore populi administrato regno successorem filium Philippum reliquit: qui immatura morte raptus Europum paruulum admodũ instituit heredem. sed macedonibus assidua certamina cũ thracibus & illyriis fuere. quorũ armis veluti quotidiano exercitio indurati gloria bellicę laudis finitimos terrebãt. Igitur illyrii infantiam regis pupilli contennentes bello macedonas aggrediuntur: qui prelio pulsi rege suo in cunis prolato & pugnæ ante aciem posito: acrius certamen repetiuerunt: Tanq̃ ideo victi fuissent antea: ꝙ bellantibus sibi regis auspicia defuissent. futuri vel propterea victores: ꝙ ex superstitione animum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat quem si victi forent: captiuum de rege facturi videbantur. Conserto itaq; prælio magna cædæ illyrios fudere: ostenderuntq; hostibus suis priore bello: regem macedonibus nõ virtutem defuisse: Huic Amyntas succedit: & propria virtute & Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamenta extitere: vt etiam olympio certamine vario ludicrorum genere contenderit. Cum interim darius rex persarum turpi a scythia fuga summotus: ne vbiq; deformis militię damnis haberetur: mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam thraciã

Edyssa vocata ægea.

Macedonũ incrementa Perdicæ pcepta.

vñ macedonibus bellica virtus q̃sita.

Illyrii rege suo in cunis plato acrius pugnant.

cæteraq; eius tractus regna: quibus pro ignobili momẽto erat ae/cessura macedonia: qui breui tempore executo regis imperio le/gatis ad Amyntam regem macedoniæ missis obsides in pignus futurę pacis sibi dari postulabat. Sed legati benigne excepti inter epulas ebrietate crescente rogant Amyntam: vt aparatui epula/rum adijciat ius familiaritatis. adhibitis in conuiuium suum fi/lijs & vxoribus & filiabus: id apud persas haberi pignus ac fœdus hospicij: qui vt venerunt petulantius persis eas contrectantibus filius Amyntæ Alexander rogat patrem respectu ætatis ac graui/tatis suæ abire e conuiuio: pollicitus se hospitium tentaturum io/cos. Quo digresso mulieres quoq; paulo e conuiuio euocat: cul/tius exornaturus gratioresq; reducturus. In quarum locum ma/tronali exornatos habitu iuuenes supponit: eosq; petulantiam le/gatorum ferro: quod sub veste gerebãt: compescere iubet. Atq; ita interfectis omnibus ignarus rei Megabasus cum legati non redi/rent: mittit eo cum exercitus parte Bubarem: vt in bellum facile & mediocre dedignatus ipse ire ne dehonestaretur prælio tam fœ/dę gentis. Sed Bubares ante bellum amore filiæ Amyntę captus omisso bello nuptias facit: depositisq; hostilibus animis in affini/tatis iura succedit. Post discessum a macedonia Bubaris Amyn/tas rex decedit: cuius filio & successori Alexandro cognatio Bu/baris non Darij tantum temporibus pacem prestitit verum etiam Xerxem consiliauit adeo vt cũ græciam veluti tempestas quędã occupasset in tus olympum hęmũq; montes totius regionis eum imperio donauerit. Sed nec virtute minus q̃ persarũ liberalitate regnũ ampliauit. Per ordinem deinde successionis regnum macę/doniæ ad Amyntã fratris eius Menelai filium puenit. Hic quoq; insignis industria & omnibus imperatorijs virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit: Alexandrum/Perdicam/ & Philippum Alexandri magni macedonis patrem: & filiam Eu/ryonem. Ex Cygea autem Archelaum/Archideum/Menelaum: qui cum Illyrijs deinde cum olynthijs grauia bella gessit: Insidijs autem Eurydices vxoris: quæ nuptias generi pacta/occidendum virum/regnumq; adultero tradendum susceperat: occupatus fu/isset: ni filia pellicatum matris & sceleris consilia prodidisset. Fun/ctus itaq; tot periculis senex decessit: regno maximo ex filijs Ale/xandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni bellum ab Illyris pacta mercede: & Philippo fratre dato obside redemit.

Persarũ lascivia

alexãdri facinus

Bubares

amyntas alexãder pdica & Philip/pus alexãdri magni pater fra/tres fuerũt

& Euryo ne soror.

archila/us archi/deus & Menela/us frẽs.

Interiecto quoq; tẽpore per eundẽ obsidẽ cum thebanis gratiã pacis reconsiliat. quæ res Philippo maxima incrementa egregie indolis dedit. Si quidem triennio thebis obses habitus prima pueritie rudimenta in vrbe seueritatis antiquę: & in domo Epaminũde summi & philosophi & imperatoris deposuit. Nec multo post Alexãder insidijs Eurydices matris appetitus occũbit: cui Amyntas in scelere deprehensæ propter communes liberos ignarus eisdem quandoq; exitiosam fore pepercerat. Frater quoq; eius Perdica pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus libidinis causa liberos a matre vita priuatos: quam scelerum suorum supplicijs liberorum contemplatio vindicauerã. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur: quod ei apud matrem miseriordium nec paruulus quidem filius conciliauerat. Itaq; Philippus diu non regem: sed tutorem pupili egit. At vbi grauiora bella imminebant, serumq; auxilium in expectatiõe infantis erat compulsus a populo regnũ suscepit. vt ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit & propter ipsius ingenium: quod magnum spondebat virum, & propter vetera macedoniæ fata: quæ cecinerant vno ex Amyntæ filijs regnante florentissimum fore macedoniæ statum: cui spei celus matris hunc residuum fecerat. Principio regni cum hinc cędes fratrum indigne peremptorum: in de hostiũ multitudo hinc insidiarum metus. inde inopia: continuit belli, & exhausti regni, & immaturam ætatem tyronis vrgeret: bellaq; veluti conspiratione quadam ad opprimendam macedoniam multarum gentium ex diuersis locis vno tempore confluebant: quoniam omnibus par esse non poterat dispensanda ratus alia interposita pactione componit: alia redemit facillimis quibusq; aggressis: quorũ victoria & militum trepidos animos firmaret: & contemptum sibi hostium demeret. Primum illi cum atheniensibus certamẽ fuit: quibus per insidias victis metu belli grauioris cum interficere omẽs posset: incolumes sine precio dimisit. Post hos vello in Illyrijs trãslato multa milia hostium cædit. Vrbem nobilissimam Larissæam capit: hic thessaliam capit non prædæ cupiditate sed quod exercitui suo robur thessalorum equitum adiũgere gestiebat: nihil minus q̃ bellum metuentem improuisus expugnat. vnumq; corpus equitum pedestriumq; copiarum inuicti exercitus fecit: quibus rebus fœliciter prouenientibus Olympiada Neoptolemi regis molossorum filiam vxorem ducit: conciliante nuptias fratre patruele

Vbi Philippus p̃cipuas virtutes ĩbiberit.

Philippi gesta.

Olympias Neoptolemi filia.

altore virginis Aryba rege molosorum: qui sororem olympiadis Troadam in matrimonium habebat: quæ causa illi exitij malorū q; omnium fui .Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum se sperat: proprio regno ab eodem priuatus i exilio cōsenuit. His ita gestis Philippus iam non cōtentus summouere bella: vltro etiam quietos lacessit. Cum methonam vrbem oppugnaret: in p̄tereuntem de muris sagitta iacta dextrum oculum regis effodit: quo vulnere nec segnior ī bellum nec iracūdior aduersus hostes factus est. adeo vt interiectis diebus pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantum/ verum etiam mitis aduersus victos fuerit.

Vbi oculū Philippus amiserit.

Iustini Historici Liber Octauus.

G Ræciæ ciuitates dum imperare singulæ cupiūt imperium omēs p̄diderunt. Quippe in mutuū exitiū sine modo ruentes: ab omnibus victę periere: quod singulæ amitterēt non nisi oppressę senserunt. Siquidem Philippus ex macedonię velut specula quadam libertati omniū insidiatus: dum contentiones ciuitatum alit/ auxilium inferioribus ferendo: victos pariter/ victoresq; subire regiam seruitutem coegit. Causa & origo huius mali thebani fuere: qui cum rerum potirentur secundam fortunam imbecillo animo ferentes: victos armis lacedæmonios/ & phocenses quasi parua supplicia cædibus & rapinis luisient: apud commune gręcię conciliū superbe accusauerūt Lacedæmonijs crimini datū q̄ arcē thebanā induciarum tēpore occupassent: phocēsibus q̄ boetiā depopulati essent: prorsus quasi post arma: & bellum locum legibus reliquissent. Cum iudicium arbitrio victorum exerceretur: tanta pecunia damnantur: quanta exolui non posset. Igitur phocenses cum agris: liberis: coniugibusq; priuarentur: desperatis rebus: Philo mene quondā duce velut deo irascentes: templum ipsum Apollinis delphis occupauere. Inde auro & pecunia diuites: conducto mercenario milite: bellū thebanis intulerunt: factumq; phocensium tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium: plus tamen inuidiæ thebanis a quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant: quam ipsis intulit. Itaq; auxilia his & ab atheniensibus & a lacedæmonijs missa. Prima igitur congressione Philomenes thebanos castris

Thebanorum iniuria

Philomenes Delphici templū Apollinis occupatum

Philome nis interi tus oeno maus

Philippus aduersus œnomaum progreditur.

exuit. sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit: & sacrilegij pœnas impio sanguine luit. In huius locum dux Oenomaus creatur: aduersus quē thebani thessaliq; non ex ciuibus suis: ne victoris potentiam ferre non possent: sed Philippum macedoniæ regem ducem eligunt: & externę dominationi: quam in suis timuerunt: sponte succedunt. Igitur Philippus quasi sacrilegij non thebanorum vltor esset: omnes milites coronas laureas sumere iubet: atq; ita veluti deo duce in pręliū pergit. Phocenses insignibus dei conspectis / conscientia delictorum territi: abiectis armis fugam capessunt. pœnasq; violatæ religionis sanguine / & cędibus suis pendūt. Incredibile quantam ea res apud omnes nationes Philippo gloriā dedit. Illū vendicē sacrilegij: illum vltorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit: solum qui piacula exigeret extitisse dignum. Itaq; diis proximus habetur: per quem deorum maiestas vindicata sit. Sed atheniēses audito belli euētu ne in græciam Philippus transiret: angustias thermopylarū: pari ratione sicuti antea adueniētibus persis: occupauere: sed nequaq̄ simili aut virtute / aut causa. Siquidem tunc pro libertate gręciæ: nūc pro sacrilegio publico: tunc a rapina hostium templa vindicaturi. nunc aduersus vindices templorū raptores defensuri. Agūtq; se propugnatores sceleris: cuius turpe erat alios vīdices fuisse immemores prorsus: q in dubiis rebus suis illo deo etiam consiliorum auctore vsi fuerant: q illo duce tot bella victores inierant: tot vrbes auspicato condiderant: tantum imperium terra / mariq; quęsierant: q nihil sine maiestate numinis eius aut priuate vnq̄ / aut publicæ rei gesserant. Tantū facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta. pulcherrimis legibus / institutisq; formata: vt quid vnde post hac succensere iure barbaris possint: nō haberent. Sed nec Philippus melioris fidei aduersus socios fuit. Quippe veluti timens ne ab hostibus sacrilegij scelere vinceretur. ciuitates: quarum pauloante dux fuerat. quæ sub auspicijs eius militauerant: quæ gratulatæ illi / sibiq; victoriam nactę fuerant: hostiliter occupatas diripuit. Coniuges / liberosq; omnium sub corona vendidit: non deorum immortalium templis: nō ędibus sacris: non dijs penatibus / publicis / priuatisq;: ad quos paulo ante ingressus hospitaliter fuerat: pepercit. Prorsus vt non tam sacrilegij vltor extitisse: q̄ sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. Inde veluti rebus ægregie gestis / in cappadociā traijcit: vbi bello pari perfidia ge-

Glaria philippo data.

Thermopylarum āgustias atheniēses occupant.

olynthia cū bellū

Philippus ī cappadociā traijcit.

ſto:captiſq; per dolum/ & occiſis finitimis regibus:vniuerſam pro uinciam imperio macedoniæ adiungit. Deinde ad abolendam inuidiæ famam. qua inſignis præter cæteros tunc temporis ha/ bebatur: per regna mittit: & opulentiſſimas ciuitates: & phana: ac templa:qui opinionē ſererent regem Philippum magna pecu nia locare:& muros per ciuitates:& phana:& templa faciēda: & vt per præcones ſuſceptores ſollicitarentur/ qui cum in macedo/ niam veniſſent:varijs dilationibus fruſtrati/ vim regię maieſtatis timentes.taciti proficiſcebantur. Poſt hæc Olynthios aggredit: receperant enim per miſericordiam poſt cędem vnius duos fra/ tres eius:quos Philippus ex nouerca genitos veluti participes re gni interficere geſtiebat. Ob hanc igitur cauſam vrbem antiquā & nobilē excindit: & fratres olim deſtinato ſupplicio tradit:præ/ daq; ingenti:pariter & parricidij voto fruitur. Inde quaſi omnia quæ agitaſſet animo:ei licerēt:auraria in theſſalia: argenti metal la in thracia occupat. Et ne quod ius:vel fas inuiolatum præter/ mitteret: piraticam quoq; exercere inſtituit. His ita geſtis/ forte venit vt eum fratres duo reges thraciæ/ & non contemplatione iuſtitiæ eius: ſed inuicem metuentes ne alterius viribus accede/ ret diſceptationum ſuorum iudicem eligerēt. Sed Philippus mo re ingenij ſui ad iudicium veluti ad bellum inopinantibus fratri/ bus inſtructo exercitu ſuperuenit:regno vtrumq; nō iudicis mo re:ſed fraude latronis:ac ſcelere ſpoliauit. Dum hæc aguntur: le/ gati athenienſium petentes pacem ad eum venerūt:quibus au/ ditis:& ipſe legatos athenas cum pacis cōditionibus miſit: ibiq; ex commodo vtrorūq; pax facta. Ex cæteris quoq; gręcię ciuita/ tibus nō pacis amore.ſed belli metu legationes venere. Si quidē crudeſcente ira/ theſſali/ boetijq; orant: vt profeſſum aduerſum phocenſes ducem græcię exhibeat: tanto odio phocenſium ar/ dentes:vt obliti cladium ſuarum perire ipſi q̄ nō perdere eos prę optarent:expertamq; Philippi crudelitatem pati:q̄ parcere hoſti bus ſuis mallent. Contra phocenſium legati adhibitis lacedæ/ monijs:& athenienſibus bellum deprecabantur:cuius ab eo dila tionem ter iam emerant. Fœdum prorſus: miſerandumq; ſpecta culum:græciam etiam nunc & viribus: & dignitate orbis terrarū principem: regum certe/ gentiumq; ſemper victricem & multa/ rum adhuc vrbium dominam/alienis excubare ſedibus:aut rogā tem bellum/aut deprecātem in alterius ope omnē ſpem poſuiſſe

Olynthios Philippus aggredit

Mulctā dos frēs tradit philippus.

Philippi ſcelera.

Mittunt legati athenienſium ad philip.

Phocenſiū legati

Quid possit di/scordia aduerte.

Orbis terrarum vindices eo vsq; discordia sua ciuilibusq; bellis re dactos.vt adulentur vltro sordidam pauloante clientelæ suę par tem: & hoc potissimum facere thebanos lacedæmoniosq; antea inter se imperium nunc græcię imperantis ęmulos.Philippus in/ter hæc vendicatione glorię suæ tãtaturũ vrbium fastigiũ agitati atq; vtros potius dignetur: estimat.Secreto igitur auditis vtrisq; legationibus his veniã belli pollicetur iureiurando adactis respõ sum nemini prodituros:illis cõtra venturum se auxiliumq; laturũ Vtrosq; vetat parare bellum aut metuere.sic variato responso se curis omnibus thermopylarũ angustias occupat. Tunc primum phocenses se captos in fraude Philippi animaduertẽtes trepidi ad arma confugiunt.Sed neq; spacium erat instruendi belli: nec tempus ad contrahenda auxilia:& Philippus excidium minaba tur: ni fieret deditio Victi igitur necessitate: pacta salute se dedi derunt. Sed pactio eius fidei fuit: cuius antea fuerat deprecati

Phocen/ses Phili. sese de dunt. Phocen/siũ exci dium

belli promissio.Igitur cæduntur passim:rapiũturq;/ non liberi pa rentibus.nõ coniuges maritis/non deorũ simulacra templis suis reilnquuntur.vnũ tãtum miseris solatium fuit:quod cum Philip pus portione prædæ socios fraudasset:nihil rerum suarum apud inimicos viderunt. Reuersus in regnũ:vt pecora pastores nũc in hybernos/nunc in æstiuos saltus traijciunt/ sic ille populos:& vr bes.Vt illi vel replenda: vel derelinquenda quæq; loca videban tur:ad libidinẽ suam transfert.miseranda vbiq; facies: & excidio similis erat.Non quidẽ pauor ille hostilis/nec discursus per vrbẽ militum erat/non tumultus armorum/ non bonoũ atq; hominũ rapina/sed tacitus mœror:& luctus/ verẽtibus ne ipsę lachrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor: hoc altius dimissus quo minus profiteri licet.Nũc sepulchra ma iorum/nunc veteres penates/ nunc tecta:in quibus geniti erant. in quibus quę genuerant:considerabant. Miserantes nunc vicẽ suam:q̄ i eam diẽ vixissent/nũc filiorũ/q̄ non post eam diẽ nati essent/alios populos ĩ finibus ipsis hostibus apponit/alios in ex tremis regni terminis statuit.quosdam bello captos in supplemẽ tis vrbium diuidit.Atq; ita ex multis gentibus nationibusq; vnũ regnum populumq; constituit.Compositis ordinatisq; macedo/niæ rebus / dardanos cæterosq; finitimos fraude captos expu/gnat. Sed nec a proximis manus abstinet. Siquidem Arybiam regem Epiri vxori suæ Olympiadi arctissima cognatione vin/

Arybas rex epiri. Olympi/as philip pi vxor.

ctum:pellere regno ſtatuit/ atq; Alexandrum priuignũ eius vxo ris olympiadis fratrem/puerum honeſte pulchritudinis in mace donia nomine ſororis accerſit/ omniq; ſtudio ſollicitatum in ſpẽ regni ſimulato amore ad ſtupri conſuetudinem perpulit:maiora in eo obſequia habiturus ſiue conſcientiæ pudore/ſiue regni be/ neficio. Igitur cum ad.xx. annos perueniſſet: ereptum arybę re/ gnum puero ad modum tradit ſceleſtus in vtroq;/nam nec in eo ius cognationis ſeruauit cui ademit regnũ:& eũ cui dedit/impu dicum fecit antequã regem.

Alexander ad ſtupri cõſuetudinẽ pellit.

Iuſtini Hiſtorici Liber Nonus.

IN græciam Philippus cũ veniſſet ſollicitatus paucarum ciuitatum diriptione : & ex præda modicarum vrbium quãtę opes vniuerſarum eſſent animo proſpiciẽs:bellũ toti gręciæ infer re ſtatuit. At cuius emolumentũ egregie perti nere ratus ſi ſibi bizantium nobilem/& mariti mam vrbem receptaculum terra mariq; copijs ſuis futurum in poteſtatem redigiſſet:eandem claudentem ſibi portas obſidione cinxit Hæc namq; vrbs condi ta primo a pauſania rege ſpartanorum/& per.vij.annos poſſeſſa fuit deinde variante victoria:nunc lacedæmoniorum/nũc Athe nienſium iuris habita eſt/quę incerta poſſeſſio effecit/vt nemine quaſi ſuam auxilijs iuuante libertatem conſtantius tueretur.Igiẽ Philippus lõga obſidionis mora exhauſtus pecuniæ cõmerciũ de piratica mutuaẽ.Captis itaq;.clxx.nauibus mercium/ & diſtra ctis anhelantem inopiã paululum recreauit.Deinde ne vnius vr bis oppugnatione tãtus exercitus teneretur: profectus cũ fortiſſi mis multas Cherſonenſiũ vrbes expugnat.filiũ Alexandrũ decẽ & octo annos natũ/ vt ſub militia patris tyrocinij rudimenta de/ poneret: ad ſe accerſit. In ſcythiã quoq; p̃dandi cauſa profectus eſt more negociantiũ impẽſas belli alio bello refecturus. Erat eo tẽpore rex ſcytharũ Matthæas: qui cũ bello iſtrianorum præme retur:auxilium a Philippo per Apollonienſes petit. in ſucceſſio/ ne cum regni ſcythiæ adoptaturus: cum interim iſtrianorum rex decedens & metu belli & auxiliorum neceſſitate ſcythas ſoluit. Itaq; Matthæas remiſſis macedonibus renunciari Philippo iu/ bet: neq; auxilium eius ſe petiſſe: neq; adoptionem mandaſſe.

Bizantiũ a quo cõditum

Alexandrũ filiũ accerſit adſe phi.

Matthæas rex ſcytharũ

Nam neq; vindicta macedonum egere scytas: quibus meliores forẽt: neq; hæredem sibi incolumi filio deesse. His auditis Philippus legatos ad Matthæam mittit: impensæ obsidionis portionẽ petentes: ne inopia bellũ deserere cogatur. Quod eo promptius eum facere debere ꝙ missis a se in auxilium eius militibus: nec sũptum quidem viæ non modo officij precia dederit. Matthias inclementiam cœli & terræ sterilitatem causatus: quæ non patrimonijs dicet scythas: sed vix alimenta exibeat: respondit: nullas sibi opes esse quibus tantum tegem expleat: & turpius putaret paruo defungi quam totum abnuere. Scythas autem virtute animi & duricia corporis non opibus censeri. Quibus derisus Philippus soluta obsidione byzantij scythica bella aggreditur: pręmissis legatis: quo securiores faceret: qui nuncient Matthęæ dum bizantiũ obsidet nouisse statuam Herculi: ad quam in hostio istri ponẽdã se venire paccatum accessum ad religionẽ dei petẽs amicus ipse scythis venturus. Ille si voto fungi velit: statuam sibi mittit iubet: non modo vt ponatur: verum etiam vt inuiolata maneat pollicetur exercitum autem fines ingredi negat se passurum: ac si inuitis scythis statuam ponat: eo digresso sublaturum versurumq; æs statuę in aculeos sagittarum. His vtrinq; irritatis animis prælium cõmittitur. cum virtute & animo prestarent scythæ: astutia Philippi vincuntur. xx. milia puerorum ac fœminarum capta: pecoris magna vis: auri argẽtiq; nihil. Ea primũ fides inopię scyticę fuit. xx. milia nobilium equarum ad genus faciendum in macedoniam missa. Sed reuerenti a scythia tribali Philippo occurũt: negant se transitũ daturos ni portionem accipiant prædæ. Hinc iurgium & mox prælium. In quo ita in femore vulneratus est Philippus: vt p corpus eius equs interficeretur. cum omues occisũ putarent: præda amissa est. Ita scythica velut deuota spolia pœnæ luctuosa macedonibus fuere. Vbi vero ex vulnere primũ conualuit diu dissimulatum bellum atheniensibus infert quorum causa thebani se iunxere ne victis metuentes atheniensibus veluti vicinum incendium belli ad se transiret. Facta igitur inter duas paulo ante infestissimas ciuitates societate legationibus græciam fatigãt commune hostem putant cõmunibus viribus summouendũ. Neq; enim cessaturũ Philippũ si prospere prima successerint: nisi omnẽ greciã domuerit. Motæ quædã ciuitates atheniensibus se iungunt: quasdã autẽ ad Philippũ bellimetus traxit. Prælio cõmisso cum

Ars Philip. ĩ scythico bello monẽdo.

Scythę a Philip. vincunt.

Vulneratus a tribalis phi.

Reconciliãtur iter se thebani & athenienses

atheninſes longe maiore militum numero præſtarent: aſſiduis bellis indurata virtute macedonũ vincuntur.non tamen imme mores priſtine glorie cecidere.Quippe aduerſis vulneribus om nes loca quę tuenda a ducibus acceperẽt: moriẽtes corporibus texerũt.Hic dies vniuerſę grętię:& gloriam dominationis:& vetu ſtiſſimã libertatem finiit.Huius victorię calide diſſimulata letitia eſt Deniq; nõ ſolita ſacra Philippus illa die fecit:nõ ĩ cõuiuio riſit non ludos inter epulas adhibuit.non coronas aut vnguẽta ſum pſit. & quantum in illo fuit.ita vicit:vt victorem nemo ſentiret: Sed nec regem ſe gręcie.ſed ducem appellari iuſſit. Atq; ita inter tacitam læticiã & dolorem hoſtiũ temperauit: vt neq; apud ſuos exultaſſe.neq; apud victos inſultaſſe videretur. Athenienſibus quos paſſus infeſtiſſimos fuerat:& captiuos gratis remiſit & bello conſumptorum corpora ſepulturæ reddidit:reliquiaſq; funerum vt ad ſepulcra maiorum deferrent vltro hortatus eſt. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro:quipacẽ cũ his ami citiamq; iungeret: Athenas miſit. Thebanorum porro non ſolũ captiuos verum etiã interfectorũ ſepulturã vendidit. Principes ciuitatis alios ſecuri percuſſit: alios in exiliũ redegit :bonaq; oĩm occupauit.pulſos deinde per iniuriã inpatriã reſtituit.ex horum numero.ccc.exules iudices rectoreſq; ciuitati dedit.Apud quos cũ potentiſſimi qnq; rei eius ipſius criminis poſtularentur: quod per iniuriam ſe in exilium egiſſent.huius conſtantiæ fuerunt: vt omnes ſe auctores faterentur:meliuſq; cũ reipu.actum cũ dãnati eſſent:q̃ cum reſtituti contenderent.Mira prorſus audacia de iu dicibus vitę neciſq; ſuę quẽadmodum.poſſunt ſententiam ferũt contennũtq; abſolutonẽ:quam dari inimici poſſunt :& quoniam rebus nequeũt vlciſci:verbis vſurpant libertatem.Compoſitis in grecia rebus Philippus omnium ciuitatum legatos ad formandũ rerum prępntium ſtatim euocari corynthum iubet: Ibi pacis legẽ vniuerſę grecię pro meritis ſingularum ciuitatum ſtatuit:conſiliũ q; omnium veluti vnum ſe natum ex omnibusrelegit Soli Lace demonij & legem & regem contempſerunt:ſeruitutem non pacẽ rati:que non ipſis ciuitatibus conueniret.ſed a victore ferretur Auxilia deinde ſingularum ciuitatum deſcribuntur. ſiue adiu uandus ea manu rex oppugnante aliquo foret ſeu duce illo bel lum inferendum. neq; enim dubium erat imperium perſarum his apparatibus peti.Summaauxiliorũ .cc.milia peditum fuere:

Athenĩeſes a Philippo vincuntur.

Alexander athenas mittitur.

Sæuitia. Philippi in thebanos.

Legatos omis Corynthũ philip. accerſit. apparatus bellicus

Olympias pulsa stupri suspitione. Alexandri & cleopatrę nuptiæ. Pausanias Philippũ obtrũcat. Pausanias ab Attalo stuprũ passus. Ad qd Pausani: Philippũ obtrũcauerit

& equitum.xv.milia. Extra hanc summam & macedonię exercitus erat: & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Asiam persarum viris premittit Parmenonẽ: Amyntham: & attalum: cuius sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade propter stupri suspitionem in matrimonium acceperat. Interea dum auxilia a grecia coeunt: nuptias Cleopatre filie & Alexandri: quem regem Epiri fecerat: celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum: & collocantis filiam & vxorem ducentis apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum Philippus cum sine custodibus medijs inter duos Alexandros filium generumq; concederet: pausanias nobilis ex macedonibus nemini suspectus adolescens occupatum angustijs Philippum in transitu obtruncat: diemq; læticiæ destinatum fœdum luctu funeris facit. Hic pausanias primis pubertatis annis stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat: cuius indignitati hæc etiam fœditas accesserat. Nam perductum in conuiuio solutumq; mero Attalus non suæ tantum verum & conuiuarum libidini velut scortum vile subiecerat: ludibriumq; omnium inter coequales reddiderat Hanc rem ægre ferens Pausanias querelam Philippo sæpe detulerat: Cum varijs frustrationibus non sine risu deferretur: & honoratum insuper ducatu aduersarium cerneret iram in ipsum Philippũ vertit: vltionemq; quam aduersario non poterat ab iniquo iudice exegit. Creditum est etiam immissum ab olympiade matre Alexandri fuisse: nec ipsum Alexandrum ignarum paterne cædis extitisse: quippe non minus olympiade repudium & prelatam sibi Cleopatram quam stuprum pausaniam doluisse. Alexandrũ quoq; regni æmulum fratrem ex nouerca susceptum timuisse eoq; actum vt in conuiuio antea primum cum Attalo mox cum ipso patre iurgaret. Adeo vt etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit. egræque a filij cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad auunculum se in Epirum cum matre. inde ad Regem illyriorum contulerat: vixq; reuocanti mitigatus est patri: precibusq; cognatorum ægre redire compulsus. Olympias quoq; fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat. peruicissetq;: ni filiæ nuptijs pater generum occupasset. His stimulis irarum vtriq; Pausaniam de impunitate stupri sui querentem ad tantum facinus impulisse creduntur.

Olympias certe fugienti percursori equos quoq; preparatos ha/buit. Ipsa deinde audita regis nece: cum titulo officij ad exequias eadem nocte cucurrisset: in cruce pendentis pausanie capiti ea/dem nocte: qua venit: coronam aureã imponit: quod nemo alius audere nisi hec superstite Philippi filio potuisset. Paucos deinde post dies refixum corpus interfectoris super reliquias crema/uit: & tumultum ei eodem fecit in loco: parentariq; eidem quo/tannis incussa populo superstitione curauit. Post hec Cleopa/trã a qua pulsa Philippi matrimonio fuerat. in gremio eius prius filia interfecta finire vitam suspendio coegit: spectaculoq; pen/dentis vltione potita est: ad quam per parricidium festinauerat. Nouissime gladium illum: quo rex percussus est: Apollini sub nomine myrtalis consecrauit. Hoc enim nomen ante Olympia dis paruulæ fuit: quæ omnia ita palam facta sunt: vt timuisse videatur: ne facinus ab ea commissum non probaretur. Deces/sit Philippus. xl. & vij. annorum cum annis. xxv. regnasset: ge/nuit ex Larissæ a saltatrice filium Arideum: qui post Alexandrũ regnauit. habuit & multos alios filios ex varijs matrimonijs re/gio more susceptos: qui partim fato: partim ferro periere. Fuit rex armorum quam conuiuiorum apparatibus studiosior: cui maxime opes erat. ¶ Instrumenta bellorum diuitiarum questu quam custodia sollertior. Itaq; inter quottidianas rapinas sem/per inops erat. misericordia in eo & perfida pari iure dilecte Nulla apud eum turpis ratio vincendi. blandus pariter & in gra/tiam offensam simulare insidiosus alloquio: qui plura promit/teret q̃ prestaret. In seria & iocos artifex: amicitias vtilitate non fide colebat. Gratiam fingere in odio: instruere inter concor/dantes odia: apud vtrumq; gratiam quærere solemnis illi con/suetudo. Inter hæc eloquentia & insignis oratio acuminis & sollertia plena: vt nec ornatui facilitas: nec facilitati inuentio/num deesset ornatus. Huic Alexander successit & virtute & vi/tijs patre maior. Itaq; vincendi ratio vtriq; diuersa. hic aper/ta vi: ille artibus bella conctabat: deceptis ille gaudere hosti/bus: hic palam fusis. Prudentior ille consilio: hic animo ma/gnificentior. Iram pater dissimulare plærumq; & vincere hic vbi exarsisset: nec dilatio vltionis: nec modus erat. Vini nimis vter/q; auidus: sed ebrietatis diuersa vitia. Patri mos erat & de conui/uio in hostem procurrere: manũ conferere: periculis se temere off/

Argumẽta cædis ab olympiade in philippũ meditate Myrtalis quodã dicta olympia

Commemoratur modus viuendi Philippi

Eloquẽtia i philippo.

Cõparatio Philippi & alexandri.

ferre Alexāder nō in hostem:sed in suos sęuiebat:quāobrem Philippum sæpe vulneratū prælia remisere: hic amicoꝝ interfector: conuiuio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat: hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle:hic metui. litterarum cultus vtriq; similis Sollertię pater maioris:hic fidei. verbis atq; oratione Philippus:hic rebus moderatior. percēdi victis: filio animus & promptior & honestior frugalitati pater: luxuriæ filius magis deditus erat. quibus artibus orbis & imperij fundamenta pater fecit operis totius gloriam filius consumauit.

Iustini Historici Liber. X.

Filiorum artaxerxis numerus

ARtaxerxi regi persarū ex pellicibus. c.xv. filij fuere:sed tres tantum iusto matrimonio suscepti Darius Ariarates & Occhus. Ex his Darium contra morem persarū apud quos rex nisi morte mutatur: per indulgentiam pater regem viuūs fecit:nihil sibi ablatum existimans. quod in filium contulisset:sinceriusq; gaudium ex procreatione capturum: si insignia maiestatis suæ viuus in filio conspexisset. Sed Darius post noua paternę pietatis exempla interficiendi patris consiliū cœpit. Sceleratus fuisset: si solus parricidium cogitasset:tanto sceleratior quāto in societatē facinoris assumptos. l. fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus:vbi in tanto populo non solū sociari:verū etiam sileri parricidium potuit:vt ex. l. liberis nemo inuētus sit. quem aut paterna maiestas:aut veneratio senis:aut indulgenria patris a tanta immanitate reuocaret. Adeo ne vile pa ternū nomē apud tot nūero filios fuit:vt quorū p̄sidio tutus etiā aduersus hostes esse debuerat:eorū insidijs circumuentus tutior ab hostibus quā a filijs fuerit. Causa parricidij sceleratior ipo parricidio fuit. occiso quippe Cyro fraterno bello:cuius mētio supra habita es: Astasiam pellicem eius res Artaxerxes in matrimoniū receperat. Hanc patrem cedere sibi sicuti regnum Darius postulauerat:qui pro indulgentia sua in liberos primo facturū se dixerat:mox pœnitentia ductus vt honeste negaret:quod temere p̄miserat: solis eam sacerdotio præfecit: q̄ perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hic exacerbatus iuuenis in iurgia primo patris erupuit: mox facta cum fratribus coniuratione: dum patri insidias parat:deprehensus cum socijs pœnas parrici-

Plutarchus: Aspasiā vocat nō astasiā & Artoxerxē:nō artaxerxem.

dij dijs paternæ maieſtatis vltoribus dedit: coniuges quoq; omnium cũ liberis / ne quod veſtigium tanti ſceleris extaret interfectæ ſunt. Poſt hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit. Rex quã pater fœlicior. Hereditas regni Occho tradita: qui timens parem coniurationem regiã cognatorum cæde & ſtrage principium replet: nulla non ſanguinis: non ſexus / non ætatis miſericordiam permotus: ſcilicet ne innocẽtior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti purificato regno bellũ Armenis infert. In eo cum aduerſus prouocationem hoſtium Codomanus quidam cum omnium fauore proceſſiſſet: hoſte cæſo victoriam ſuis pariter & prope amiſſam gloriam reſtituit. Ob hæc decora idem Codomanus pręficitur Armenijs Interiecto deĩde tempore poſt mortem Occhi regis ob memoriam priſtinæ virtutis rex a populo cõſtituitur. Darij nomine ne quid regiæ maieſtatis deeſſet honoratus: bellumq; cum Alexandro magno diu variam te fortuna magna virtute geſſit. Poſtremo victus ab Alexandro & a cognatis occiſus: vitam pariter cum perſarum regno finiuit.

Moritur artaxerxes.

codomanus: Occhus cęditur

codomanus. rex armeniorum conſtituitur.

Darij interitus.

Motus q̃ poſt philip. mortẽ ſunt.

Iuſtini Hiſtorici Liber. XI.

IN exercitu Philippi ſicuti variæ gentes erant ita eo occiſo diuerſi motus animorum fuere. Alij quippe iniuſta ſeruitute oppreſſi / ad ſpem ſe libertatis erigebãt. Alij tędio lõginquę militiæ remiſſam ſibi expeditione gaudebant: nõnulli facem nuptijs filiæ accenſam rogo patris ſubditam dolebant. Amicos quoq; tam ſubita mutatione rerum haud mediocris metus cœperat. reputantes nunc prouocatam Aſiam: nunc Europam nõdum perdomitam: nũc Illyrios / & thracas / & dardanos: cęteraſq; barbaras gentes fidei dubiæ: & mẽtis infidæ: qui omnes populi ſi pariter deficiant. reſiſti nullo modo poſſe. His rebus velut medela quædam interuẽtus Alexãdri fuit: qui pro concione ita vulgus omne conſolatus / hortatuſq; pro tempore eſt: vt & metum timentibus demeret: & in ſpem ſui omnes impelleret. Erat hic annos. xx. natus / ĩ qua ętate ita moderate de ſe multa pollicitus eſt vt appareret plura eum experimentis reſeruare. Macedonibus immunitatẽ cunctarum reꝝ præter militiæ vacationẽ dedit. quo facto tantum ſibi fauorem omnium conciliauit: vt corpus homi-

Vlciscit alexāder cędē patris.

nis non virtutem regis mutasse se dicerent. Prima illa cura paternarum exequiarum fuit. In quibus ante omnia cędis conscios ad tumulum patris occidi iussit: soli Alexandro lyncestarum fratri pepercit. seruans in eo auspicium dignitatis suæ: nam regem eum primus salutauerat. æmulum quoq; imperij Caranum fratrem ex nouerca susceptum interfici curauit. Inter initia multas gentes rebellantes compescuit: orientes nonnullas seditiones extinxit: quibus rebus erectus tacito gradu in græciam contendit. vbi exemplo patris Corynthum euocatus ciuitatibus dux i locum eius substituitur. Inchoatum deinde a patre persicum bellum aggreditur: in cuius apparatu occupato nunciatur Athenienses/ Thebanos/ & Lacedæmonios ab eo ad persas defecisse: auctoremq; eius defectionis magno auri pondere a persis corruptum. Demosthenē oratorem extitisse qui Macedonum deletas omnes cum rege copias a tribalis affirmauerit: producto in concionem auctore: qui in eo prælio in quo rex ceciderat: se quoq; vulneratum diceret. Qua optime mutatos omnium ferme ciuitatum animos esse: prę sidia Macedonum obsideri: quibus motibus occursurus tanta celeritate: instructo paratoq; exercitu græciam oppressit: vt qnem venire non sense: aut videre se vix crederent. In transitu hortatus Thassalos fuerat: beneficiorumq; Philippi patris maternæq; suæ cum his ab ęacidarum gente necessitudinis admonuerat: cupide hæc thessalis audientibus: exemplo patris dux vniuersæ gentis creatus erat: & vectigalia omnia reditusq; suos ei tradiderant.

Caranus interficit

Demosthenis auctoritas.

Alexander gręciam opprimit.

Sed Athenienses sicuti primi defecerunt: ita primi pœnitere cœperunt: contemptum hostis in admiratione conuertentes: pueritiamq; Alexandri spretam antea supra virtutem veterum ducum extollentes. Missis itaq; legatis bellum deprecantur: quibus auditis/ & grauiter increpatis Alexander bellum remisit. Inde thebas exercitū conuertit: eadem indulgentia vsurus si parem pœnitentiam inuenisset. Sed thebani armis non precibus nec deprecatione vsi sunt. Itaq; victi grauissime queq; supplicia miserrimę captiuitatis experti sunt. Cum in consilio de excidio vrbis deliberaretur: Phocenses/ platęnses. & Thespienses: & Orchomenij Alexandri socij: victoriæq; participes excidium vrbium suarum: crudelitatemq; thebanorum referebant: studia in persas non præsentia tantum: verum etiam & vetera aduersus gręcię libertatem increpantes. Quamobrem odium eos omnium populorum esse: quod

Vincunt ab alexādro thebani.

vel ex eo manifestari: quod iuierurando se omnes obstrinxerint: vt victis persis Thebas diruerent. adijciunt & scelerum priorum fabulas: quibus omnes scænas repleuerant: vt non præsenti tan/tum perfidia: verum & vetere infamia inuisi forent. Tūc Eleadas vnus ex captiuis data potestate dicendi non a rege se defecisse: quem interfectum audierint: sed a regis hæredibus. quicquit i eo sit admissum crudelitatis non perfidiæ culpam esse: cuius tamen iam magna se supplicia pepēdisse. Deleta iuuentute nunc senum fœminarumq; sicuti infirmum: ita innoxium restare vulgus. ipsū/q; stupris contumelijsq; ita vexatum esse. vt nihil amarius vnquā sint passi: nec iam pro ciuibus: se qui tam pauci remanserint/ora/re/sed pro innoxio patrie solo & pro vrbe/quæ non viros tantum verum etiam deos genuerit. Priuata etiam regem superstitione deprecatur geniti apud ipsos Herculis: vnde originem gens ęaci darum trahat. Acta Thebis a patre eius philippo pueritia ro/gat/vbi parcat/ q̄ maiores eius partim apud se genitos deos ado/ret: partim educatos summæ maiestatis reges viderit. Sed poten/tior fuit ira quam preces. Itaq; vrbs diruit: agri inter victores diui/duntur captiui sub corona venduntur: quorum precium non ex ementium commodo/ sed ex inimicorum odio extenditur. mise/randa res Atheniensibus visa. Itaq; portas refugijs profugorum contra interdictū regis aperuere: quam rem ita grauiter tulit Ale xander: vt secunda legatione denuo bellum deprecātibus ita de mum remisit: vt oratores & duces quorum fiducia totiens rebel/lent: sibi dedantur: paratisq; Atheniensibus: ne cogantur subire bellum: eo res deducta est: vt retentis oratoribus duces in exiliū agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti non mediocre momentum persarum viribus accessere. Proficiscens ad persi/cum bellum omnes nouercæ suæ cognatos (quos Philippus i ex/celsiorem dignitatis locum prouehens imperijs præfecerat) inter fecit. sed nec suis: qui apti regno videbantur/pepercit/ne qua ma teria seditionis procul se agentem in macedonia remaneret: & re ges stipendiarios conspectioris ingenij ad commilitium secum trahit: seniores ad tutelam regni relinquit. adunato deinde exer/citu naues onerat: vnde conspecta Asia incredibili ardore men/tis accensus duodecim aras deorum in belli vota statuit. Patri/monium omne suum: quod in macedonia europaq; habebat: a/micis diuidit; sibi Asiam sufficere præfatus. Priusquam vlla

Eleadæ verba ad Alexandrum.

Vñ gens ęacidarū traxerit originē

Thebæ diruunt.

Nouercę suæ co/gnatos oēs ale/xāder interficit.

Alexandri vota

nauis littore excederet: hostias cædit/petens victoriam bello: quo totiens a psis petitæ greçiæ vltor relictus sit quibus longa iam satis & matura imperia contigisse: quorumq; tempus esse vices excipere melius acturos. Sed neq; exercitus eius alia quã regis animorum præsumptio fuit. Quippe obliti omnes coniugum/liberorumq; & lõginquæ a domo militię/persicum aurum/ & totius oriẽtis opes/iam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorũ: sed diuitiarum meminerant. Cum delati in continentem essent: primus Alexander iaculum velut in hostilem terram iecit: armatusq; de naui tripudiãti similis prosiluit: atq; ita hostias cædit: prę

Parẽtat in Ilio Alexãder. catus ne se regem illæ terræ inuitæ accipiant. In ilio quoq; ad tumulos eorum: qui troiano bello ceciderant: parentauit. Inde hostem petens milites a populatione asiæ prohibuit: parcendum suis rebus præfatus: nec perdenda ea: quæ possessuri venerant.

Alexandri copię In exercitu eius fuere peditum triginta duo milia: equitum quattuor milia quingenti: naues centum.lxxxij. hac tam parua manu vniuersum terrarum orbem vtrum sit admirabilius vicerit: an aggredi ausus fuerit incertum est: cum ad tam periculosum bellum exercitum legerit non iuuenes robustos/ nec primo flore ætatis: sed veteraneos/plærosq; etiam emeritæ militiæ: qui cũ patre patriusq; militauerant: elegit/non tam milites q̃ magistros militię ele

Pricipia quid sint ctos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit: vt si principia castrorum cerneres. senatum te alicuius priscæ rei.p.videre diceres. Itaq; nemo in prælio fugam/sed victoriã cogitauit:

Darij cõsilia. nec in pedibus cuiquam spes: sed in lacertis fuit. Contra rex persarum Darius fiducia virium nil astu agere affirmans: suis occulta consilia victoriæ fortunæ conuenire: nec hostem regni finibus arcere: sed intimum regnum accipere: gloriosius ratus repellere bellum/ quam non admittere. Prima igitur congressio in campis

Vide ne adramitinis sit legendũ. psarũ copię & eorũ cędes nõparua Adastris fuit. In acie persarum sexcẽta milia militũ fuere: quæ nõ minus arte Alexandri quam virtute macedonum superata terga verterunt. Magna itaq; cædes persarum fuit. De exercitu Alexandri nouẽ pedites.centũ.xx. equites cecidere: quos rex impensæ ad cæterorum solatia humatos statuis equestribus donauit: cognatisq; eorũ immunitates dedit. Post victoriam maior pars asię ad eum defecit. gessit & plura bella cum prefectis Darij: quos iam non tam armis q̃ terrore nominis sui vicit. Dum hæc aguntur: interim inditio captiui ad eum defertur insidias ei ab Alexandro

lyncistarũ genero antipatris qui praepositus macedoniae erat pa rari.ob quam causam timens ne quis interfecto eo in macedonia motus oriretur:ĩ vinculis eum habuit.Post haec gordin vrbem petit:quę posita est inter phrygiam maiorẽ & minorem:cuius vrbis potiundę non tam propter praedam cupido eum coepit.sed:quod audierat in ea vrbe in templo iouis iugũ plaustri gordij positum: cuius nexũ siquis soluisset:eũm tota Asia regnaturũ antiqua oracula cecinisse.huius rei causa & origo illa fuit. Gordius cum ĩ his regionibus bobus conductis aues eum omnis generis circũuolare coeperunt.Profectus ad consulendos augures vicinę vrbis obuiam in porta habuit v rginem eximię pulchritudinis.percunctatusq; eam quem potissimũ augurem consuleret.Illa andita causa consulendi gnara artis ex disciplina parentũ regnum ei portendi respondit:polliceturq; se & matrimonij & spei sociam.tam pulchra conditio prima regni foelicitas videbatur.post nuptias inter phrygas orta seditio est.consulentibus de fine discordiarum oracula responderunt rege discordijs opus esse. Iterato quęrentibus de persona regis: iubentur eum regem obseruare : quem reuersi primum in templũ iouis euntem plaustro reperissent: obuius illis gordius fuit:statimq; eum regem consalutant.Ille plaustrum/quo vehenti regnum delatũ fuerat/in templo iouis positum maiestati cõsecrauit regię.Post hunc filius Mida regnauit.qui ab Orpheo sacrorum solemnibus initiatus.phrygiam religionibus impleuit/ quibus tutior omnis vita quam armis fuit.Igitur Alexãder capta vrbe cum ĩ templum iouis venisset/iugum plaustri requisiuit/quo exhibito cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset/ violentius oraculo vsus gladio loramenta caedit.atq; ita resolutis nexibus latẽtia in nodis capita inuenit. Hoc illi argenti nunciatur Darium cum ingenti exercitu aduentare. Itaq; timens angustias magna celeritate taurum transcendit. in qua festinatione quingenta stadia cursus fecit:cũ tarsum venisset captus cydni fluminis amoenitate per mediam vrbem influentis proiectis armis plenus pulueris ac sudoris in praefrigidam nudũ vndam se proiecit. Tum repente tantus neruos eius occupauit rigor/vt interclusa voce non spes modo remedij: sed nec dilatio periculi interueniret. Vnus erat ex medicis nomine Philippus qui solus remedium polliceretur. sed & ipsum parmenionis pridie a cappadocia missae epistolae suspectum faciebãt qui ignarus

Gordij Plaustrũ

Gordius rex creat

Mida gordij filius.

Mira alexãdri celeritas

Tarsus

Cydnus.

Salubre aie· ãdri cõsilium

infirmitatis Alexandri scripserat a philippo medico vt caueret: nam corruptũ illũ a Dario ingenti pecunia esse: tutius tamen est ratus dubię se fidei medici credere q̃ indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo epistolas medico tradidit: atq; ita inter bibendũ oculos in vultũ legentis intendit. Vt securum conspexit lętior factus est: sanitatemq; quarta die recepit. Igitur Darius cũ ccc. milibus peditum & centũ milibus equitũ in aciem procedit.

Darij copiæ.

Mouebat hęc multitudo hostium respectu paucitatis suę Alexãdrum. Sed interdum reputabat quantas res cum ista paucitate gessisset: quantosq; populos fudisset. Itaq; cum spes metũ vinceret periculosius differre bellum ratus: ne desperatio suis cresceret: circunuectus suos singulas gẽtes diuersa oratione alloquitur Illyrios & thracas opum ac diuiciarum ostentatione: gręcos veterum bellorum memoria æterniq; cũ persis odij accendebat. Macedones autem nunc europæ victæ admonet: nunc asiæ expetitæ: nec inuentas illis toto vrbe pares vires gloriatur. Cæterum & laborum finem hunc & gloriæ cumulum fore: Atq; inter hæc identidem cõsistere aciẽ iubet: vt hac mora consuescant oculis turbã hostiũ sustinere. Nec Darij segnis opera in ordinãda acie fuit. Quippe omissis ducum officijs ipse omnia circũire: singulos hortari: veteris gloriæ persarum imperijq; perpetuæ a dijs immortalibus datę possessioins admonere. ¶ Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo vterq; rex vulneratur: tam diu certamen anceps fuit: quo ad fugeret Darius Exinde cædes persarum secuta est. Cæsa sunt peditũ sexaginta vnum milia: equitũ decem milia capta quadraginta milia. Ex macedonibus cecidere pedestres cxxx. equites. cl. In castris parsarum multum auri cæterarũq; opũ inuentum. Inter captiuos mater: & vxor: eadẽq; soror & filiæ duæ Darij fuere. Ad quas visendas hortandasq; cum Alexãder venisset. conspectis armatis inuicẽ se cõplexę velut statim moriturę cõplorationem ædiderunt. Prouolute deinde genibus Alexandri: non vitam sed vt Darij corpus sepeliãt. dilationem mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander et Darium viuere dixit: & timentibus mortis metum dimisit. easq; haberi & salutari vt reginas. præcepit filias quoq; non sordidius dignitate patris sperare matrimonium iussit. post hæc opes Darij diuiciarumq; apparatum contemplatus admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum luxuriosa conuiuia: & magnificentiam

Oro Alexãdri ad milites

Acre bellum.

Persarũ cædes.

epularū sectari:tunc Marsinem captiuam diligere ꝑpter formæ pulcritudinem cœpit. A qua postea susceptū puerum Herculem vocauit.memor tamen adhuc Darium viuere:Permenionem ad occupendam persicam classé.aliosq; amicos ad recipiēdas asiæ ciuitates misit:quæ statim audita fama victoriæ ipsius Darij pre fectis cum auri magno pondere tradentibus se in potestatem vi-ctorum venerunt.Tunc in scyriam proficiscitur. vbi obuios cum iusulis multos reges orientis habuit. Ex his pro meritis singulo rum alios in societatem recepit.alijs regnum ademit. suffectis in locis eorū nouis regibus.Insignis præter cæteros fuit Abartomi-us rex ab Alexandro sidoniæ constitutus.quē Alexander(cum operam oblocare ad puteos exhauriendos hortosq; irrigandos so litus esset misere vitā exhibentē(regem fecerat.spretis nobilibus ne generis id non dantis beneficium putarent.Tiriorum ciuitas cum coronam auream magni ponderis per legatos ĩ titulum gra tulationis Alexandro misisset:grate munere accepto.tyrum se ire velle ad vota herculi reddenda dixit: cum legati rectius id eū in tyro vetere & antiquiore templo facturū dicerent:inde deprecan tes eius introitum ita exarsit:vt vrbi excidium minaretur: confe/stimq; exercitu insulæ applicato non minus animosis tyrijs fidu cia carthaginēsium bello excipitur. Augebat enim tyrijs animos Didonis exemplum/quæ carthagine condita tertiam partem or bis quesisset: turpe ducentes si fœminis suis plus animi fuisset in imperio querendo q̃ sibi in tuendalibertate. Amota igitur im/belli ętate carthaginem & accersitis mox auxilijs nō magno post tempore per proditionem capiuntur.Inde Rhodum Alexander ęgyptum ciliciāq; sine certamine recepit.Ad iouem deinde ham monē pergit cōsulturus: & de euentu futurorū & de origine sua. Namq; mater eius olympias confessa viro sue Philippo fuerat. Alexandrum non ex eo se:sed ex serpēte ingentis magnitudinis cōcepisse. Deniq; Philippus vltimo prope vite sue tempore filiū suum nō esse palam predicauerat.qua ex causa olympiada velut stupri compertam repudie dimiserat.Igitur Alexander cupiens originem diuinitatis ad quirere simul & matrē infamia liberare: per premissos subornat antistites quid sibi respōderi velint.Ingre dientem templū statim antistites vt hāmonis filium salutant Illi lætus dei adoptione hoc se patre censeri iubet. Rogat deinde an omnes interfectores patris sui sit vultus:respondent patrā eius

Ex captiua Marsi filiū alexander suscipit.

alexāder in Syriā se cōfert

Abartomius rex Sidoniæ

Corona a tyrijs alex. data

Tyriorū ciuitas capitur

Alexan. ad hāmonē Iouē ꝑficiscit

Hammonis filius alexāder

nec posse interfici nec mori: regis Philippi peractam plene vltio
nem esse. Tertiam interrogationē poscenti victoriā omniū bello-
rum possessionemq; terrarū dari respondent: comitibus quoq; suis
responsum: vt alexandrum pro deo non pro rege colerent. Hinc
illi aucta insolentia: mirusq; animo increuit tumor exempta co-
mitate: quam & græcorum litteris & macedonū institutis didice
rat Reuersus ab hāmone Alexandriā condidit: & coloniā Mace
donū caput esse ægypti iubet. Darius cū Babiloniā ꝓfugisset per
epistolas Alexādrum deprecatus redimendarum sibi captiuarū
potestatē faciat/inque eā rem magnā pecuniam pollicetur. Sed
Alexander in preciū captiuarū regnū omne nō pecuniam petit.
Interiecto tempore aliæ epistolæ Darij Alexandro redduntur:
quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexan-
der sua sibi dari rescripsit: iussitq; supplicem venire & regni arbi-
tria victori permittere. Tum spe pacis amissa bellū darius reparat
quadrigentis milibus peditū: & centū milibus equitum obuiam
vadit. Alexandro. In itinere nunciatur vxorem eius ex collisione
abiecti partus decessisse: eiusq; mortē illachrymatū Alexandrum
exequiasq; benigne prosecutū: idq; eū non amoris: sed humani-
tatis causa fecisse. Nam semel eā tantū Alexandro visam esse: cū
matrē/paruulasq; filias eius frequentes consolaret. Hunc Darius
seratus vere victū: cum post tot prelia & beneficijs ab hoste supe
raretur: gratumq; sibi esse si vincere nequeat: ꝙ a tali potissimum
vinceretur. Scribit itaq; & tertias epistolas: & gratias agit: ꝙ ni-
hil in suos hostile fecerit. Offert deinde maiorem partē regni vsq;
ad flumen eufratrem: & alterā filiam vxorē: pro reliquis captiuis
triginta milia talentorū. Ad hoc Alexander gratiarum actionem
ab hoste superuacaneā esse respondit/nec a se quicq̃ factū in ho-
stis adulatione: nec ꝙ in dubios belli exitus aut i leges pacis sibi
lenocinia quæreret. sed animi magnitudine/ quam didicerit ad/
uersus vires hostiū nō aduersus calamitates contendere. Pollice
turq; se præstaturum ea Dario: si secundus sibi nō par haberi ve-
lit. Cæterū neq; mundum posse duobus solibus regi: neq; orbem
summa duo regna saluo statu terrarū habere: proinde aut dedi-
tionē eadē die aut in posteram aciem paret: & nec polliceatur sibi
aliam quā sit expertus victoriā. Postera die aciem producūt: cum
repente ante præliū consertum curis Alexandrū somnus arripuit
Cum ad pugnam solus rex deesset a parmenione ægre excitatus

Vniuersi orbis possessio & bellorum victoria Alex. ꝓmittitur

Alexandriæ conditio.

Alexādri ad dariū rescriptio.

Darij copiæ.

Alexādri respōsio.

Solibus duobus mūdum regi non posse.

quærentibus somni causas omnibus inter pericula cum etiã in ocio semper parcior fuerit:magno se metu liberatũ ait:somnũq; sibi a repentina securitate datum:q licet cũ omnibus Darii copiis confligere veritum se lõgam belli moram: si per se exercitũ diuisisset:ante prelium vtraq; acies hostibus spectaculo fuit: macedones multitudinem hominũ:corporum magnitudinẽ:armorumq; pulchritudinem mirabãtur:persæ autẽ a tam paucis victa suorũ tot milia stupebant. Sed nec duces circũire suos singulos cessabãt. Darius vix denis armatis singulos hostes. si diuisio fieret:euenire dicebat. Alexander macedonas monebat ne multitudine hostiũ ne corporis magnitudine vel coloris nouitate mouerentur:tãtum meminisse iubet:cum iisdem se tertio pugnare: nec meliores factos putarent fuga. cum in aciem secum tã tristẽ memoriã cædium suarũ & tantum sanguinis de duobus præliis fusi ferrent. Et queadmodũ Dario maiorẽ turbam hominũ esse sic viriũ sibi. Hortatur spernant illam aciem auro & argento fulgentem. in qua plus prædæ quã periculi sit:cũ victoria non ornamtẽorũ decore:sed ferri virtute quæratur. Post hæc prælium committitur. Macedones in ferrũ cũ contẽptu totiens a se victi hostis ruebant:contra persæ mori quã vinci præoptabant. Raro etiam vllo prælio tantum sanguinis fusum est. Darius cum vinci suos videret:voluit mori & ipsæ sed a proximis fugere cõpulsus est. Suadentibus deinde quibusdam vt pons Cydni fluminis ad iter hostiũ impediendũ intercluderetur: non ita saluti suæ velle consultũ ait:vt tot milia sociorũ hostibus obiiciat:debere & aliis fugæ viam patere:quæ patuerit sibi. Alexãder aũt periculosissima quæq; aggrediebatur: & vbi confertissimos hostes acerrime pugnare cõspexisset:eo se semp ingerebat:periculosaq; sua esse nõ multum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit:quinto postea acceptum regnum anno:cuius fœlicitas tanta fuit vt hoc nemo rebellare etiam ausus sit:patiẽterque Persæ post imperiũ tot annorũ iugum seruitutis acceperint. Donatis refectisq; militibus. xxxiiii. continuis diebus prædã recognoscit. In vrbe deinde clausa. xl. milia talentorũ inuenit. Expugnat & Persepolin caput persici regni:vrbẽ multis annis illustrẽ: refertãq; orbis terrarum spoliis:quæ interitu eius primum apparuerunt. Inter hœc octingenti admodũ græci occurrunt Alexãdro:qui pœnam captiuitatis truncata parte corporũ tulerãt;rogantes vt sicuti græciam

Alexander in ocio parcior sõno capitur.

alex. monitio.

Darii caritas in suos.

Cydnus fluuius.

Persepolis persici regni caput expugnatur.

se quoq; ab hostis crudelitatẽ vindicaret. Data potestate redeundi agros recipere maluerunt ne non tam gaudium parẽtibus q̃ detestandum sui cõspectum reportarent. Interea Darius in gratiam victoris a cognatis suis aureis compedibus cathenisq; in vico parthorum tanea vincitur. Credo ita diis immortalibus vindicantibus vt in terra eorum: qui successuri imperio erant: persarũ regnum finiretur. Alexander quoq; citato cursu postera die superuenit: ibiq; cognouit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Iussu itaq; exercitu subsequi cum. vii. milibus equitũ fugientem insequitur. In itinere multa periculosa prælia fecit.

Fugiẽtẽ Dariũ alexãder insequit

Emensus deinde multa milia passuũ cum nullum Darii indiciũ reperisset: respirandi equis data potestate: vnus ex militibus dũ ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidẽ vulneribus confossum, sed spirantem adhuc inuenit qui applicito captiuo cum ciuem ex voce cognouisset. id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit: ꝙ apud intellecturũ locuturus esset: nec incassum postremas voces emissurus. Proferri hęc alexandro iubet se nullis in eũ meritorũ officiis maximorũ illi debitorem mori: ꝙ in matre liberisq; suis regium eius nõ hostilẽ animũ expertus. fœliciusq; hostẽ q̃ cognetos sortitus sit. Quippe & matri ac liberis suis ab eodẽ hoste vitam datam: sibi a cognatis ereptam, quibus & vitam: & regna dederit. Quam ob rẽ gratiam illi eam futurã. quam ipse victor volet Alexandro referre se quam solam moriens potest gratiã præcari superũ & inferum numina & regales deos: vt illi terrarum oĩm victori contingat ĩperium. pro se iustam magis q̃ grauem sepulturę veniã orare. Qꝺ ad vltionẽ ꝑtineat iam non suam: sed exempli cõmunẽq; omniũ regum esse causam: quam negligere illi indecorum esse & periculosum quippe cum ĩ altero iusticię eius in altero etiam vtilitatis causa versetur. in quã rem vnicum pignus fidei regiæ dextram se ferendam. Alexandro dare. post hæc porrecta manu expirauit. Quæ vbi Alexandro nunciata sunt viso corpore defuncti tã indignam illo fastigio mortem lachrymis prosecutus est corpusq; regio more segeliri: & reliquias eius maiorum tumulis inferri iussit.

Verba Darij extrema ad alexãdrum.

Iustini Historici Liber. XII.

Lexãder in persequendo Dario amissos milites magnis funerũ ipensis extulit reliqs expedtionis eius sociis .xv.milia talẽtorũ diuisit. Equorũ maior pars æstu amissa iutilesq; etiã q̃ supfuerant facti. Pecunia omnis.cliii. milia talẽtoꝝ ex victoria nuper cõgesta: eiq; parmenio pficitur. Dũ hæc agunt epistolæ Antipatri a macedonia reddũt: quibns bellũ Agidis regis spartanorũ in grecia. Alexãdri regis epiri in italia. bellũ zopyrionis prefecti eius i scythia cõtinebat. qbus varie affectus plus tamẽ letitie cogniris mortibns duoꝝ emuloꝝ regũ quã doloris amissi cũ zopyriõe exercitus suscepit. Nãq; post pfectionẽ. Alexãdri grecia ferme omis in occasionẽ recuperãde libertatis ad arma cõcurrerat auctoritatẽ lacedemoniorũ secuta qui Philippi alexãdriq; pacẽ soli spreuerãt & leges respuerãt. Dux huius belli Agis rex lacedemoniorũ fuerat: quẽ motũ antipater cõtractis militibus in ipso ortu oppressit: magna tamẽ vtriq; cedes fuit. Agis rex cũ suos terga dãtes videret/ dimissis satellitibus vt Alexãdro si nõ fœlicitate par virtute inferior videret/ tantas strages hostiũ edidit: vt agmina interdũ fugaret. Ad extremũ & si a multitudine victus/ gloria tamen omnes vicit/ porro Alexãder rex epiri in Italiam a tarentinis auxilia aduersus brutios depcãtibus sollicitatus/ ita cupide pfectus fuerat/ vt in diuisione orbis terrarũ. Alexãdro Olympiadis sororis suæ filio oriens/ & sibi occidẽs sorte cõtigisset. non minorem rerum materiã in italia/ africa/ siciliaq; quam ille in Asia & in persis habiturus. Huc accedebat vt sicut Alexandro magno delphica oracula insidias macedonia: ita huic responsum dodonei iouis vrbem spãdosiam/ amnẽq; acherusiũ prædixerant/ quæ vtraq; cũ epiro essent/ ignarus eadem & in italia esse ad declinãda fatorũ pericula peregrinã militiã cupidus elegerat. igitur cũ in Italiam venisset primũ illi bellum cũ appulis fuit/ quorũ cognito vrbis fato breui post tẽpore pacẽ & amicitiã cũ rege eorũ fecit. Erat nãq; tũc temporis vrbis appulis Brundusiũ/ quã ætoli secuti fama rerũ in troia gestarum clarissimnm ac nobilissimũ ducẽ Diomedem cõsiderant/ sed pulsi ab appulis consulentes oracula respõsum acceperãt/ locũ quẽ repetissent perpetuo possessuros. Hac igitur ex causa per legatos sub belli cõminatione restitui sibi ab appulis vrbẽ postulauerãt/ sed

agis rex Spartanorum.

zopyriõ

opprimitur agis.

Alexander rex epiri.

Dodonæus Iupiter.

Aetolorũ legati ab appulis nęcantur

vbi appulis oraculũ innotuit:interfectos legatos in vrbe sepeliunt/perpetuo ibi sedẽ habituros.atq; ita defuncti responso: diu vrbem possederũt.Quod cũ factũ cognouisset Alexander epiri antiquitatis fata veneratus/bello appulorum abstinuit.Gessit & cũ brutiis lucanisq; bellum/multasq; vrbes cœpit.tum & cũ metapõtinis/& rutulis/& romanis fœdus amicitiamq; fecit:sed brutii lucaniq; cũ auxilia a finitimis contraxissent:acrius bellum repetiuere.Ibi rex iuxta vrbem pandosiam & flumen acherusium non prius fatalis loci cognito nomine q̃ occideret interficitur: moriẽsq; nõ in patria fuisse sibi periculosam mortẽ: propter quã patriã fugerat:ĩtellexit.corpus eius in tyrii publice redemptum sepulturæ tradiderũt.Dũ hæc agũtur in italia zophyrion quoq; prefectus ponti ab Alexandro magno relictus occisum se rtaus

zophyriũ occiditur

si nihil ipse gessisset adunato.xxx.milium mlitũ exercitum scaythis bellũ intulit Cæsus cum omibuscõpiis pœnas temere illati belli genti innoxiæ luit.Hæc cũ nunciata in parthiã Alexandro essẽt:simulato mœrore propter Alexãdri cognitionẽ/ exercitui suo triduo luctum indixit.Omnibus deinde velut Darii morte perpetrato bello reditum in patriam expectãtibus/coniuges & liberos suos animo iam quodãmodo cõplectẽtibus:ad cõcionẽ

Orõ alexã.ad milites

exercitum vocat.Ibi nihil actũ tot egregiis præliis ait:si incolumis orientalis barbaris relinquatur:nec se corpus: sed regnum Darii petisse persequẽdosq; esse eos:qui a regno defecerĩt. Hac oratione velut ex integro incitatis militum animis hyrcaniam.

Thalestris siue Minothæa amazonũ regina.

mardosq; subegit.Ibi ei occurrit thalestris/siue Minothæa amazonum regina cũ.ccc.milibus mulieribus.xxv.dierum inter infestissimas gentes itinere confecto/ex rege liberos quæsitura:cuius cõspectus aduentusq; admirationi fuit:& propter insolitum fœminis habitũ:& propter expetitũ concubitum.Ob hoc.xxx. diebus otio datis vt visa est vterum implesse.discessit. Post hæc Alexãder habitũ regnum persarũ/& diadema insolitum antea in regib⁹ macedonicis velut in leges eorꝝ quos vicerat transiret assumit:quæ ne inuidiosus & in se vno conspicerentur: amicos quoq; suos longam vestem auream purpureãq; sumere iubet/vt luxum quoq; sicuti cultum imitaretur persarum.Inter pellicũ regiarũ greges electæ pulchritudinis nobilitatisq; noctium vices diuidit.His rebus ingentes epularũ apparatus adiicit ne ieiuna et destructa luxuria videretur.Conuiuiũ quoq; iuxta regiam ma

gnificentiã ludis exornat:immemor prorsus tantae opes amittti his moribus non quæri solere. Inter hæc indignatio omniũ totis castris erat:illũ a Philippo patre tantũ degenerauisse:vt etiã patriæ nomẽ euitaret:moresq; persarũ assumeret:quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus vitiis eorum : quos armis subegerat:subcubuisse videretur. militibus quoq; suis pmisit:si quarum captiuarum cõsuetudine tenerentur:ducere vxores existimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram habentibus in castris imaginẽ quandam larium ac domesticæ sedis simul:& laborem militiæ molliorem fore dulcedine vxorum. In supplementa quoq; militũ minus exhauriri posse Macedoniam si veteranis patribus tyrones succederent militaturi in vallo: in quo nati essent:constantioresq; futuri:si non solum tyrocinia verum etiam in cunabula in ipsis castris posuissent:quæ consuetudo in successores quoq; Alexãdri mãsit. Igitur & alimenta pueris statuta:& instrumenta annorum:equorũq; iuuenibus data & patribus pro numero filiorum præmia statuta si quorum patres occidissent:nihilominus pupilli stipẽdia patrũ trahebãt: quorũ pueritia inter varias expeditiones militia erat. Itaq; a paruula ætatæ periculis:laboribusq; indurati ĩuicti exercitus fuere: neq; castra aliter quã patriã. neq; pugnã aliud vnq̃quam victoriam duxere:hæc soboles nomẽ habuit epigoni. Parthis dende domitis præfectus his statuitur ex nobilissimis Persarum Andragoras:vnde postea originem perthorum reges habuerunt. Interea nõ Alexander regio:sed hostili odio sæuire in suos cœpit Maxime indignabatur carpi sermonibus suorũ:patris Philippi patriæq; mores subuertisse. propter q̃ crimina Parmenion quoq; senex dignitate regi proximis cum Philota filio de vtroq; prius quæstionibus habitis interficiuntur. Fremere itaq; omnes vniuersis castris cœpere:innoxii senis filiiq; casum miserantes: interdum se quoq; nõ debere melius tẽperare dicẽtes: Quæ cũ nunciata Alexandro essent:verens ne hæc opinio etiã in macedoniam diuulgaretur:& ne victoriæ gloria sæuitiæ macula offuscaretur:simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriam nũcios missurum. Hortatur milites suis scribere. rariorem habituros occasionẽ propter militiã remotiorẽ:datos fasces epistolarũ ad se tacite deferri iubet. ex quibus cognito de se singulorum iudicio in vnam cohortem eos:qui de rege durius opinati fuerant

Persas ob suos mores vicit Alex.

Ab ãdragora habuere originem Parthorũ reges

Parmeniõ cum Philota filio necatur.

contribuit:aut cõsumpturus eos:aut invltimis terris in colonias distributurus. Inde dracas.euergitaa.parimas.parapammenos: hydaspios:cæterosq; populos: qui in radice caucasi morabãtur subegit. Interea vnus ex amicis Darij Bersusvinctus perducitur qui regẽ non solum ꝓdiderat:verũ etiam interfecerat: quem in vltionem pfidiæ excruciandum fratri Darii tradidit reputãs nõ tam hostẽ suum fuisse Dariũ/quã amicum eius: a quo esset occisus: & vt his terris nomen relinqueret vrbem Alexandriã super amnẽ Tanain condidit intra diem septimum decimũ muro vi: milia passuũ cõsumato. translatis eo triũ ciuitatũ populis: quas Cyrus condiderat. In bactrianis quoq; sogdianisq;.xij.vrbes cõdidit: distributis his quoscunq; in exercitu seditiosos habebat. His ita gestis solẽniq; die amicos in cõuiuium vocat: vbi orta inter ebrios rerũ a Philippo gestarum mentione præferre se patri ipse rerũq; suarũ magnitudinẽ extolle cœlo tenus cœpit: assentante maiore cõuiuiarũ parte: itaq; cum vnus ex senibus Clytus ductus fiducia amicitiæ regiæ cuius palmã tenebat: memoriam Philippi tueretur: laudaretq; eius res gestas: adeo regem offendit: vt tælo a satellite rapto eundẽ in conuiuio trucidauerit: qua cæde exultans mortuo patrociniũ Philippi laudemq; paternæ militiæ obiectabat Post quã satiatus cæde animus quieuit & in locũ ire successit existimatio: modo personam occisi modo causam occidendi cõsiderans pigere eum facti cœpit: qui paternas laudes tam iracũde accepisse se quã nec cõuicia debuisset: amicũq; senem & innoxium a se occisum inter epulas & pocula dolebat. Eodẽ igitur furore in pœnitentiã quo pridem in iram versus mori voluit. Primũ in fletus progressus ãplecti mortuũ vulnera tractare: & quasi audienti confiteri demẽtiã: arreptũ tœlũ in se vertit/peregissetq; facinus ni amici inteuenissẽt. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus: Accesserat enim ad pœnitentiã nutricis suæ/ & sororis Clyti recordatio: cuius absentis cum maxime pudebat/tam fœdam illi alimẽtorũ suorum mercedem redditã/ vt in cuius manibus pueritiam egerat. huic iuuenis/ & victor pro beneficijs funera remitteret. reputate deinde quantum in exercitu suo/quantum apud gentes deuictas fabularum atq; inuidiæ quantũ apud cæteros amicos metum/ & odiũ sui fecerit/quã amarũ & triste reddiderit conuiuiũ suũ: nõ armatus in acie quã in conuiuio sedens terribilior. Tunc parme

Alexandria ab Alex. cõditur.

Bactriani asiæ ppli scythis vicini.

Penitudine ducit alexãder ob iterfectũ ab eo clitum

nio & philiotas tunc Amyntas consobrinus: tunc nouerca fratresq; interfecti. tnnc Attalus: Eurilotus/Pausanias: aliiq; macedoniæ extincti principes occurrebant. ob hæc illi quatriduo perseuerata inedia est/donec exercitus vniuersi pcibus exoratus est pcantis ne ita mortē vnius doleat: vt vniuersos perdat/ quos in vltimam deductos barbariam inter infestas & irritatas gentes bello destituat. multum pfuere & callisthenis philosophi preces condiscipulatu apud Aristotelē familiaris illi/ & tunc ab ipso rege ad prodēda memoriæ acta eius accitus. Reuocato igitur ad bellum animo Chorasmos & Dracas in deditionem accepit. de inde quod primo ex persico superbiæ regiæ more distulerat/ vt oīa pariter inuidiosiora essent: non salutari: sed adorati se iubet. Acerrimus inter recusantes Callisthenes fnit: q res & illi & multis principibus macedonum exitio fuit: siquidem sub specie insidiatū oēs interfecti: retentus tamen est macedonibns mos salutandi regis explosa adoratione: Post hæc indiā petit: vt Oceano vltimoq; oriente finiret imperiū. cui gloriæ vt etiā exercitus ornamēta cōuenirēt: faleras equorū & arma militū argēto induxit: exercitūq; suum ab argenteis elipeis argyraspidas appellauit Cū ad nysam vrbem venisset oppidanis nō repugnātibus fiducia religionis liberi patris: a quo condita vrbs erat: parci iussit: læ tus nō militiā tantum verū etiam vestigia se dei secutū. Tunc ad spectaculum sacri moptis duxit exercitum. naturalibus bonis vitæ: hederaq; vestiti non aliter: quam si manu cultus colentiū quę industria exornatus esset. Sed exercitus eius vbi ad moutem accessit: repentiuo mentis impetu in sacros dei vlulatus instructus cum stupore regis sine noxa discurrit: vt intelligeret vt tā oppidanis parcēdo quam exercitui suo se cōsuluisse. Inde mōtes dędalos: regnaq; cleophidis regine petit: quę cū se dedidisset eius concubitu redēptum regnū ab Alxandro recepit: illecebris consecuta. quod armis nō potuerat: filiūq; ab eo genitū Alexandrū nominauit: qui postea regno indorū potitus ē. Cleophis regina propter prostratā pudiciciā scortū regiū exinde appellata est ab indis. Peragrata india cum ad saxū miræ magnitudinis & asperitatis: in quod multi populi confugerant: peruenisset: cognoscit. Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terre motu prohibitū Captus itaq; cupidine Herculis acta supare cū sūmo labore ac periculo potitus saxo eius oēs loci gentes in deditionē accipit.

Alex. vt ait Plut. anaxarchi verbis leuat

callisthenes philosopha

Adorari se iubet.

Alexander mos salutādi

cur cleophis scortum idis appellata.

Trāsgredit saxū nōdum tactum.

Vnus ex regibus indorũ fuit Porus nomine viribus corporis & animi magnitudine pariter insignis: qui bellũ iam pridẽ audita Alexandri opinione in aduẽtũ eius parabat. Cõmisso itaq; prelio exercitũ suũ inuadere macedonas iubet sibi regem eorũ priuatũ hostẽ deposcit. Nec Alexander morã pugnæ fecit: sed prima congressione vulnerato equo cũ præceps in terrã cecidisset: concursu satellitũ seruatus est. Porus multis vulneribus obrutus capitur: qui victum se adeo doluit vt cum veniam ab hoste inuenisset. neq; cibum sumere voluerit. neq; vulnera curari passus sit ægreq; sit ab eo obtentũ: vt vellet viuere: quẽ ẽ Alexander ob honorẽ virtutis incolumem in regnum remisit. Duas igitur vrbes condidit: vnã nicæã. alteram ex nomine equi bucephalen vocauit. Inde arestas/stathenos/passidas. gãgaritas cæsis eorum exercitibus expugnat. Cũ ad eufites venissent. vbi cũ. cc. milibus hostiũ equitũ operiebantur. omnis exercitus non minus victoriarũ numero quã laboribus fessus lachrimis eũ deprecatur: vt finẽ tandẽ belli faceret/aliquando patriæ reditusq; meminisset respiceret militum annos/quibus vix ætas ad reditum sufficeret ostendere alius caniciem/alius vulnera/ alius ætate consumpta corpora/alius cicatricibus exhaustæ. Solos se esse qui duorũ regum Philippi Alexandri quæ cõtinuã militiã pertulerint: Tãdẽ ora re vt reliquias saltem sua paternis sepulchris reddat: quorũ non studiis deficitur/sed annis. Ac si non militibus vel ipse sibi parcat/ne fortunã suã nimis onerando fatiget. Motus his tam iustis precibus velut in finem victoriæ castra solito magnificentiora fieri iussit: quorũ molitionibus & hostis terreretur. & posteris admiratio sui relinqueretur. nullum opus milites lætius fecere. Itaq; cæsis hostibus cum gratulatione in eadem reuerterunt Inde Alexander ad amnen acesynen pergit. Per hunc ad oceanũ deuehitur. Ibi gesonas asybosq;/quos Hercules condidit/ in deditionem accepit. hinc ad ambros & sycambros nauigat quæ gentes cũ armatis. lxxx. milibus pedibus. &. lx. milibus equitum excipiũt. cũ prælio victor esset ad vrbẽ eorũ exercitũ ducit. quã desertã defensoribus cũ de muro quẽ primus cœperat/animaduertisset/ in vrbis planiciem sine vllo satellite desiliit. itaq; cum eum hostes solũ cõspexissent clamore ædito vndiq; concurrunt si possint in vno capite orbis bella finire. & vltionem tot gentibus dare. nec minus Alexander constanter restitit. & vnus ad

Equo saucio cadit Alexander.

Nicæã & bucephalen vrbes condidit alexãder

Castra alexã. solito magnificẽtiora cõstruuntur.

certimus litterarũ ſtudiis eruditus fuit. Exacta pueritia per quiquenniũ ſub Ariſtotele doctore inclyto omniũ philoſophorũ creuit. Accepto deinde idetio regẽ ſe terrarũ oĩm ac mũdi appellari iuſſit. tantamq; fiduciã ſuis militibus fecit: vt illo p̃ſente ullius hoſtis arma nec inermes timuerint. Itaq; cũ nullo hoſtium vnq̃ cõgreſſus: quẽ nõ vicerit. Nullã vrbẽ obſedit: quã non expugnauerit. Nullã gentẽ adiit: quã nõ calcauerit. Victus deniq; eſt ad poſtr emũ noe virtute hoſtili: ſed inſidiis ſuorum & fraude ciuili.

Ariſtotelẽ p quiqueniũ alexan: in phia au eiurt

Iuſtini Hiſtorici Liber. XIII.

Xtincto in ipſo ętatis ac victoriarũ flore Alexandro magno rriſte aqud oęs: tot ãq; babiloniã ſilẽtiũ fuit. Sed nec deuicte gentes fidem nuncio habuere: ꝙ vt inuictũ regẽ ſic immortalẽ eũ crediderãt. Recordãtes quotiẽs p̃ſenti morti ereptus eſſet: quã ſępe ferro amiſſo rcpẽte ſe nõ ſoſpitẽ tautũ ſuis verũ etiam victorẽ obtuliſſet. Vt vero mortis eius fides affuit: omẽs barbarę gẽtes pauloante ab eo deuicte nõ vt hoſtẽ eũ: ſed vt parentẽ luxerũt Mater quoq; Darii regis: quẽ emiſſo filio a faſtidio tantę maiſtatis iu captiuitatẽ redactã indulgẽtia victoris in eã diẽ vitę nõ pœnituerat audita morte Alexãdri morte ſibi ipſa conſciuit nõ ꝙ hoſtẽ filio preferret: ſedꝙ pietatẽ filii in eo. quẽ hoſtẽ timuerat experta eſſet. Contra Macedones verſa vice non vt ciuem ac tantæ maieſtatis regem verũ vt hoſtẽ amſiſſent gaudebant ſeueritatẽ nimiã & aſſidua belli pericula execrautes. Huc accebat ꝙ principes regnũ & imperia vulgns militum theſauros & grãde pondus auri velut inopinatã prædã ſpectabant. Illi ſucceſſionem regni hi opũ ac diuitiarum hereditatem cogitantes Erant enim in theſanris. c. milia talentũ & in anno vectigali tributo. ccc. milia. Sed nec amici Alexãdri fruſtra regnũ expectabant. Nã eius virtutis erant: ac venerationis vt ſingulos reges putares. Quippe ea formæ pulchritudo & proceritas corporis & viriũ ac ſapiẽtiæ magnitudo in omnibus fuit vt qui eos ignoraret nõn ex vna gente ſed ex toto terrarum orbe electos iudiret: neq; enim vnq̃ antea macedonia vel vlla gens alia tam clarorum virorum prouentu floruit quos primũ Philippus mox

Gentes oẽs victe Alex. vt parentẽ morte ſe interficit Darij mater audita alexã. morte ſe inteficit.

Alexander tanta cura legerat:vt non tã ad societatẽ belli:quã insuccessionẽ regni electi viderẽtur. Quis igitur miretur talibus ministris orbem terrarum victum cũ exercitus macedonũ a tot nõ ducibus:sed regibus regererur:qui nũq̃ sibi pares:si nõ interse concurrissent. Multosq; macedonia pro vno Alexãdro habuisset:nisi fortuna eos ex æmulationevirtutis in perniciem mutuam armasset. Cęterum occiso Alexandro nonvt lætitia& securi fuere omnibus invnum locum cõpetentibus nec minus milites inter se timebant:quorum& libertas solutior & fauor in certus erat. Inter ipsos vero æqualitas discordiam augebat: ne mine tantum cæteros excedente:vt ei aliquis summaretur. Armati itaq; in regia coeunt ad formandũ rerũ præsentiũ starnm perdicas censet Roxanis expectari partũ: quæ exactomẽ seoctauo matura iã ex Alexãdro erat:& si pnerũ peperisset: hunc dari successorẽ patri. Meleager negat differẽda in ptus dubios consilia:nec esse expectandum dum reges sibi nascerẽtur:cum iam genitis vti liceret:seu si puer illis placeat esse,pergami filiũ Alexandri natum ex Marsine nomine Herculẽ seu mallent iuuenem esse in castris fratrem Alexandri arideum comitem:& cũctisnõ suo tantũ verũ patris Philippi nomine acceptissimũ. Cæterum Roxanẽ esse originis persicæ:nec esse fasvt macedonibus ex sanguine eorum:quorum regna deleuerint reges cõstituãt:quod nec ipsum Alexãdrumvoluisse dicit. Deniq; morientem nullã de eo mentionem fecisse. Ptolomæus recusat regem ariedum nõ propter maternas modo sordes qđex larissęo scurto nasceretur.sed etiam ꝓpter inualitudinẽ maiorem quã patiebatur:ne ille nomen regis alius imperium teneret& melis esse ex his legi:qui pro virtute regi suo proxsmi fuerunt:qui ꝓuicias regant:quibus bella mãdẽtur quam sub ꝑsona regis indignorum subiiciantur imperio. Vicit perdicę sententia ex consẽsuvniuersorum placuit ita q; Roxanis expectari partũ& si puer natus fuisset tutores Leonatũ& Perdicam Crateron & Antipatrum constituunt:confestimq; in tutorum obsequia iuranteum enites quoq; idem fecissent:pedits indignati nullas sibi consiliorum partes relictas. Ariedeum alexandri fratrem regem appelant:farellitesq; illi ex tribu sua legunt:& nomine philippi patrs vocari iubent:quę cum nũciata equitibus essent:legatos ad mitigandum eorũ animos duos ex proceribus Attaium & Me

Perdicę sentẽtia de creãdo macedonũ rege.

Ptolomeus arideũ regem creari recusat

leagrum mittunt: qui potentiam ex vulgi adulatione querētes omiſſa legatione militibus conſentiunt. ſtatim & ſeditio creuit: vbi caput & conſilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cūcti armati in regiā irrumpūt: quo cognito equites trepidi ab vrbe diſcedūt. caſtriſq; poſitis & ipſi pedites terriri cœperūt. Sed nec procerū inter ſe odia ceſſabāt. Attalus ad interficiendum Perdicā ducē alterius patris mittit. ad quē armatum & vltro prouocantē cū accedere percuſſores auſi nō fuiſſent: tāta conſtantia Perdicæ fuit. vt vltro ad pedites veniret. & in contionem euocatos edoceret. Quod facinus molirētur reſpicerēt cōtra quos arma ſumpſiſſent. nō illos pſas ſed macedones: nō hoſtes ſed ciues eſſe. Plæroſq; etiā cognatos eorū certe & cōmilitones eorūdem caſtrorū & periculorū ſocios: edituros deinde egregiū hoſtibus ſuis ſpectaculum. vt quorū armis victos ſe doleant. eorum ſe mutuis cędibus gaudeant: parītaturoſq; ſanguine ſuo manibns hoſtium a ſe interfectorum. Hæc cū pro ſingulari facundia ſua perdica peroraſſet: adeo nouit pedites. vt probato conſilio eius dux ab omnibus legeretur. Tum etiā equites in concordiā reuocati in arideum regem cōſentiūt. Seruata eſt portio regni Alexandri filio ſi natus eſſet. Hoc agebant poſito in medio corpore Alexandri: vt maieſtas eius teſtis decretorū eſſet. His itaq; compoſitis macedoniæ & græcie antipater præponitur. Regiæ pecuniæ cuſtodia cratero traditur. Caſtrorum exercitus & rerū cura Moleagro & perdicæ aſſignaī/iubeturq; Andeus corpus Alexādri in Hāmonis templū deducere. Tunc perdica infenſus ſeditiōis' auctoribus repēte ignaro collega luſtrationē caſtrorū propter mortē regis in poſterum edicit. Poſtq̄ armatum exercitum in campo conſtituit conſentientibus vniuerſis euocatos dumtaxat de ſingulis manipulis ſeditioſos ſupplicio tradi occulte iubet. Reuerſus deinde inter principes prouincias diuidit. ſimul vt remoueret æmulos: & munus imperij beneficii ſui faceret. Pria ptolomeo ægyptus & africæ arabiæq; pars ſorte venit: quē ex gregario milite Alexander virtutis cauſa prouexerat: cui ad tradēdum prouinciam cleomenes qui alexandriam edificauerat. datur Confinem huic prouincię ſyriam Laomedon mitylenæus: ciliciam philotas cū filio & illyrios accipiunt. Mediæ maiori acropatos. minori alceta frater pdicæ preponitur. Suſania gens Syno: phrygia maior antigono

Perdicæ cōſtātia.

Equites i arideū regē conſentiunt.

Antipater macedoniæ & græcie pficitur.

Alex. cōmilitonibus pui ciæ diuiſæ.

Philippi filio assignatur. Lyciam & pamphiliā Learchus: cariā Cassander: Lydiam Menander sortiūtur. Leonato minor phrygia euenit. Thracia & regiones pontici maris Lysimacho. Cappodocia cū paphagonia Eumei datur: summus castrorū tribunatus Seleuco anthiochi filio cessit. Stipatoribus regis satellitibusq; Cassander filius antipatri pficitur. In bactriana vlteriore & indiæ regionibus priores præfecti detēti. Seres inter omnes duos hydaspē & indum tallixes habebat. In collonias in indis conditas phyton agenoris filins mittitur. parapomenos fines caucasi mōtis axiarches accepit. Draicas & argæos Statanor bactrianos amyntas sortit. Sagilianos scythæus. Nicanor parthos. Philippus hyrcanos. Fratafrarnes armenios. Neoptolemus persas. Peutestes babilonios. Arrhous pelasgos. Archesilaus mesopothamiā adepti sūt. Hæc diuisio cū veluti fatale munus singulis contingisset: ita magna incrementorū materia plurimis fuit. Siquidē nō magno post tēpore quasi regna non prefecturas diuisissēt: sic reges ex præfectis facti magnas opes nō sibi tantū parauerūt/ verū & posteris reliquerunt. Cum hæc in oriente agūtur: in græcia Athenienses & ætoli bellū: quod iam viuo Alexandro mouerāt: summis viribus instruebant Causę belli erant: quod reuersus ab india Alexander epistolas in græciam scripserat: quibus omniū ciuitatum exules præter cædis dānatos restituebātur: quæ recitate præsente vniuersa græcia in mercato Olympiaco magnos motus fecerāt: qꝑ plnrimi non legibus pulsi patria: sed per factionē principū fuerāt: verētibus iisdem principibus ne reuocati potētiores in republica fierent Palam igitur iam tunc multæ ciuitates libertatē bello vendicandam fremebant. Principes tantum omniū Atheniēses & ætoli fuere: quod cū nūciatū esset Alexandro mille naues longas sociis imperii pceperat: quibus in occidente bellū gereret: excursurusq; cū valida manu fuerat ad athenas delēdas. Igitur Athenienses contracto triginta miliū militū exercitu: & .cc. nauibus bellum cū antipatro: cui grecia sorte euenerat/ gerunt/ eūq; detractantē prælium/ & heraleæ vrbis mœnibus tuentem/ se obsidioue cinxerunt. Eodem tempore Demosthenes atheniensis oratur pulsus patria ob crimē accepti ab Harpago auri: qui crudelitatē Alexandri fugerat: quod ciuitatē in eiusdē Alexandri bellum impelleret. Forte megaris exulabat: qui cū missum ab

Græciæ status

appatus belli ab alexan. destinatus: Megaris demosthe. exulauit.

athenienſibus hyperidem legatũ cognouit: qui pelopõnenſes in ſocietates armorũ ſolicitaret. ſecutus eum Siciona: argos: & Corynthum: ceteraſq; ciuitates eloquentia ſua athenienſibus iunxit. Ob quod factum miſſa ab athenienſibus obuiã naui ab exilio reuocat. Interim in obſidione antipatri Leoſthenes dux athenienſiũ tælo e muris in trãſeuntẽ iacto occiditur: quæ res tantũ animorũ antipatro dedit: vt etiã vallũ reſcidere auderet. Auxiliũ deinde a Leonato petit per legatos/ qui cũ venire nunciaretur cum exercitu. obuii ei athenienſes cũ inſtructis copiis fuere: ibiq; equeſtri prælio grauivulnere ictus/ extinguitur. Antipater & ſi auxilia ſua videret deuicta. morte tamen leonati lætatus eſt. Quippe & æmulũ ſublatũ & vires eius acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu eius recepto: cũ par hoſtibus etiã prælio videretur: ſolutus obſidione in macedoniã conceſſit græcorũ quoq; copiæ a finibus græcie hoſte pulſo in vrbes dilapſe ſunt. Interea Perdica bello innoxio Ariarathi regi cappadocum illato prelioq; victor nihil premij preter vulnera & pericula retulit. Quippe hoſtes ab acie in vrbem recepti occiſis coniugibus: & liberis domos quiſq; ſuas cum omĩbus copiis incenderunt. Eodem congeſtis etiam opibus ſemetipſi precipitant: vt nihil hoſtis victor ſuarũ rerum pter incẽdii ſpectaculo fruerẽtur. Inde vt viribus auctoritatem regiã acquireret ad nuptias Cleopatre ſororis alexandri magni & alterius Alexandri quondã vxoris nõ aſpernante Olympiade matre eius intendit ſed prius Antipatrum ſub affinitatis obtentu capere cupiebat. Itaq; fingit ſe in matrimoniũ filiam eius detere: quo facilius ab eo ſupplemẽtũ tyronũ ex macedonia obtineret: quem dolum preſentiente antipatro/ dũ duas eodem tempore vxores querit neutrã obtinuit. Poſt hec bellum inter antigonum & Perdicẽ oritur. Antigono crateros & antipater auxilium ferebant: qui facta cum athenienſibus pace Polypercõta grecie & macedonie preponunt. Perdica alienatis rebus Arideum & alexandri magni filiũ i cappadociã: quorũ cura illi mãdata fuerat de ſumma belli in conſiliũ adhibet: quibuſdam placebat bellũ in macedoniã tranſferri ad ipſum fontem & caput regni. vbiq; & Olympias eſſet mater alexandri: non mediocre momẽtum patriũ & ciuiũ fauor: propter alexandri Philippiq; nomina. ſed in rem viſum eſt ab egypto incipere: ne in macedoniam profectis aſia a

Demoſthenes exilio reuocat.

leoſthenes occiditur.

Leonatus extiguitur.

Barbarorũ deſperatio

Perdice ſimulatio.

Alexan. mortuo varii tumultus.

Ptolomæo occuparetur. Eumeni pręter prouincias quas acceperat Paphlagonia/ & Caria/ & lycia: & phrygia adiiciunt. Ibi craterum & antipatrū operiri iubētur: adiutores ei dantur cum exercitibus suis frater percidicæ alcetas: & neophtolemęus. clyto cura classis tradit. Cilicia philotæ adempta Filoxeno datur: ipse Perdica ægyptū cum ingēti exercitu petit. sic macedonia in duas partes discurrentibus ducibus in sua viscera armatur: ferrūq; ab hostili bello in ciuilem sanguinem vertit. exemplo furentiū manus ac mēbra sua ipsa cæsura. Sed ptolomeus in ęgypto solerti idustria magnas opes parabat. Quippe & ęgyptios insigni moderatiōe i fauorē sui solicitauerat. & reges finitimos beneficijs obsequijsq; deuinxerat: terminos quoq; imperij acqsita cyrene vrbe ampliauerat: factusq; iam tātus erat: vt non tā timeret hostes. quā timendus ipe hostibus esset. Cyrene autem condita fuit ab aristeo: cui nomen battos propter lingue obligationem fuit: Huius pater Cirnus rex theramenis insulæ cum ad oraculum delphos propter decdecus adolescētis filij nōdū loquentis deum deprecaturus venisset: responsum accepit: quo iubebat filius eius battus africam petere/ & vrbem cyrenē condere. vsum linguæ ibi accepturus. Cum responsum ludibrio simile videretur propter similitudinē thæramenis insulæ: ex qua coloni ad vrbem condendam in africam tam longinquæ regionis proficisci iubeantur: res omissa est. interiecto deinde tempore velut contumaces ex pestilentia deo parere compellunt: quorum tam insignis paucitas fuit: vt vix vnam nauem complerent. cum venissent in africam pulsis accolis montem cyram & propter amænitatem loci: & propter fontis vbertatem occupauere. Ibi bactus dux eorū linguæ nodis solutis: loqui primū cæpit: quæ res animos eorū ex promissis dei iam pte percepta: in relinquā spem cōdende vrbis accēdit. Positis igit castris opinionē veteris fabulæ accipiunt. Cyrenē eximiæ pulchritudinis virginē: a Tessaliæ monte pelio ab Appolline raptā platāq; in eiusdē montis iuga. cuius collē occupauerat: adeo repletā quattuor pueros peperisse. Nominum Aristeū/ eutocū/ ageū. missos a patre Hypseo rege Thessaliæ. qui perquirerent virginē: loci amænitate captos in ijsdem terris cum virgine redisse/ ex his pueris tres adultos in thessaliam reuersos auita regna cepisse. Aristeum in Arcadia late regnasse: eumq; primum & apium & mellis

Bella ciuilia. *Ptolomæi opes.* *Cyrenes cōditio.* *Loquit battus.* *Cyrenes fabula.* *Aristei u uenta.*

vſum & lactis coaguli hominibus tradidiſſe:ſolſticialiſq; ortus & ſiderum primum inueniſſe:quibus auditis bactus virginis noie ex reſpōſis agnito:vrbē Cyrenen condidit.Igitur Ptolomæus huius vrbis auctus viribus bellū in aduentū Perdicę parabat: ſed pdicę plus odiū arrogātię q̃vires hoſtiū nocebant quē exoſi etiā ſocij ad Antipatrū gregatim cōfugiebāt. Neoptolemæus quoq; in auxiliū Eumeni relictus non ſolū tranſfugereverū etiā prodere partiū exercitiūvoluit:quā rē cū præſenſiſſet Eumenes cū proditore decernere prælio neceſſe habuit:victuſq; Neoptolemæus ad antipatrū & polyperconta profugit: hiſq; perſuadet: vt continuatis manſionibus læto exvictoria & ſecuro fuga ſua Eumeni ſuperueniat:ſed res Eumenē non latuit.Itaq; iſidiæ in inſidiatores verſæ& qui ſecurū aggreſſuros ſe putabant ſecuris itinere/& puigilia noctis fatigatis occurſum eſt.In eo p̄lio polypercon occidit Neoptolemēus quoq; cū Eumene cōgreſſus diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus eſt: & in ſumma victus occūbit. Victor igitur duobus p̄liis cōtinuis.Eumenes afflictas parres tranſactione ſociorū paululū ſuſtētauit.Ad poſtremū tñ perdica occiſo ab exercitu hoſtis cū Phytone& Illyrio& Alceta fratre pdicē rex appellat̃ bellūq; aduerſus eos ātigono decernit̃.

Perdicę arrogātia nocuit.

Iuſtini Hiſtorici Liber. XIIII.

Eumenis anxietas

EVmenes vt Perdicā occiſum:ſevt hoſtē a macedonibus iudicatū:bellūq; ātigono decretū cognouitvltro ea militibus ſuis iudicauit ne fama aut rē in maius extolleret: aut militum aīos rerū nouitate terreret:ſimulvt an cōtra ſe animati eſſent cognoſceret:ſumpturus cōſiliū ex motu vniuerſorū cōſtāter tamē p̄fatus eſt:ſi cui hęc terrori eſſēt habere eū dicēdi poteſtatē:quavoce adeo cūctos in ſtudiū partium ſuarū inducit:vtvltro illū oēs hortarent̃.reſciſſuroſq; ſe ferro decreta macedonū affirmarent. tūc exercitu ī ętholiā ꝓmoto:pecunias ciuitatibus iperat: recuſantes darē hoſtiliter diripit.Inde ſardis ꝓfectus eſt ad Cleopatrā ſororē Alexādri magni.vt eius voce cēturiones pricipaleſq; confirmarētur.exiſtimaturus ibi maieſtatē regiā veriti. vnde ſoror alexandri ſtaret.tanta veneratio magnitudinis Alexandri

erat vt etiam per vestigia muliẹrum fauor sacrati eius nominis quereretur. cũ reuersus in castra esset. epistolæ totis castris ab iectæ inueuiuntur: quibus iis qui Eumenis caput ad antigonũ detulissent. magna præmia definiebãtur. Is cognitis Eumenes vocatis ad concionẽ militibus primo gratias agit: ꝙ nemo iuẽ tus sit: qui spẽ cruenti premii fidei sacramento anteponeret ta men deinde callide subnectit cõfictas a se has epistolas: ad ex periendos suorũ animos esse: cæterũ salutẽ suam in omniũ po testate esse: nec Antigonũ: nec quẽquã ducũ sic velle vincere vt ille in se exemplũ pessimum statuat. Hoc facto & in præsenti la bantiũ animos deterruit: & in futurum prouidet: vt si q̃d simile accidisset: nõ se ab hoste corrumpi: sed a duce tẽtari milites ar bitrarentur. omẽs igitur operã suã certatim ad custodiã salutis eius offerunt. Interim Antigonus cum exercitu superuenit. ca strisq; positis postera die in aciẽ procedit. Nec Eumenes morã prælio fecit. qui victus in munitũ quoddã castellũ confugit: vbi cũ videret se fortunã obsidionis subiturum: maiorem exercitus partem dimisit: ne aut cõsensu multitudinis hosti traderet: aut obsidio ipsa multitudine grauetetur. legatos deinde ad antipa trum (qui solus par antigoni viribus videbatur) supplices mittit a quo cum auxilia Eumeni missa antigonus didicisset: ab obsi dione recessit. Erat quidẽ solutus ad tempus motu mortis Eu menes. Sed uec salutis dimisso exercitu magna spes erat. omĩa igitur circũnspicienti optimũ visum est: ad alexãdri magni argy raspidas inuictum exercitum & tot victoriarũ ꝓfulgentẽ gloria decurrere: sed argyraspides post alexandrũ omnes duces fasti diebant: sordidã militiã sub aliis post tanti regis memoriam exi stimantes. Itaq; Eumenes blandimentis agere: singulos suppli citer alloqui: nũc commilitones suos: nunc patronos appellãs periculorũ & operũ orientaliũ socios nunc refugia salutis suẹ & vnica præsidia cõmemorans. solos esse quorũ virtute oriens sit domitus: solos qui militiã liberi patris qui Herculis monumen ta supuenerint: ger hos alexandrũ magnũ factum per hos diui nos honores & immortalẽ gloriam consequũtur: orat vt non tã ducẽ se q̃ cõmilitonẽ recipiant: vnũq; ex corpore suo esse velit. Receptus hac lege paulatim imperiũ primũ monendo singu los mox quæ ꝑperã facta erant blande corrigẽdo vsurpat nihil in castris sine illo agi: nihil administrari sine solertia eius potẹ

Eumenis astutia.

Eumenis fuga

Eumenis ars.

tat. Ad postremũ cum Antigonũ venire cũ exercitu esset nũcia tum: compellit eos in aciem descẽdere. Ibi dum ducis imperie contẽnunt: hostiũ virtute superantur. in eo prælio non gloriam tantũ tot bellorũ: verũ etiam cum coniugibus: & liberis pręmia longæ militiæ parta perdiderũt. Sed & eumenes qui auctor cladis erat: nec aliam spẽ salutis reliquã habebat victos hortabat: nam & virtute eos superiores fuisse affirmabat: quippe ab his quinq; milia hostiũ cæsa: & si in bello perstent: vltro hostes pacẽ petituros damna quibus se putent victos: duo milia mulierum. & paucos infantes & seruitia esse: quæ melius vincendo possint reparare: q̃ deserendo victoriam. porro argyraspides neq; fugam se tentaturos dicunt: post dãna matrimoniorũ & post coniuges amissas: neq; bellũ gesturos contra lib ros suos. Vltroq; eũ conuiciis agitant: q se post tot annos emeritorũ stipendiorũ redeũtes domũ cũ præmiis tot bellorũ ab ipsa missione rursus in nouam militiã. immensaq; bella reuocauerit: & a laribus quodammodo suis: & ab ipso limite patriæ abductos innnibus promissis deceperit: nunc quoq; amissis omnibus fœlicis militiæ quæstibus: ne victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat Ignaris deinde ducibus cõfestim ad Antigonũ legatos mittũt petentes vt sua reddi iubeat. Is redditurum se pollicetur: si Eumenẽ sibi tradant. quibus cognitis Eumenes cũ paucis fugere tentauit. sed retractus desperatis rebus cõcursus multitudinis factus esset: petit vt postremum sibi alloqui exercitum liceret. Iussus ab vniuersis dicere facto silentio: laxatisq; vinculis: prolatam sicut erat cathenatus manũ ostendit. cernite milites inquit habitum atq; ornamẽta ducis vestri: quæ nõ hostiũ quisq̃ imposuit: nã hoc etiã solatio foret. vos me ex victore victum: vos me ex imperatore captiuũ fecistis: quater intra hunc annũ in mea verba iureiurando obstricti estis: & ista mitto neq; enim miseros cõuicia decẽt vnũ oro si ꝓpositorũ Antigoni in meo capite summa consistit: inter vos me velitis mori: nã neq; illius interest queadmodũ aut vbi cadã: & ego fuero ignominia mortis liberatus: hoc si impetro soluo vos iureiurando: quo totiens vos sacramẽto mihi deuouistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere: ferrum huc date & permittite: quod vos facturos pro imperatore iurastis: imperatorem pro vobis sine religione iurisiurandi facere. cum non obtineret preces in iram vertit: ad vos ait

Argyraspides vincuntur

Eumenis ad exercitum oratio

deuota capita respiciāt dii per furiorꝫ vindices: talesq; vobis exitus dent: quales vos ducibus vestris dedistis. nēpe vos idē paulo ante & Perdicæ sanguine estis aspersi: & i Antipatrū eadem moliti. Ipsum deniq; Alexādrū si fas fuisset cum mortali manu cadere interēpturi: qđ maximū erat seditionibus agitastis. vltima nunc ego perfidorū victima: has vobis diras atq; inferias dico: vt inopes extorresq; omne ænū in hoc castrēsi exilio agatis deuorentq; vos arma vestra: qbus plures vestros q̄ hostiū duces absumpsistis. Plenus deinde iræ custodes suos pcedere ad Antigoni castra cœpit. sequit exercitus prodito imperatore suo. & ipse captiuus: triūphūq; de seipso ad victoris castra ducit / omia auspicia regis Alexādrii & tot bellorū palmas / laureasq; vna secū victori tradētes / & ne quid deesset pōpæ / elephanti quoq; & auxilia orientalia subsequūtur / tanto pulchriora hæc Antigono quā Alexandro tot victoriæ fuerunt / vt cū ille oriētē vicerit / hic eos a quibus oriens victus fuerit superauerit. Igitur Antigonus domitores illos orbis exercitui suo diuidit / redditis q̄ in victoria cœperat. Eumenem vero verecundia prioris amicitię in cōspectum suū venire, phibitū assignari custodibus pcepit. Int erea Eurydice vxor Arydei regis: vt Polyperconta a gręcia redire in Macedoniam cognouit. & ab eo accersitā olympiada muliebri ęmulatione perculsa: abutēs valitudine viri. cuius officia sibi vēdicabat: scribit regis nomine Polyperconti. Cassandro exercitū tradat: in quem ragni administrationem rex trāstulerit: eadem & in Asiā Antigono per epistolas nunciat. quo beneficio deuictus Cassander nihil non ex arbitrio muliebris audacię gessit. Deinde, pfectus in Graeciā multis ciuitatibus bellū infert: quarꝫ excidio veluti vicino incendio territi spartan: vrbem quā semper armis non muris defenderant: tū contra respōsa fatorum: & veterū maiorū gloriā armis diffisi: murorū p sidio includūt: tm̄ eos degenerauisse a maioribus: vt cū multis sęculis murus vrbis ciuiū virtus fuerit ciues saluos se fore nō existimauerit: nisi itra muros laterent. Dum hęc aguntur Cassandrum a Gręcia turbatus Macedonię status: domū reuocauit. Nāq; Olympias mater Alexandri magni regis cū ab Epiro in macedoniā prosequēte ęacida rege molosso rūveniret: prohiberiq; finibus ab Eruydice & Arideo rege cœpisset: seu memoria mariti. seu magnitudīe filii: & indignitate rei moti macedones: ad olympiada trāsiere

Dirę execratiōes

Insignis antigoni gloria.

Spartanorū degeneratio

Olympi

cuius iuſſu & Euridice& rex occiditur:ſex annis poſt alexãdrũ potitus regno. Sed nec Olympias diu regnauit. Nã cũ pricipũ paſſim cædes muliebri magis quâ regio more feciſſet. fauorem ſuũ in odiũ vertit. Itaq; audito Caſſandri aduẽtũ diffiſa Macedonibus cũ nuru Roxane/ & nepote Hercule pictuam vrbẽ cõ ceſſit. Proficiſcẽti Deidamia æacidæ regi filia & Theſſalonicæ priuigna/ & ipſa clara Philippi patris noĩe: multæq; aliæ principum matronæ ſpecioſus magis quãvtilis grex fuere comites. Hæc cũ nunciata j Caſſandro eſſent ſtatim citato curſu pictuã venit: & vrbẽ obſidione cinxit: cũ fame ferroq; vrgeret. Olympias lõgæ obſidionis tedio pacta ſalute victori ſe tradidit. Sed cũ Caſſandri ad concionem vocato populo ſciſcitaturus quid de Olympiade fieri vellẽt. ſubornat parẽtes interfectorũ: qui ſumpta lugubri veſte crudelitatẽ mulieris accuſarẽt: a quibus accẽſi Macedones ſine reſpectu priſtinæ maieſtatis occidẽdã decernũt: immemores prorſus quod per filiũ eius/ virumq; non ſolũ vitã ipſi inrer finitimos tutã habuiſſent: verũ etiam tantas opes imperiũq; orbis quæſiſſent. Sed Olympias vbi obſtinatos venire ad ſe armatos vidit: veſte regali duabus ancillis tnnixa/ vltro obuiam procedit: qua viſa pcuſſores attoniti fortuna maieſtatis prioris/ & tot in eã memorię occurrẽtibus regũ ſuorum nominibus ſubſtiterunt: donec a Caſſandro miſſi ſunt/ qui eã confoderẽt nõ refugientẽ gladiũ: nec vulnera/ aut muliebriter vociferantem ſed virorum more fortinm pro gloria vteris proſapię morti ſuccũbentẽ: vt Alexandrũ poſſes etiã morïẽte matre cõſpicere. Inſuper exſpirans capillis & veſte crura cõtexiſſe fertur: ne qd poſſet in corpore eius indecorum videri. Poſt hęc Caſſander Theſſalonicen regis Aridei filiã vxorẽ ducit. Filiũ Alexãdri cũ matrem in arcem amphipolitanam cuſtodiendos mittit.

adiſapd Mace donas gra.

Olĩpia dis fuga

Macedonũ in olimpia dẽ cõſpiratio.

Honeſtatem moriens Olympias curauit.

❡ Iuſtini Hiſtorici Liber. XV.

PErdica & frater eius Alceta Eumene/ ac polypercõte/ cęteriſq; ducibus diuerſe ptis occiſis: finitum certamen inter ſucceſſores Alexãdri magni videbatur: cũ repẽte inter ipſos victores nata diſcordia: quippe poſtulãtibus ptolomęo/ & Caſſandro; & Lyſimacho: vt

pecunia in præda capta prouinciæq; diuiderentur. Antigonus negauit se in eius belli socios admissurũ: in cuius periculum solus descenderat: & vt honestũ aduersus socios bellum suscipere videretur: diuulgat se olympiadis mortem a Cassandro interfectæ vlcisci velle: & Alexandri regis sui filium cum matre obsidione amphipolitana liberare. His cognitis Ptolomeus & Cassãder inita cum Lysimacho: & seleuco societate. bellũ terra mariq; inixe instruebãt. Tenebat Ptolomæus ægytpum cum africe parte maiore: & Cypro & Phœnicę. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partem orientis occupauerat Antigonus: cuius filius Demetrius prima belli cõgressione a Ptolomæo apud clamã vincitur. In quo prælio maior Ptolomæi moderationis gloria: quam ipsius victoria fuit. Siquidẽ & amicos. Demetrij non solum cũ suis rebus dimisit: verũ etiã addittis insuper muneribus honorauit: & ipsius demetrii priuatum omẽ instrumentũ ac familiã reddidit. adiecto honore verborũ nõ se propter prædam: sed propter dignitatem misse bellum indignatum ꝙ Antigonus deuictis diuersę factionis ducibus solus victorię communis pręmia corripuisset. Dũ hęc aguntur Cassander ab Apollonia rediens incidit in abderitas qui propter ranarum murumq; multitudinẽ relicto patrię solo sedes quęrebant: verius ne macedoniã occuparẽt: facta pactione in societatẽ eos recepit: agrosq; iis vltimis Macedonię finibus assignat. Deinde ne Hercules Alexandri filius: qui per annos. xiiii. excęsserat: fauore paterni nominis in regnum macedonię vocaretur: occidi eum tacite cũ matre Barsene iubet. corporaq; eorũ terra obrui: ne cędes sepultura proderetur. & quasi parum facinoris in ipso primum rege: mox in matre eius Olympiade ac filio admisisset alterum quoq; filium cum matre Roxanę pari fraude interficit: scilicet quasi regnũ Macedonię: quod affectabat: aliter cõsequi quã scelere non possit. Intera Ptolomęus cum Demetrio nauali prælio iterato congreditur: & amissa classe hostiq; concessa victoria in egyptum refugit. Demetrius filium Ptolomæi Leuticum / & fratrem Menelaũ / amicosq; eius cum priuati instrumẽti ministerio prouocatus / pari antea munere ægyptum remittit & vt apparet eos non odii: / sed dignitatis gloria accensos / donis muneribusq; inter ipsa bella cõtendebant. Tanto honestius tũc bella gerebantur: quanto nunc amiciciæ coluntur. Hac victoria

Marginalia: noue ducum discordiæ — Vincitur demetrius — rauę murescq; Abderitas fugant.

elatus Antigonus regem se cũ Demetrio filia appellari a populo iubetPtolomæus quoq; ne minoris apud suos auctoritatis habe retur:rex ab exercitu cognominatur.quibus auditis Cassander & Lysimachus:& ipsi regiam sibi maiestatẽ vendicauerunt.Huius honoris ornamẽtis tam diu oẽs abstinueruut: q̃ diu filij regis sui superesse potuerunt.Tanta in illis verecũdia fuit: vt cum opes re gias haberent:regum tamen nominibus ęquo animo caruerint: quoad alexandro iustus hæres fuit. Sed Ptolomæus & Cassan der cæteriq; factionis alterius duces cũ carpi se singulos ab anti gono viderent: dum priuatũ singulorũ non cõmune vniuersoꝝ bellum ducũt:nec auxilium ferre alter alteri volunt:quasi victoria vnius non omniũ foret:per epistolas seinuicem confirmãtes:tem pus locũ coeundi condicunt:bellũq; cõmunibus viribus instruũt cui cum Cassander interesse propter finitimum bellum non pos set:Lysimachum cũ ingentibus copijs in auxilium socijs mittit: Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus: sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior. quæ tanta in illo fuit: vt animi magnitudine philosophia ipsa virumq; gloria omnes per quos Oriens domitus est:vicerit:quippe cum alexan der magnus Callisthenem philosophum propter salutatiõis per sicæ interpellatum morem insidiarum:quæ sibi paratæ fuerant: conscium fuisse ratus fuisset:eumq; truncatis crudeliter membris abscisisq; auribus ac naso/labijsq; deforme ac miserãdum specta culum reddidisset.Insuper cũ cane in cauea clausum ad metũ cæ terorũ circũferret:tunc Lysimachus audire Callisthenem & præ cepta ab eo recipere virtutis solitus:miseratus tanti viri non cul pæ/sed libertatis pœnas pendentis/venenũ ei in remedium cala mitatum dedit:quod adeo ægre Alexander tulit:vt obijci feroci simo leoni iuberet.Sed cũ ad cõspectum eius cõcitus leo impetũ fecisset:manũ manipulo inuolutam Lysimachus in os leonis im mersit/arreptaq; lingua feram exanimauit.quod cum nũciatum regi esset admiratio in satisfactionem cessit: carioreq; eũ propter cõstantiam tantævirtutis habuit.Lysimachus quoq; magno ani mo regis veluti parentis tulit contumeliam. deniq; omni ex ani mo huius facti memoria exturpata:postea in india insectãti regi quosdam pallantes hostes / cũ a satellitũ turba equi sui celeritate desertus esset: solus ei per immẽsas arenarũ moles cursus comes fuit:quod idem antea Philippus frater eius cum facere voluisset:

In q̃ mul tis vno tp̃e eru perit re gij noĩs appella tio.

Lysima chi com mẽda tio.

Calisthe nes fede ab alex. occisus.

Lysima chi vir tus i cõ ficiẽdo leone.

Vu'neratur ab Alex. | inter man us regis expirauerat. Sed Lysimachū desiliens equo Alexander hastæ cuspide ita in fronte vulnerauit: vt sanguis aliter claudi non possit: quam diadema sibi demptum res alligādi

Lysimachus | vulneris causa capiti eius imponeret: quod auspicium primū regalis maiestatis Lysimacho fuit. Et post mortem alexadri cum

Auspiciūregię maistatis Lysimachi. | inter successores Alexandri prouinciæ diuiderētur: ferocissimæ gentes quasi omnium fortissimo assignate sunt. Adeo etiam cōsensu vniuersorū palmā virtutis inter cæteros tulit. Prius quam bellū inter Ptolomeū/sociosq; eius aduersum antigonum committeretur: repēte ex asia maiore digressus/ Seleucus nouus an

Seleuci fatalis ortus, | tigono hostis accesserat. Huins quoq; & virtus clara/ & origo admirabilis fuit: si quidem mater eius Loadice cū nupta esset Antiocho claro inter pbilippi duces viro. visa est sibi per quietem ex concubitu Appollinis cōcepisse: grauidāq; factā minus cōcubitus annulū a deo accepisse: cuius gēma anchora sculpta esset Iussaq; id donū filio: quē peperisset/ dare/ admirabilē fecit hunc visum: & annulus qui postera die eiusdē sculpturę in lecto inuētus est: & figura anchorę, quæ in femore Seleuci nata cū ipso puulo fuit. Quam ob rem laodice annulū Seleuco eunti cum alexandro magno ad persicam militiam edocto de origine sua de

Anthiochia cōditur. | dit. Vbi post mortē Alexandri occupato regno orientis vrbem condidit. Ibiq; gemine originis memoriam consecrauit: nam & vrbem ex anthiochi patris nomine antiochiā vocanit: & cāpos

Naturalis generis nota, | vicinos vrbi appollini dicauit: originis eius argumentum etiam posteris māsit/ si quidem filii/ nepotesq; eius anchorā in femore veluti notam generis naturalem habuere: Multa in oriēte post

Anchora. | diuisionē inter socios regni macedonici bella gessit. principio Babyloniam cœpit. Inde auctis ex victoriæ viribus Bastrianos expugnat transitum deinde in indiam fecit: quę post mortē ale

Sandrocottus. | xandri veluti a ceruicibus iugo seruitutis excusso: p̄fectos eius occiderat. Auctor libertatis Sandrocottns fuerat: sed titulnm libertatis post victoriā in seruitutē verterat: siquidē occupato regno populū (quē ab eterna dominatione vendicauerat) ipse seruitio p̄mebat Fuit hic quidē humili genere natus: sed ad regni potestatē maiestate numinis ipnlsus: quippe cum procacitate

Prodigium in leone. | sua Alexandrū regem offendisset: iterfici a rege iussus: salutem pedū celeritate quęsierat: ex qua fatigatione cū somno captus iaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit: sudoremq;

proflulgētē lingua ei deterſit: expgefactūq; blāde reliquit Hoc ꝓdigio primū ad ſpē regni ipulſus cōtractis latronibus indos ad nouitatē regni ſollicitauit. Molieti deide bellū aduerſus ꝑfe ctos alexādri elephātus ſerus ifinitus magnitudinis vltro ſe ob tu lit & veluti domita māſuetudine cū tergo excepit. Duxq; bel lit. & ꝓliator iſignis fuit. Sic acq̄ſito regno Sandrocottus ea tē peſtate qua Seleucus futurę magnitudīs fūdamēta iacebat in diā poſſidebat cū quo facta pactione Seuleucus cōpoſitiſq; i oriēte rebus in bellū antigoni deſcēdit. Adunatis igiť oīm ſoci orū copiis ꝓliū cūmittiť. In eo antigonus occidiť. Demetrius filius eius in fugā vertitur ſed ſocii ꝓfligato hoſtili bello denuo in ſemetipſos armavertūt & cū de ꝑda uō cōueniunt iterum in duas factiones deducuntur Seleucus Demetrio Ptolomeus Lyſimacho iungitur. Caſſādro defuncto Philippus filius ſuc cedit. ſic quaſi ex integro noua Mecedonię bella naſcuntur.

Spoutanea elephantis oblatio.

Antigonus occiditur

Iuſtini Hiſtorici. Liber. XVI.

Poſt caſſādri regis filiiq; eius philippi cōtinuas mortes Theſſalonicę regina vxor Caſſādri non magno poſt tempore ab Antipatro filio (cum vitam etiam per vbera materna depcaretur) occiditnr cauſa par ricidi fuit: ꝙ poſtq̄ mortē mariti in diuiſione inter fratres regni propenſior fuiſſe alexādro videbatur: quod facinus eo grauius omnibus viſū eſt / quod nullum maternæ fraudis veſtigium fuit / q̄q in parricidio nulla ſatis iuſta cauſa ad ſceleris patrocinia pretexi poteſt. Ob hęc igitur Alexander invltionē materne necis geſturus cum fratre bellum auxiliū a Demetrio petit nec Demetrius ſpe iuadēdi macedonici regni moram fecit: cuius aduentū vetens Lyſimachus perſuadet genero ſuo antipatro: vt malit cū fratre in gratiam reuerti q̄ paternum honeſtum in macedoniam admitti. Inchoatā igitur inter fratres reconcilietionē cū pręſēſiſſet Demetrius: per inſidias Alexandrū iuterfecit. Occupatoq; macedoniæ regno: cedem apud exercitum excuſaturus in concionem vocat. Ibi priorem ſe petitum ab alexādro allegat nec feciſſe ſe ſed occupaſſe inſidias. Regē autē ſe macedonie vel etatis experimētis vel cauſis iuſtiorē eſſe patrem enim ſuum & Philippo regi & Alexādro

Antipater matrē occidit.

magno socium in omni militia fuisse. liberorũ deinde Alexandri ministrũ & ad persequẽdos defectores ducem extitisse. Cõtra Antipatrũ auũ horũ adolescentiũ amariorẽ semp ministrũ regni quã ipsos reges fuisse Cassandrũ vero patrem extinctorẽ regiæ domus: nõ fœminis nõ pueris pepcisse: nec cessasse quo ad omnẽ stirpẽ regiæ sobolis deleret Horũ scelerũ vltionẽ quia nequisset ab ipso Cassandro exigere ad liberos eius translatã. Quã ob rẽ etiã: philippũ Alexãdrũq; siquis inaniũ sensus est nõ interfectores suos ac stirpis suæ: Sed vltores eorũ Macedoniæ regnũ tenere malle. per hęc mitigato populo rex Macedoniæ appellatur. Lisimachus quoq; cũ Doricetis regis thracum premeretur: ne eodẽ tempore & aduersus Demetriũ dimicare necesse haberet: tradita ei altera parte macedoniæ que Antipatro eius genero obuenerat: pacẽ cum eo fecit: Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus instructus cum Asiam occupare. statuisset: iterato Ptolomæus Seleuchus et Lysimachus experti priore certamine quãtæ vires cõcordiæ: essent pacta societate adiũctisq; exercitibus bellum aduersus Demtriũ transferunt in europam His comitẽ se et belli socium iũgit Pyrrhus rex epiri. sperans nõ difficilius Dmetriũ macedoniã amittere posse: quã acqsierat. nec spes frustra fuit: qppe exercitui eius corrupto ipsoq; in fugã acto regnũ macedoniæ occuparat. dũ hæc agunt. Lysimachus generũ suũ antipatrũ regnũ macedoniæ ademptũ sibi soceri fraude quæ rentẽ interfecit: filiãq; suã Euridicẽ querelarũ sociã in custodiã tradit. Atq; ita vniuersa Cassandri domus Alexandro magno: seu nescis ipsius: seu stirpis extinctæ pœnas partim cæde. partim supplicio luit. Demetrius quoq; a tot exercitibus circũuẽtus: cũ posset honeste mori turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello Ptolomæus cũ magna rerũ gestarũ gl'ia morit. Is cõtra ius gentiũ minimo natu ex filiis ante infirmitatẽ regnũ tradiderat: eiusq; rei pp'lo rationẽ rediderat: cuius nõ minor fauor in accipiẽdo quã datris in tradendo regnũ fuerat: Inter cætera patris & filii mutuę pietatis exẽpla. etiã ea res amorẽ partẽ populi iuueni cõciliauerat. & pater regno ei publice tradito: priuatũ officiũ regi inter satellites fecerat: omiq; regno pulchrius regis esse patrẽ dixerat. Sed inter Lysimachũ & Pyrrhũ regẽ socios pauloante aduersus Demetriũ assiduũ inter pares discordia maiũ bellum

Pyrrhus rex epiri

Antipater occiditur.

mouerat. Victor Lysimachus pulso pyrrho macedoniā occupauerat. Inde thraciȩ ac deinceps heracleȩ bellū intulerat: cuius vrbis & initia & exitus mirabiles fuere: quippe Boetiis pestilētia laborātibus oraculū delphis responderat: coloniam in ponti regione sacrā Herculi conderent: cū propter metū longȩ & periculose nauigationis mortem in patriā omnibus pȩoptantibus res omissa esset: bellū his phocēscs intulerūt: quorum cū aduersa prȩlia paterentur: iterato ad oraculū decurrunt responsum idem belli quod pestilentiȩ remediū fore. Igitur cum scripta colonorum manu in metrapontū delati vrbē heracleā condiderūt: & qm̄ fatorum auspiciis in eas sedes delati erant: breui post tēpore magnas opes parauere. multa deinde huius vrbis aduersus finitimos bella: multa etiā domesticæ dissēsionis mala fuere. Inter cætera magnifica: vel precipue illud memorabile fuit: cū rerū potitētur Athenienses: victisq; persis Græcie & Asiæ tributū in tutelā classis descripsissent: omibus cupide ad præsidiū salutis sue cōferentibus: soli heraclienses ob amiciciā regum persicorū collationē abnuerant. missus itaq; ab atheniēsibus Malachus cū exercitu ad extorquēdū: quod negabatur: dūm relictis in littore nauibus agros heracliēsium populatur: classē cū maiore parte exercitus naufragio repētine tēpestatis amisit. Itaq; cū neq; mari posset amicis nauibus: neq; terra auderet cū parua manu inter tot ferocissimas gentes reuerti. Heraclienses honestiorē beneficii quam vltionis occasionem rati. instructos cōmeatibus auxiliisq; dimittūt: bene agrorum suorū populationē existimantes: si quos hostes habuerāt amicos reddidissent: passi sunt inter plurima mala etiā tyrannidē: siquidē cū plebs etiā nouas tabulas & diuisione agrorū diuitū impotēter flagitarent: diu re in senatu tractata: cū exitus rei nō inuenirentur: ad postremū aduersus plebē nimio ocio lasciuiētē auxilia a Thimotheo atheniēsiū duce: mox ab Epaminūda thebanorum petiuere. Vtrisq; negātibus ad Clearchū (quem ipsi in exilium egerant) decurrūt tanta calamitatū necessitas fuit: vt cui patriā interdixerāt: eū ad tutelā patriæ vocarē. Sed Clearchus exilio facionorosior redditus / & dissensionē populi occasionē inuadēdæ tyrannidis existiman: primo tacite cū Mithriadæ ciuium suorū hoste colloquitur: & initia societate pascit: vt reuocatus in patriā prodita ei vrbe pfectus eius cōstitueretur. Postea autē

Heraclȩ origo.

Thimotheus.

Epaminunda.

clearcus

insidias quas ciuibus parauerat in ipsum Mithridatem verterat Nāq; cū velut arbiter ciuilis discordiæ de exilio reuersus esset: statuto tempore quo vrbē Mithridati traderet: ipsum cū amicis suis cœpit: captūq; accepta ingenti pecunia dimisit Atq; vt in illo subitum se ex socio fecit hostem sic ex defensore senatoriæ cause repēte patronus plebis euasit: & aduersus auctores potē tiæ suæ a quibus reuocatus ī patriā per quos in arce collocatus fuerat nō solum plebē accendit verū etiam nefandissima queq; a tyrānicæ cudelitatis exercuit Igitur populo ād contionem voca to/neq; se affututum amplius grassanti in populū senatui ait nō intercessurum contra affuturū etiā si in pristina sæuicia perseue ret etsi par esse crudelitati senatorū arbitrarētur: abiturū cū militi bus suis neq; ciuilibus discordiis interfuturū Sin vero diffidant viribus propriis vindicē se ciuiū nō defuturū/ ꝓinde cōsulant sibi ipsi. iubeant abire si malint: vel sociū causæ popularis rema nere His verbis sollicitata plebs sūmmā ad eū imperiū defert: et dū senatus potentiæ irascitur: in seruitutem se tyrānice domi: nationis cum cōiugibus & liberis tradit Igitur Clearchus. lx. se natores cōpræonsos nam cetæri in fugā dilapsi erant in vincula cōpingit lætari plebs ꝙ a duce potissimū senatorū senatus de leretur. versaq; vice auxiliū eorum exitiū cōnersum esset quibus dū mortē passim omnibus minatur: cariora eorum præcia facit siquidem Clearchus magna pecunia quasi minis populi oculte eos subtracturus: accepta spoliatos fortunis vita quoq; spoliauit Cognito deinde ꝙ bellum sibi ab iis qui ꝓfugerāt misericordia in auxiliū solicitatis ciuitatibus: pararetur seruos eorū manu mittit & ne quid in afflictis honestissimis domibus deesset vxo res eorū: filiasq; nubere: seruis snis ꝓposita recusantibus morte compellit: vt eos sibi fidiores & dominis infestiores redderet. Sed matronis tā lugubres nuptiæ maiores repētinis funeribus fuere. Itaq; multæ se ante nuptias: multæ in ipsis nuptiis occi sis prius nouis maritis īterficiūt: & se tā funestis calamitatibus virtute ingenui pudoris eripiūt. præliū deinde cōmittitur: quo victor tyrannus captiuos senatores in triumphi modum p ora ciuiū trahit. Reuersus in vrbem alios vincit: torquet alios: alios occidit. nullus locus vrbis a crudelitate tyranni vacat / accedit scæuitiæ insolentia/crudelitate arrogātia. Interdū enim ex suc cessu continuæ fœlicitatis obliuiscitur hominē, Interdum iouis

Herẽilē siū ma tronarū clads

filium se dicit: eunti per publicum aurea aquila velut argumẽtũ generis pferebatur: veste purpurea & cothurnis regũ tragicorũ & aurea corona vtebatur. filio quoq; suum Ceraunon vocat: vt deos non mẽdacio tm̃: verum etiã nominibus illudat. Hæc illũ facere duo nobilissimi iuuenes Chion & Leonides indignãtes patriã liberaturi in necẽ tyrãni cõspirãt. Erãt hi discipuli Platonis philosophi: qui virtutẽ ad quã quottidie pfectis pceptis magistri erudiebãtur: patrię exhibere cupiẽtes quiquaginta cognatos veluti cliẽtes insidiis locãt. Ipsi more iurgãtiũ ad tyrãnũ veluti ad regẽ in arcẽ contendunt: qui iure familiaritatis admissi: dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus: ab altero occupatur. Sed ipsi sociis tardius auxilium ferentibus a satellitibus obruuntur quare factum est: vt tyrãnus quidẽ occideretur: sed patria nõ liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem inuadit: multisq; annis per gradus successionis heracleenses regnum tyrannorum fuere.

[Margin: Ceraunõ Chiõ & Leonides platonici. — clearchi cædes.]

Iustini Historici Liber. XVII.

PEr idem ferme tẽpus in Helesponti & Chersonessi regionibus terrę motus fuit. maximæ tantum vrbs Lysimachia ante duos & viginti annos a Lysimacho cõdita euersa est: quod portẽta dira Lysimacho stirpiq; eius ac ruinam regni cum clade vexatarum regionum portẽdebant. nec ostentis fides defuit: nam breui post tempore Agathoclẽ filium suũ: quẽ in successionem regni ordinauerat: per quẽ multa bella pspere gesserat: nõ solũ patriũ verũ etiã humanũ vltra morẽ perosus ministra Arsyrice nouerca veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes: hoc initiũ impẽdentis ruinæ fuit. Nam parricidiũ principũ secutæ cædes sunt luentium supplicia: q occisum iuuenem dolebant. Itaq; & hi: qui exercitibus præerãt: certatim ad Seleucum deficiebant. eumq; pronum iam ex æmulatiõe gloriæ bellum Lysimacho inferre compellunt. Vltimũ hoc certamen commilitonũ Alexandri fuit: & velut ad exẽplum fortunę par reseruatũ. Lysimachus quattuor & .lxx. annos natus erat. Seleucus septẽ & .lxx. Sed in hac ætate vtriq; animi iuueniles erãt: imperiiq; cupiditatẽ insa-

[Margin: Lysimachia terrę motu euertit. — Agathocles veneno necatur. — Lysimachi & Seleuci ætas.]

tiabilem gerebāt. Quippe cū orbem terrarū duo soli tenerent: angustiis sibimet inclusi videbantur: vitæq; finē non annorū spacio sed imperij terminis metiebātur. In eo bello Lysimachus amissis antea varijs casibus .xv. liberis: non strenue moriens postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus & quod maius victoria putabat: solum se de cohorte alexandri māsisse victorēq; victorū extitisse. non humanū opus esse: sed diuinū munus gloriatur / ignarus prorsus nō multū post fragilitatis humanæ seipsum exemplū futurū. quippe post menses admodum septē a Ptolomæo / cuius sororem Lysimachus in matrimonium habuerat / per insidias circunuentus occiditur. Regnumq; macedonię / quod Lysimacho eripuerat. cum vita pariter amittit. Igitur Ptolomæus cum & in gratiam memorię magni ptolomæi patris / & in fauorem vltionis Lysimachi / ambitiosus apud populares esset / primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit / nuptiasq; Arsinoes sororis suæ matris eorum petit. puerorum adoptiōe promissa: vt cum in locū eorū successisset: nihil illi moliri / vel verecundia matris: vel appellatione patris auderent. Fratris quoq; regis ægypti cōcordiam per epistolas deprecatur: professus deponere se offensam erepti paterni regni: neq; amplius a fratre quesiturum: quod honestius a paterno hoste perceperit: omniq; arte adulatur Eumeni: & Antigono Demetrij filijs Antiocho filio Seleuci / cum quibus bellum habiturus erat. ne tertius sibi hostis accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus: ingens momentum futurus vtri parti socius accessisset: qui & ipse spoliare singulos cupiens / omnibus se partibus vendicabat. Itaq; Tarētinis aduersus romanos laturus auxilium: ab antigono naues ad exercitum deportādum mutuo petit: ab Antiocho pecuniam. qui opibus q̃ militibus instructior erat. A Ptolomæo macedonū militum auxilia. Sed Ptolomæus / cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset quinq; milia peditum / equitū quattuor milia / elephātos: L. non amplius q̃ in biennij vsum dedit. Ob hæc Pyrrhus filia Ptolomæi in matrimoniū accepta vindicem eam regni reliquit. Sed quoniam ad epiri mētionem ventū est: de origine regni eius pauca narranda sunt. Molossorū primū in ea regione regnū fuit post Pyrrhus achillis filius amisso per absentiam troianis temporibus paterno regno in his locis cōsedit / qui pyrrhidæ primo postea epirotæ dicti sunt: Sed pyrrhus cum in templum dodonæi

Lysimachi interitus.

seleucus occidit̃

Ptolomęus secundus.

Ptolomei solertia.

Pyrrhi scđi aduersus romãos expeditio

Epirotici regni origo.

Iouis ad consulendumvenisset ibi Anasam neptē Herculis ra/puit:ex cuius matrimonio octo liberos sustulit.Ex his nō nullas virgines nuptu finitimis regibus tradidit opesq; affinitatū auxilio magnas parauit Atq; ita Heleno filio Priami regis ob industriam singularem paticinādi regnū chanonum& andromachēHectoris:quam& ipse matrimonio suo in diuisiōe troianæ prædæ acceperatvxorem redidit. Breuiq; post tēpore delphis insidiis Orestæ filii Agamennonis inter altaria dei interiit.Successor huic Piales filius fuit.per ordinē deinde regnū ad Arydam descēdit:cui quoniam pupillus & vnicus ex gente nobili supesset intentiore omnium cura seruandi eius educandiq; publicæ tutores constituuntur : Athenas quoq; erudiendi gratia missus :quanto doctior maioribus suis tanto & gratior populo fuitPrimus itaq; & leges & senatum ānuosq; magistraus & rei pubsice formam composuitr&vta Pyrro sedes sicvi ta cultior populo ab Aryba statuta.Huius filius Neoptoleus fuit.ex quo nata est Olympias matcr Alexandri magni:& Alexander: qui post eum Regnum Epiri tenuit:& italia bello gesto in Brutiis interiit.Post eius mortem fratrer Aeacides regno successit:qui assiduis aduersus Macedonas bellorum certaminibus populū fatigando offensam ciuium contraxit ac propterea in exilium actus Pyrrhum filium bimnm ad modum paruulum in regno reliquit:qui& ipse cum a populo propter odium patris ad necē quęreretur:furtim subtractus iu illyrios defertur; traditusq; est beroeGlauci regisvxori nutriendus:quæ ipsa generis æacidarū erat.Ibi enm scu misericordia fortunæ cius seu infātibilibus blāmentis inductus rex/aduersum Cassandrum Macedonæ regē qui eum belli comminatione deposcebat: eiu protexit: addito in auxilium etiam adoptionis officio quibus rebus moti epirotæ odio in misericordiamverso annorum.xi.eum in regnum re uocauerunt:datis tutoribus qui regnum vsq; adultam eius ætatem tenerentur.Adolescens deinde multa bella gessit:tantusq; rerum successu haberi cœptus est:vt tarentinos solus aduersus Romanos tueri possevideretur.

Pyrrhi exitus.

pyrrhi in rgno successores.

Olympias neopoto.filia

¶Iustini Historici.
Liber.XVIII.

IGitur Pyrrhus rex Epiri cum iterata Taretinorum legatione/auditis samnitiū & lucanorꝶ p̄cibus: & ipsis auxilio aduersus Romanos indigētibus fatigaretur: nō tam supplicū p̄cibus/ quā spe inuadēdi Italiæ īperii inductus/ venturū se cū exercitu pollicetur. In quā rē īclinatū semel animum p̄cipitē agere cœperant exēpla maiorū: ne aut īferior patruo suo Alexādro videref: quo defēsore iidē Taretini aduersus brutios vsi fuerāt: aut minores aīmos magno Alexandro habuisse: quā tam longa a domo militia orientē subegit. Igitur relicto custode regni filio Ptolomæo annos. xv. nato exercitū in portu Tarentino exponit duobus paruulis filiis alexandro/ & Heleno in solatia lōginquę secū expeditionis adductis: cuius audito aduētu cōsul Romanis Valerius Leuinus festinans: vt prius cū eo cōgrederetur: quā auxilia sociorū conuenirent: exercitū in aciem deducit. nec rex (tam & si numero militū inferior esset) certamini morā fecit. Sed romanos vincentes iam inusitata ante elephātorū forma stupere: primo mox cedere prelio cogit: victoresq; iam noua mecedonū mōstra repētevicerunt nec hostibus incruenta victoria fuit: nā & ipse Pyrrhus grauiter vulneratus est & magna pars militū eius cæsa maioreq; gloriam eius victoriæ q̄ leticiā habuit. Huius pugnæ euentū multæ ciuitates secutæ Pyrrho se tradūt. Inter cæteres etiam locri prodito prȩsidio romano ad pyrrhū deficiunt ex ea prœda Pyrrhus. cc. captiuos milites gratis romam remisit: vt cognita virtute eius romani cognoscerēt etiā liberalitatē. Interiectis deinde diebus cū sociorū exercitus superuenisset iterato p̄liū cū romanis facit: in quo par fortuna priori bello fuit Interea Mago dux carthaginēsium in auxilium romanorū cū. cxx. nauibus missus senatū adiit ægre tulisse carthaginēses affirmās ꝙ bellū in italia a peregrino rege paterētur ob quā causam missum se: vt quoniam externo hoste oppugnarētur: externis auxiliis iuuarētur. gratiæ a senatu carthaginēsibus actæ: auxiliaq; remissa. Sed mago punico ingenio post paucos dies tacitus quasi pacificator carthaginēsium Pyrrhū adiit: speculaturus concilia eius de sicilia quo eū accersi fama erat. Nam romanis eadem causa mittendi auxilia carthaginēsibus fuerat: vt romano bello: ne in Siciliā Pyrrhus transire posset: in italia detineretur. Dum hęc aguntur: legatus a senatu

Captiui cc. restituuntur

Cartha. & ro. cōsilia de inuadēda sicilia.

romano. Fabricius luscinus missus pacem cũ Pyrrho composuit ad quam confirmandam Cineas Romã cũ ingentibus a Pyrrho donis missus: neminẽ cuius domus muneribus pateret inuenit. Huic continentie romanorũ simile exemplũ ijsdem ferme temporibus fuit. Nam missa a senatu ægyptum legatiõe: cum ingentia sibi a Ptolomeo rege missa munera spreuissent interiectis diebus ad cœnam inuitatis aureæ coronæ missæ sunt. quas illi honoris causas receptas: postea die statuis regis imposuerũt. Igitur Cineas cum turbatam cum romanis pacẽ ab Appio Claudio renunciasset. interrogatus a Pyrrho qualis Roma esset. respondit regũ vrbem sibi visam. Post hæc legati siculorum superueniunt tradentes Pyrrho totius insulæ imperium quæ assiduis carthaginensibus bellis vexabatur. Itaq; relicto locris Alexandro filio: firmatisq; sociorum ciuitatibus valido præsidio in Siciliam exercitum traiecit. Et quoniam ad carthaginensiũ mentione ventũ est de origine eorũ pauca dicẽda sunt. repetitis tyriorũ paulo altius rebus quorũ casus etiam dolendi fuerant. Tyriorũ gens condita a phœnicibus fuit qui terræ motu vexati relicto patriæ solo assyrium stagnum primo: mox mari proximum littus incoluerũt condita ibi vrbe quam a pisciũ vbertate sidona appellauerunt nam piscem phœnices sidon vocant. Post multos deinde annos a rege ascaloniorum expugnati nauibus appulsi tyron vrbem ante annum troianæ cladis condiderũt. ibi Persarũ bellis diu variæq; fatigati victores quidem fuere: sed atritis viribus a seruis suis multitudine abundantibus indigna supplicia perpessi sunt. qui cõspiratione facta omnẽ liberũ populũ cum dominis interficiũt atq; ita potiti vrbe lares dominorum occupant. rem.p. inuadunt coniuges ducunt. & quod ipsi non erant liberos procreãt. Vnus ex tot milibns seruorum fuit. qui miti ingenio senis domini. paruuliq; filij eius fortuna moueretur. dominosq; non truci feritate trucidauit. sed pia misericordia ac humanite respexit. Itaq; cum velut occisos alienasset seruisq; de statu reipublicæ deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari. eumq; potissimũ qua si acceptissimũ dijs. qui solẽ oriẽtẽ primus vidisset rẽ ad Stratonẽ (hoc enim ei nomen erat) dominũ occulte latẽtem detulit ab eo informatus cũ medio noctis omnes in vnũ campũ processissent. cæteris in orientem spectantibus solus occidentis regionẽ intuebatur. id primũ alijs videri furor. in occidẽte solis ortum querere.

Roma norũ cõtinentia.

Cineas.

Pyrrho sicilia traditur.

Carta. origo.

Vñ sidõ dicta Tyri cõditio.

Strato.

Stratonis solertia.

Vbi vero dies aduentare cœpit: æditissimisq; culminibus vrbis oriens splendere expectantibus alijs vt ipsum solem aspicerent: hic primus omnibns fulgorem solis in summo fastigio ciuitatis ostendit: non seruilis ingenij ratio visa: requirentibusq; actorem de domino cõfitetur: tunc intellectum est quantũ ingenua seruilibus ingenia præstarent. maliciaq; seruos nõ sapientia vincere: Igitur venia seni filioq; data est: & velut numine quodam reseruatos arbitrantes, regem Stratonem creauerunt: post cuius mortem regnũ ad filium: ac deinde ad nepotes transit. Celebre hoc seruorũ facinus: metuendũq; exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaq; alexander magnus cũ interiecto tempore in oriẽte bellum gereret. velut vltor publicæ securitatis / expugnata eorum vrbe omñes: qui prælio superfuerant: ob memoriam veteris cædis crucibus affixit. genus tãtum Statonis inuiolatũ seruauit. regnumq; stirpi eius restituit. innoxijs & incolis insulæ & ingenuis attributis: vt extirpato seruili germine genus vrbis ex integro conderetur. Hoc igitur modo tyrij Alexandri auspicijs conditi / parsimonia & labore querendi cito conualuere. Ante cladem dominorũ cũ & opibus & multitudine abundarent: missa in affricam iuuentute: Vticam cõdidere: cum interim rex tyro decedit filio Pygmalione / & Elissa filia: & insignis formæ virgine hæc edibus institutis. Sed populus pygmalioni ad modum puero regnum tradidit. Elissa quoq; Sichæo auũculo suo sacerdoti Herculis: qui honos secundus a rege erat / nnpsit / huic magnæ sed dissimulatæ opes erant. aurũq; metu regis nun testis: sed terræ crediderat: quã rẽ & si homines ignorabãt: fama tamen loquebatur / quia incẽsus Pygmalion oblitus iuris humani auũculũ suũ, eũdẽq; generum suum sine respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus auersata ad postremum dissimulato odio: mitigatoq; ĩterim vultu: fugam tacite molitur: absumptisq; quibusdam principibus in societatem: quibus par odium in regẽ esse. eandẽq; fugiẽdi cupiditatem arbitrabatur. tunc fratrem dolo aggreditur: fingit se ad eũ migrare velle: ne amplius ei mariti domus cupidœ obliuiõis grauẽ luctus imaginẽ renouaret. ne ve vltra amara admonitio oculis eius occurrat. Non inuitus Pygmalion verba sororis audiuit: existimãs cũ ea & aurũ Sichei ad se vẽturũ. Sed Elyssa ministros migrationis a rege missos nauibus cũ opibus suis prima vespera imponit. prouectaq; in altũ, cõpellit eos onera harenæ pro pecu

Strata rex creat.

Vltio capta de tyrijs.

vticæ cõditio.

Elissa sichæo nupsit.

Occidit sichæus

nia in volucribus inuoluta in mare deijcere. tunc deflens ipsa lugubriq; voce Sicharbã exorat: vt libens opes suas recipiat: quas reliquerat habeatq; inferias/quas habuerat causam mortis. tunc ipsos ministros aggreditur. sibi quidem ait optatam olim mortẽ: sed illis acerbos cruciatus & dira supplicia imminere: qui Sicharbæ opes: quarum spe parricidium rex fecerit: auariciæ tyranni subtraxerunt/hoc metu omnibus iniecto comites fugę accepit. Iunguntur & senatorum in ea nocte præparata agmina: atq; ita sacris Herculis cuius sacerdos Sicharbas fuerat/repetitis exilio sedes quęrunt. Primus illis appulsus terrę Cyprus insula fuit: vbi sacerdos iouis cũ coniuge & liberis dei monitu comitem se Elissæ: sociumq; fortunæ offert. pactus sibi posterisq; perpetuum honorẽ sacerdotij: conditio pro manifesto omine accepta. Mos erat cypris virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniã quesituras: in quæstum ad littus maris mittere: pro reliqua pudicicia libamenta veneri soluturas. Harum igitur ex numero. lxxx. admodum virgines rapi & nauibus imponi Elissa iubet: vt & iuuẽtus matrimonia: & vrbes sobolem habere possit. Dum hæc aguntur Pygmalion cognita sororis fuga cum impio bello fugientem persequi pararet: ægre precibus matris/& deorum minus victus quieuit: cui cum inspirati vates canerent non impune laturum si cremẽta vrbis toto orbe auspicatissimæ interpellasset. & hoc modo spacium respirandi fugientibus datum. itaq; Elissa delata in affricę finibus: incolas loci eius aduentu peregrinorum mutuarũq; rerum commercio gaudẽtes in amicitiã sollicitat. deinde empto loco qui corio bouis tegi possit: in quo fessos lõga nauigatione: quoad ꝓficisceretur/reficere posset: corium in tenuissimas partes secari iubet: atq; ita maius loci spacium quã petierat: occupat. vnde postea ei loco byrsæ nomen fuit. Cõfluẽtibus deinde vicinis locorum: q spe lucri multa hospitibus vęnalia inferebãt: sedesq; ibi statuẽtibus ex frequẽtia hominum velut instar ciuitatis effectum est. Vticensium quoq; legati dona vt consanguineis attulerunt. hortatiq; sunt: vt vrbem conderent vbi sedes sortiti essent. Sed & affros detinenti aduenas amor cœpit. Itaq; consentientibus omnibus Carthago conditur. statuto annuo vectigali pro solo vrbis. In primis fundamentis caput bubalum inuentum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ: sed laboriosæ perpetuoq; seruæ vrbs fuit. ꝓpter quod in alium locũ vrbis translata.

Didonis fuga.

Cyprus.

Cypriæ virgines dotẽ quęrunt stupro.

Dido in affricam delata.

Vñ byrsa vrbs dicta.

Cõditur carthago

Ibi quoq; caput equi repertū/bellicosum potenteq; populum fu
Auspicia in fundā da Cartha. repta. — turę significans/vrbi auspicatā sedem dedit Tūc ad opinionem
noue vrbis concurrentibus gentibus/breui & populus & ciuitas
magna facta. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes
essent/rex mauritanorum Hiarbas decem pœnorum pricipibus
ad se accersitis Elyssæ nuptias sub belli denunciatione petit qđ
legati reginæ referre metuentes/punico cum ea ingenio egerūt/
nunciātes regem aliquem poscere qui cultiores mores/ victusq;
eū affrosq; perdoceat/sed queq inueniri non posse qui ad barba
ros & ferarū more viuentes transire a consanguineis velit. Tunc
a regina castigati: si pro salute patriæ asperiorem vitam recusa
rent/cui etiam ipsa vita si res exigat debeatur regis mādata ape
ruere dicentes:quę pręcipiat alijs ipsi faciēda esse:si velit vrbi cō
sultum esse. Hoc dolo capta diu Sicharbę viri nomine cū multis
lachrymis & lamentatione flebili inuocato:ad postremū ituram
se quo sua & vrbis fata vocarēt respondit. In hoc trium mēsium
sumpto spatio:pyra in vltima parte vrbis extructa:velut placatu
ra viri manes inferiasq;:ante nuptias missura:multas hostias cæ
dit. & sumpto gladio pyram conscendit:Atq; ita ad populum re
Didonis interitus. — spiciens iturā se ad virū/sicut pręceperat:dixit vitamq; gladio fi
niuit. q̄diu Carthago inuicta fuit pro dea culta est. Condita est
Quo tpe Cartha. condita est. — vrbs hæc. lxxij. annis anteq̄ roma: cuius virtus sicut bello clara
fuit:ita domi status varijs discordiarum casibus agitatus est. Cū
inter cætera mala etiam peste laborarent:cruenta sacrorum reli
gione & scelere pro remedio vsi sunt Quippe homines vt victi
mas immolabant:& impuberes:quæ ætas etiam hostium miseri
cordiam prouocat:aris admouebāt pacem deorū sanguine eorū
exposcētes:pro quorū vita dij rogari maxime solent. Itaq; aduer
sis tanto scelere numinibus:cum i sicilia diu infœliciter dimicas
sent: translato in sardiniam bello amissa maiore exercitus parte
Machę9 exulat. — graui p̄lio victi sunt. ꝓpter quod ducē suum Machæum. cuius
auspicijs & Siciliæ partē domuerant:& aduersus affros magnas
res gesserāt cū parte exercitus:quę superfuerāt:exultare iusserūt
quam rem ægre ferentes milites legatos: Carthaginem mittunt:
qui redditū primo: veniaq; infœlicis militię petant denuncient:
quod precibus nequeant armis se consecuturos Cum preces &
minæ legatorum spretæ essent:interiectis diebus conscensis na
uibus armati ad vrbem veniunt,ibi deos hominesq; testati: non

se expugnatum:sed recuperatũ patriam venire: ostensurosq; ciuibus suis non virtutem sibi priore bello sed fortunam defuisse. Prohibitis commeatibus/obsessaq; vrbe in summam desperationem Carthaginẽses adduxerũt. Interea Cartalo Machæi ducis exulis filius: cum pręter castra patris a tyro/quo decimas herculis ferre ex pręda siciliensi quam pater eius ceperat/a Carthaginensibus missus fuerat:reuerteretur.accersitusq; a patre esset:publicę se prius religionis officia executurũ:quã priuatę pietatis respondit quam rem & si egre ferret pater:non tamen vim afferrę religionis ausus est. Interiectis deinde diebus Cartalo petito cõmeatu a populo/cum reuersus ad patrem esset:ornatusq; purpura & infulis sacerdotij omniũ se oculis ingereret. Tum in secretũ pater adducto ait. ausus ne es nefandissimũ caput ista purpura & auro ornatus in cõspectum tot miserorꝝ ciuium venire:& mœsta ac lugẽtia castra circunfluẽtibus quierę fœlicitatis insignibus velut exultabundus intrare? Nusquã ne te alijs iactare potuisti? Nullus locus aptior q̃ sordes patris/& exilij infœlicis arumnæ fuerunt? Quid ꝙ paulo ante vocatus:non dico patrem ducem certe ciuiũ tuorꝝ superbe spreuisti? Et quid porro tu in purpura ista coronisq; aliud q̃ victoriarꝝ mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nichil nisi exulis nomen agnoscis: ego quoq; imperatorem magis q̃ patrem indicabo: statuamq; in te exemplũ: ne quis post hac infœlicibus miserijs patrem illudat:atq; ita cum ornatu suo in altissimam crucem in conspectu vrbis affigi iussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit:euocatoq; populo ad cõcionem exilij iniuriam queritur: belli necessitatem excusat contemptũq; victoriarum suarum.punitis auctoribus miserorꝝ ciuium incuriosi exilij omnibus se veniam dare dicit. Atq; ita decem senatoribus interfectis vrbẽ legibus suis reddidit. Nec multo post tempe affectati regni accusatus: duplicis & in filio parricidij & in patria pœnas dedit. Huic Mago impator successit: cuius industria & opes Carthaginẽsium & imperij fines & bellicæ gloriæ laudes creuerunt.

Cartalo.

Cartalo cruci affigitur.

Scelerũ pœnas luit Macheus.

Iustini Historici Liber.XIX.

MAgo carthaginẽsium imperator cũ primus oĩm ordinata disciplina militari imperiũ pœnorꝝ cõdidisset:vi

Mago carthа. impator.

resq; ciuitatis nō minus bellandi arte q̃ virtute firmasset: defungitur. relictis duobus filijs Hasdrubale & Hamilcare qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes/ sicuti generi ita & magnitudinis patris successerunt. Iis ducibus sardiniæ bellum illatum/ aduersus afros quoq; vectigal pro solo vrbis multorū annorum repetentes dimicatum: sed afrorū sicuti causa iustior/ ita & fortuna superior fuit: bellumq; cum his solutione pecuniæ non armis finitum. In sardina quoq; Hasdrubal grauiter vulneratus imperio Hamilchari fratri tradito interijt: cuius mortem tum luctus ciuitatis/ tum & dictaturę vndecim & triumphi quattuor insignem fecere: hostibus quoq; creuere animi/ veluti cum duce Pœnorū vires cōcidissent. Itaq; Sicilię populis propter assiduas carthaginēsium iniurias ad Leonidā fratrem regis spartanorū cōcurrentibus graue bellum natū: in quo & diu & varia victoria pręliatū fuit. Dum hęc aguntur legati a Dario persarū rege Carthaginem veniūt afferentes edictum quo pœni humanas hostias immolare/ & canina carne vesci prohibebanť. mortuorꝫ corpora cremare potius q̃ terra obruere a rege iubebātur: petentes simul auxilia aduersus gręcos/ quibus illaturus bellum Darius erat. Sed carthaginēses auxilia negantes ꝓpter assidua finitimorꝫ bella/ cęteris ne per omnia cōtumaces viderētur: cupide paruere. Interea Hamilchar bello siciliensi interficiť: relictis tribus filijs Almicone/ Annone/ Gisgone. Hasdrubali quoq; par nūerus filiorū fuit. Hannibal & Hasdrubal/ & Sappho. Per hos res Carthaginensiū ea tēpestate regebanť. Itaq; Mauris bellum illatū & aduersus numidas pugnatū: & afri compulsi stipendiū vrbis conditę carthaginensibus remittere. Dein cum familia tanta imperatorꝫ grauis libere ciuitati esset: omniaq; agerent simul & iudicarēt: centū ex numero senatorū iudices deligūtur: qui reuersis a bello ducibus rationē rerum gestarū exigerent: vt hoc metu ita bello īperia cogitarent vt domi iusticiā/ legesq; respicerent. In Siciliā in locum Hamilcharis imperator Amilco succedit. qui cum nauali terrestriq; bello secunda pręlia fecisset: repente pestilentijs syderis vi exercitum amisit. quæ res cum nūciata Carthagini esset: mœsta ciuitas fuit: oīa vlulatibus non secus ac si ipsa vrbs capta esset: personabāt clausæ priuatæ domus: clausa deorum templa/ intermissa omnia sacra/ omnia priuata officia damnata/ cuncti deinde ad portam congregātur: egrediētesq; paucos e nauibus: qui

Moritur Hasdrubal.

Darij edictum.

Hamilchar occiditur.

Hamilchari succedit almico.

Copiæ punicæ subita pestilentia cōsūptę.

cladi superfuerãt/de suis percunctãtur. Vt vero dubia antea spe/ & suspenso metu: incerta orbitatis expectatione casus suorũ miseris eluxit. tunc toto littore plangẽtium gemitus/tunc infœliciũ matrũ vlulatus/& querelę flebiles audiebãtur. Inter hæc ꝓcedit iops e naui sua imperator Almico sordida seruili que tunica discinctus ad cuius cõspectum plangentiũ agmina iungũtur. Ipse quoq; manus ad cęlum tendẽs: nunc sortẽ suam/nunc publicam fortunã deflet: nunc deos accusat/qui tanta belli decora & tot ornamenta victoriarũ quæ ipsi dederant abstulerint. qui captis tot viribus totiensq; hostibus terrestri/naualiq; pręlio victis: exercitum victorẽ non bello/sed peste deleuerint: deferre se tamen ciuibus suis non modica solatia/quod malis eorũ hostes gaudere/ non gloriari possent. Quippe neq; eos/qui mortui sunt a se occisos: neq; eos qui reuersi sunt a se fugatos possint dicere. predam/ quã relictis a se castris abstulerint: nõ esse talem/quam velut spoliũ victi hostis ostẽtent: sed quã possessiõe vacua fortuitis dño/rũ mortibus sicuti caduca occupauerint. quod ab hostes ptinet victores se recessisse/quod ad pestem ptinet victos: nihil tamen se grauius ferre/ q̃ quod inter fortissimos viros mori non potuerit: seruatusq; sit non ad vitæ iucunditatẽ/sed ad ludibrium calamitatis. quãq̃ vbi miseras copiarũ reliquias Carthaginẽ reduxerit: se quoq; secuturũ cõmilitones suos/ ostensurũq; patriæ non ideo se in eam diem vixisse/quoniã velit viuere. Sed ne hos quibus nefanda lues pepercerat/intra hostiũ exercitus relictos morte sua ꝓderet: tali vociferatione per vrbem ingressus: vt ad limina domus suæ venit/ prosecutã multitudinẽ velut postremo alloquio dimisit: obseratisq; foribus ac nemine ad se ne filijs quidem admissis/mortem sibi consciuit.

Consolatoria Almiconis ad exercitũ verba.

Almico moritur.

Iustini Historici Liber. XX.

DIonisius ex Sicilia pulsis carthaginensibus: occupatoq; totius insulæ imperio: graue ocium regno suo periculosamq; desidiam tanti exercitus ratus/copias in Italiam traiecit: simul vt militum vires continuo labore acuerent/et regni fines proferrẽtur. Prima illi militia aduersus græcos. qui proxima italici maris littora tenebant/fuit. Qui/

Pria dionisij militia.

bus dictis finitimos quosq; aggreditur: omnesq; Greci nominis italiam possidentes: hostes sibi destinat. quę gentes non partem sed vniuersam ferme italiam ea tēpestate occupauerant. Deniq; multe vrbes adhuc post tantam vetustatem vestigia gręci moris ostētant. Namq; Tuscorꝝ populi qui orā inferi maris possident: a lydia venerūt. Et Venetos qui icolas superi maris videmus/capta & expugnata Troia antenore duce misit. Adria quoq; Illirico mari ꝓxima/que & adriatico mari nomen dedit: gręcię vrbs est. & Harpos/quā Diomedes exciso ilio naufragio in ea loca delatus condidit. Sed & pisæ in liguribus græcos auctores habent. Et in tuscis Tarquini a thessalis & Spinābris. Perusini quoq; originem ab achęis ducūt. Quid Cerevrbem dicam? Quid latinos populos? qui ab Aenea conditi videntur. Item falisci/ia pigij/Nolani/Abelani. nōne Calcidiensiū coloni sunt? Quid tactus omis Campanię. quid Brutij: Sabiniq;? Quid samnites? Quid tarentini: quos Lacedemonia profectos/spuriosq; vocatos accepimus? Thurinorū vrbes condidisse Philocteten ferunt: ibiq; adhuc monumentū eius visitur. Et Herculis sagittæ in Appollinis templo/ que fatum Troiæ fuere. Metapontini quoq; in templo Mineruæ ferramenta: quibus epeos a quo conditi sunt equum Troianum fabricauit/ostētant. propter quod omnis illa pars italiæ maior gręcia appellatur. Sed principio originum Metapontini cum sybaritanis & crotoniēsibus pellere cęteros græcos italia statuerunt. Cum primū vrbem syrim cœpissent in expugnationem eius quinquaginta iuuenes amplexos Mineruæ simulacrū/ sacerdotemq; deæ velatum ornamētis inter ipsa altaria trucidauerūt. ob hoc cum peste & seditionibus vexarentur: priores Crotoniēses delphicū oraculū adierunt. Responsum his est finem mali fore: si violatum Mineruæ nomen/ & interfectorꝝ manes placassent. Itaq; cum statuas iuuenibus iuste magnitudinis/& in primis Mineruæ fabricare cœpissent. Metapontini cognito oraculo deorꝝ occupādam manū & pacem deę rati/iuuenibus modica & lapidea simulacra ponūt: & deā pacificijs placāt. Atq; ita pestis vtrobiq; sedata est: cū alteri magnificētia/alteri velocitate tardassent. Recupata sanitate non diu Crotoniēses quieuere. itaq; indignātes in oppugnatiōe syris auxilium contra se a locrēsibus latū bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenses ad spartanos decurrūt/auxilium supplices depcant: illi longinqua militia grauati

Tusci a lydis exorti: sed dionysi9 aliter. Veneti. Adria. Harpos. Pisæ. Perusini. Thurinorū vrbes a quo cōditæ. Italiæ ps maior gręcia dicta. Mineruæ & eius sacerdotis manibus placatis pestis sedata.

auxilium a Castore & polluce petere eos iubent. Neq; legati sociæ vrbis responsum spreuerunt: ꝓfectiq; in proximum templũ facto sacrificio auxilium deorum implorant: litatis hostijs obtentoq; vt rebantur: quod petebant: haud secus lęti quam si deos ipsos secum aduecturi essent: puluinaria ijs in naui componunt faustisq; profectionibus solaria suis pro auxilijs deportant. Ijs cognitis crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt: victorię facultatem belliq; prosperos euentus deprecantes. responsum prius votis hostes quã armis vincendos. Cũ vouissẽt Apollini decimas prædę locranses & voti hostium & responso dei cognito nonas vouerunt: tacitãq; eam rem habuere: ne votis vincerentur. Itaq; cum in aciem processissent: & crotoniensium centum viginti milia armatoꝝ cõstituissent: Locrenses paucitatẽ suã circunspicientes (non sola quindecim milia militum habebãt) omissa spe victoriæ: in destinatam mortem conspirant: tantusq; ardor ex desperatione singulos cœpit: vt victores se putarent si non inulti morerentur. Sed dum mori honeste quærunt fœlicius vicerunt. Nec alia causa victorię fuit: quam quod desperauerunt. Pugnantibus locris aquila ab acie nunq̃ recessit: eosq; tam diu circunuolauit quoad vincerent. In cornibus quoq; duo iuuenes diuerso a ceteris armorum habitu eximia magnitudine: & albis equis/ & coccineis paludamẽtis pugnare visi sunt nec vltra apparuerũt: quã pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nã eadẽ die qua in italia pugnatum est: & corintho/ & Athenis: & Lacedemone nunciata est victoria. Post hæc Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio: nulla armorum cura fuit: oderant enim: quę infœliciter sumpserant: mutassentq; vitam luxuria: ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic sami demarato locuplete negociatore natus: magnisq; sapientię incrementis formatus. Aegyptum primo mox Babyloniam ad pręd icendos sydeꝝ motus originemq; mundi spectandam ꝓfectus/ summam scientiã cõsecutus erat. Inde regressus Cretam & Lacedæmona ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclitas ea tempestate leges contẽderat: quibus omnibus instructus Crotonã venit: populũq; in luxuriam lapsum auctoritate sua ad vsũ frugalitatis reuocauit. Laudabile quotidie virtutem & vitia luxurię contẽnebat. casusq; ciuitatum hac peste perditaꝝ enumerabat: tantumq; studiũ ad frugalitatem multitudinis prouocauit: vt

Locrensiũ vota.

Vincunt locrẽses.

Ignoti duo iuuenes Locrẽ. sunt auxilio.

Nũcij celeritas.

Pythagoræ peregrinatio.

aliquos ex his luxuriatos in optimam frugē conuersos fuisse in credibile videretur: Matronarum quoq; separatam a viris doctrinā & puerorum a parētibus frequenter habuit. Docebat nunc has pu dicitiam: & obsequia in viros nunc illos modestias / & litteratum studiū. Inter hæc velut genitricem virtutū frugalitatem omnibus ingerebat / cōsecutusq; assiduitate disputationum erat. vt matronæ auratas vestes: cęterasq; dignitatis suæ ornamenta velut instrumenta luxuriæ deponerent: eaq; omnia delata in iunonis ædem ipsi deę consecrarent / præferens vera ornamenta matronarum pudiciciā nō vestes esse. In iuuentutem quoq; quātum pflitgatum sit: victi fœminarum contumaces animi manifestāt. Sed ccc. ex iuuenibus cum sodalicij iure sacramento quodam nexi: separatā a ciuibus cæteris vitā exercerent / quasi cœtum clandestinæ cōiurationis haberent: ciuitatē in se conuerterunt: quę eos cū in vnam domū conuenissent: cremare voluit. In quo tumultu xl. ferme homines periere: cæteri in exilium profecti. Pythagoras autem cum annos. xx. Crotone egisset. metapōtum migrauit ibiq; decessit: cuius tāta admiratio fuit: vt ex domo eius templū facerent: eūq; pro deo colerent. Igitur Dionysius tyrānus quem supra a Sicilia exercitum in italiam traiecisse / bellumq; gręcis intulisse memorauimus: expugnatis Locris / Crotonienses vix vires longo otio ex prioris belli clade resumentes aggreditur: qui fortius cū paucis cito exercitui eius quam ātea cum tot milibus lorcensiū paucitati restiterūt: tantum virtutis paupertas adursus insolētes diuitias habet: tantoq; insperata interdū sperata victoria certior est. Sed Dionysium gerentē bellum legati Gallorum: qui ante menses Romā incenderunt / societatem amiciciāq; petētes adeunt: gentēq; suā inter hostes eius positam esse / magnoq; vsui ei futurum vel in acie bellanti vel de tergo intentis in prælium hostibus affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate & auxilijs gallorum auctus / bellū velut ex integro restaurat. Ijs autem gallis causa in italiam veniendi: sedesq; nouas quęrendi intestina discordia / & assiduæ domi dissensiones fuere. quarum tædio cū in italiam venissent sedibus Thuscos expulerunt. & Mediolanū: Comum / Brixiam / Veronam / Bergomum / Tridentū / Vicentiam condiderunt. Thusci quoq; Duce Reto auitis sedibus amissis alpes occupauere / & nomine ducis gentem retiorum cōdiderunt. Sed Dionysiū in Siliciam aduentus Carthaginensium

Pythagorae documēta.

Pythagoras metaponti periit.

dionysio croto. resistunt.

Galli senones.

Vrbes a gallis cōditæ.

Retus.

reuocauit:qui recuperato exercitu bellum / quod lue deseruerãt: auctis viribus repetebant.Dux belli hanno Carthaginenses erat cuius inimicus Suniator potẽtissimus ea tẽpestate pœnorũ cum odio eius græcis litteris Dionysio aduentum exercitus/ & segniciam ducis familtariter prenũciasset:cõprehẽsis epistolis ꝓditionis dãnatur.facto senatuscõsulto.ne quis postea carthaginensis/ aut litteris græcis.aut greco sermoni studeret:ne aut loqui cũ hoste. aut scribere sine interprete posset.nec multo post Dionysius quẽ pauloante nõ Sicilia.non italia capiebat. assiduis belli certaminibus victus factusq; ad postremũ insidijs suorũ interficitur.

Hanno.
suniator
Dionysij exitus

Iustini Historici. Liber. XXIII.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno. in locum eius milites maximum natu ex filijs eius noie Dionysiũ suffecere:& maturã etatẽ eius secuti. & quod firmius futurum esset regnũ. si penes vnũ remansisset.quam si portionibus inter plures filios diuideret.arbitrãtur.Sed dionysius inter initia regni auũculos fratrũ suorũ velut emulos iperij sui.hortatoresq; puerorũ ad diuisionẽ regni tollere gestiebat.Quare paulisper dissimulatum animũ prius ad fauorẽ populariũ conciliandũ intendit.excusatius facturus qđ statuerat.si ꝓbatus ante oĩbus foret.Igit̃ nexorum tria milia a carcere dimittit.tributa populo ꝑ trienniũ remittit.& quibuscũq; delinimentis potest animos oim sollicitat.Tunc ad destinatum facinus cõuersus nõ cognatos tantũ fratrũ.sed etiã ipsos fratres ĩterficit. vt quibus cõsortium regni debebat.ne spiritus quidẽ cõsortii relinqueretur tyrannidem in suo prius quã in externos auspicatus.Sublatis deinde æmulis in segnitiẽ lapsus. saginam corporis ex nimia luxuria.oculorũq; valitudinem cõtraxit.adeo vt non solem. non Puluerem.uõ deniq; splendorẽ ferre lucis ipsius posset. Propter quẽ dũ cõtenni se putat.sæuicia grassatur.nec vt pater carcerem noxijs.sed cædibus ciuitatẽ replet.ob quæ non contemptior omnibus quã inuisior fuit.Itaq; cum bellũ aduersus eũ syracusani decreuissent diu dubitauit.an imperiũ deponeret.an bello resisteret.sed a militibus prædam.vrbisq; direptionem sperantibus descendere in præliũ cogitur. Victus.cum iterato non fœlicius for

Iunioris Dionysii popularis ab initio munificẽtia
Tyrannidẽ i suos dionisi9 auspicat̃
Dionysij seuitia:

tunam tentasset: legatos ad syracusanos mittit: spondens se depositurũ tyrannidẽ: si mitterẽt ad eũ cum quibus de pace conueniret. In quam rem missos primores in carcere retinet: atq; ita incautis omnibus nequicq̃ hostile metuẽtibus exercitũ ad delẽdã ciuitatẽ mittit. Fit igitur in ipsa vrbe anceps praelium: in quo oppidanis multitudine superantibus Dionysius pellitur: qui cum obsidionẽ arcis timeret: cũ omni regio apparatu in italiam profugit tacitus. Exul a locrensibus socijs acceptus: velut iure regnaret: arcem occupat: solitãq; sibi saeuitiã exercet. Cõiuges principũ ad stuprũ rapi iubebat: virgines ante nuptias abducebat: stupratasq; procis reddebat. Locupletissimos quosq; aut ciuitate pellebat: aut occidi imperabat: bonaq; eorum inuadebat. Dein cum rapinae occasio deesset. vniuersam ciuitatem callido cõmento circunuenit. Cum reginorũ tyrãni Leofronis bello locrenses premerentur: vouerunt: si victores forent: vt die festo veneris virgines suas prostituerent. Quo voto intermisso: cũ aduersa bella ad Lucanis gererent. in concionem eos Dionysius vocat: hortatur: vt vxores filiasq; suas in templũ veneris quã possint ornatissimas mittant. Ex quibus sorte centum ductae: voto publico fungantur: religionisq; gratia vno stent in lupanari mense. omnibus ante iuratis viris nequis vllam artaminet: quae res ne virginibus voto ciuitatem soluentibus fraudi esset: decretum facerent: ne qua virgo nuberet priusq̃ ille maritis traderentur. Probato consilio: & quo superstitioni & pudiciciae virginum consulebatur: certatim omnes foeminae impensius exornate in templum veneris cõueniunt: quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat: ornamentaq; Matronarum in praedam suã vertit: Quarundã viros ditiores interficit: quasdam ad prodẽdas virorũ peccunias torquet. Cũ his artibus per annos sex regnasset: cõspiratione locrorũ ciuitate pulsus in Siciliã redit. Ibi Syracusas securibus omnibus/ post longam inter capidinem pacis conditionẽ recepit. Dum haec in sicilia gerũtur: interim in africa princeps Cathaginẽsium Hanno opes suas quibus rei.p. superabat vires: ad occupandã dominationẽ intendit: regnumq; inuadere interfecto senatu conatus est. Cui sceleri solennẽ nuptiarũ diẽ filie sue legit: vt religione votorum nefanda cõmitteret. & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaq; plebi epulas in publicis porticibus / senatui in domo sua parat: vt poculis veneno infectis secretius senatum/ & sine arbitris interfice

Dionysij fuga.

Locrẽsium turpe votũ.

Locrorũ ciuitate pellit dinysius.

Hannonis excogitatum scelus.

ret:orbamq; rem.p.facilius iuaderet Qua re magistratibus per ministros prodita: scelus declinatum non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negocii faceret res cognita quã cogitata. Contenti itaq; cohibuisse decreto modũ nuptiarum sumptibus statuunt:idq; opseruari non ab vno sed ab vniuersis iubent: ne psona designata:sed vicia correpta viderentur Hoc consilio præuentus iterũ seruitia concitat: statutaq; rursus cedium die: cũm denuo se proditũ videret timens iudicium munitum quoddã castellum cum viginti milibus seruorũ armatis occupat Ibi dum afros regẽq; mauritanorum concitat:capitur virgisq; cesus effossis oculis et manibus cruribusq; fractis : velut a singulis mẽbris pœnæ exigerentur:in conspectu populi occiditur:corpus verberibus lacerum in cruce figitur Filii quoq; cognatiq; omẽs etiam innoxii suppl icio tradũtur:ne quisquam aut ad imitandũ facinus:aut ad mortem vlciscendam ex tam nefaria domo super esset. Interia Dionysius siracusis receptus: cum grauior crudeliorq; in dies ciuitati esset:iterata conspiratione obsidetur. Tunc deposito mperio arcem syracusanis cum exercitu tradidit:receproq; priuato instrumento/corynthum in exilium proficiscitnr. Ibi humillima quæq; tutissima existimãs in sordidissimum vitæ genus descendit. Nõ contẽtus in publico vagari sed potare:nec cõspici in popinis:lupanaribusq; sed totis diebus desidere. Cum perdidissimis quoq; de minimis rebus disceptare:pannosusq; & squalidus incedere:risum libentius præbere quã captare.in macello prestare.que emere nõ poterat:oculis deuorare:apud ædiles:aduersus leones iurgari: omniaq; ira facere: vt contẽnendus magis q̃ metuendus videretur. Nouissime se ludi magistrum professus pueros in triuio docebat:vt aut a timẽtibus semp in publico videretur.aut a nõ timentibus facilius contemneretur. Nam licet tyrannicis vitiis semper abundaret:tamen simulatio hæc vitiorũ non naturæ erat:magisq; hæc arte/q̃ amisso regali pudore faciebat:expertus q̃ inuisa tyrannorũ forent etiã sine opibus nomina. Laborabat itaq; inuidiã p̃teritorũ contẽptu p̃sentiũ demere:neq; honesta sed tua consilia circũspiciebat. Inter has tamen dissimulationũ artes ter insimulatus est affectare tyrannidis nec aliter quam dum cõtemnitur:liberatus est. inter hęc Carthaginẽses tanto successu rerum Alexandri magni exterriti : verentes ne persico regno & africam vell adiungere. Mittunt ad spe-

Hanno cruct affigitur

Dionysius pricipatu eiectus litteras docet.

culandos eius animos Hamilcarem cognomento Rhodanũ virum solertia facũdiaq; præter cæteros insignẽ. Augebãt enĩ metum & tyrus vrbs auctor originis suæ capta: & Alexãdria ęmula Carthaginis in terminis africæ & egypti cõdita: & fœlicitas regis: apud quẽ neç cupiditas: nec fortuna vllo modo terminabnat. Igit Hamilcar per Parmenonẽ aditu regis obtento ꝓfugisse se ad regẽ expulsum patria fingit. militẽq; se expeditiones offert. Atq; ita cõsiliis eius exploratis in tabellis ligneis/desup cæ tavacua indicta ciuibus suis oĩa ꝑscribebat. Sed carthaginenses post mortẽ regis reuersum in patriã quasi vrbẽ regi vendicasset: nõ ingrato tantũ/ verũ etiam & crudeliauimo necauerunt.

Vbi Alexandria sita

❡Iustini Historici. Liber. XXII

AGatocles Siciliæ tyrannus: qni magnitudini prioris Dionvsii successit ad regni maiestatẽ ax humili & sordido genere puenit. Quippe i sicilia patre figulo natns nẽ honestiorẽ pueritiã q̃ principia originis habuit. Siquidẽ forma & corporis pulchitudine egregius: diu vitam stupri patiẽtia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus libidinẽ a viris ad fœminas trãstulit. Post hęc apd vtrũq; fexũ famosus vitã latrociniis mutauit. Interiecto tẽpore: cũ syracusas cõcessisset accitusq; iu cinitatẽ inrer incolas esset: diu sine fide fuit. qnoniã nec in fortunis qnoh amitteret: nec in verecũdia quod inquinaret habere videbatur. In summa gregariam militiã sortitus nõ minus tũc seditiosa quã antea turpi vita iu omne facinus prõtissimus erat. Nã & manu strẽnuus & in cõciouibus perfacũdus habebatur: Breui itaq; centurio ac deinceps tribunus militũ factus est. Primo bello aduersus ænnæos magna experimẽta suis syracnsauis dedit. Sequenti cãpanorũ tantã de se spẽ omnibus fecit: vt in locũ mortui ducis Damasconis sufficeretur. Cuius vxorẽ adulterio cognitã post mortẽ viri i matrimoniũ recepit. Nec cõteutus ꝙ ex inope repẽte diues factus esset: Piraticã aduersus patriã exercuit saluti ei fuit/ quod socii capti tortiq; de illo neganerũt bis occupare iperiũ syracusã rũ voluit bis in exiliũ actus est. A murgãtinis apud quos exulabat odio syracuanorũ psimo ꝑtor, mox dux creatur. In eo bello

Agato ad tribunatũ promouetur

etvrbem leontinorum capit: &vrbem ſyracuſas obſidere cœpit. ad cuiuus auxilium Hamilcar dux pœnorū imploratus depoſitis hoſtilibus odiis preſidia militū mittit. Ita vno & eodem tempore ſyracuſę & ab hoſte ciuili amore defenſæ: & a ciue hoſtili odio impugnatę ſunt. Sed Agathocles cūvideret fortius defendi vrbem quā oppugnari: precibus per internuncium Hamilcharem exorat: vt inter ſe ſyracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat. peculiaria in ipſum officia ſui repromittens: qua ſpe impletus Hamilchar ſocietatem cum eo metu potentie eius iungit: vt quantum virium Agathocli aduerſus ſyracuſanos dediſſet: tātum ipſe ad incremēta domeſticæ potentianæ recuperaret. Igitur nō pax tātum Agathocli conciliatur: verum etiam pretor ſirachuſis cōſtituitur. Tunc Hamilchari expoſitis ignibus/cæreis tactiſq; in obſequia pœnorum iurat. Deinde acceptis ab eo quinq; milibus. Afrorꝫ potentiſſimos quoſq; ex principibus interficit: atq; ita veluti rei.p. ſtatum formaturus populum in theatrum ad concionem vocari iubet. contracto in gimnaſio ſenatu quaſi quædam prius ordinaturus. Sic compoſitis rebus immiſſis militibus populum obſidet: ſenatum trucidat: cuius peracta cæde ex plebe locupletiſſimos/ & promptiſſimos quoſq; interficit. Is ita geſtis militē legit: exercitū quæ conſcribit/ quo inſtructus finitimas ciuitates nihil hoſtile metuentes ex improuiſo aggreditur. Pœnorum quoq; ſocios permittente Hamilchare fœde iniuriis vexat. Propter quod querelas carthaginem ſocii non tam de Agathocle quam de Hamilcare detulerunt/ hunc vt dominum & tyrannum: nullum vt proditorē arguentes/ a quo infeſtiſſimo hoſti fortunæ ſociorum interpoſita pactione dōatæ ſint/ cui ab initio ſyracuſæ in pignus ſocietatis ſint tradite/ vrbs ſemper pœnis infeſta: & de imperio ſiciliæ carthaginis æmula/ tunc inſuper ciuitates ſociorum eidem pacis titulo traditæ ſint. Denunciate igitur ſe hæc breui ad ipſos redundatura ac propediem ſenſuros: quātum malum nō ſiciliæ magis quam ipſe africæ attulerūt. His querelis ſenatus in Hamilcharem accenditur Sed quoniam in imperio eſſet tacita de eo ſuffragia tulerunt & ſententias prius quam citarentur: in vrnā coniectas obſignari iuſſerūt: donec alter Hamilchar Giſgonis filius a ſicilia reuerteretur. Sed hęc callida cōmenta pœnorum: & ſententias inauditas mors Hamilcharis ꝑuenit liberatuſq; eſt fati munere: quem per iniuriam ciues inau-

Cędes ab Agatocle patratę.

ditam dãnauerunt. Quę res Agathocli aduersus pœnos occa
sionem mouendi belli dedit. Prima igitur illi cũ Hamilchare
gisgonis filio pręlii congressio fuit: a quo victus maiori mole re
cuperaturus bellum syracusas concessit. Sed secundi certamis
eidẽ fortuna quę & prioris fuit. Cũ igitur victores pœni syracu
sanas obsidione cinxissent. Agathoclesq; se nec viribus parem
neq; ad obsidionẽ ferendam instructum videret: super hęc a so
ciis crudelitate eius offensis desertus esset: statuit bellũ in Afri
cam transferre: inita prorsus audacia vt quiquis in solo vrbis suę
Agatho par non erat eorũ vrbi bellum inferret & qui sua tueri non pote
nimis au rat: impugnaret aliena victusq; victoribus insultaret. Huius cõ
dacia· silii non minus admirabile silentiũ quam commentum fuit po
pulo hoc solum professus inuenisse se victorię viã. Animos illi
tantum in breuẽ obsidionis patientiam firmarent: vel si cui sta
tus pręsentis fortunę displiceret: dare se ei discendi liberam po
testatem. Cum mille sexcenti discessissent: cęteros ad obsidiõis
necessitatem frumento & stipẽdio instruit. l. tantum secum talẽ
ta ad presẽtem vsum afferret: cętera ex hoste melius quã ex so
ciis paraturus. Oẽs deinde seruos militaris etatis libertate do
natos sacramento coegit: eosq; & maiorẽ partem ferme militũ
nanibus imponit ratus ex ęquata vtriusq; ordinis conditione.
mutuam inter eos virtutis emulationem futuram: cęteros oẽs
ad tutelam patrię relinquit. Septimo igitur imperii anno comi
tibus duobus adultis filius Archagato & Heraclide nullo mi
Aga. hor litum sciente quo veheretur cursum in africam dirigit. Cũ oẽs
tatio ad aut in italiam prędatnm se: aut in sardinam ituros crederent tũ
suos primo exposito in africe littore exercitu consilium suum omni
bus aperit. Quo in loco syracusanæ positę sint: ostendit q̃que
ipsi paterentur: quippe aliter domi: aliter fortis bella tractari.
Domi ea sola auxilia esse patrię vires subministrent: foris hostẽ
etiam suis viribus vinci. deficiẽtibus sociis: & odio diuini impe
rii externa auxilia circunspiciẽtibus huc accedere quod vrbes
castellaq; Africę non muris cinctę: non in montibus positę sint
sed in planis campis siue vlla munimentis iaceant quas omẽs
metu excidii facile ad bellũ societatẽ perduci posse. Maius igr̃
Carthaginẽsibus ex ipa africa quã ex sicilia extarsurũ bellũ co
ituraq; auxilia oĩm aduersus vnã vrbẽ noie quã opibus amplio

rem: & quas non attulerit vires inde sepulturũ. Nec in repẽtino pœnorũ metu modicum momentum victorie fore: qui tanta audacia hostiũ perculsi trepidaturi sunt: accessurá & villarũ incendia/castellorum vrbiũq; contumacium direptionem: tũc ipsius carthaginis obsidionẽ: quibus omnibus non sibi tãtum in alios sed & alijs in se sentient patere bella. His non solum pœnos vinci/sed ad siciliam liberari posse. Hec enim moraturos ĩ eius obsidione hostes: cum sua vrgeantur: nusquam igitur alibi facilius bellũ: sed nec prædam vberiorem inueniri posse: Nã capta carthagine omnem africam: Siciliam quę pręmium victorum fore Gloriam certe tam honestæ militiæ tãtam in omne æuũ futurã vt determinari nullo tempore obliuionis possit. Vt dicatur eos solos mortalium esse qui bella (quæ domi ferre uõ poterant) ad hostes transtulerunt: vltroq; victores insecuti sint: & obsessores vrbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellũ ineundum: quo nullum aliud possit aut præmiũ victoribus vberius: aut victis monimentũ illustrius dare. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portenti Defe-
visio ꝙ nauigãtibus eis sol defecerat. Cuius rei rationẽ non mi ctus so
nore cura rex quã belli reddebat: affirmãs si prius quam profici lis.
ferentur/ factum esset / credi aduersum profecturos prodigium esse: nunc ꝙ egressis acciderit: illis ad quos eatur/portendere. Porro defectus naturalium siderum: semper presentem rerum statum mutare: certũq; esse florentibus carthaginẽsium opibus aduersisq; rebus suis cõmutationẽ significari. Sic consolatis militibns vniuersas naues consentiente exercitu incendi iubet. vt omnes scirent auxilio fugæ ablato: aut vindicandum aut moriẽdum esse. Deinde cũ omnia quacũq; ingrederetur posternerẽt villas castellaq; incẽderent: obuius his fuit cũ.xxx. milibus pœnorũ Hãno dux pælio cõmisso duo de siculis tria milia de pœnis cũ ipo duce cecidere. Hac victoria & siculorũ animi erigunť & pœnorũ frãguntur. Agathocles victis hostibus: vrbes castellaq; expugnat: prædas ingẽtes: agit hostiũ multa milia trucidat castra deinde in quinto lapide a carthagine statuit: vt dãna ca Pæni
rissimarũ rerũ vastitatẽq; agrorũ: & incendia villarnm de muris ab Aga
ipsius vrbis specularẽtur. Interea ingẽs tota africa deleti pœno- thocle
rũ exercitus fama: occupatarũq; vrbiũ diuulgať. stupor itaq; oĩs ꝑlio vin
& admiratio incessit vnde a tãto imperio tã subitũ bellũ ꝑsertim cuntur.

ab hoste iam victo/ admiratio deinde paulatim in cōtēptu pœnorū vertitur. Nec multo post non africa tantū verūetiam vrbes nobilissimæ nouitatem secutæ ad Agatoclem defecere: frumentoq; & stipendio victorē extruere: his pœnorū malis/ etiam deletus in sicilia cū imperatore exercitus/ velut quidem ærūnarū cumulus accessit. Nam post profectionē a sicilia Agathoclis in obsidioue syracusarū pœni segniores redditi/ ab Antandro fratre regis Agathoclis occisione cæsi nūciabātur. Itaq; cū domi forisq; eadē fortuna carthaginensium esset: iam non tributariæ tantū ab his vrbes verū etiā socii reges deficiebant: amiciciarū iura non fide: sed successe ponderantes. Erat inter cæteros rex cyrenarum Ophellas: qui spe improba regnū totius africæ amplexus/ societatem cū Agathocle per legatos iunxerat: pactusq; cum eo fuerat: vt sicilie illi/ sibi africæ imperium victis carthaginensibus cederet. Itaq; cū ad belli societatē cū ingenti exercitu ipse venisset. Agathocles blādo alloquio/ & humili adulatione cū sæpius simul cœnasset: adoptatus/ quia filius eius ab Offela esset: incautum eum iterfecit: occupatoq; exercitu eius: iterato carthaginēses omnibus viribus bellū struentes: magno vtriusq; exercitus sanguine graui prælio superat. hoc certaminis discrimiue tanta desperatio illata pœnis est: vt nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset: trāsiturus ad eum Bomilchar dux pœnorū cum exercitu fuerit. Ob quā noxā in medio foro a pœnis patibulo suffixus est: vt idem locum monumētū suppliciorum eius esset: qui ornamētum ante fuerat honorū. Sed Bomilchar magno animo crudelitatē ciuiū tulit. adeo vt de summa cruce veluti de tribunali in pœnorū scelera concionaretur: obiectans illis nunc Hannonem falsa affectati regni inuidia circūuentum nūc Gisgonis innocentis exiliū: nūc in Hamilcharem patruum suū tacita suffragia: q̄ Agathoclē sociū illis facere quā hostem maluerit. Hæc cū in maxima populi cōcione vociferatus esset: expirauit. Interea Agathocles ꝓfligatis in africa rebus: tradito Archagatho filio exercitu in siciliā recurrit. Nihil actum in africa existimās: si amplius Siracusæ obsiderētur. Nā post occisum Hamilcharē Gisgonis filiū: nouus eo a pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur primo aduentu eius: omnes sicilie vrbes auditis rebus: quas in africa gesserat: certatim se ei tradunt: atq; ita pulsis e sicilia pœnis: totius insulæ imperium occupauit. In

Defectio Afrorū ad Agathoclē.

Ophellas.

Noua atheniensiū cedes.

Bomilchar cruci affigit

agatho. totius sicilie im-

africã deinde reuersus:seditione militũ excipit.Nã stipendiorũ solutio in aduẽtũ patris dilata a filio fuerat.Igit ad concionẽ vocatos blãdis verbis permulsit.stipẽdia illis nõ a se flagitãda esse sed ab hoste querẽda.cõmunẽ victoriã: cõmunẽ prædã futurã. Paululũ modo anniterẽtur dũ belli reliqe peragunt:cũ sciãt carthaginẽ captã spes oĩm expleturam.Sedato militari tumultu/interiectis diebus a castra hostiũ exercitũ ducit:ibi incõsultius p̃lium cõmittẽdo maiorẽ partẽ exercitus perdidit. Cũ itaq; in castra fugisset versamq; in se inuidiã temere cõmissi belli videret: pristinãq; offẽsam nõ depẽsi stipẽdij metueret.cõcubina nocte solus a castris cũ archagato filio profugit.qđ vbi milites cognouere haudsecus quã si ab hoste capti essẽt trepidauere. Bis se a rege suo ĩ mediis hostibus relictos esse ꝓclamãtes: salutẽq; suã desertã ab eo esse:quoꝝ ne sepultura q̃dẽ reliquẽda fuerat:cũ ꝑsequi regẽ vellẽt:a numidis excepti:ĩ castra reuertunt: cõprehẽso tñ archagatho:qui a patre noctis errore discesserat. Agathocles autẽ nauibus qbus fuerat a sicilia regressus: cũ custodibus earũdẽ syracusas defert Exẽplũ flagitij singnlare Rex exercitus sui desertor:filiorũq; pater ꝓditor. Interim in africa post fugã regis milites pactione cũ hostibus facta. interfectis agathoclis filiis:carthaginẽsibus se tradidere. Archagathus cũ occideretnr ab Arcesilao amico Antipatri rogauit eũ quidnã liberis eius facturũ agathoclẽ putet:p quẽ ipse liberis careat. Tunc respõdit satis habere se:ꝙ supstites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post hęc pœni ad persequãdas belli reliquias duces ĩ siciliã miserũt cum quibus agathocles pacem æquis cõditionibus fecit.

periũ occupat.

Agathoclis fuga

Archagathi exitus.

Iustini Historici Liber XXIIII

AGathocles Rex siciliæ pacificatus cum carthaginensibus partẽ ciuitatũ a se fiducia viriũ diffidẽtẽ armis subegit. Deinde quasi angustis insulæ terminis clauderet. cuius imperii partẽ primis incremẽtis ne sperauerat quidem. in italiam transcendit: exemplum Dionisij secutus:qui multas ciuitates italiæ subegerat Primi igitur hostes illi brutii fuere qui & fortissimi & opulentissimi videbantur: simul & ad iniurias vicinorũ prõpti:

Nam multas ciuitates græci nominis italiæ expulerant. Aucto res quoq; suos Lucanos bello vicerant: & pacem cum his equis legibus fecerant. Tanta feritas animorũ erat: vt nec origini suæ parcerent. Nanq; Lucani iisdem legibus liberos suos: quibus & spartani instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis/in siluis inter pastores habebãtur sine ministerio seruili: sine veste quam induerent/vel cui incubarent: vt a primis annis duriciæ parsimoniæq; sine vllo vsu vrbis assuescerent. Cibus his præda venatica: potus mellis & lactis & fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabãtur. Horũ igitur ex numero. l. primo ex agris finitimorũ præclari soliti: confluente deinde multitudine sollicitati præda cũ plures facti essent: infestas regiones reddebant. Itaq; fatigatus querelis sociorũ Dionysius siciliȩ tyrãnus: sexcentos afros ad cõpescẽdos eos miserat: quorũ castellũ proditum sibi per Brutiã mulierẽ expugnarunt: ibiq; ciuitatẽ cõcurrẽtibus ad opinionẽ nouæ vrbis pastoribus/statuerũt: brutiosq; se ex nomine mulieris vocauerũt. Primũ illis cũ Lucanis originis suæ actoribus bellũ fuit. Qua victoria erecti cũ pacẽ æquo iure fecissent: cæteros finitimos armis subegerũt: tantasq; opes in breui consecuti sunt: vt perniciosi etiã regibus haberẽtur. deniq; alexander rex epiri cum in auxilium grȩcarũ ciuitatũ cum magno exercitu in italiã venisset cũ omnibus copijs ab his deletus est. Quare feritas eorũ successu fœlicitatis incẽsa/diu terribilis finitimis fuit. Ad postremum imploratus agathocles spe ampliandi regni/a sicilia in italiam traiecit. Principio aduẽtus opinionis eius concussi/legatos ad eũ: societatem amiciciamq; petentes/miserũt. Quos agathocles ad cœnã inuitatos ne exercitum traiici viderent: imposterũ statuta his die conscensis nauibus frustratus est. Sed fraudis haud lȩtus euẽtus fuit. Siquidẽ reuerti eum in siciliam interiectis paucis diebus vis morbi coegit: quo toto corpore compræhensus per omnes neruos articulosq; humore pestifero grassante velut intestino singulorũ membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione bellũ inter filiũ nepotẽq; ortum eius regnum iam quasi mortui vindicantibus. occiso filio regnũ nepos occupauit: Igitur agathocles cum morbi cura & ægritudo grauiores essent: & inter se alterum alterius malo cresceret: desperatis rebus vxorem suam Theogenẽ genitosq; ex ea duos paruulos cũ omni pecunia & familia rega

Lucanorũ ritus.

Brutij vñ dicti

Agathocles morbo laborat.

Thogena.

liq; instrumento: quo preter illum nemo regũ ditior fuit nauibus impositos egyptum/vnde vxorem acceperat.remittit timens ne predonem regni sui hostem paterentur q̃q̃ vxor diu ne ab egro diuelleretur deprecata est ne discessus suus adiungi nepotis par ricidio posset & tam cruente hæc deseruisse virum quã ille impu gnasse auum videretur: nubendose nõ prospere tantum. sed om nis fortunæ inisse societatem . nec inuitam periculo spiritus sui empturam. vt extremos viri spiritus exciperet et exequiarum of ficium ĩ quod profecta se nemo sit successurus obsequio debite pietatis implere Discedentes paruuli flebili vlulatu amplexi pa trem tenebant Ex altera parte vxor maritum nõ amplius visura oculis fatigabat. Nec minus senis lachrymæ miserabiles erant. Flebantii morientem patrem. ille exules liberos Hi discessu suo solitudinem patris senis ægri. ille in spem regni susceptos relin qui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis assistentium fle tibus tam crudelis disidii impleta resonabat Tandem lacrymis finem necessitas profecionis imposuit et mors regis proficiscen tes filos secuta est Dum hæc aguntur carthagineuses cognitis quæ ĩ sicilia agebãtur. occasionem totius insulæ occupande da tam sibi existimantes magnis viribus eo traiiciunt multasq; ci uitates subigunt Eo tempore et pirrhus aduersus romanos bel lum gerebat qui implolatus a siculis in auxilium sicuti dictum est cũ syracusas venisset. Rex siciliæ sicut epiri appellatur qua rum rerum fœlicitate lætatus Heleno filio Siciliam velut auitũ nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat Alexandro autem italiæ regnum destinat Post hæc multa secunda prelia cum car thaginẽsibus' facit Interiecto tempore legati ab italicis sociis ve nere. nunciãtes romanis resisti non posse dedicionẽq; futuram nisi subueniat auxius tam ambiguo periculo. incertusq; quid a geret vel quibus primum subueniret in vtrumq; pronus consu tabat Quippe instantibus hinc carthaginẽsibus ĩde Romanis pericu losum videatur exercitũ in italiã nõ traiicere periculosi us est. si cui hęc terrori essent habere eũ dicẽdi potestatẽ qua voce adeo cũctos in studiũ ptiũ suarũ ĩduxit: vt vltro illũ omẽs hortarẽtur: rescissurosq; se ferro decreta macedonũ. affirmarent tũc exercitu ĩ ętholiã. pmoto: pecunias ciuitatibus ĩperat: recu santes dare hostiliter diripit. Inde sardis. pfe ctus est ad Cleopa trã sororẽ alexãdri magni: vt eius voce cẽturiones principalesq; confirmaretur: existimaturus ibi maiestatẽ regiã veriri: vnde so ror Alexandri staret: tanta veneratio magnitudinis Alexandri

miseabi lis digres sus

Agatho cles exi tus

Varius

Pyrrhi i epitũ reditus

cerunt.& imperiũ siciliæ tam cito amisit q̃ facile quæsierat. Sed nec tn italia meliore fœlicitate vsus: in epirũ reuertitur. Admirabilis vtriusq; rei casus in exemplum fuit. Nam sicut ante secunda fortuna rebus supra vota fluenribns Italiæ siciliæq; imperium & tot de Romanis victorias attraxerat: ita nunc aduersa velut in ostentationem fragilitatis humanæ destruens quæ cumulauerat Siciliensi ruinæ naufragium maris: fœdam aduersus Romanos pugnã turpẽq; ab italia discessum adiecit. Post ꝓfectionem a sicilia pyrrhi magistratus Hiero creat. cuius tanta moderatio fuit vt consentiente omniũ ciuitatum fauore dux aduersus Carthaginenses primũ mox rex crearetur. Huius future maiestatis ipsa infantilis educatio: quasi prenuncia fuit. Quippe genitus erat patre hieroclyto nobili viro: cuius origo a Gelo antiquo siciliæ tyrãuo manabat: sed materuũ illi genus sordidũ: atq; ad modum pudibundũ fuit. Nã ex ancilla natus: ac propterea a patre velnt de honestamentũ generis expositus fuerat. Sed parunlum & humanę opis indigentẽ apes cõgesto circa iacẽtẽ melle mulsis diebus aluere. Ob quã rẽ responso haruspicũ admonitus pater qui regnũ infãti portẽdi canebant. parnulũ recollegit: omniq; studio ad spem maiestatis: quę promittcbatur: instituit. Eidem in ludo inter coequales discẽti lupus tabulã in in rurbã puerorum repẽte conspectus eripuit: adolescẽti quoque prima bella ineunti aquila in clipeo noctua in haste: consedit. Quod ostentũ & in cõsilio cautũ & manu prõptũ regẽq; futurũ significabat. Deniq; aduersus ꝓuocatores sepe pugnauit: sẽpq; victoriã reportauit. A pyrrho rege multis militaribus donis donatus est: pulchritudo corporis insignis: vires quoq; in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus: in negocio iustus: in imperio moderatus erat: prorsus vt nihil ei regium deesse videretur ꝑter regnum.

Prodiga i hierone

¶ Iustini Historici Liber. XXIIII.

Vm hęc in sicilia gerũtur: interi in gręcia dissidẽtibus inter se bello Ptolomęo Ceraunico & Antiocho & antigono regibus: oẽs ferme gręcię ciuitates ducibus sptanis velut occasione data ad spẽ libertatis erectę missis inuicẽ legatis per quos in societatis fœdera alligarẽtur in

bellum prorūpunt: & ne cū Antigono: sub cuius bello erāt: bellū cœpisse viderētur: socios eius ætolos aggrediuntur: causas belli p̄tendētes: quod consensu grę́cię sacratū Apollini cirręū campum per vim occupassent. Huic bello ducē eligūt Aran: qui adunato exercitu: vrbes sataq; in his campis posita depopulatur: quæ auferri non poterant: incendit. Quod cū e montibus conspicati ętolorum pastores essent: congregati admodum quingenti: sparsos hostes ignorantes quanta manus esset: quoniā conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat: consectant: trucidatisq; admodū nouem milibus: prędones in fugā verterunt. Reparantibus deinde spartanis bellum: auxilium multę ciuitates negauerunt: existimantes dominationem eos grę́cię non libertatē quęrere. interea inter reges bellum finitur. Nā Ptolomęus pulso Antigono cū regnū totius macedonię occupasset: pacē cū antiocho facit. affinitatēq; cū Pirrho: data ei in matrimoniū filia sua iungit Exinde externo metū deposito impiū & facinorosum animū ad domestica scelera cōuertit: insidiasq; Arsinoe sororis sue instruit: quibus & filios eius vita & ipsam Cassādrię vrbis possessione priuaret. Primus ei dolus fuit simulato amore sororis ī matrimoniū petere. Aliter enim ad sororis filios: quorum regnum occupauerāt: q̄ concordię fraude peruenire non poterat. Sed nota scelerata Ptholomęi voluntas sorori erat. Itaq; non credenti mādat velle secum filijs eius regni consortium iungere: cū quibus non ideo se armis contēdisse: quoniam eripere his regnum: sed quod id facere sui muneris vellet: in hoc mitteret arbitrum iurisiurādi: quo pręsenti apud deos patrios quibus vellet obsecrationibus: se obligaret. Incerta Asinoe quid ageret: si mitteret decipi periurio: si non mitteret prouocare rabiē fraternę crudelitatis timebat. Itaq; plus liberis quam sibi timens: quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur: mittit ex amicis suis Dionem quo p̄ducto in sanctissimum iouis templum veterrimæ Macedonū religionis Ptolęmeus sumptis in manibus altaribus: contingens ipsa simulacra & puluinaria deorum/inauditis vltimisq; execrationibus: adiurat se sincera fide matrimonium sororis petere/ nuncupaturumq; se eam reginam/neq; in contumeliam eius se aliam vxorem aliosue q̄ filios eius liberos habiturum. Arsinoe postq̄ & spe impleta est: & metu soluta ipsa cum fratre colloquitur cuius vultus & blandiētes oculi cum fidem non minorem q̄ iusiurnndum promitterent

Cirręus campus.
Aras belli dux eligitur.
Arsinoe ptolomęi socer ptolomęi scelus.
Dion.

Nuptię Ptolo. & sororis celebrant

reclamante Ptolomęo filio fraudem subesse in matrimonium fratris cōsensit. Nuptię magno apparatu lęticiaq; omnium celebrātur. Ad concionē quoq; vocato exercitu:capiti sororis diadęma imponit: reginā q; eam appellat. Quo nomine in lętitiam effusa Arsinoe:quia (quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat) recepisset: vltro virum in vrbem suam Casandriam inuitat: cuius vrbis cupiditate fraus struebatur. Pręgressa igitur virum diem festū vrbi in aduentum eius incidit. domos:templa cęteraq; omnia exornari iubet. aras vbiq; hostiasq; disponi: filios quoq; suos Lysimachum sedecim annos natum: Philippū triēnio minorē: vtrūq; forma īsignem: coronatos occurrere iubet. Quos Ptolomęus ad cælandam fraudem cupide & vltra modum verę affectionis amplexus: osculis diu fatigat. Vbi ad portam ventum est: occupari arcem iubet: pueros interfici. Qui cum ad matrem confugissent in gremio eius inter ipsa oscula trucidantur. Proclamante Arsinoe: quod tantum nefas aut nubendo: aut post nuptias contraxisset: pro filijs se sępe percussoribus obtulit. Frequenter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit: vulneraq; excipere: quæ liberis intendebantur: voluit. Ad postremum spoliata etiam funeribns filiorum: scissa veste: & crinibus sparsis cum duobus seruulis ex vrbe protracta: samothraciam in exilium abijt: eo miserior ꝙ mori cū filijs ei non licuit. Sed nec Ptolomeo inulta scelera fuerunt. Quippe dijs immortalibus tot periuria: & tam cruēta parricidia vindicantibus. breui post a gallis spoliatus a regno: captusq; vitam ferro: vt meruerat: amisit. Nāq; galli abundāti multitudine cū eos non caperent terræ: quæ genuerant: trecenta milia hominū ad sedes nouas quęrendas: velut peregrinatum misserunt. Ex ijs portio in italia concedit: quę & vrbē romam captā incendit: & portio illyricos sinus ducibus auibus (nam augurandi studio galli præter cæteros callent) per strages barbarorum penetrauit: & in pannonia consedit: gens aspera. audax: bellicosa: quæ prima post Herculem cui ea res virtutis admirationē & immortalitatis fidem dedit: alpium inuicta iuga: & frigore intractabilia loca transcendit. Ibi domitis pannonijs per multos annos cum finitimis varia bella gesserūt. ¶ Hortante deinde successu: diuisis agminibus. alij gręciam. alij macedoniam omnia ferro proterentes petiuere. Tantusq; terror gallici nominis erat: vt etiam reges non lacessiti: vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Solus

Lysimachus: & Philipp9 trucidanī

Arsinoe. exulat.

Gallorū i italia accessus.

Roma incendit.

Galli bello clari.

Gallici nois terror.

rex macedoniæ Ptolomæus aduentū gallorum intrepidus audiuit:iisq; cum paucis:& incompositis quasi bella non difficilius q̃ scelera patrarentur: parricidiorū furijs agitatus occurrit. Dardanorum quoq; legationem viginti milia armatorū in auxilium offerētem spreuit: addita insuper cōtumelia actum de macedonia dicens:si cum totū oriētem soli domuerint:nunc in vindictam ciuium dardanis egeant.milites se habere filios eorū qui sub Alexandro rege stipendia toto orbe terrarum victores fecerint:quæ vbi Dardano rege nunciata sunt: inclytum illud macedonię regnū breui immaturi iuuenis temeritate casurū dixit. Igitur Galli duce belgio ad tentandos macedonum animos legatos ad Ptolomæū mittunt: offerētes pacem si emere velit. Sed Ptolomæus inter suos belli metu pacem gallos petere gloriatus est nec minus ferociter se legatis quam inter amicos iactauit. Aliter se pacem daturum negando/ nisi principes suos obsides dederint & arma tradiderint:nō enim fidem se nisi inermibus habiturum. Renūciata legatione risere galli:vndiq; acclamantes breui sensurum sibi an illi consulentes pacem obtulerint. Interiectis diebus prælium conseritur. Victi macedones cæduntur. Ptolomeus multis vulneribus saucius capitur.caput eius amputatur:& lancea fixū tota acie ad terrorē hostium circūfertur.Paucos ex macedōibus fuga seruauit: cæteri aut capti aut occisi. Hæc cum nunciata per omnem macedoniam essent: porte vrbium claudūtur luctu omnia replentur:nunc orbitatem amissorū filiorum dolebant: nunc excidia vrbium metuebant: nunc Alexandri Philippi quæ regum suorū nomina sicuti numina in auxilium vocabant. Sub illis se non solum tutos: verum etiā victores orbis terrarū extitisse. Vt tuerētur patriam suam quam gloria rerum gestarum cælo proximam reddidissent:vt opem afflictis ferrent quos furor & temeritas Ptolomei regis perdiderat:orabant. Desperātibus omnibus non votis agēdum Sosthenes vnus de macedonum pricipibus ratus/contracta iuuentute:& gallos exultantes victoria compescuit:& macedoniam ab hostili depopulatione defendit:ob quę virtutis beneficia multis nobilibus regnum Macedoniæ affectātibus/ignobilis ipse p̄ponit̄:& cū rex ab exercitu appellatus esset ipse non in regis sed in ducis nomen iurare milites coegit. Interea Brennus: quo duce portio gallorum in greciam se effuderat: audita victoria suorum;qui Belgio duce macedones vicerant in

Belgius.

Ptolomæi interitus.

Sosthenes.

Brẽnus ĩ macedo niã irrũ pit.

dignatus parta victoria optimã prædam & orientis spolijs onustam tam facile relictam esse: adunatis.CL. milibus peditum & xv.milibus equitũ in macedoniã irrumpit. Cum agros villasq; popularẽtur: occurrit ei cum instructo exercitu Macedonũ Sosthenes: sed pauci a pluribus: trepidi a valentibus facile vincuntur. Itaq; cum victi se Macedones intra muros orbium condidissent: victor Brennus nemine prohibẽte totius macedoniæ agros depredatur. Inde quasi spolia sorderent: animũ ad deorum immortalium templa cõuertit: scurriliter iocatus: locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur delphos iteruertit prædam religionis aurũ offensæ deorum immortaliũ præferens: quos nullis opibus egere: vt qui eas largiri hominibus soleant: affirmabat.

Brennus deorum spretor.

Vbi delphici Apollinis tẽplũ situm sit.

Templũ autem Apollinis delphis positum est in monte per naso in rupe vndiq; impẽdente: ibi ciuitatem frequentia hominũ facit. Qui ad affirmationẽ maiestatis vndiq; cõcurrentes/ in eo saxo cõsedere. Atq; ita templũ ciuitatemq; non muri/ sed præcipitia: nec manufacta/ sed naturalia presidia defendũt. Prorsus vt incertum sit munimentũ loci: an maiestas dei plus hic admiationis habeat. Media saxi rupes in formã theatri recessit. Quam ob rem & hominũ clamor/ & si quando accidit tubarũ sonus personantibus/ & resonãtibus inter se rupibus/ et multiplex audiri/ ampliorq; quam editur resonare solet. Quæ res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei/ & admirationẽ stupentibus plerumq; affert. In hoc rupis anfractu media ferme montis altitudine planicies exigua est: atq; in ea profundũ terræ foramen: quod in oracula patet. Ex quo frigidus spiritus in quodã velut vento in sublime expulsus/ mentes vatum in vecordiam vertit: impletasq; deo responsa consulentibus dare coegit. Multa igitur ibi/ et opulenta regum populorũq; visuntur munera: queq; magnificẽtia sui reddentium vota gratam voluntatẽm: & deorum responsa manifestant. Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum: diu deliberauit an confestim rem aggrederetur: an vero fessis via militibus / noctis spacium ad resumendas vires daret. Euridanus & Thessalonus duces qui se ad præde societatem iunxerant: amputari moras iubent: dum imparati hostes & recens aduẽtus sui terrori esset. Interiecta nocte & animos hostibus forsitan: & auxilia accessura: & vias que tunc pateant obstructũ iri. Sed gallorũ vulgus ex longa inopia vbi primum vino: cæterisq; cõmeatibus re

Delphicũ antrũ

Euridanus. Thessalonus.

ferta rura inuenit:non minus abundātia:quāvictoria lætū per agros se sparserat:desertisq; signis ad occupanda omnia provi ctoribus vagbātur:quę res dilationē delphis dedit.Prima nā q; opinione aduentus gallorum prohibiti:agrestes a gręcis ora culis feruntur messesvinaq;villis efferre:cnius rei salutare pcep tum nō prius intellectū est:quāvini cæterarūq; copiarum abun dantia:velut mora gallis abiecta auxilia finitimorū conuenere Drius itaq;vrbē suā Delphi auctiviribus sociorū permuniuere quam gallivino velut prędę incubantes ad signa reuocarētur. Habebat Brēnus lecta ex omni exercitu peditū.lxv.milia del phorū sociorūq; nō nisi.iiii.milia militū erāt:quorum contēptu Brennus ad acuendos suorū animos prędę vbertatem oibus ostendebat:statuasq; cū quadrigis:quarum ingēs copia procul visebatur:solido auro fusas esse.Plusq; in pōdere q̄ in specie ha bere prædæ affirmabat.Hac asseueratione incitati galli: simul & hesterno mero saucii sine respectu piculorū in bellū ruebāt. Cōtra delphi plus in deo q̄ inviribus spē ponentes cum contē ptu hostiū resistebāt:scandentesq; gallos e summo montis ver tice partim saxis partim armis obruebant.in hoc partium cer tamine repente vniuersorū templorū antistites:simul & ipsi va tes sparsis crinibus cū insignibus atq; īfulis pauidi væcordesue in primā pugnātiū aciem procurrunt:aduenisse deum clamāt eumq; sevidisse desilentem in templum per culmiuis aperta fa stigia Dum omēs opē dei suppliciter implorāt.iuuenem supra humanū modum insignis pulchritudinis comitesq; ei duas ar matasvirgines ex ppinquis duabus dianæ mineruæq; edibus occurrisse nec oculis tantū hæc se perspexisse:audisse etiam stri dorem arcus ac strepitū armorum.proinde ne cunctarētur diis ante signanis hostē cædere & victoriæ deoꝝ socios se adiūge re sommis obsecrationibus monebant:quibusvocibus incensi omnes certatim in preliū prosiliūtPresentiam dei & ipsi sttaim sensere.Nam& terræ motu portio mōtis abrupta gallorū stra di:exercitū & confertissimi cunei non sinevulneribus hostium dissipati ruebant.Insecuta deinde tēpestas est:que grandine& fulgere sancios exvulneribns absumpsit.Dux ipse Brennus cū doloremvulnerū ferre nō posset.pugionevitam finiuit Alterex ducibus punitis belli auctoribus cum decem milibus sociorū citatio agmine a græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus

Brenni copię.

Delphis aduesus Gallos dii auxiliantur.

cõmodior fuit. Siquidẽ pauidis nulla sub tectis acta mox: nullus sine labore & piculo dies assidui imbres & gelu nix concreta: & fames & lassitudo & sup hæc maximũ puigiliæ malũ miseras infœlicis belli reliquias obterebãt. Gẽtes quoq; natiõesq; p quas iter habebãt pallãtes velut p̃ dã sectabãtur. Quo pacto euenit vt nemo ex tanto exercitu: q paulo ante fiducia viriũ etiã deos contemnebant. velut ad memoriam tante cladis superesset.

Iustini Historici Liber. XXV

INter duos reges Antigonũ & Antiochũ statuta pace: cũ i macedoniã Antigonus reuerteretur nouus eidẽ repẽte hostis exortus est Quippe galli q a Brẽno duce cũ in græciã p ficiscerẽtur ad termios gẽtis tenẽdos relicti fuerãt: ne soli desides viderent: peditũ. xv. milia equitũ tria milia armauerãt: fugatisq; getatum tribalorumq; copus macedoniæ imminentes legatos ad

Antigoni munificẽtia

regẽ miserunt qui pacẽ venalẽ offerrent: simul & regis castra specularentur: quos Antigonus pro regali munificẽtia ingenti apparatu epularum ad cœnam inuitauit. Sed galli expositũ grande auri argentiq; pondus admirãtes. atq; p̃ de vbertate sollicitati infestiores quã venerãt reuertent quibus elephãtes ad terrorẽ velut inusitatas barbaris formas rex ostẽdi iusserat: naues onustas copiis demõstrari ignarus qp quibus ostẽtatiõe viriũ metũ se inijcere existimabat: eorũ animos vt ad opimã prædã sollicitabat. Itaq; legati ad suos reuersi: oĩa in maius extollẽtes: opes pariter & negligentiã regis ostẽdunt. referta auro & argento castra esse: & neq; vallo fossa ve munita: & quasi satis munimẽti in diuitiis haberẽt. ita eos omĩa officia militaria intermisisse prorsus quasi ferri auxilio non indigerent quoniã abundarent auro Hac relatione auidæ gentis animi satis ad prædã nunciabãtur Accedebat tum exẽplum Belgi qui nõ magno ante tempore macedonum exercitum cum rege trucidauerat. Itaq; cõsentiẽtibus omnibus nocte castra regis aggrediuntur qui præsentiẽtes tantam tempestatem signũ pridie dederant vt omnibus rebus ablatis in proximã siluam taciti se occultarent. Neq; aliter

seruata castra quam deserta sunt: siquidem galli vbi omnia vacantia nec sine deffensoribus: modo verũ etiam sine custodibus vident: non fugã hostium sed dolum arbitrãtes diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris & in tactis munimentis scrutantes potius q̃ diripientes castra occupauerũt. Tunc ablatis quæ inuenerant ad littus conuertũtur. Ibi dum naues incautius diripiũt a remigibus & ab exercitus parte quæ eo cum coniugibus & liberis confugerant: nihil tale metuẽtes trucidantur tantaq; cædes gallorum fuit: vt Antigono pacem huius victoriæ opinio non a gallis tantũ verũetiam a finitimorũ feritate prestiterit: q̃q̃ gallorũ ea tempestate tantæ fœcunditatis iuuẽtus fuit vt asiam omnẽ velut examine aliquo implerent. Deniq; neq; reges oriẽtis sine mercẽnario gallorum exercitu vlla bella gesserit neq; pulsi regno ad alios q̃ ad gallos cõfugerint. Tantus terror gallici nominis siue armorum inuicta fœlicitas erat: vt aliter neq; maiestatẽ suam tutã neq; amissam recuperare se posse/ sine gallica virtute arbitrarentur. Itaq; in auxilium a bithynie rege iuocati: regnũ cũ eo parta victoria diuiserunt: eam que regionem gallo greciam cognominauerunt. Dum hæc in asia geruntur interim in sicilia pyrrhus a pœnis nauali prelio victus ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit. denunciãs ni mittat reddire se in regnũ necesse habere: incrementa rerũ quæ de romanis voluerit de ipso quesiturum. Quod vbi negatum legati retulerunt dissimulatis causis repentinã fingit profectionẽ. Socios interim parare bellum iubet. & arcis tarentinæ custodiam Heleno filio & amico Miloni tradit. Reuersus in Epirum statim fines macedoniæ inuadit: cui Antigonus cũ exercitu occurrit: victusq; p̃lio in fugam vertitur. Atq; ita pyrrhus macedoniã in deditionem accepit: & veluti dãna amisse siciliæ italiæq; acquisito macedonie regno pẽsasset: relictũ Tarẽti filiũ & amicũ accersit. Antigonus autẽ cũ paucis equitibus fuge comitibns repente fortune ornamentis destitutus: amissi regni speculaturus euentus thessalonicã se recepit: vt inde cũ conducta gallorũ mercennaria manu bellũ reparet. Rursus a Ptolomæo pyrrhi filio funditus victus: cum septẽ comitibus fugiens non recuperandi regni spem: sed salutis latebras ac fuge solitudines captat. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus: iã nec eo ad quod votis perueniẽdum fuerat contentus: grecie asiæq;

Galli p̃stemũt.

Gallici nois terror.

Gallo græcia.

Pirrhus a pœnis victus

Pyrrhi ex italia excessus

Antigonus rursus supatur.

regna meditatur:neq; illi maior ex imperio quã ex bello voluptas erat:nec quisquã Pyrrhũ qua tulisset impetũ:sustinere valuit Sed vt ad deuincẽda regna inuictus habebatur ita deuictis ac quisitisq; celeriter carebat:tanto melius studebat acquirere imperia quã retinere. Itaq; cum copias Cherroneso trãsposuisset: legationibus atheniẽsiũ & achiuorũ messeniorumq; excipitur. Sed & græcia omnis admiratione nominis eius simul & rerum aduersus romanos pœnosq; gestarũ attoniti aduentũ eius spectabant. Primum illi bellum aduersus spartanos fuit: vbi maiore mulierum quam virorum virtute excipitur. tunc ptolomęum filium & exercitus partem robustissimam misit: quippe oppugnanti vrbem ad tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum concurrit: vt non fortius victus quam verecundus recederet. Porro Ptolomæum filium eius adeo strennuũ & manu fortem fuisse tradũt vt vrbem Corcyrã cum sexagesimo cœperit: idem prę lio nauali triremẽ ex scapha cum septimo insuluerit: captãq; tenuerit. In oppugnatione quoq; spartanorum vsq; in mediam vrbem cum equo procurrerit: ibiq; concursu multitudinis interfectus sit: cuius corpus vt relatum patri est: dixisse Pyrrhum ferunt: aliquanto tardius eum quam timuerit ipse vel temeritas eius meruerit occisum esse Repulsus a spartanis pyrrhus argos petit. ibi dum Antigonum in vrbe clausum expugnare cogitur inter confertissimos violentissime dimicans: saxo de muris iactato occiditur. caput eius Antigono refertũr: qui victoria mitius vsus filium eius Helenum cum epirotis sibi debitum in regnum dimisit: eiq; insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constãs inter omnes auctores fama est: nullum nec eius nec superioris ætatis regem cõparandum pyrrho fuisse raroq; non inter reges tantum: verũetiam inter illustres viros aut vitæ sanctioris: aut iustitiæ probatioris visum fuisse. Scientiam certe rei militaris in illo viro tantam fuisse: vt Lysimacho. Demetrio Antigono cum tãtis regibus bella gesserit: inuictus semper extitit. Illiriorum quoq; romanorumq; & Carthaginensium bellis nunq̃ inferior: plærumq; etiam victor extiterit. qui patriã certe suam angustam ignobilemq; fama rerum gestarum & claritatę nominis sui toto orbe illustrem reddiderit.

Pyrrhi ptãs. | Sparte obsidet. | Mulierũ sptanorũ virtus | Ptolomæus occidit. | Mors Pyrrhi | Laus pyrrhi

Iustini Hystorici. Liber. XXVI.

POst mortem Pyrrhi non in macedonia tātū: verū etiā in asia/greciaq; magni bellorū motus fuere. Nā & Peloponēsii per proditionē Antigono traditi:. & variāte hominū partim dolore: partim gaudio: prout singulæ ciuitates aut auxiliū de pyrrho sperauerūt: aut metus sustinuerāt: ita aut cū antigono societatē iūgebāt aut mutuis inter se odijs in bellū ruebāt. Inter hūc turbaturū prouinciarū motū. Epirorum quoq; vrbs ab Aristotimo principe per tyrānidē occupatur: a quo cū multi ex primoribus occisi: plures in exiliū acti essent: etolis per legatos postulātibns vt cōiuges liberosq; exulū redderet: primo negauit: postea qua si pœniteret proficiscēdi ad suos omnibns matronis potestatē dedit: diēq; profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuū cū viris exulaturæ ꝑciosissima quæq; auferentes: cū ad portā quasi vno agminæ ꝓfecturæ cōuenissent oībus rebus expoliatæ in carcere recludūtur: occisis prius in gremijs matrū puulis liberis virginibusq; ad stuprū direptis. Hāc tam sæuā dominationē stupētibus oībus princeps eorū Helematus senex & liberis orbus: vt q nec ætatis: nec pignoꝝ respectū timeret cōuocatos domi fidissimos amicorū in vindictā patriæ hortatur constātibus priuato periculo publicū finire: & deliberādi spaciū postulāstibus accersitis seruis iubet obseruari fores: tyrānoq; nūciari mitteret: q cōiuratos apud se cōprehēderet obiectās singulis se quia liberādę patrię auctor esse nō possit desertæ vltorē futurū. Tunc illi ancipiti periculo circūuēti honestiorē viā eligētęs: cōiurāt in tyrāni necē: atq; ita Aristotimus quinto postq̄ tyrannidē occupauerat mense opprimitur. Interea Antigonus cūm multiplici bello & Ptolomęi regis spartanorū premeretur/nouusq; illi hostis gallo græcie exercitus affluxisset in speciē castrorum parua manu aduersus cæteros relicta aduersus gallos totis viribus proficiscitur Quibus cognitis galli cū & ipsi se ꝓlio pararēt i auspicia pugnę hostias cædūt: duarū extis cū magna cædes interitusq; omniū ꝑdiceretur: nō in timorē: sed in furorem versi: sperantesq; Deorū minas expiari cæde suorū posse coniuges & liberos suos trucidāt: auspicia belli a parricidio incipiētes. Tāta rabies feros animos inuaserat: vt nō parcerēt ætati: cui etiā hostes pepercissent bellūq; inter necinū & natalicīū cū liberis / liberorūq; matribus

Aristotimi tyranni crudelitas.

Aristotimus occiditnr.

Gallogrecorū feritas.

gererent:pro quibus bella suscipi solẽt. Itaq; quasi scelere vitã victoriãq; redemissent: sicut erãt cruenti ex recenti suorũ cæde in prę liũ nõ meliore euentu quã omine proficiscuntur Siquidem pugnantes prius parricidiorum furie q̃ hostes circunuenire ob seruantibusq; ante oculos manibus inter emptorũ omnes occi sione cæsi. Tãta strages fuit vt dij pariter cũ hominibus consen sisse in excidiũ parricidarũ viderẽtur. Post huius pugnæ euẽtũ Ptolomæus & spartani victorẽ hostiũ exercitum declinãtes in tutiora se recipiunt. Antigonus quoq; vbi eorũ discessum videt recẽti adhuc ex priori victoria militũ ardore bellũ atheniẽsibus infert:in quo cũ occupatus esset interim Alexander rex epiri vl cisci mortẽ patris pyrrhi cupiẽs fines macedonię depopulatur: aduersus quẽ cũ reuersus a græcia Antigonus esset transitione militũ destitutus regnũ macedonię cũ exercitu admittit. Huius filius Demetrius puer admodũ absente patre reparato exercitu non solũ amissam macedoniã recepit:verũ etiã epiri regno Ale xandrũ spoliat. tanta vel mobilitas militũ vel fortunæ varietas erat:vt vicissim reges nunc exules nũc reges viderentur. Igitur Alexãder cũ exul ad arcadas cõfugisset:non minore Epirotarũ desiderio q̃ sociorum auxilio in regnum restituitur. Per idẽ tem pus rex cyrenarũ Agas decedit:qui ante ĩfirmitatem Beronice vnicã filiã ad finienda cũ Ptolomęo fratre certamina filio eius desponderat. Sed post mortem Antigoni regis mater virginis Arsinoe vt inuita se cõtractũ m matrimoniũ solueret : misit:qui ad nuptias virginis regnũq; cyrenarũ Demetrium fratrem regis Antigoni a macedonia accerserẽt:qui & ipse ex filia Ptolomęi procreatus erat : Sed nec Demetrius morã fecit. Itaq; cũ secum dante vẽto celeriter cyrenas aduolasset:fiducia pulchritudinis qua nimis placere socrui cœperat : statim a principio superbus regiæ familie militibusq; impotẽs erat. studiumq; placendi a vir gine in matrem contulerat:que res spectata:primo virgini dein de popularibus militibusq; inuisa fuit. Itaq; versis omnium ani mis in Ptolomæi filiũ insidiæ Demetrio cõparãtur : qui cum in lectum socrus concessisset:percussores immittũtur Sed Arsinoe audita voce filiæ ad fores stantis & præcipientis : vt matri par cerent:adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfe cto Beronice & stuprum matris salua pietate vlta est: & in ma trimonio sortiẽndo iudicium patris secuta est.

Gallo gręci fũ dunt.

Fortunę volubili tas.

Deme trius oc ciditur.

Iustini Historici Liber.xxvij.

MOrtuo syrie rege Anthiocho cũ in locũ eius filius Seleucũ successisset. hortãte matre. Laodice que ihibere debuerat auspicia regni a parricidio cœpit. Quippe Beronicẽ nouercã suam sororem Ptolomei regis egypti cum paruulo fratre ex ea suscepto interficit: quo facinore perpetrato & infamie maculam subiit & ptolemei bello se implicuit. Porro Beronice cum ad se interficiendam missos didicisset paterne Daphne se claudit. Vbi cũ obsideri eã cum paruulo filio nũciatũ ciuitatibus asie esset: recordatione paterne maiorũq; dignitatis eius & casum tã idigne fortune miserãtes auxilia ei oẽs misere. frater quoq; Ptolomeus periculo sororis excitus relicto regno cũ oibus viribus aduolat: Sed Bernonice ãte aduẽtũ auxiliorũ cũ vi expugnari nõ posset dolo circũuenta trucidatur Indigna res oibus visa. Itaq; cũ vniuerse ciuitates que defecerãt: ingẽtem classem cõparassent: repẽte exẽplo crudelitatis exterrite simul & invltionẽ eius quã defensuri erãt: Ptolomeo se tradũt: q nisi in egyptũ domestica seditione reuocatus esset totum regnũ Seleuci occupasset. Tantũ vel illi odiũ parricidiale vel huic fauorẽ indigne interẽpte mors sororis attulerat. Post discessum Ptolomei Seleucus cũ aduersus ciuitates que defecerant ingentem classem cõparasset repente veluti diis ipsis parricidium vindicãtibus orta tempestate classem naufragio amittit: nec qcq̃ illi ex tanto apparatu præter nudũ corpus & spiritũ & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit Misera quidẽ res sed optãda Seleuco fuit: siquidẽ ciuitates que odio eius ad ptolomeũ trãsierant velut diis arbitris satisfactũ sibi esset: repentina animorũ mutatione in naufragii misericordiam versæ imperio se eius restituunt. Lætus igitur malis suis & damnis ditior redditus velut par viribus bellũ Ptolomeo infert: sed quasi ad ludibriũ tãtum fortunæ natus esset: nec propter alid opes regni recepisset quã ut amitteret victus prælio nõ multo quam post naufragium comitator trepidus in Antiochiam cõfugit. Inde ad Antiochũ fratrem litteras fecit: quibus auxilium eius implorat oblata ei asia inter fines tauri montis in præmium latæ opis. Antiochus autem cum esset annos. xiiii. natus supra ætatem regni auidus occasionem non tam pio animo quã offerebatur arripuit.

Laodices parricidiũ.

Seleuci clades

seleuci prosperitas.

Sed latronis more totũ fratri eripere cupiẽs puer sceleratã virilẽ q; sumit audaciã Vnde Hierax est cognominatus:quia nõ hois sed accipitris ritu in alienis eripiẽdis .vitã sectaretur Interea Ptolomeus cũ audisset regẽ Antiochũ in auxiliũ Seleuco venire:ne cum duobus vno tempore dimicaret iu annos.x. cum Seleuco pacẽ facit:sed pax ab hoste data iterpellatur a fratre:qui cõducto gallorũ mercẽnario exercitu pro auxilio bellũ pro fratre hostẽ se imploratus exhibuit.in eo ꝑlio virtute gallorũ victor quidẽ Antiochus fuit sed galli arbitrãtes seleucũ in ꝑlio cecidisse in ipsum antiochũ armavertũt:liberius depopulaturi asiam si oẽm stirpem regiã extinxissent Quod vbi sensit Antiochus velut a ꝑdonibus auro se redemit: societatemq; mercennariis suis iungit Interea rex bithynie Eumenes sparsis cõsumptisq; fratribus bello intestine discordie quasi vagãtẽ asie possessionẽ inuasurus victorẽ Antiochũ gallosq; aggreditur:nec difficile saucios adhuc ex superiore cõgressione integer ipse viribus superat ea nãq; tempestate oĩa bella iu exitũ asie gerebãtur:vti quisq; fortior fuisset asiam velut ꝑdã occupabat Seleucus & antiochus fratres bellũ propter Asiam gerebãt.Ptolomeus rex egypti sub specie sororie vltionis asie inhiabat Hinc Bithynius Eumenes:inde galli humilior sẽp mercẽnarii manus Asiã depopulabãtur.Cũ interea nemo defensor asie inter tot ꝑdones inueniebatur:victoi Antiocho cũ Eumenes maiorẽ partẽ asie occupasset ne cũ quidẽ fratres ꝑdito premio propter quod bellũ gerebãt cõcordare potuerũt Sed omisso externo hoste in mutuũ exitiũ bellum repatãt.In eo Antiochus denuo & victus multorũ dierũ fuga fatigatus tãdẽ ad soceũ suũ Artamenẽ rcgẽ capadocię prouehitur:a quo cum primũ benigne susceptus esset interiectis diebus cognito ꝙ sibi insidię pararentur:salutẽ fuga tquæsiuit.Igitur cum profugo nusq̃ locus turus esset.ad ptolomeũ hostẽ cuius fidem tutiorẽ quã fratris exstimabat:decurrit memor vel quę facturus fratri esset velq̃ meruisset a fratre.Sed ptolomeus nõ tã amicus ei deditus quã hostis factus seruari cũ arctissima custodia iubet.Hinc quoq; Antiochus opera cuisdã meretricis adiutus:quam familiarius agnouerat deceptis custodibus labitur:fugiẽsq; a latronibus interficit.Seleucus quosq; iisdẽ ferme diebus amisso regno equo pręcipitatus finitur:sic fratres quasi & germanis casibus exules ambo post regna scelerum suorum pœnas luerunt.

Antiochus hierax cognominat

Eumenes asiã occupat

Iustini Historici Liber.XXVIII.

O Lympias Pyrrhi epirote regis filia, amisso marito eo demq; germano fratre Alexandro cum tutelam filiorum ex eo susceptorũ Pyrrhi & Ptolomęi regniq; administrationẽ ipsa recepisset: ab ętolis partem acharnanię: quam in portionẽ belli pater pupillorum acceperat eripere volẽtibus: ad regem macedonię Demetriũ decurrit: eiq; habẽti vxorem Antiochi regis Syriæ sororem filiã suam Phythiã in matrimoniũ tradidit: vt auxilium quod misericordia nõ poterat iure cognitionis obtineret. Fiunt igitur nuptię quibus & noui matrimonij gratia acquirit: & veteris offensa contrahitur. Nam prior vxor velut matrimonio pulsa sponte sua ad fratrem Anthiocũ discedit: eumq; in mariti bellum impellit. Archananes quoq; diffisi epirotis aduersus ętolos auxilium romanoꝶ implorantes obtinuerũt a romano senatu vt legati mitterent: qui denũciarent ętolis pręsidia ab vrbibus acharnanię deducerent. paterẽturq; esse liberos: qui soli quõdam aduersus Troianos auctores originis suę auxilia gręcis non miserunt. Sed ętoli legationem romanoꝶ superbe audiuerunt: pœnos illis & gallos: [a] quibus tot bellis occisione sint cæsi exprobantes: dicentes prius illis portas aduersus Carthaginenses aperiẽdas quas clauserit metus punici belli: quam in gręciam arma transferenda. Meminisse deinde iubẽt: quibus minẽtur aduersus gallos vrbẽ suã eos tueri nõ potuisse: captamq; nõ ferro defendisse sed auro redemisse. Quã gẽtem se aliquãto maiori manu gręciã ingressam nõ solum nullis externis viribus sed ne domesticis quidem tectis adiutos vniuersam delesse: sedemq; sepulchris eorũ prębuisse. quam illi viribus imperioq; suo præposuerant: contra Italiam trepidis ex recenti vrbis suæ incendio Romanis vniuersam ferme a gallis occupatam. Prius igitur illos gallos italia pellẽdos q̃ minẽtur ętolis: priusq̃ sua defendenda q̃ aliena defendi appetenda. Quos autem homines romanos esse nempe pastores: qui latrocinio iustis dominis ademptũ solum teneant: qui vxoris cum propter originis dehonestamẽta nec inuenirent: vi publica rapuerint qui deniq; vrbem suã parricidio condiderint: murorũq; fundamenta fraterno sanguine asperserint. Aetolos autem principes gręciæ semp fuisse & sicut dignitate ita & virtute cæteris præstitisse solos. Deniq; esse qui macedonas imperio terrarũ florẽtes semper cõtẽpserint

Olympiadis prudẽtia.

Phithiã viꝶ relinquit.

Romanoꝶ pretext9 opis ferende.

Superba ætolorũ respõsio

qui philippũ regem nõ timuerũt: qui alexandri magni post Persas indosq; deuictos cum omnes nomine eius horrerent: edicta spreuerint. Monere igitur se romanos contẽti sint fortuna praesenti: nec prouocent arma: quibus & gallos caesos & macedonas cõtemptos videant. Sic dimissa legatione Romano℞ ne fortius locuti quam fecisse viderentũ fines Epiri regni & Archananiae depopulãtur. Iam Olympias filijs regna tradiderat & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolomeus successerat. qui cũ hostibus instructo exercitu obuius processisset: infirmitate correptus in itinere decedit. Olympias quoq; non magno post tempore gemino funerum vulnere afflicta aegrum spiritũ trahens non diu filijs supuixit. Cum ex gente regia sola Nereis virgo cum Laudomia sorore supessent: Nereis nubit geloni siciliae regis filio. Laudomia aũt cũ in aram dianae cõfugisset cõcursu populi interficitur: quod facinus dij imortales assiduae cladibus gentis & prope interitu totius populi vindicauerũt. Nam sterilitatẽ famemq; passi: & itestina discordia vexati: externis ad postremũ bellis poene cõsumpti sunt. Miloq; Laudomiae percussor in furorem versus nunc ferro nunc saxo in summa dentibus laceratis visceribus. xij. die interijt. Ijs in Epiro gestis interim in macedonia demetrius rex relicto filio Philippo paruulo admodum decedit. Cui antigonus tutor datus accepta in matrimoniũ matre pupilli regem se constituere laborat. Interiecto deinde tẽpore cum seditione minaci macedonũ clausus in regia teneretur: in publicũ sine satellitibus procedit. proiectoq; in vulgus diadaemate ac purpura dare haec eos alteri iubet: qui aut imperare illis sciat: aut cui parere ipsi sciant. Se adhuc inuidiosum illud regnum non voluptatibus sed laboribus ac periculis sentire cõmemorat. deinde beneficia sua: vt defectionẽ sociorũ vindicauerit: vt Dardanos thessalosq; exultantes morte Demetrij regis cõpescuerit: vt deniq; dignitatẽ macedonũ non solũ defenderit. verũetiã auxerit. Quorũ si illos poeniteat deponere imperiũ & reddere illis munus suũ: quia regẽ queiãt: cui ĩperẽt. Cũ populus pudore motus recipere eum regnũ iuberet: tã diu recusauit donec seditionis auctores supplicio tractarentur. Post haec bellũ spartanis infert: q soli Philippi Alexãdri in bellis et imperiũ macedonũ & omnibus metuẽda arma cõuerserunt. Inter duas nobilissimas gentes bellũ summis vtrinq; viribus fuit. Cum hi pro vetere macedonũ gloria/ illi non solũ ꝑ illibata libe

Ptolomaeus morit. Olympias decedit. Laudomia iterficitur. Deo℞ vltio. Demetrius moritur. Antigonus philippi tutor. Antigonus diadema abiecit. Antigonus bellũ Spartanis infert.

tate:sed etiam pro salute certarent. victi lacedemonij: nõ ipsi tantum sed etiam coniuges liberiq; magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit: nulla amissum coniugẽ fleuit. Filiorum mortem senes laudabant: patribus in acie cæsis filij gratulabantur. Suã vicem omnes dolebant: q̃ nõ ipsi pro patrię libertate decidissent. Parẽtes oẽs domibus saucios excipiebant. vulneratos curabant. lapsos reficiebant. Inter hæc nullus in vrbe strepitus. nulla trepidatio. magis oẽs publicã quã priuatã fortunã lugebant. Inter hec Cleomenes rex post multas hostium cædes toto corpore suo pariter & hostium cruore madens superuenit: ingressusq; vrbem non humi consedit: non cibum aut potum poposcit non deniq; armorum onus deposuit: sꝫ accliuis parieti cũ quattuor milia sola ex pugna supfuisse cõspexisset: hortatur vt se ad meliora reipublicę tẽpora reseruarent. tũ cũ coniuge & liberis ægyptum ad Ptolomęũ proficiscitur. a quo honorifice susceptus diu ĩ summa dignitate regis vixit. Postremo post Ptolomęi mortem a filio eius cũ omni familia interficitur. Antigonus aũt cæsis occisione spartanis fortunã tãtæ vrbis miseratus a direptione milites ꝓhibuit: veniamq; his qui supfuerãt dedit: p̃fatus bellum se cum cleomene nõ cũ spartanis habuisse: cuius fuga omĩs ira eius finita sit: nec minori sibi gloriæ fore si ab eo seruata lacedęmonia sit: quã si capta ꝓdeetur. Parcere igitur se solo vrbis ac tectis: quoniã homines quibus parceret non superfuissent. Nec multo post ipse decedit: regnumq; Philippo annos. xiiij. nato tradidit.

Spartanoꝝ constantia in aduersis.

Cleomenis virt9

Cleomenes interficitur.

Iustini Historici. Liber. XXIX.

HIsdem ferme temporibus prope vniuersi orbis imperia noua regum successione mutata sunt. Nam in macedonia Philippus mortuo Antigono tutore eodemq; vitrico. xiiij. ãnorum regnum suscepit: & in Asia interfecto Seleuco impubes adhuc rex Anthiocus cõstitutus est. Cappadocie regnumq; quoq; Hariarati puero ad modum pater ipse tradiderat: ægyptũ patre matre interfectis occupauerat Ptolomeus. cui ex facinoris crimine cognomento Philopater ex contrario fuit. Sed spartani in locum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. ¶ Et ne qua temporibus mutatio deesset apud Carthaginem ætate adhuc

Philipp9 in macedonia. Antiochus in asia Hariarathes ĩ capadocia. Ptophi. ĩ egipto eodẽ tẽpore regnarunt.

immatura dux Annibal constituitur: non penuria seniorum sed odio romanorum: quo imbutum eum a pueritia sciebant. Fatale non tam romanis quam ipsi Africæ malum. His regibus pueris licet nulli senioris ętatis rectores erant tamen in suorum quibusq; maiorum vestigia intentis magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolomęus scelestus sicut in occupando Regno ita & signis in administrando fuit. Philippum Dardani cęteriq; finitimi populi quibus velut immortale odiũ cum macedonũ regibus erat contẽptu ętatis assidue lacessebãt. contra ille summotis hostibus non contentus sua defendisse/etiam ętolis bellum inferre gestiebat: quę agitantẽ illum Demetrius rex illiricorum nuper a paulo Romano consule victus supplicibus præcibus aggreditur: iniuriam romanorum querens: qui non contenti Italiæ terminis imperium spe improba totius orbis amplexi bellum cum omnibus regibus ferant. Sic illos Sicilię/Sic Sardinię Hispanieq;/sic deinde totius africę imperium affectantes bellum cum pœnis & hannibale suscepisse. Sibi quoq; non aliã ob causam quã ꝙ italię finitimus videbatur bellum illatũ: quasi nefas esset aliquẽ regem iuxta imperij eorũ terminos esse. Sed & ipsi cauendum esse exẽplum cuius quanto ꝓpius nobiliusq; sit regnum: tanto sit romanos acriores hostes habiturus. Super hoc cędere se illi regno: qđ romani occupauerint ꝓfitetur: gratius habiturus si in possessionem imperij sui socium potius quam hostem videret. Huiusmodi oratione impulit Philippum/vt omissis ætolis bellum Romanis inferret: minus negocij existimantẽ: ꝙ iam victos ab hannibale apud Transumenum lacum audierat. Itaq; multis bellis eodem tempore grauaretur: pacem cum ętolis fecit. non quasi alio bellum translaturus. Sed vt grecįæ quieti consulturus quam nũquam in maiori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus & occidente nouis pœnorum & romanorum imperijs: quibus vna hæc a græcia & asia sit mora: dum inter se bello discrimen imperij faciunt cæterum statim victoribus transitũ in orientem fore. Videre se ita ait consurgentem in itala nubem illam truecis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam: quam in quascũq; terrarum partes victoriæ tẽpestas detulerit magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentis motus passam nunc Persarum nũc gallorum nunc Macedonum bellis. sed omnia illa ludum fuisse existima-

Demetrius rex.

Philipp9 bellũ infert Romanis.

Philipp9 futuram cladẽ presagit.

turos: si ea quę nunc in italia concurrat manus extra terrā illam se effuderit Cernere se q̃ cruenta & sanguinaria inter se bella vtriq; populi & viribus copiaꝝ & ducum artibus gerant: quę rabies solo finiri partis alterius interitu sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos victorum minus quidem Macedonię q̃ Gręcie timendos: quia remotior & in vindictam sui robustior sit. Scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant: non contentos hoc fine victoriæ fore: metuendumq; sibi quoq; certamen eoꝝ: qui superiores extiterunt. Hoc pretextu finito cum ætolis bello nihil aliud q̃ pœnorum romanorumq; bella respiciens singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani: quibus pœni & Annibal in ceruicibus erant: soluti metu Macedonico videbantur. nam terrebat eos & vetus macedonum virtus & deuicti oriētis gloria & Philippus studio Alexandri æmulationis incēsus quem promptum ad bella industriumq; cognouerūt. Igitur Philippus cum iterato prelio victos a pœnis romanos didicisset aperte hostem se his professus naues quibus in italiam exercitum traijceret: fabricare cœpit. Legatum deinde ad annibalem iungēdę societatis gratia cum epistolis mittit. qui cōprænsus & ad senatum ꝑductus incolumis dimissus est. Non in honorem regis sed ne dubius adhuc indubitatus hostis redderet. Postea vero cum romanis nunciatum esset in Italiam Philippum copias traiectuꝝ Leuinium pretorem cum instructis nauibus ad ꝓhibendum trāsitum mittunt qui cum in græciam venisset: promissis multis impulit ętolos bellum aduersus Philippū suscipere. Philippus quoq; ętolos in romanorum bella sollicitat. Interea & Dardani Macedonię fines vastare cœperunt adductis .xx. milibus captiuorum Philippum a romano bello ad tuendum regnum reuocauerunt. Dum hæc agunt Leuinius pretor initia cum Attalo rege societate Græciam populatur: quibus cladibus perculse ciuitates auxilium petentes Philippum legationibus fatigant: nec non & illyricoꝝ reges lateri eius herentes assiduis precibus promissa exigebāt. Sup hæc vasti macedones vltionem flagitabant/ quibus tot tantisq; obsessus rebus: cui rei primo occurreret ambigebat omnibus tamē ꝓpediem auxilia se missurum pollicet. non quia facere posset quæ ꝓmittebat: sed vt spe impletos in societatis iure retineret. ¶ Prima tamen illi expeditio aduersus Dardanos fuit: qui absentiam eius aucupantes maiore belli mole Macedoniæ

Legatus deprehēditur.

Leuinius ꝑtor.

Philipp9 reuertit

Philippi pplexita

imminebant. Cum romanis quoq; pacem facit cõtentus interim bellum Macedonicum distulisse. Philoppomeni achæorum duci quem romanos sociorum animos sollicitare didicerat: insidias prętendit: quibus ille cognitis vitatisq; discedęre ab eo achæos auctoritate sua coegit.

¶ Iustini Historici. Liber. XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento Ptolomęi in ægypto diuersi mores erant. Nam regno parricidio obtento: & ad necem vtriusq; parẽiis cęde etiam fratris adiũcta: veluti rebus fœliciter gestis luxurię sese tradiderat: regisq; mores omnis secuta regio erat. Itaq; non amici tantum præfectiq; verũ etiam omnis exercitus depositis militiæ studijs ocio ac desidia corrupti marcebant quibus rebus cognitis Antiochus rex Syriæ veteri inter se regnorum odio stimulante repentino bello multas vrbes eius oppressit: ipsamq; ęgyptum aggreditur. Trepidat igitur Ptolomæus & per legationes quousq; vires paret rogat morari Antiochum. magno deinde in gręcia exercitu conducto secundum prælium facit: spoliassetq; regno Antiochum si fortunã virtute iuuasset: contentus recuperatione vrbium/ quas amiserat factaq; pace auide materiam quietis arripuit/ reuolutusq; in luxuriam occisa Euridice vxore eadẽq; sorore sua Agathoclee meretricis illecebris capitur/ atq; ita omni magnitudine nominis ac maiestatis oblitus noctes in stupris. dies in conuiuijs consumit. Adduntur instrumẽta luxurię tympana & tripudia/ nec iam spectatur rex: sed magister nequitiæ neruorum oblectamenta modulatur. Hæc primo labentis regiæ tacita pestis & occulta mala fuere. Deinde crescente licentia iam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia potest: quam proteruiorem sociata cũ Agathoclę fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto quottidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Euãthe quę geminæ sobolis illecebris deuinctum regem tenebat. Itaq; non contentæ rege iam etiam regnum possident iam in publico visuntur: iam salutantur iam comitant. Agathocles regis lateri iunctis ciuitatem regebat: tribunatus præfecturas & ducatus mulieres ordinabant nec quisq̃ in regno suo minus q̃ ipse rex poterat. ¶ Cum interim relicto quinquenni ex Euridice sorore filio mo

Alexandrine delicię.

Ptolomei luxuria.

Ptolom. moritur.

ritur:sed mors eius dum pecuniã regiam mulieres rapiunt: & im periũ initia cum perditissimis societate occupare conantur: diu occultata fuit: re tamen cognita concursu multitudinis Agatho-cles occiditur: & mulieres in vltionem Eurydices patibulis suffi-guntur. Morte regis supplicio meretricum velut expiata regni in famia legatos Alexandrini ad romanos miserunt orantes: vt tu-telam pupilli susciperent: tuerenturq; regnum ægypti quod iam Philippũ & Antiochũ facta inter se pactione diuisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit causam belli quęrentibus aduersus Philippum. qui insidiatus tẽporibus punici belli fuerat. huc acce debat: q Pœnis & Annibale superato: nullius magis arma me-tuebant: reputãtibus quãtum motum Pyrrhus parua manu Ma cedonũ in Italia fecisset: quantasq; res macedones in oriente gessissent. Mittũtur igitur legati: qui Antiocho & Philippo vt a re-gno ægypti abstineant: nũcient. Mittitur & M. Lępidus in ęgyptum qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hęc aguntur interim legati Attali regis pergami & Rhodiorum iniu-rias Philippi regis quęrentes Romã venerunt: que res omnẽ cũ-ctationẽ Macedonici belli senatui exemit. Statim prętextu feren di auxilij socijs bellum aduersus Philippũ decernit: legationesq; cum cõsule in macedoniã mittũtur. Nec multo post tẽpore tota gręcia fiducia Romanoꝝ aduersus Philippũ spe pristinę liberta tis erepta bellum ei intulit. Atq; ita cum rex vndiq; vrgeretur pa cem petere cõpellitur. Deinde cũ exposite cõditiones pacis a ro manis essent reperte sua & Athalus et Rhodij & Achęi & ętoli cœpere. Contra Philippus adduci se posse vt romanis pareat cõ cedebat. Cęterum indignum esse Græcos a Philippo & Alexan dro maioribus suis victos & sub iugum Macedonici imperij sub actos velut victores leges pacis sibi dicere: quibus prius sit ra-tio seruitutis reddẽda q̃ libertas vendicãda. Ad postremũ tamẽ eo petente inducie duorum mensiũ datę vt pax quæ in macedo nia non cõueniebat: a senatu peteretur. Eodẽ anno inter insulas Theramenem & Therasiam medio vtriusq; ripę & maris spatio terrę motus fuit: in quo cum admiratione nauigantiũ repente ex ꝓfundo cum calidis aquis isula emersit. In asia vero eodem die motus terræ Rhodũ multasq; alias ciuitates graui ruinaꝛũ mole cõcussit quasdam solidas obsorbuit. Quo prodigio territis omni-bus vates cecinere oriens romanorũ imperiũ vetus græcorũ ac

Marcus lępidus i ægyptuꝫ mittitur.

Terræ motus.

Presagiũ

Nabis tyrannus.

Flaminij consulis hortatio.

Conflictus.

Vincunt romani.

Macedonū voraturum. Interim a senatu repudiata pace Philippus in societatem belli Nabyn tyrannum sollicitat. Atq; ita cum in aciem exercitum instructis e diuerso hostibus ꝑduxisset hortari suos cœpit. Referendo Persas/bactrosq;/indosq; & omnem Asiam orientis fine a Macedonibus perdomitam: tantoq; fortius hoc bellum q̃ illa sustinendū: quanto sit libertas imperio carior. Sed & Flaminius romanorū consul relatiōe rerum recentissime gestarū suos stimulabat in prelium ostendēdo hinc Carthaginem cū sicilia: inde Italiam & hispaniam Romana virtute perdomitas: nec Annibalem Alexandro quidem magno postponē dum quo italia pulso africam ipsam tertiam partē mundi superauerit. Sed nec macedonas veteri fama/ sed ꝑsentibus viribus existimandos quia nō cum Alexandro magno: quem inuictū audiuerāt: nec cum exercitu eius qui totum orientē deuicerat: bellum gerant: sed cum Philippo puero immaturę ætatis: qui regni terminos aduersus finitimos ægre defendat. Et cum ijs macedonibus: qui non ita prædę vt pridem Dardanis fuerunt: illos maiorū decora romanos se suorū militum cōmemorare. Non enim alio exercitu Annibalē & pœnos & totū ferme occidentē: sed ijs ipsis quos i acie habebat militibus subactos. His adhortatiōibus vtriq; cōcitati milites prelio cōcurrunt. alteri orientis/alteri occidentis imperio gloriātes ferentesq; in bellum alij maiorū suorum antiquā & obsoletam gloriā: alij virentē recentibus experimētis virtutis florem: Sed macedonas romana fortuna vicit. Fractus itaq; bello Philippus pace a Flaminio consule petita nomen quidē regium retinuit. sed omnibus Thracię vrbibus velut regni mēbris extra terminos antique possessionis amissis solam macedoniā retinuit: offensi tamē ætoli: quia non ex arbitrio eorum macedonia quoq; adempta regi & data sibi in pręmiū belli esset: legatos ad Antiochū mittunt qui eum adulatione magnitudinis in romana bella spe societatis vniuersę Græcię impellerent.

Iustini Historici Liber. XXXI.

Mortuo Ptolomæo Philopatre rege ægypti contemptaq; paruuli filij eius ætate: qui in spem etiam regni relictus præda domesticis erat Antiochus rex Syriæ occupare ęgyptum statuit. Itaq; phœnicem cæterasq;

q; Syriæ quidem sed iuris ægypti ciuitates cum inuasisset: legatos ad eum senatus mittit: qui denũciarent ei abstinere a regno pupilli postremis patris precibus fidei suæ traditi: quibus spretis interiecto tempore alia legatio superuenit: quæ omissa pupilli persona ciuitates iure belli factas populi Romani in integrum restitui iubebat. Abnuenti bellum denũciatur: quod ille facile susceptum infœliciter gessit. Eodem tẽpore & Nabys tyrãnus multas græciæ ciuitates occupauerat. Igitur senatus ne eodem tẽpore duplici bello romanæ vires detinerẽtur: scripsit Flaminio: si ei videatur: sicuti Macedoniã a Philippo ita græciam a Nabide liberaret. Ob quã causam imperiũ ei prorogatũ est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat: quẽ æmuli eius occultis mãdatis cum Antiocho inisse societatẽ apud romanos criminabanť. negãtes eum æquo animo sub legibus viuere assuetũ imperio & imoderata licentia militare: semperq; tędio quietis vrbanæ nouas belli causas circũspicere. quę & si falsa nunciata fuissent apud timentes tamẽ pro veris habebanť. Deniq; senatus metu perculsus ad speculãdos actus Annibalis legatum in Africam Seruiliũ mittit. eiq; tacitis mandatis pręcepit: vt si posset eũ per æmulos eius interficeret: metu que inuisi nominis tandẽ populum Romanũ liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit virum ad ꝓspiciẽda cauendaq; pericula peritum: nec minus in secundis aduersa quã in aduersis secunda cogitantem. Igitur cum tota die in oculis principiũ Legatiq; romani in foro Carthaginẽsium obseruatus in supremũ fuisset: appropinquanre vespere ęquũ conscendit: & rus vrbanum quod prope littus maris habebat ignaris seruis iussisq; ad portam diuertẽtem operiri contendit habebat ibi naues cum remigibus occulto sinu littoris abscõditas. erat etiam grandis pecunia in eo agro preparata: vt cum res exegisset nec facultas fugam, nec inopiam moraretur. Lecta igitur seruorũ iuuentute: quorum copiam Italicorũ captiuorum numerus augebat: nauem conscendit: cursumq; ad Antiochum dirigit. Postera die ciuitas principem suum: ac tum tẽporis consulem in foro expectabat: quem vt profectũ nũciatum est non aliter q̃ si vrbs capta esset: omnes trepidauere exitiosamq; sibi fugã eius minati sunt. Legatus vero romanus quasi bellũ iam illatum italię ab Annibale esset. tacitus Romam reuertiť: trepidumq; nũcium infert. Interim flaminius in gręcia iuncta cum quibusdã ci-

Antiochus vincitur.

Annibalis prudẽtia.

Fuga annibalis ex africa

uitatibus societate Nabidem tyrannum duobus continuis prae
lijs subegit: & grauiter fractum velut exãguem in regno reliquit
sed libertate graeciae restituta reductis ab vrbibus presidijs cum
Romanus exercitus in Italiam reportatus esset velut vacua rur-
sus possessione sollicitatus multas ciuitates repentino bello inua
sit:quibus rebus exterriti Achaei: ne vicinũ malum etiã ad se ser-
peret:bellum aduersus Nabidem decernũt:ducemq; pretorẽ su-
um Philopomenẽ insignis industriae virum constituũt. cuius in
eo bello tanta virtus enituit:vt opinione omniũ compararet̃ Fla
minio romano imperatori. Eodem tẽpore Annibal cum ad an-
tiochũ peruenisset:velut deorũ munus excipitur: tantusq; eius ad-
uentu ardor animis regis accessit vt non tam de bello q̃ de prae-
mijs victoriae cogitaret. Sed Annibal cui vota Romana virtus e-
rat:negabat opprimi romanos nisi in Italia posse. Ad hoc sibi cẽ
tum naues & decem milia peditũ & mille equites poscebat. Pro-
mittens hac manu nõ minus bellum q̃ gesserit italiae restauratu-
rum:& in Asiã regi sedenti aut victoriã de Romanis: aut aequas
pacis cõditiones relaturũ. Quippe & hispanis bello flagrãtibus
ducem tantũ deesse. & italiam notiorẽ sibi nunc q̃ pridem fuisse.
sed nec carthaginẽ quieturam sociãq; ei se sine mora praebiturã.
Cum regi consilia placuissent:mittitur Carthaginem vnus ex co
mitibus Annibalis:qui in bellũ cupidos hortetur. Annibalẽq; cũ
copijs affuturũ nunciet: nichil dicat partibus nisi animos cartha
ginẽsium deesse: Asiam & vires belli & sumptum praebiturã. haec
cum relata carthaginem essent nuncius ipse ab inimicis Anniba
lis compraehẽditur. & perductus in senatum:cum interrogaretur
ad quem missus esset:punico ingenio respondit se ad vniuersum
senatum missum. Nec enim hoc opus singulorũ sed vniuersorũ
esse: dum multis diebus deliberant an eum romam ad pugnan-
dam publicã conscientiã mittant:tacitus conscensa naue ad An-
nibalem reuertit̃. quo cognito Carthaginenses statim romam le-
gatũ deferunt. Romani quoq; ad antiochum legatos misere:qui
sub specie legationis & regis apparatũ specularent̃: & Annibalẽ
aut romanis mitigarent: aut assiduo colloquio suspectũ inuisum
q; regi facerent. Itaq; legati cum Ephesi conuenissent ad Antio-
chũ mandata ei senatus tradunt. Dum respõsum expectant om-
nibus diebus assidui cum Annibale fuerunt: dicentes timide eũ
a patria recessisse:cum pacem Romani nõ tam cũ republica quã

Consilia annibalis & antiochi.

Punica astutia.

Legatorũ romanorũ ars

cum eo factam summa fide custodiāt: nec bella eum romanorum magis odio quā patriæ amore gessisse: cui ab optimo quoq; etiā spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos non priuatas inter duces bellandi causas esse: inde res gestas eius laudare: quorum sermone lętus sæpius cupidiusq; cū legatis colloquitur ignarus quod pro familiaritate romane odium sibi apud regē crearet. Quippe Anthiochus tam assiduo colloquio reconciliatam cum Romanis gratiam existimans nihil ad eū sicut solebat referre. expertemq; totius consilij & veluti hostem proditoremq; suum odisse cœpit quæ res tantum apparatum belli cessante imperatoria arte corrupit. Senatus mandata fuerant/vt contentus terminis asiæ esset: nec ipsis ingrediēdi asiam necessitatem imponeret/quibus spretis nō accipiendum bellum statuisse sed inferēdum dicitur. Cum frequenter de bello consilium habuisset: remoto Annibale: tandem eum vocari iussisse: non vt ex sentētia eius aliquid ageret: sed ne per omnia eum spreuisse videretur omnibusq; perrogatis postremū interrogasse/quo ille animaduerso intelligere se ꝓfessus est: non quia egeat consilio sed ad supplendū numerum sententiarum se vocatum/tamē & odio Romanorum & amore regis: apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit se viam gerendi belli edisserturum. Veniam deinde libertatis deprecatus est: nihil se aut consiliorum aut cœptorum præsentium probare ait. nec sedem belli gręciam sibi placere cū italia vberior materia sit. Quippe romanos vinci nō nisi armis suis posse. Nec italiā aliter q̄ italicis viribus subigi. Siquidē diuersum cęteris mortalibus esse illud & belli genus & hoīm. alijs bellis plurimum momēti habere priorē aliquā cœpisse occasionē loci tēporisq; agros rapuisse: vrbes aliquas expugnasse. cū romano seu occupaueris prior aliq̄: seu viceris tū etiam cū victo & iacēte luctādū est. Quāobrē si q̄s eos in italia lacessisset suis eos opibus suis viribus suis armis posse vincere/sicut ipē fecerit. sin vero quis illis italia velut fonte cesserit virum proinde falli ac si quis amnes non ab ipsis fōtium primodijs deriuare sed concretis iam aquarum molibus auertere vel exciccare velit. Hoc secreto se censuisse: vtroq; ministerium consilij sui obtulisse/ & nunc præsentibus amicis ideo repetisse: vt scirent omnes rationem cum romanis gerendi belli: eosq; fortis inuictos domi fragiles esse. Prius nanq; eos vrbe q̄ imperio: prius italia q̄ prouincijs exui posse. Quippe & a gallis

Annibalis cōsiliū de bello gerendo cōtra romanos.

Romanorū conditio.

captos & a se ꝑpe deletos esse:neq; se vnq̃ victum prius q̃ terris eoꝝ cesserit. Reuerso carthaginē statim cum loco fortunam belli mutatā. Hnic sententiæ obtrectatores amici regis erant non vtilitatē rei cogitantes sed verētes: ne probato consilio eius primum apud regem locum gratiæ occuparet. At Antiocho non tam cōsilium q̃ auctos displicebat ne gloria victorię Annibalis:non sua esset. Omnia igitur varijs assentationum adulationibus corrumpebantur:nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse ꝑ hyemē in luxuriam lapsus nouis quotidie nuptijs deditus erat. Contra attilius romanus consul:qui ad hoc bellum missus erat/copias/arma:cæteraq; bello necessaria summa industria parabat:ciuitates socias confirmabat dubias illiciebat. nec alius exitus belli quam apparatus vtriusq; partis fuit. Itaq; prima belli congressione cum cedētes suos rex cerneret non laborantibus auxilium tulit: sed fugientibus se ducem prębuit:castraq; ditia victoribus reliquit De inde cum in Asiam præda romanis occupatis fugiendo peruenisset:pœnitere neglecti consilij cœpit:reuocatoq; in amicitiam Annibale omnia ex sententia eius agere velle dicit. Interim nunciatur ei Liuium Neuium romanum ducē cum octoginta rostratis nauibus in bellum nauale a senatu missum aduētare: quæ res illi restituēdę fortunę spē dedit. Itaq; priusq̃ sociæ ciuitates ad hostes deficerēt:decernere nauali prælio statuit:sperans cladem in gręcia acceptam noua posse victoria aboleri. Annibali igitur tradita classe prelium cōmittitur. sed nec asiani milites romanis neq; naues eoruꝫ pares rostratis nauibus fuere:minor:tamē clades ducis sollertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat & iccirco in consulibus creandis suspensa ciuitas erat: sed aduersus Annibalem ducem quis melior q̃ africani frater crearetur cum vincere pœnos opus Scipionem sit. Creatur igitur consul Lucius Scipio: eiq; datur legatus frater africanus/ vt intelligeret Antiochus non maiorem fiduciam se in Annibale victo q̃ romanos in victorę Scipione habere. Traijcientibus in asiā scipionibus exercitum iam vtrobiq; profligatum bellum nunciatum est victumq; Antiochum terrestri Annibalem nauali bello inuenerunt. Primo igitur aduentu eorum legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit:peculiare donum Africano ferentes ipsius filium quem rex paruo nauigio traijcientem cœperat. Sed Africanus priuata bñficia a rebus publicis segregata dixit. aliaq; esse patris

Inuidia bellū remorat.

Antiochi negligētia.

Attilij cōsulis diligētia.

Fuga antiochi.

Bellū aduersꝰ āt.

Bellū nauale.

Scipionū laus.

Vincunt romani.

Africani magnanimitas.

officia:alia patrię iura:que non liberis tantum:verum etiam vitę ipsi prępona ntur. Proinde gratum se munus accipere:priuatoq; impendio munificentię regis responsurum. Quod ad bellum pa cemq; pertineat: nihil neq; gratię dari neq; de iure patrię decidi posse respondit. Nam neq; de redimendo filio vnq̃ tractauit:nec senatum de eo agere permisit:sed vt dignum maiestate eius erat armis se recepturum filium dixerat. Post hęc leges pacis dicun tur:vt asia Romanis cederet. contentus Syriæ regno esset naues vniuersas captiuos & transfugas traderet: sumptumq; omnē bel li Romanis restitueret. Quę cum nūciata Antiocho essent non dum ita victum se esse respondit : vt spoliari se regno pateretur: belliq; ea irritamenta non pacis blandimenta esse. Igitur dum ab vtroq; bellum pararetur & ingressi Asiam Romani Ilion venis sent mutua gratulatio iliēsium ac romanorum fuit. Iliensibus Ae neam cęterosq; duces a se profectos: Romanis se ab his procrea tos referentibus:tantaq; lętitia omnium fuit quanta esse post lon gum tempus inter parentes & liberos solet. Iuuabat Ilienses ne potes suos occidente & Africa domita asiam vt auitum regnum vendicare.optabilem Troię ruinam fuisse dicentes: vt tam fœli citer renasceretur. Cōtra romanos auitos lares & incunabula ma iorum templaq; ac deorum simulacra inexplebile desiderium vi dendi tenebat. Profectis ab ilio Romanis Eumenes rex cum au xilijs romanis ocurrit.nec multo post pręlium & cum Antiocho commissum:cum in dexteriore cornu pulsa legio romana maio re dedecore q̃ periculo ad castra fugeret. M. ęmylius triginta mi lia ad tutelam castrorum relictis armare se milites suos & extra vallum progredi iubet. strictisq; gladijs fugientibus minari mori turos dicens nisi in prelium reuertantur:infestioraq; sua q̃ hostiū castra inuenturos. Attonita tanto periculo legio commilitoni bus qui fugere eos prohibuerant: in prælium reuertitur:magna q; cæde ędita initium victorię fuit. Cæsa hostium quinquaginta milia.capta vndecim milia. Antiocho pacem petenti nihil ad su periores conditiones additum. Africano prędicante neq; Roma nos si vincantur animis minui:neq; si vincant secundis rebus in solescere:captas ciuitates inter socios diuisere: muneris Romani aptiorem Asiam quā possessiones voluntarias iudicantes. Quip pe victorię gloriam Romano nomini vindicandam:opum luxu riam socijs relinquendam.

Romanorū & iliēsiū cōgratulatio.

Anthiocus vicit.

Iustini Historici Liber. XXXII.

Aetoli libertate priuantᷓ.

AEtoli qui Anthiocũ in bella romana ĩpulerant victo eodem soli aduersus romanos & viribus impares & omni auxilio destituti remãserant: nec multo post victi libertatẽ (quã illibatam aduersus dominationẽ Atheniensiũ & spartanorũ inter tot grecię ciuitates soli retinuerãt) amiserunt. Quę cõditio tãto illis amarior/ quãto serior fuit: reputãtibus tẽpora illa: quibus tãtis Persarũ opibus/ domesticis viribus restiterãt: qbus gallorũ violẽtia Asię/ Italięq; terribilem Delphico bello fregerãt: q̃ sola gloriosa recordatio maius desideriũ libertatis augebat. Dũ hęc aguntur medio tẽpore inter Messenios & Achæos de principatu primo cõtentio: mox bellũ ortum est: in eo nobilis Achęorũ Philopomenes imperator capitur: nõ quia pugnãdo vitę parceret. sed dũ suos in prelium reuocat: in transitu fossę equo pręcipitatus a multitudine hostiũ oppressus est. Quẽ iacentẽ Messenij seu metu virtutis: vel verecundia dignitatis interficere ausi nõ fuerunt. Itaq; velut in illo omne bellũ cõfecissent: captiuũ per vniuersam ciuitatẽ in modũ triũphi circũduxerũt: effuso obuiã populo ac si suus/ non hostiũ imperator aduentaret. nec victorẽ Achęi auidius vidissent q̃ victum hostes viderũt. Igitur eundẽ in theatrum duci iusserũt: vt oẽs cõtuerentur quẽ potuisse capi incredibile singulis videbatᷓ. Deinde in carcerẽ deducto verecũdia magnitudinis eius venenũ ei dederũt qđ ille lætus: ac si vicisset accepit. quesito prius an Ligorias ꝑfectus Achęorũ: quẽ secundũ a se esse scientia rei militaris/ sciebat incolumis effugisset. Quẽ vt accepit euasisse non in totũ dicens consultum male achęis expirauit: nec multo post reparato bello Messenij vincuntᷓ/ pœnasq; interfecti Philomenis pependerunt.

Philopomenes capitᷓ.

Philopomenes perit veneno.

Interea in Syria rex Antiochus cum graui tributo pacis a romanis premeretur/ & victus oneratusq; esset seu inopia pecuuię cõpulsus seu auaricia sollicitatus quia sperabat se sub specie tributarię necessitatis excusatius sacrilegia cõmissurũ adhibito exercitu nocte templũ didymæi Iouis aggreditur: qua re ꝓdita concursu incolarum cũ omni militia interficitur. Romę cum multę greciæ ciuitates questum de iniurijs Philippi regis macedonũ venissẽt & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium: quem ad satisfaciendum senatui miserat. & legatos ciuitatum esset: tur-

Anthiocus sacrilegus interficitᷓ.

ba quærulatarum confusus adolescens repenti obticuit. Tunc se/natus verecūdia eius motus: qua priuatim etiam antea: cum obses Romæ esset: carus omnibus fuerat: causam illi donauit: atq; ita modestia sua Demetrius veniam patri non iure defensionis sed patrocinio pudoris obtinuit: quod ipsi decreto senatu signi/ficatum est: vt apparet non tam absolutum regem quam dona/tum filio patrem: quæ res Demetrio non gratiam legationis sed odium obtrectationis comparauit. Nam apud fratrem Perseum æmulatio illi inuidiam contraxit: et apud patrem nota absolutio nis causa/ offensa fuit: indignante Philippo plus momenti apud senatum personam filij q̃ auctoritatem patris ac dignitatem re/giæ maiestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris egritudi/ne quottidie absentem Demetrium apud eum criminari. & pri/mo inuisum post etiam suspectum reddere: nunc amicitiam Ro/manorū: nunc proditionē ei patris obiectare. Ad postremū in/sidias sibi ab eo paratas confingit: ad cuius rei probationem im mittit iudices: testes subornat & facinus: quod obijcit admittit: quibus rebus patre compulso ad parricidium funestam omnē re giam facit. occiso Demetrio/sublatoq; æmulo: non negligētior tā rum Perseus in patrē/verūetiam & cōtumacior erat. nec heredē regni: sed regē se gerebat. His rebus offensus Philippus impatiē/tius in dies mortē Demetrij dolebat: tūc & insidijs se circūuentū suspicari: testes iudicesq; torquere. Atq; ita cognita fraude nō mi nus scelere persei q̃ inoxia demetrij morte cruciabat: peregissetq; vltionem: nisi preuentus esset. Nam breui post tēpore morbo ex ægritudine contracto decessit: relicto magno belli apparatu ad/uersus romanos quos postea perseus vsus est. Nā & gallos Scor/discos ad belli societatem perpulerat: fecissetq; Romanis graue bellum nisi decessisset. Nāq; galli bello aduersus Delphos infœli/citer gesto in quo maiorē vim numinis q̃ hostium senserāt: amis/so Brēo duce pars in asiā/pars in Thraciam extorres fugerāt. In/de per eadē vestigia qua venerāt: antiquā patriā repetiuere. Ex his pars quædā in cōfluente Danubij & Sai cōsedit: cordicosq; se appellari voluit. Tectosagi autē cum in antiquā patriam tolo/sam venissent: cōprehensiq; pestifera lue essent: non prius sanita tem recupauere q̃ aruspicū responsis moniti: aurum argentumq; bello: sacrilegijsq; quesitum in Tolosensem lacum mergerēt. Q̄d omne magno post tēpore cæpio romanus consul abstulit: fuere

demetrij pudor.

Indignationes in demetrium.

Demetrij interitus.

Persei ipietas.

Philippus moritur.

Cordisci

Sacrilegorū diuia vltio.

Aurū tolosanū.

auri pondo centum decẽ milia: argenti pondo quinquies decies centũ milia. Quod sacrilegiũ causa excidij Cæpioni exercituiq; eius postea fuit. Romanos quoq; Cymbrici belli tumultus velut vltor sacræ pecuniæ insecutus est ex gente Tectosagorũ nõ mediocris populus prędæ dulcedine illyricum repetiuit: spoliatisq; Istris in panonia cõsedit: Istriorũ gentem fama est originẽ a colchis ducere: missis ab Oeta rege ad argonautas raptoremq; filię persequẽdos. qui vt a ponto intrauerunt istrum alueo Sai fluminis penitus inuecti vestigia argonautarũ insequentes naues suas hũeris per iuga montiũ vsq; ad littus Adriatici maris transtulerunt: cognito ꝙ argonautæ iidem propter lõgitudinem nauis priores fecissent: quos vt auectos colchi non reperiunt siue metu regis: siue tædio longe nauigationis iuxta Aquileiam consedere. Istriq; ex vocabulo amnis: quo a mari cõcesserant appellati. Daci quoq; soboles getarum sunt: qui cum Olore rege aduersus Bastarnas male pugnassent: ob vltionẽ segniciæ captum somnũ capita loco pedum ponere iussu regis cogebãtur. ministeriaq; vxoribus: quæ ipsis antea fieri solebant facere. Neq; hęc ante mutata sunt: quã ignominiam bello acceptam virtute delerent. Igitur Perseus cum imperio Philippi patris successisset: omnes has gentes aduersus Romanos in societatem belli sollicitabat. Interim ĩter Prusiam regem: ad quem Annibal post pacem Antiocho a romanis datam ꝓfugerat: & Eumenem bellum ortum est quod Prusias Annibalis fiducia rupto fœdere prior intulit. Namq; Annibal cum ab Antiocho Romani inter cæteras cõditiones pacis deditionem eius deposcerẽt: admonitus a rege in fugam versus Cretam defertur vbi cũ diu quietam vitam egisset inuidiosumq; se propter nimias opes videret amphoras plũbo repletas in templo dianæ quasi fortunæ suæ pręsidia deposuit: atq; ita nichil de illo sollicita ciuitate: quoniã velut pignus opes eius tenebant: ad Prusiam contendit: auro suo in statuis: quas secum portabat, infuso ne conspectæ opes vitæ suæ nocerent. Deinde cũ Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset pręliumq; in mare trãstulisset Annibal nouo cõmento auctor victoriæ fuit. Nam omne serpẽtinum genus in fictiles lagenas cõiici iussit: medioq; prælio in naues hostium mittit. Id primũ ponticis ridiculum visum fictilibus dimicare. qui ferro nequeãt. Sed vbi serpẽtibus repleri naues cœpere ancipiti periculo circũuenti hosti victoriam cessere: quæ vbi

Istri a colchis orti.

Daci a getis.

Prusia rex.

Annibalis fuga ĩ cretam.

Annibalis ars.

Annibal serpentibus vicit.

Romæ nunciata sunt.missi a senatu sunt legati.qui vtrūq; regem in pacem cogerent: Annibalemq; deposcerent:sed annibal recognita sumpto veneno legationē morte preuenit. Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorū fuit mortibus Annibalis:Philopomenis & scipionis africani.Ex qbus constat Annibalem nec cum italia cum romano tonantem imperio contremuit:Nec cum reuersus Carthaginem summū imperium tenuit: aut cubantē cœnasse aut plus sextario vini indulsisse:pudicitiāq; eum tantam inter tot captiuas habuisse: vt in Africa natum quis negaret.Moderationis certę eius fuit:vt cum diuersarum gentiū exercitus rexerit:neq; insidijs suorum militū sit petitus vnq̄ neq; fraude proditus:cum vtrūq; hostes sæpe tentassent. Annibal Philopomenes. Scipio africanus eodē tpe mortui. Annibalis laus.

Iustini Historici. Liber. XXXIII.

MInore quidem rerum motu romani Macedonicum quam punicum bellū gesserunt:sed tanto clarius quāto nobilitate Macedones pœnos antecesserunt. Nā cum gloria orientis domiti: & auxilijs omnium regū iuuabantur. Itaq; romani & legiones plures numero conscripserunt. & auxilia a Masinissa rege numidarum cęterisq; socijs omnibus acciuerunt:Et Eumeni regi Bitinię denunciatum: vt bellū summis viribus iuuaret.Perseo pręter Macedonicum exercitum inuicte opinionis decennij belli sumptus a patre paratus in thesauris & in horreis erat:quibus rebus inflatus & oblitus fortunę paternę veterem Alexandri gloriam considerare suos iubebat. Prima congressio equitum fuit.qua victor Perseus suspēsam omnium expectationem in fauorem sui traxit misit tamē legatos ad consulem:qui pacem peterēt:quam patri suo Romani etiam victo dedissent:ipensas belli lege victi suscepturus.Sed consul Sulpitius non minus graues q̄ victo leges dixit. Dum hæc aguntur metu tam periculosi belli:Romani æmilum Paulum consulē creant:eiq; extra ordinem Macedonicum bellum decernūt;qui cū ad exercitum venisset:non magnam moram pugne fecit. Pridie quam consereretur bellū luna nocte defecit:triste id ostentum p̄seo omnibus pręsagientibus:finemq; Macedonici regni portandi vaticinantibus.In ea pugna.M.Cato catonis oratoris filius dū inter confertissimos hostes insigniter dimicat equo delapsus pedestre prælium aggreditur.Nam cadentem manipulus hostium Macedonici belli appatus. Sulpitius consul Emilius Paulus consul. Macedonica pugna. Ostentū

cum horrido clamore velut iacentem obtruncaturus circunste-
Mirabilis audacia. terat. At ille citus corpore collecto magnas strages ædidit: cum ad vnum oprimendum vndecũq; hostes conuolarent: dum ꝓcerum quendam petit gladius ei e manu elapsus in mediam cohortem hostium decidit: ad quem recuperãdum vmbone se ꝓtegens inspectante vtroq; exercitu inter mucrones se hostiũ immersit: recollectoq; gladio multis vulneribus exceptis ad socios cum clamore omnium reuertitur. Huius audaciam cæteri imita-
Persei fuga. ri victoriam peperere. Perseus Rex fuga cum decem milibus talentum samothraciam defertur: quem Gneus Octauius ad per-
Perseus cũ duobus filijs capitur. sequendũ missus a consule cum duobus filijs Alexandro & philippo cœpit: captumq; ad consulem duxit. Macedonia a Carano qui primus in ea regnauit vsq; ad perseum triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis noningentis & vigin-
Quot macedonũ reges Q̃ diu mace. floruerit. ti tribus: sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita. ita cum in dicionem Romanorum cessisset: magistratibus ꝑ singulas ciuitates constitutis libera facta est: legesq; quibus adhuc vtitur e paulo accepit. Aetolorum vniuersarum vrbium senatus cum coniugibus & liberis: qui dubia fide fuerant romam: missus ibiq; ne in patria aliquid nouare diu detentus: ægreq; ꝑ multos annos legationibus ciuitatũ senatu fatigato in patriam quisq; suam remissus est.

¶ Iustini Historici. Liber. XXXIIII.

POenis ac macedonibus subactis: ętolorumq; viribus principum captiuitate debilitatis: soli adhuc ex gręcia vniuersa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbãtur. nõ ꝓpter singularum / ciuitatum nimias opes sed proter conspirationem vniuersarum Namq; Achæi (licet per ciuitates veluti per membra diuisi sint) vnũ tamen corpus & vnum imperium habent. singu-
Achaici belli origo. larũq; vrbium pericula mutuis viribus propulsant. Quęrentibus igitur romanis causas belli tempestiue fortuna querelas Spartanorũ obtulit: quoꝝ agros achæi propter mutuũ odium populabantur. Spartanis a senatu responsum est: legatos se ad inspiciẽdas res sociorum & ad iniuriã demẽdã in gręciã missuros. sed legatis occulta mandata data sunt: vt corpus Acheorũ dissoluerẽt

ſingulaſq; vrbes proprij iuris facerent: quo facilius ad obſequia cogerentur.et ſi quę vrbes contumaces eſſent frangerentur. Igitur legati omnium ciuitatum principibus euocatis Corynthum: decretum ſenatus recitant quid conſilij habeant: aperiunt expedire om̄ibus dicunt. vt ſingule ciuitates leges ſuas & iura ſua habeant. Quod vbi omnibus innotuit velut in furorem verſi vniuerſum peregrinū populum trucidant. legatos quoq; ipſos romanorum violaſſent: niſi audito tumultu trepidi fugiſſent. Hęc vbi Romæ nunciata ſunt: ſtatim ſenatus Mumio conſuli bellum Achaicum decernit qui extemplo exercitu deportato & omnibus ſtrennue prouiſis pugnandi copiam hoſtibus fecit. Sed aceis velut nichil negocij Romano bello ſuſcepiſſent: neglecta omnia et ſoluta fuere. Itaq; prędam non pręlium cogitātes & vehicula ad ſpolia hoſtium reportanda duxerunt: & coniuges liberoſq; ſuos ad ſpectanda certamina in montibus poſuerunt. Sed pręlio commiſſo ante oculos ſuorum cæſi lugubrę his ſpectaculū ſui & grauem luctus memoriā reliquerunt. Coniuges quoq; & liberi eorū de ſpectatiōibus captiui facti: pręda hoſtium fuere: vrbs ipſa corynthus diruitur: populus om̄is ſub corona venditur: vt hoc exēplo ceteris ciuitatibus metus nouarū rerum imponeretur. Dum hęc agūtur rex Syrię antiochus Ptolomeo maiori ſororis eius filio regi ægypti bellum infert: ſegni admodum & quottidiana luxuria ita marcido. vt non ſolum regię maieſtatis officia intermitteret: verūtiam ſenſu hominis nimia ſagina careret. Pulſus igitur regno ad fratrem minorē Ptolomeū alexandriā confugit participatoq; cum eo regno Romā legatos ad ſenatum mittunt. Auxilia petunt. fidem ſocietatis implorant. mouere ſenatū preces fratrum. Mittit̄ igitur legatus. P. popilius ad anthiochū qui abſtinere eum ęgypto aut ſi iam inceſſiſſet excedere iuberet. Cū in egypto eum inueniſſet oſculūq; ei rex obtuliſſet. (Nam coluerat iter cęteros. P. Popiliū antiochus cum rome obſes eſſet) tunc popilius faceſſere interim priuatam amicitiā iubet: cum mādata patrię intercedant: prolatoq; ſenatus decreto & tradito cū cunctari regem videret conſultationēq; ad amicos referre: ibi Popilius virga quam in manu gerebat amplo circulo incluſum: vt amicos caperet cōſulere iubet: nec prius inde exire q̄ reſponſum ſenatui daret aut pacē aut bellum cū Romanis habiturū. Adeoq; hęc aſperitas animum Regis fregit: vt pariturum ſe ſenatui reſponderet.

Legatorū romanorū orō

Mumi9 conſul.

Acheorū temeritas.

Vincunt achęi.

Corynthus diruitur.

Anti. in egiptos.

Ptolo. ſegnities & fuga. P. popilius ad antiochum

Priuata Publicis poſtponēda.

Cogitur ātiochus Popilio rn̄dere.

Antiochus moritur. Demetrius obses aufugit.

Reuersus in regnũ Antiochus decedit: relicto paruulo admodũ filio: cui cum tutores dati a populo essent: patruus eius Demetrius: qui obses romæ erat: cognita morte Antiochi fratris senatum adijt: obsidemq; se viuo fratre venisse: quo mortuo cuius obses sit se ignorare. Dimitti igitur se ad regnũ petẽdum æquum esse: qđ sicuti iure gentiũ maiori fratri cesserit: ita nunc sibi qui pupillum ætate antecedat deberi: cum se non dimitti animaduerteret a senatu tacito iudicio tutius apud pupillum q̃ apud eum regnũ futurũ arbitrante specie venandi ab vrbe profectus hostis tacitus: cum fugæ comitibus nauem cõscendit. Delatus in Syriam secundo fauore omniũ excipitur: regnumq; ei occiso pupillo a tutoribus traditur.

Regnat Demetrius.

Eodem tẽpore ferme prusias rex Bithyniæ consilium cœpit interficiendi Nicomedis filij: dum consulere studet minoribus filijs quos ex nouerca eius susceperat & Romę habebat. Sed res adolescenti ab his qui facinus susceperãt: proditur. hortatiq; sunt: vt crudelitate patris prouocatus occupet insidias: & in auctorem retorqueat scelus nec difficilis persuasio fuit. Igitur cum accitus in patris regnum venisset: statim rex appellatur.

Prusias a filio interficit.

Prusias regno spoliatus a filio priuatusq; redditur: etiam a seruis deseritur: cum in latebris ageret non minori scelere q̃ filium occidi iusserat a filio interficitur.

Iustini Historici. Liber. XXXV.

Ariarathes cappadocus Holofernes. Holofer. carcere claudit.

DEmetrius occupato Syrię regno nouitatis suæ odium periculosum ratus ampliare fines regni statuit. etiam opes augere finitimorũ bellis. Itaq; Ariarathi regi Cappadociæ propter fastiditas sororis nuptias infestus fratrem eius Holofernẽ per iniuriam regno pulsum supplicẽ recepit. Datumq; sibi honestum belli titulum gratulatus eum restituere in regnũ statuit. Sed Holofernes ingrato animo inita cũ Antiochẽsibus pactiõe offensis tũc a Demetrio: pellere ipm regno: a quo restituebat: consiliũ accepit. Quo cognito Demetrius quidem vitę eius ne Ariarathes metu fraterni belli liberaret: pepercit. ipsum autẽ comprehẽsum vinctum seleuciæ custodiri iubet. Nec Antiochẽses indicio territi a defectione destiterunt. Itaq; adiuuãtibus & Ptolomęo rege ægypti & Attalo rege Asię & Ariarathe rege Cappadocię bello a Demetrio lacessitis subornãt Prõ

palã quẽdam sortis extremæ iuuenẽ qui Syriȩ velut paternũ regnũ armis repeteret: & ne quid cõtumeliȩ deesset nomẽ ei Alexandri indicitur: genitusq; ab Antiocho rege dicit̃. Tãtum odiũ Demetrij apud omnes erat: vt æmulo eius non vires regiȩ tantũ: verũetiam generis nobilitas cõsensu omniũ tribueret̃. Igitur Alexander admirabili varietate rerum pristinarũ sordium oblitus totius ferme oriẽtis viribus succinctus bellum Demetrio infert: victumq; vita pariter ac regno spoliat: quãq̃ Demetrio nec animus in ꝓpulsando bello defuit. Nam & primo prelio hostem fugauit: & regibus bellũ restituẽtibus multa milia cecidit in acie. Ad postremũ tamẽ inuicto animo inter cõfertissimos hostes fortissime dimicãs cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospitẽ suum Gnidiũ cum magno auri põdere demãdauerat: vt belli periculis eximerent̃: & si ita fors tulisset vltioni paterne seruarẽtur. Ex his maior Demetrius annos pubertatis egressus audita Alexandri luxuria: quem insperate opes & alienæ fœlicitatis ornamenta velut captiuũ inter scortoꝝ greges desidem in regia tenebant: auxiliãtibus Cretẽsibus securum ac nihil hostile metuẽtem aggreditur. Antiochẽses quoq; veterẽ patris offensam nouis meritis correcturi se ei tradunt. sed & milites paterni fauore iuuenis accensi prioris sacramenti religionẽ noui regis superbie preferẽtes signa ad Demetriũ transferũt: atq; ita Alexander non minori impetu fortunȩ desertus q̃ elatus primo prelio victus iterficit̃: deditq; pœnas & Demetrio quem occiderat: & Antiocho cuius mentitus originem fuerat.

Pro̅pa lus Alexãder cognomiat̃

Demetrius morit̃

Alexander moritur.

Iustini Historici Liber. XXXVI.

Recuperato paterno regno Demetrius & ipse rerũ successu corruptus vitijs adolescentiæ in segnitiem labit̃: tantũq; cõtemptũ apud omnes inertiȩ quantũ odium ex superbia pater habuerat: cõtraxit. Itaq; cum ab imperio eius passim ciuitates deficerent ad abolẽdam segnitiȩ maculam bellum parthis inferre statuit: cuius aduentum non inuiti orientis populi videre: & propter Arsacidȩ regis Parthorũ crudelitatem: & ꝙ veteri macedonũ imperio noui populi assueti superbiam indigne ferebant. Itaq; cum & Persarũ et Elimæorum Bactrianorũq; auxilijs iuuaretur: multis prelijs Parthos fudit. Ad postremũ tamen pacis simulatione deceptus capitur: traductusq; per ora ciuitatum populis qui desierant in ludibrium fa

Demetrij iertia.

Arsacides rex.

Parthi fũdũtur.

uoris ostēditur. Missus deinde in hyrcaniā benigne & iuxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hęc agūtur: iterim in Syria Triso qui se tutorē Antiocho Demetrij priuigno substitui a populo laborauerat: occiso pupillo regnum Syrie inuadit. Quo diu potitus tandem exolescente fauore trecentis imperij ab Antiocho puero admodū Demetrij fratre qui in asia educabatur bello vincitur. rursusq; regnum syriæ ad sobolem Demetrij reuertit. Igitur Antiochus memor ꝙ etiam pater propter superbiā inuisus et frater propter segnitiem cōtemptus suisset: ne in eadē vitia incideret: accepta in matrimoniū Cleopatra vxore fratris: ciuitates quæ initio fraterni īperij defecerāt sūma industria ꝓsequit̄ domitasq; rursus regni terminis adiecit. Iudæos quoq; qui in macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in liberalitatē vēdicauerāt subigit. Quorū vires tantæ fuere: vt post hunc nullū Macedonū regē tulerint: domesticisq; imperijs vsi: syriā magnis bellis īfestauerint. Nāq; iudęis origo damascena: que syriæ nobilissima ciuitas est: vnde & a syrijs regibus genus ex regia Semyramide fuit. nomen vrbi a Damasco rege inditum cuius honore syrij sepulchrū Arathis vxoris eius pro templo coluere: deamq; exinde sanctissimæ religionis habent. Post Damascum Habraham Moses: Israhel reges fuere. Sed Israelem fœlix decem filioꝝ ꝓuentus maioribus suis clariorē fecit. Itaq; populum in decem regna diuisum filijs tradidit: omnesq; ex nomine iudæ: qui post diuisionē decesserat Iudęos appellauit: coliq; eius memoriā ab omnibus iussit. Eius portio om̄ibus accesserat: minimusq; inter fratres ætate Ioseph fuit: cuius excellens ingeniū veriti fratres clam interceptū peregrinis mercatoribus vēdiderūt. A quibus deportatus in ęgyptū cum magicas ibi artes ibi sollerti ingenio percepisset breui ipsi regi ꝑcarus fuit. Nam & prodigiorū sagacissimus erat: & somnioꝝ primus intelligentiā cōdidit: nihilq; diuini iuris humaniq; ei incognitū videbat̄. A deo vt etiam sterilitatē agrorū ante multos annos prouiderit perijssetq; omnis ęgyptus fame nisi monitu eius rex edicto seruari ꝑ multos annos fruges iussisset. Tantaq; experimenta eius fuerunt: vt non ab homine sed a deo responsa dari viderētur. Filius eius Moses fuit: quem etiam pręter paternæ scientię hęreditatem formę pulchritudo commendabat. Sed cū scabiem egyptij & pruriginē paterentur responso moniti: eum cū ęgris: ne pestis ad plures serperet: terminis egypti

[Margin notes: Demetrius capit. — Cleopatra. — Iudeorū origo. — Semyramis. — habrahā — Moses — Israel. — Iudei a iuda dicti. — Ioseph. — Ioseph sōnioꝝ interpres. — In multis fallit̄ trogus.]

pellunt. Dux igitur exulũ factus sacra ægyptiorum furto abstulit quæ repetentes armis ægyptij domũ redire tempestatibus cõpulsi sunt. Itaq; Moses damascena patria antiqua repetita mõtẽ synęũ occupat. in quo septem dierum ieiunio per deserta arabiæ cum populo suo fatigatus cũ tandẽ venisset septimum diem mo re gentis sabbatum appellatum in omne æuum ieiunio sacrauit: Quoniam ille dies famẽ illis errorẽq; finierat. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab ægypto meminerant: ne eadem causa inuisi apud incolas forent cauerũt. ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinã religionẽq; conuertit. Post mosem etiã eius filius Aruas sacerdos sacris ęgyptijs mox rex creat. Semperq; exinde hic mos apud iudęos fuit: vt eosdem & reges & sacerdotes haberent: quorum iusticia religione permixta incredibile quantum coaluere opes genti ex ve ctigalibus opobalsami creuere: quod in his tantum regionibus gignitur. Est namq; vallis quæ continuis montibus velut muro quodam cincta ad instar castrorũ clauditur. spaciũ loci ducenta milia iugera nomine Hierico dicitur: in ea silua est & vbertate & amœnitate insignis. Siquidẽ palmeto & opobalsamo distinguit & arbores opobalsami formam similẽ pyceis arboribus habent: nisi ꝙ sunt homines magis. & in veneãrũ more excoluntur. Hęc certo tẽpore anni balsamũ sudant: sed non minor loci eius opacitatis q̃ vbertatis admiratio est. Quippe cum toto orbe regionis eius ardentissimus sol: sit ibi tepida aeris naturalis quędã ac ppetua opacitas inest. In ea regione latus lacus est: qui propter magnitudinẽ & aquæ immobilitatẽ mortuũ mare dicitur. Nã neq; ventis mouetur resistẽte turbinibus bitumie: quo aqua omis stagnatur: Neq; nauigationis patiens est: quoniam omnia vita carẽtia in profundum mergũtur: nec materiam vllã sustinet: nisi quę a lumine illustretur. Primus xerses rex persarum Iudęos domuit: Postea cũ ipsis persis in ditionẽ Alexandri magni venere: diuq; in potestatẽ macedonici imperij fuere. a Demetrio cũ desciuissẽt amicitia romanorũ petita primi omniũ ex orientalibus libertatẽ receperũt. facile tunc Romanis de alieno largientibus. Per eadẽ tempora: quibus in Syria regni mutatio inter nouos reges alternabatur: in Asia rex Attalus florentissimũ & ab Eumene patruo accceptum regnum cędib9 amicorum & cognatorum suppliciјs fœdebat: nunc matrem anum: nunc Bironycem sponsam male

Institutio sabbati.

Fallitur trogus.

Opobalsamum.

Hierico. vallis.

Mare mortuũ.

Xerses.

Attalus. asię rex.

Attali luctus. ficijs eorum necatas confingens. Post hanc scelestam violentiæ rabiē squalidam vestem sumit barbam capillumq; i modum reorum summitit.non i publicum prodire non populo se ostendete nō domi lętiora conuiuia inire aut aliquod signum sani hominis habere prorsus vt pœnas pendere manibus interfectorum videretur: Omissa deinde regni administratione hortos fodiebat gramina seminabat: & noxia innoxijs permiscebat: eaq; omnia veneni succo īfecta velut peculiare munus amicis mittebat. ab hoc studio ærarię artis fabricę se tradidit: cæterisq; fingendis & ære fundendo procudendoq; oblectatur. matri deinde sepulchrum facere instituit.cui operi intentus morbum ex solis ardore cōtraxit: ꝙ septima die decessit.huius testamento hæres populus romanus tunc instituitur.Sed erat ex Eumene Aristonicus non iusto matrimonio sed ex pellice Ephesia Citharistę cuiusdam filia genitus: qui post mortem Athali velut paternum regnum inuasit asiam Cum multa secunda prælia aduersus ciuitates quę metu romanoꝝ se tradere ei nolebāt fecisset: iustusq; rex iā videref: Asia licinio Crasso consuli decernitur: qui intentior Attalicæ prędę q̄ bello cū extremo anni tempore inordinata acie præliū conseruisset victus pœnas inconsultę auaricię sanguine dedit.In huius locum missus Perpenna consul prima congressione Aristonicum superatum in potestatē suam redegit: attalicasq; gazas hęreditarias populi romani nauibus impositas romā deportauit. Q d ægre ferens successor eius Machus Aquilius consul ad eripiendum Aristonicum perpēnę perenne veluti sui potius triumphi munus esse deberet: festinata velocitate contendit.Sed contentionem consulum mors Perpennæ diremit.Sic asia facta romanorum cum opibus suis vitia quoq; Romam transmisit.

Margin notes: Attali studiū. — Attali mors. — Aristonicus asiā inuadit. — Licinius cūsul occiditur. — perpēna cōsul vincit. — perpēna moritur.

¶ Iustini Historici. Liber. XXXVII.

Massilensium grā apud romanos.

CApto Aristonico massilenses pro Phocensibus conditoribus suis: quorum vrbem senatus & omne nomē quod & tunc & ante Antiochi bello infesta cōtra populum romanum arma tulerāt deleri iusserat: legatos romam misere deprecantes: veniamq; hijs a senatu obtinnere. ¶ Post hęc regibus: qui aduersus Aristonicum auxilia tulerant: præmia persoluta Mithridati pontico Syria minor: filijs Ariarathis regis capadociæ: qui eodem bello ceciderat ly

caonia & cilicia datæ: fideliorq; populus Romanus in socij fili/
os q̃ mater in liberos fuit. Quippe huic paruulo auctum regnu;
inde vita adempta. ¶Namq; Laodice ex numero sex filiorum: Laodi/
quos virilis sexus ex ariarathe rege susceperat: timens ne diutina ces parri/
regni administratiõe adultis quibusdã potiretur: quiq; parricidia cidiũ.
li veneno necauit: vnum paruulũ sceleris matri cognatorũ custo
dia eripuit: qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem Laodice
eam populus extixerat) solus regno potitus est. Mithridates quo extiguit.
q; repentina morte interceptus filium qui & ipse Mithridates di Mithri/
ctus est reliquit: cuius ea postea magnitudo fuit: vt non sui tantũ dates.
tẽporis: verũetiam superioris ætatis omnes reges maiestate supe/
rauerit: bellaq; cum romanis per. xlvj. annos varia victoria gesse/
rit. Cum eum summi imperatores Sylla Lucullus cæteriq; in sum
ma Gneus pompeius ita vicerunt: vt maior claiorq; resurgeret ĩ/
staurando prælio: damnisq; suis terribilior redderetur. Deniq; ad Mithri/
postremum non vi hostili victus: sed voluntaria morte in auito dates se
regno senex hærede filio decessit. Huius futuram magnitudinẽ nio mori
etiam cælestia ostenta prędixerant. Nam & quo genitus est an/ tur come
no & eo quod regnare primum cœpit. stella cometes per vtrum tes.
q; tempus septuaginta diebus ita luxit: vt cœlum omne confla/
grare videretur. Nam & magnitudinẽ sui quartã partem cœli oc
cupauerat: & fulgore sui solis nitorem vicerat: et cum oriretur oc
cumberetq; quattuor spacium horarũ consumebat. Puer tutorũ
insidias passus est: qui eum fero equo impositum equitate iacu/
lariq; cogebãt qui conatus cum eos fefellissent supra ætatem re/
gente equum Mithridate / veneno eum appetiuere. Quod metu mithrida
ens Antidota sæpius bibit: & ita se aduersus insidias exquisitio/ tis indu
ribus remedijs stanauit: vt ne volẽs quidem senex veneno mori stria.
potuerit. Timens deinde ne inimici quod veneno non poterãt:
ferro peragerent venandi studium finxit. Quapropter quattuor
annos neq; vrbis neq; ruris tecto vsus est: sed per siluas vagatus
est. & diuersis montiũ regionibus pernoctabat: ignaris omnibus
quibus esset locis: assuetus feras cursu aut fugere aut persequi cũ
quibusdã etiam viribus congredi: quibus rebus & ĩsidias vitauit:
& corpus ad omnem virtutis patientiam durauit. Ad regni dein
de administrationẽ cum accessisset statim nõ de regendo sed de Mith. vi
augendo regno cogitauit. Itaq; scythas inuictos antea q̃ zopyri/ ctorie.
ona Alexãdri magni ducẽ cum trigita milibus armatorũ deleue

rant: qui Cyrum persarũ regem cum ducentis milibus armato-
rũ trucidauerãt: qui Philippũ macedonũ regem fugauerant: in-
genti fœlicitate perdomuit. Actus igitur viribus Pontum quoq;
ac deinceps Cappadociã occupauit. Asiam cum quibusdam a-
micis tacitus a regno profectus nemine sciente puagatus est: om
niũq; vrbium situs ac regiones cognouit. Inde bithimiam trãscẽ-
dit: & quasi iam dominus Asiæ opportuna queq; victoriæ suæ
metatus est. Post hæc in regnum cum iam perijsse crederetur re
Laodices scel9. uersus est: inuento paruulo filio quem per absentiã eius Laodi-
ce soror vxorq; enixa fuerat: sed inter gratulationẽ post longam
peregrinationẽ aduẽtus sui & filij geniti veneno periclitatus est.
Siquidem Laodice soror/cum perijsse eum crederet in cõcubi-
tus amicorũ proiecta quasi amissum facinus maiore scelere tege
re posset venenũ aduenîẽti parauit. Quod cũ ex ancilla Mithri-
dates cognouisset: facinus in auctores vindicauit. Hyeme dein-
de imminẽte non in cõuiuio sed in campo: non in vacationibus
sed in exercitatiõibus: nec inter sodales: sed inter equales/ aut ę-
quo/aut cursu/aut viribus cõtendebat. Exercitũ quoq; suum ad
parem laboris patiẽtiam quottidiana exercitatione durabat: at-
q; ita inuictus ipse in expugnabilem exercitũ fecerat. Inita dein-
Paphlagoniã inuadit. de cum Nicomede societate Paphlagoniã inuadit: victamq; cũ
socio diuidit: quã cum teneri a regibus senatui nũciatum esset le
gatos ad vtrumq; misit: qui gẽtem restitui in pristinũ statum iu-
berent: Mithridates cum se parem iam magnitudini romanorũ
crederet superbo responso hæreditariũ patri suo regnum obue-
nisse respondit: mirariq; se quæ ei controuersia relata non fuerit
Nicomedis fraus sibi referant. Nec territus minis Galatiam quoq; occupat. Nico-
medes quoniã se tueri iure non poterat: iusto regi redditurum re
spondit. Atq; ita filium suum mutato nomine Philomenæ Paflã
gonum regum nomine appellat: & quasi stirpi regiæ reddidisset
regnum falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati romam re
uertũtur.

Iustini Historici Liber. XXXVIII.

Mithridatis parricidia. Mithridates parricidia a nece vxoris auspicatus soro-
ris alterius Laodices filios: cuius virũ Ariarathẽ regẽ
cappadocię p gordiũ insidijs occiderat: tollẽdos sta-
tuit: nichil actũ morte patris existimãs: si adolescẽtes

paternum regnũ. cuius ille cupiditate flagrabat occupassent. Igit dum in his occupationibus versatur: interim Nicomedes rex Bithynię vacuã morte regis cappadociã inuadit. Quod cũ nunciatũ Mithridati fuisset p simulationẽ pietatis auxilia sorori ad pellẽdũ cappadocia Nicomedẽ mittit. Sed iã Laodice p pactionẽ se Nicomedi in matrimoniũ tradiderat. Quod ęgre ferens Mithridates p̃sidia Nicomedis coppadocia expellit: regnũq; sororis filio restituit. egregium prorsus factum nisi subsecuta fraus esset. Si quidẽ interiectis diebus simulat se Gordiũ: quo ministro vsus in Ariarathe interficiendo fuerat: restituere in patriã velle: sperans si obsisteret adolescens. causas belli futuras: aut si pmitteret per eundẽ filium tolli posse p quem interfecerat patrem. Quod vbi Ariarathes iunior moliri cognouit: indigne ferens interfectorem patris p auunculum potissime ab exilio reuocari: ingentẽ exercitum contrahit. Igitur cum in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta milia equitum decẽ millia currus falcatos: dc. nec ariarathi auxiliantibus finitimis regibus minores copię essent: incertum belli timens consilia ad insidias transfert. sollicitatoq; iuuene ad colloquium cum ferrum occultatum inter fasces gereret scrutatori ab ariarathe regio more misso curiosius imum vẽtrem pertrectanti ait/ caueret ne aliud tęlum inueniret q̃ quęreret. atq; ita risu protectis insidijs euocatum ab amicis velut i secretum sermonem spectante vtroq; exercitu interficit: regnum cappadocię octo annorum filio imposito ariarathis nomine. additoq; ei rectore Gordio tradit. Sed cappadoces crudelitate ac libidine prętatorum vexati a Mithridate deficiunt: fratremq; regis & ipsum ariarathem nomine ab Asia vbi educabatur reuocant: cum quo Mithridates pręlium renouat: victumq; cappadocię regno expellit. Nec multo post ex ęgritudine adolescens collecta infirmitate decedit. post huius mortem Nicomedes timens: ne Mithridates accessione cappadocię etiam bithyniam finitimam inuaderet/ subornat puerum eximię pulchritudinis quasi Ariarathes tres non duos filios genuisset/ qui a senatu romano paternũ regnum peteret. Vxorem quoq; Laodicen romam mittit ad testimoniũ trium ex ariarathe susceptorũ filiorum: quod vbi Mithridates cognouit/ & ipse pari impudẽtia Gordiũ romã mittit/ qui senatui assereret puerũ cui Cappadociæ regnũ tradiderat ex eo Ariarathe genitũ: q bello aristonico auxilia romanis ferens ceci-

Nicomedes cappadociã inuadit. mithridatis fraus.

Mithridates Ariarathẽ dolo occidit.

Laodices testimoniũ.

Cappadoces & paflagones donati liber regē postulat.

Cleopatra.

Mit. romanorū exercitū superat.

quid trogus i liuio & salustio repræhēderit.

disset: sed senatus studia regum intelligens aliena regna falsis nominibus dare noluit: & Mithridati cappadociam & Nicomedi ad solatium eius Paflagoniam ademit. ac ne contumelia regum foret adeptum illis: quod alijs daretur: vterq; populus libertati donatus est. Sed cappadoces munus libertatis abnuentes negant viuere gentem sine rege posse. Atq; ita rex illis a senatu Ariobarzanes constituitur. Erat eo tempore Tigranes rex armeniæ obses a parthis ante non multum tempus datus/ nec olim ab ijsdē in regnum paternum remissus. Hūc Mithridates ad societatem Romani belli quod olim meditabatur: pellicere cupiebat. Nichil igitur de offensa Romanorum sentientem per Gordium impellit: vt Ariobarzani segni admodum bellum imperat: & nequis dolus subesse videretur: filiam suam Cleopatram ei in matrimoniū tradidit. Primo ergo aduentu Tigranis Ariobarzanes sublatis rebus suis romam contendit. Atq; ita per Tigranem rursus cappadocia iuris esse Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede etiam filius eius & ipse Nicomedes regno a Mithridate pellitur qui cum supplex Romam venisset: decernitur in senatu: vt vterq; in regnum suum restituatur: in quod tamen missi Aquilius Mallius & Maltinus legati. His cognitis mithridates societatem cum Tigrane bellum aduersus Romanos gesturus iungit: pactiq; inter se sunt: vt vrbes agriq; Mithridati: homines vero & quæcūq; auferre possent Tigrani cederēt. Post hec Mithridates intelligens quantum bellum suscitaret legatos ad Cymbros alios Gallo grecos & Sarmatas Bactranasq; auxilium petitum mittit. Nam oēs has gentes cum romanum meditaretur bellū varijs beneficiorū muneribus iam añ illuxerat. Ab scythia quoq; exercitū venire iubet: omnēq; orientē aduersus romanos armat. Nō igitur magno labore Aquilium & Malthinū asiano exercitu instructos vicit: quibus simul cū Nicomede pulsis ingenti fauore ciuitatum excipitur multum ibi auri argentiq; studio veterū regū magnūq; belli apparatum inuenit: quibus instructus debita ciuitatibus publica & priuata remittit: & vacationē quinquēnio cōcedit. Tunc ad concionem milites vocat: eosq; varijs exhortationibus ad romana bella siue asiana incitat. Quam orationē dignā duci cuius exemplum breuitati huius operis inserere quam obliquam pompeius Trogus exposuit: quoniam in Liuio & Salustio repræhendit: quod conciones directas pro sua oratione operi suo inse-

rendo historiæ modū excesserint. Optādum sibi fuisse ait: vt de eo liceret consulere: bellū ne sit cum Romanis an pax habenda: quin vero sit resistendū impugnantibus: nec eos quidē dubitare qui spe victorię careant. Quippe aduersus latrones si nequeant pro salute. pro vltione tamen sua omnes ferrum stringere. Cæterūq; nō id agitur: an liceat quiescere: nō tantum animo hostiliter sed etiam pręlio congressus consulere: quia ratione ac spe cœpta bella sustineant: esse tamen sibi victorię fiduciā: si sit illis animus Romanosq; vinci posse cognitum nō sibi magis quem ipsis militibus: qui & in bithynia Aquilium & Malthinium i cappadocia fuderint ac si quidē aliena magis exempla quā sua experimenta moueant/audire se a Pyrrho rege epiri non amplius quā quinq; milibus Macedonū instructo fusos tribus prælijs romanos Audire Annibalem sexdecim annos italiæ victorem immoratū & quin ipsam caperet vrbē: nō romanorū illi vires obstitisse. sed domestice æmulationis atq; inuidiæ studiū. audire populos transalpine galliæ italiam ingressos maximie eam plurimisq; vrbibus possidere/ & latius aliquādo solum finiū quā in Asiā: quę dicatur in bellis eosdē gallos occupasse: nec victā solum dici Romam a gallis sed etiam captam: ita vt vnius illis montis tantū cacumen relinqueretur: nec bello hostē/sed ꝑcio remotū: gallorꝝ autem nomen/ quod semper romanos terruit: in partē viriū suarꝝ ipse habeat. Nā hos qui Asiam incolūt gallos ab illis: qui italiā occupauerant sedibus tātum distare: originē quidem ac virtutē genusq; pugnæ idem habere: tātoq; his sagaciora esse ingenia quam illis quanto longiori ac difficiliori spacio per illyricū thraciāq; prodierunt pœnę operiosius transitis illorꝝ finibus quam vbi consedere possessis. Iam ipsam italiam audire se nunq̄ vt roma cōdita sit satis illi pacatam: sed assidue per omnes ānos pro libertate alios contra quosdam etiam pro iure imperij bellis continuis perseuerasse ꝙ a multis ciuitatibus italiæ deletos Romanorum exercitus ferri a quibusdā nouo contumelię more sub iugum missos: ac ne veteribus immoremur exemplis: hoc ipso tēpore vniuersam italiam bello marsico cōsurrexisse non iam libertatem: sed consortium imperij. ciuitatisq; poscentem. Nec grauius vicino italię bello quam domesticis principū factionibus vrbem premi: multoq; periculosius accessisse italico ciuile bellū: simul & a germania cymbro immēsam illam ferorꝝ: atq; immitiū populorꝝ more

A qbus romani victi.

Galli in asia.

Marsicū bellū.

Terribiles cymbri.

procellę inundasse italiam quorum tam & si singula bella sustinere Romani possent: vniuersis tamen obruatur vt ne vacaturos quidem bello suo putent. Vtendū igit occasione & rapienda incrementa virium: ne si illis occupatis quieuerint mox aduersus vacuos & quietos magis negocium habent. Nō enim quæritur an capienda sint arma sed vtrum sua potius occasione an illorum. nam bellum equidem iam tūc secum ab illis geri cœptum: cum sibi pupillo maiorem Phrigiam ademerit: quā patri suo pmium dati aduersum aristonicum auxilij cōcesserant gentemq; quā & (Callinic9) pauo suo Mithridati seleucus Callinicus i dotē dedisset. Qui cū paphlagonia se decedere iusserūt / nō alterum illud genus belli fuisse quæ nō vi non armis: sed adoptione testamēti / & regū domesticorum interitu hęreditaria patri suo obuenisset: cum inter hāc decretorū amaritudinē parendo nō tamen eos mitigarent: quin acerbius se in dies gerant nō obtinuisse quod enim a se non præbitū illis obsequiū. non Phrigiam paphlagoniamq; dimissas: nō cappadocia filium eductum: quem iure gentiū victor occupauerat. Raptā tamē sibi esse victoriam eius / ab illis quorum nihil est (Creston rex bithyniæ.) nisi bello quæsitum nō regē bythinię Creston: in quem senatus arma decreuerat. a se in gratiam illorum occisum: tamen nihilominus imputari sibi si qua Gordius aut tigranes faciat / libertatē etiam in contumeliā sui a senatu vltro delatam cappadocię quā reliquis gentibus abstulerunt deinde populo Cappadocum pro libertate oblata Gordium regem orantem ideo tanquā amicus suus esset non obtinuisse. Nicomedem pręcepto illorum bellum sibi intulisse quia inultus ierit Mithridates: ab ipsis ventum obuiam & nunc eā secū bellādi causam illis fore: quod non impune se Nicomedi lacerandum Saltatricis filio præbuerit. Quippe non delicta regum illos: sed vires ac maiestatē insequi: neq; in se vno sed in alijs quoq; omnibus ac semper arte grassatos: sic & auum suum Farnacem per cognitionū arbitria succidaneum regi Per (Fernax pergameaus.) gameno Eumeni datum. Sic rursus Eumenē cuius classibus primum in asia fuere transuecti: cuius exercitu magis quam suo & magnum Antiochum / & gallos in Asia / & mox in Macedonia regē Persem domuerant / & ipsum pro hoste habitū eiq; interdictū italia & quod cum ipso deforme sibi putauerant: cū filio eius Aristonico bellum gessisse. nullius apud eos maiora quā Massinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victū Anni

balem:huic captum Syphacem:huic Carthaginem deletam:huic inter duos illos affricanos tertium seruatorem vrbis referri: tamen cum huius nepote bellum modo in affrica gestum:adeo inexpiabile vt ne victum quidem memoriæ patris donaret qn carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos oĩbus regibus legem odiorũ dixisse. scilicet quia ipsi tales reges habuerint quorũ etiam noĩbus erubescant:aut pastores ab originũ: aut haruspices sabinorũ:aut exules corynthiorũ:aut seruos vernasq; Tuscorũ:aut & quod honoratissimũ nomen fuit inter hos superbos: atq; vt ipsi ferunt conditores suos lupæ vberibus alitos: sic omnẽ illum populũ luporũ animos habere inexplebiles sanguinis atq; imperij:diuitiarũq; auidos ac ieiunos. Se autem seu nobilitate illis cõparetur: clariorẽ illa coluuie conuenarũ esse qui paternos maiores suos a Cyro Darioq; conditoribus persici regni/ maternos a magno Alexandro ac Nicanore Seleuco conditoribus imperij Macedonici referat: seu populis eorũ conferat suos: earum se gentium esse: quę non modo romano imperio sint pares sed macedonico quoq; obstiterint. Nullam subiectarũ sibi gẽtium exptam peregrina imperia: nullis vnq̃ nisi domesticis regibus paruisse. Cappadociã velint ad Paphlagoniam recẽsere:rursus pontũ an byithyniã:itemq; armeniam maiorẽ minorẽq; quarum gentiũ nullam neq; Alexander ille qui totam pacauit Asiã: nec quisq̃ successorũ eius:aut posterorũ attigisset Scythiam duos vnq̃ ante se reges non pacare:sed tantũ intrare ausos Darium & Philippũ: ęgre inde fugam sibi expedisse:vnde ipse magnã partem aduersus romanos viriũ haberet:multoq; se timidius ac diffidentibus bella pontica ingressum:cũ ipse rudis ac tyro esset. Scythiæ preter arma virtutẽq; animi: locorũ quoq; solitudinibus vel frigoribus instructę: p que denũciaretur ingens militiæ labor ac periculũ:inter quas difficultates ne spes quidem pręmij foret ex hoste vago:nec tantũ pecuniæ sed etiam sedis inopiæ:nunc se diuersam belli cõditionem ingredi. Nam neq; cœlo Asiæ esse temperantius aliud: nec solo fertilius/nec vrbium multitudine amœnius:magnamq; tmeporis partem non vt militiam:sed vt festum diem acturos. bello dubium facili magis an vberi si modo: aut p ximas regni Attalici opes : aut veteres lydiæ Ioniæq; audierint. quas non expugnatum eant sed possessum: tantũq; auida Asia vt etiam vocibus vocet adeo illis odium romanorũ incussit rapa

Origo romanorũ ignobilis

Mithridatis generosa origo.

Qui prius scythiam iuase runt.

Asiane delitię.

citas pro consulum: exactio publicanorũ: calũniæ litium. Sequã-
tur se modo fortiter & colligant: quid se duce possit efficere tan-
tus exercitus: quem sine cuiusquam militum auxilio sua & vnius
opera viderint. Cappadociam cæso rege cœpisse: qui solus mor-
talium pontum omnem scythiãq; pacauit: quã nemo ante tran-
sire tuto atq; adire potuerit. Namq; iusticiæ atq; liberalitatis suæ
ne ipsos milites quin experiãtur testes effugere: & illa iudicia ha
bere ꝙ solus regum omnium/non paterna solum verum etiam
externa regna hęreditatibus propter munificentiã acquisita pos
sideat: Colchos Paphlagoniã Bosphorũ. Sic excitatis militibus
post annos. xxiij. sumpti regni: in Romana bella descendit. Atq;
Bellũ in romãos. in ægypto mortuo rege ptolomæo ei qui Cirenis regnabat pto-
lomęo: per legatos regnum & vxor Cleopatra regina soror ipsi-
us defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolomęus: quod sine certa-
mine fraternũ regnum recepisset: ꝙ subornari & a matre Cleo-
Ptolomei scelus. patra & fauore principũ patris filium cognouerat: cęterum infe-
stus oĩbus statim vbi Alexandriã ingressus est. fautores pueri tru
cidari iussit ipsum quoq; die nuptiarũ: quibus matrẽ eius in ma-
trimoniũ recipiebat: inter apparatus epularũ & solemnia religio-
num in complexu matris interficit: atq; ita thorum sororis cędæ
filij eius cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares:
qui eum in regnum vocauerãt fuit. Si quidem peregrinis militi-
bus licentia cædis data: omnia sanguine quottidie manabant:
ipsamq; sororẽ filia eius virgine per vim stuprata & in matrimo-
niũ adscita repudiat: quibus rebus territus populus in diuersa la
bitur patriãq; metu mortis exul relinquit. Solus igitur in tanta vr
be cum suis relictus Ptolomęus: cum regem se non hominũ. sed
vacuarũ ędium videret. edicto peregrinos sollicitat: quibus con
fluẽtibus obuius legatis romanorũ Scipioni affricano: & Spurio
nũmio: & L. Metello: qui ad inspicienda sociorum regna venie-
bant: procedit. Sed quã cruentus ciuibus omnibus tam ridiculus
romanis fuit. Erat enim & vultu deformis & statura breuis & sa
gina vẽtris nõ homini/sed belue similis: quam fœditatẽ nimia sub
tilitas & plucida vestis augebat. prorsus quasi astu inspiciẽda ꝓ-
berent: quę omni studio occultanda pudibũdo viro erant. Post
Ro. legati ad ptolomeũ. discessum deinde legatorũ: quorũ affricanus dum aspicit vrbem
spectaculo Alexãdrinis fuit ptolomeus iam etiã populo pegrino
inuisus cũ filio: quẽ ex sorore susceperat: & cum vxore matris pelli

ce metu insidiarũ tacitus in exilium ꝓficiscitur:contractoq; mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patrię infert. Accersitũ maximũ deinde a Syrenis filium ne eũ Alexãdrini contra se regem crearẽt:iterficit. Tunc populus statuas & imagines eius detrahit. Quod factũ studio sororis existimans:filiũ quem ex ea susceperat ĩterficit. corpusq; in mẽbra diuisum & in cista impositũ/ matri die natali eius inter epulas afferri curat. Quę rex nõ regine tantũ/verũetiam vniuerse ciuitati acerba & luctuosa fuit:tantũq; mœrorem festiuissimo cõuiuio intulit: vt regia omnis repentino luctu incẽderetur. Verso igitur studio princi pũ ab epulis in exequias membra lacerata populo ostendunt: & quid sperare de rege suo debeant filij cede demõstrant. Finito luctu orbitatis Cleopatra cum vrgeri se fraterno bello videret:auxilium a Demetrio petit Syrię rege per legatos eius:cuius ipsi varij & memorabiles casus fuere. Namq; Demetrius(vt supra dictum est)cum bellum Parthis intulisset:& multis congressionibus victor fuisset: repente circunuentus insidijs amisso exercitu capitur. Cui Arsacides Parthorum Rex/ magno et regio animo misso in bithymia non cultum tantum regium prestitit: sed & filiam in matrimoniũ dedit. Regnumq; Syriæ:quod per absentiam eius Trypho occupauerat:restiturum permittit. Post huius mortem desperatio reditu non ferens captiuitatem Demetrius priuatam & si opulẽtam vitam pertæsus tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi ac comes Calimander amicus erat: qui post captiuitatem eius a Syria per arabiæ deserta ducibus pecunia comparatis parthico habitu babyloniam peruenerat. Sed fugientem Phrahates/ qui Arsacidæ successerat equitum celeritate per compendiosos tramites occupatum retrahit. Vt est deductus ad regem Calmãdro quidem non tantum venia verum etiam prꝗmium fidei datum/ demetrium autem & grauiter castigatum ad coniugem in Hyrcaniam remittit/ & arctioribus custodibus obseruari iubet. ❡ Interiecto deinde tempore/ cum fidem illi etiam suscepti liberi facerent:eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infœlicitate prope fines regni sui reprꝗhenditur: ac denuo perductus ad regem vt inuisus a conspectu summouet. Tunc quoq; vxori & liberis donatus in hyrcaniam penalem sibi ciuitatem donatã remittitur: talisq; aureis ad exprobationẽ puerilis leuitatis donatur. sed hanc tam parthorũ mitẽ in Demetriũ clementiã non mi-

Pto. parricidia

Demetrius capit.

Darij demetrij casus.

fericordia gentis nec respectu cognationis faciebat: sed ꝙ Syriæ regnum affectabant: vsuri Demetrio aduersus Antiochũ fratrem: prout res vel tempus vel fortuna belli exegisset. His auditis Antiochus occuperãdum bellum ratus: exercitum / quem multis finitimorũ bellis indurauerat: aduersus Parthos ducit: sed luxuriæ non minor apparatu quam militiæ fuit. Quippe. viij. milia armatorum secuta sunt trecenta lyxarum: ex quibus coquorum pistrorum: scęnicorũq; maior numerus fuit. argenti certe auriq; tãtum: vt etiam gregarij milites caligas auro figerent: proculcarentq; materiam: cuius amore populi ferro dimicant: culinarum quoq; argentea instrumenta fuere. prorsus quasi ad epulas non ad bella pergerent. Aduenienti Antiocho multi orientales Reges occurrere / tradentes se regnaq; sua cum execratione superbię parthicę: nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus prælijs victor Babyloniam cum occupasset: magnus haberi cœpit. Itaq; omnibus ad eum deficientibus populis / nichil parthis relictum: pręter patrios fines fuit. Tunc Phrahates Demetriũ in Syriam ad occupãdũ regnũ cum Parthico præsidio mittit: vt eo pacto Antiochus ad sua tuenda a parthia reuocaretur. Interim quoniam viribus non poterat / insidijs Antiochum vbiq; tentabat: ꝓpter multitudinẽ hominũ omnem exercitũ suum Antiochus per ciuitates in hyberna diuiserat: que res exitij causa fuit. Nam cum grauari se copiarum prebitiõe & iniurijs militum ciuitates viderent: ad parthos deficiunt: et die statuta omnes apud se diuisum exercitum per insidias / ne inuicem ferre auxilia possent aggrediuntur. que cum nũciata Antiocho essent auxilium proximis laturus / cum ea manu que secum hyemabat ꝓgreditur. In itinere obuium regem parthorum habuit: aduersum quem fortius q̃ exercitus eius dimicauit. ¶ Ad postremum tamen cum virtute hostes vincerent: metu suorũ desertus occiditur. cui Phrahates exequias regio more fecit: filiamq; Demetrij: quã secum Antiochus adduxerat. captus amore virginis vxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrij cœpit. ad quem retrahẽdum cum turmas equitũ festinanter misisset: Demetrium hoc ipsum metuẽtem iam in regno missi inuenerũt. frustraq; omnia conati ad regem suum reuersi sunt.

Audi lixarum numerum.

antiochi successus

antiochi interitus.

Iustini Historici Liber. XXXIX.

Antiocho in parthia cũ exercitu deleto Frater eius Demetrius obsidione parthoꝝ liberatus ac restitutus in regnũ. cũ omnis Syria in luctu ꝓpter amissum exercitũ esset/ quasi parthica ipsius ac fratris bella: quibus alter captus: alter occisus erat: ꝓspere gessisset: ita ægypto bellũ inferre statuit regnũ ægypti Cleopatra socru ꝑcium auxilij aduersus fratrem suum pollicente. Sed dũ aliena affectat vt assolet fieri: ꝓpria p defectionem gyrię amisit siquidẽ Antiochẽses primi duce Triphone execrantes superbiam regis: quę conuersatione parthicę crudelitatis intollerabitis facta erat: mox Apamẽnij cęteræq; ciuitates exemplũ secutę: p absentiam regis a Demetrio defecere. Ptolomæus vero rex ęgygti bello ab eodẽ petitus/ cum cognouisset Cleopatrã sororem suam opibus ęgypti nauibus impositis ad filiam & Demetrium geneꝝ in Syriam profugisse. immittit iuuenẽ quendam ægyptium Protarchi negociatoris filium: qui regnum syrię armis peteret. Et composita fabula quasi p adoptionem Antiochi regis receptus in familiã regiã esset: nec syris quẽlibet regẽ aspnantibus ne Demetrij paterent supbiam: nomen iuueni Alexander imponitur: auxiliaq; ab ęgypto ingẽtia mittunt Interea corpus Anthiochi interfecti a rege parthoꝝ in loculo argenteo in sepulturã in Syriam remissum ꝑuenit/ qđ cũ ingenti studio ciuitatum: & regis Alexandri ad firmandã fabulę fidem excipit. q res illi magnũ fauorem populariũ cõciliauit: omnibus nõ fictas in eo sed veras lachrymas existimãtibus. Demetrius aũt victus ab Alexandro cũ vndiq; circũstantibus malis ꝑmeret: ad postremũ etiam ab vxore filijsq; deseritur. Relictus igit cũ paucis seruulis: cum Tyrũ religiõe tẽpli se defensurus petisset/ naui egrediens ꝑfecti iussu interficitur. Alter ex filijs Seleucus: quoniã sine matris auctoritate diadęma sumpsisset ab eadem interficitur. Alter ex filijs cui ꝓpter nasi magnitudinẽ cognomen Grypho fuit/ rex a matre hactenus cõstituitur: vt nomen regis penes filiũ/ ius autẽ omnis imperij penes matrẽ esset. Sed Alexãder occupato Syrię regno tumens ex successu rerum spernere iam etiam ipsum Ptolomęũ: a quo fuerat in regno ornatus/ superba insolentia cœpit. Itaq; Ptolomęus reconciliata sororis gratia destruere Alexãdri regnũ/ quod odio Demetrij viribus suis acquisierat/ summis operibus instituit. Mittit ergo in gręciam

Syrię defectio a Demetrio.

Gryph9

Grypho auxilia: & filiam Gryppinã Grypho nupturã: vt pp̃os in auxiliũ nepotis nõ societate tm̃ belli verũetiã affinitate sua sol licitaret:nec res frustra fuit. Nã cũ oẽs Gryphũ instructum ęgyptijs viribus viderent paulatim ad Alexandro deficere cœpere.

Alexãdri sacrilegiũ

Fit deinde inter eos p̃lium:quo victus Alexãder Antiochiã ꝓfugit. Ibi inops pecunię cũ stipẽdia militibus deesset: in tẽplo Iouis solidũ ex auro victorię signũ tolli iubet:facetis iocis sacrilegium circũscribẽs. Nã victoriã cõmodatã sibi a Ioue esse dicebat. Interiectis deinde diebus cũ ipsius Iouis aureũ simulachrũ infiniti põderis tacite euelli iussisset:deprẽnsusq; in sacrilegio concursu multitudinis ĩ fugã esset versus magna vi tẽpestatis oppressus ac desertus/a suis a latronibus capitur:perductusq; ad Gryphum interficitur. Gryphus porro recuperato patrio regno externisq; periculis liberatus insidijs matris appetitur:quæ cum cupiditate dominationis prodito marito Demetrio & altero filio interfecto huius quoq; victoria inferiorẽ dignitatem suam factam doleret venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus

Materveneno qđ filio parauerat extinguit.

prædictis ante iam insidijs veluti pietate cum matre certaret:bibere ipsam iubet/abnuenti instat. Postremum pręlato indice eã arguit/solã defensionẽ sceleris superesse affirmans si bibat/quod filio obtulit. Sic victa regina scelere in se verso:veneno/quod alij parauerat extinguitur. Parta igitr̃ regni securitate Gryphus octo annis quietem & ipse habuit:& regno suo pręstitit. Natus deinde illi est ęmulus regni frater ipsius Cyricœnus eadem matre genitus sed ex Anthiocho patruo susceptus:quem cũ veneno tollere voluisset:vt maturius cum eodẽ armis de regno cõtenderet excitauit. Inter has regni syriæ parricidiales discordias moritur rex ęgypti Ptolomęus regno ęgypti vxori & alteri filio.quem illa legisset relicto videlicet quasi quietior ægypti status q̃ syrię regnum esset:cum mater altero ex filijs electo alterum hostẽ esset habitura. Igitur cũ pronior in minorem filium esset a populo cõpellitur maiorẽ eligere/ cui prius q̃ regnũ daret vxorem ademit: cõpulsumq; repudiare carissimã sibi sororẽ Cleopatram minorẽ

Cleopatra cyricœno nubit.

sororẽ Seleucẽ ducere iubet/non materno inter filias iudicio cũ alteri maritũ eriperet alteri daret Cleopatra vero non tam a viro repudiata q̃ a matre diuortio viri dimissa Cyricœno in syria nubit:eiq; ne nudũ nomen vxoris afferret exercitum Cypri sollicitatũ velut dotalem ad maritũ deducit. Par igitur viribus iam fa-

ctis Cyricœnus prælīū cōmittit:ac victus in fugam conuertitur antiochiamq; venit. Tunc antiochiam Gryphus: in qua erat cyricœni vxor cleopatra obsidere cœpit:qua capta griphina vxor gryphi nihil antiquius quam sororem Cleopatrā requiri iussit: non vt captiuę opem ferret:sed ne effugere captiuatis mala posset:quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum inuaserit: hostiq; sororis nubendo:hostē se eius effecerit:tum peregrinos exercitus in certamina fratrū adductos:cum repudiatā a fratre contra matris voluntatē extra ægyptū nuptam accusat.contra Gryphus orare ne tam fœdū facinus facere cogatur a nullo vnq̄ maiorum suorum inter tot domestica bella : tot externa post victoriā in fœminas sæuitū:quas sexus ipse & periculis bellorū & sęuitię victorū eximat.in hac vero præter cōmune bellantiū nephas accedere necessitudinē sanguinis : Quippe ipsius q̄ tā cruente sæuiat sororē equidē germanā esse suā vero consobrinā liberorū:deinde cōmuniū materterā. His tot necessitatibus sanguinis adijcit superstitionē tēpli:quo abdita profugerit:tantoq; religiosius colendos deos sibi:quo magis his propitiis:ac fauentibus vicisset : tum neq; occisa illa se vitium quicquā Cyricœno dempturū/nec seruaturū reddita.Sed quanto Gryphus abnuit tanto soror muliebri pertinacia accēditur: rata nō misericordiæ hęc verba:sed amoris esse:Itaq; vocatis ipsa militibus mittit qui sororē confoderent:qui vt in templū intrauerūt cū euellere eam non possent manus amplexantes deæ simulacrum pręciderūt. Tunc cleopatra execratione parricidarū mādata violatis numinibus invltionem sui decidit. Nec multo post rępetita pręlii cōgressiōe victor Cyricœnus vxorē Gryphi Gryphinā quæ paulo ante sororē interfecerat:capit : eiusq; supplicio vxoris manibus parētauit. At in ægypto Cleopatra cum grauaretur socio regni filio ptolomæo populū in eū incitat:abductaq; ei seleuce vxore eo indignius:quod ex Seleuce iam duos filios habebat:exulare cogit:Accersito minori filio Alexandro:& rege in locum fratris cōstituto:nec filiū regno expulisse contēta bello cypri exulantē persequitur.Vnde pulso interficit ducē exercitus sui.q̄ viuū eū e manibus emisisset. q̄q̄ ptolomæus verecundia materni belli nō viribus minor ab insula recessisset.Igitur Alexander territus hac matris crudelitate:& ipse eā reliq̄t:periculoso regno securā ac tutā vitā anteponēs. Cleopatra vero timens ne maior filius

Cleopatra minor occidit a sorore

Cleopatra maior a filio occiditur.

Ptolomæus ab Cyricœno ad recuperādum ægyptū auxilijs iuuaretur ingētia Grypho auxilia & Seleucēvxorē nupturā hosti prioris mariti mittit. Alexādrumq; filiū per legatos in regnū reuocat: cui cū occultis insidijs exitiū machinaretur occupata ab eodem interficit: spiritumq; nō fato: sed patricidio dedit. digna prorsus hac mortis infamia: q̄ etiā matrem toro expulit: & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit & filio alteri in exiliū acto bellū intulit: alteri erepto regno exitiū p insidias machinata est. Sed nec Alexādro cædes tā nefanda inulta fuit. Nā vbi primū cōpertū est p scelus filij matrē interfectā cōcursu populi in exiliū agitur. Reuocatoq; ptolomæo in regnū redditur: qui neq; cū matre bellū gerere voluisset: nec a fratre armis repetere: qd̄ prior possedisset. Dum hęc agunt fratrer eius ex pellice susceptus: cui pater cyrenarū regnū testamento reliq̄rat: hęrede populo romano instituto decessit. Iam eni fortuna romana porrigere: sed ad oriētalia regna nō contenta italiæ terminis cœperat. Itaq; & ęa pars lybie puincia facta est postea creata / siciliaq; piratico bello perdomitæ in formam puinciæ rediguntur. Quo pacto & syriæ: & egypti regna vicinitate romana arctata. Quę incremēta de finitimis bellis quærere solebāt: ademptо vagādi arbitrio vires suas in pernicē suam cōuerterūt: adeo vt assiduis præliis cōsumpti in cōtemptum finitimorū venerint: prædæq; arabū gēti imbelli antea fuerint: quorū rex Herotimus fiducia sexcentorum quos filiorū ex pellicibus susceperat diuisis exercitibus nūc ægyptū / nunc Siriā infestabat: magnūq; nomen arabū viribus finitimorum exanguibus fecerat.

Herotimus sexcētos habuit filios.

Iustini Historici. Liber. XL.

MVtuis fratrum odiis / & mox filiorū inimiciciis parētum succedentibus: cum inexpiabili bello & reges: & regnū syriæ consumptū esset ad externa populus auxilia concurrit: peregrinosq; sibi reges circūspicere cœpit. Itaq; cum pars Mithridatem ponticū: pars Ptolomęū ab ægypto arcessendū censeret occurreretq;: & mithridates implicitus bello romano esset Ptolomæus quoq; hostis Syriæ semper fuisset: oēs in Tigranē regem armeniæ cōsenserūt: instructū pter domesticas vires parthica societate & mithridatis affinitate. igitur accitas in regnum syrie per. xviii. annos trāquillissimo

Tigranes syrie rex constituitur

regno potitus est.neq; bello aliũ lacessere:neq; lacessitus iferre alii bellũ necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta syria fuit ita terræmotu vastata est:quo.clxx.hominũ milia/ & multæ vrbes perierũt. Quod ꝓdigium mutatienẽ rerũ portendere haurispices respõderũt. Igitur Tigrane a Luculo victo rex Syrie Antiochus Cyricœni filius ab eodẽ luculo appellatur. Sed quod Luculus dederat:postea ademit Pompeius:qui poscenti regnũ respondit:ne volenti quidẽ syrię nedũ recusanti daturum se regẽ qui.xviii.annos:quibus Tygranes syriã tenuit:in angulo cicilię lætuerit. Victo aũt eodẽ Tigrane a romanis alieni operis ꝑmia postulet. Igitur vt habenti regnum nõ ademerit:ita quo cesserit Tigrani non daturũ:quod tueri nesciat ne rursus syriã iudeorũ & arabũ latrocinіis infestã reddat. Atq; ita syriam in prouinciæ formã redigit:paulatimq; oriens romanorũ discordia consãguineorum regũ factus est

Motus terrę ꝑniciosissimus

Siria romanorũ fit prouincia

Iustini Historici Liber XLI

PArti penes quos velut diuisione orbis cũ romanis facta nũc oriẽtis imperiũ est:scytharũ exules fuerunt. Hoc etiã ipsorũ vocabulo manifestatur. Nã scythico sermõe parthi exules dicũtur. Hi & asyriorũ/ & medorũ tẽporibus inter orientales populos obscurissimi fuere. Postea quoq; cũ iperiũ oriẽtis a medis ad ꝑsas trãslatũ est: veluti vulgus sine noie præda victorũ fuere. Postremo macedonibus triũphato oriẽte seruierũt vt cuiuis mirũ videat:ad tãtã eos fœlicitatẽ per virtutẽ prouectos:vt imperent gẽtibus sub quarũ imperio veluti seruile vulgus fuere A romãis quoq; trinis bellis per maximos duces florẽtissimis tẽporibus lacessiti soli ex omnibus gẽtibus:nõ solũ pares verũ etiã victores fuere:qq̃ plus gloriæ sit inter assyria & medica/persicaq; memorata olim regna:& opulentissimũ mille vrbium Bactrianum imperium emergere potuisse:quã longinqua bella vicisse. Pręterea cũ grauibus scythicis & vicinalibus bellis assiduis vexati variisq; periculorũ certaminibus vrgerẽtur: hi domesticis seditionibus scythia pulsi solitudies inter hyrcaniã & pachas & areos & spartanos: & Maianos furtim occupauere fines. Deinde nõ interce

Parthorũ vetustas

dentibus primo finitimis:postea etiã prohibentibus in tantum protulere:vt nõ immensa tantũ iam ac profunda camporũ: verum etiem prærupta collium montiũq; ardua occupauerũt. Ex quo fit vt parthiæ pleraq; finium aut æstus aut frigoris magnitudo possideat:quippe cũ montes nix & campos æstus infest et Administratio gẽtis post defectionẽ macedonici imperii sub regibus fuit Proximus magestati regũ populorũ ordo est ex:hoc duces in bello. ex hoc rectores in pace habentur Sermo his iuter scythicum medũq; medius & vtriusq; mixtus vestis olim sui moris: posteaq; accessere opes vt medis:perlucida ac fluida. armorum patrius ac scythius mos Exercitũ non vt alie gentes liberorum:sed maiorem partem seruorũ habẽt. Quorum vulgus nulli manumittendi potestate permissa ac per hoc omnibus seruis nascentibus in dies crescit:hos pari cura ac liberos suos habent & equitare & sagittare magna industria docẽt Locupletissimus vt quisq; est:ita plures in bello equites regi suo præbet Deniq; Antonio bellum parthis inferenti cum.l.milia equitum occurrerent soli. dccc.liberi fuere. Comminus in acie præliari nesciũt obsessasq; expugnare vrbes.pugnant autem procurrentibus equis aut terga dantibus. sæpe etiam fugam simulant. vt incautiores aduersus vulnera insequentes habeant signũ his iu prælio non turba sed tympano datur nec pugnare diu possunt. Ceterum intolerandi forent si quartus his impetus est:vis tanta & perseuerantia esset. Plerumq; in ipso ardore certaminis prelia deserunt ac paulopost pugnam ex fuga repetũt & cum maxime vicisse te putes tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentũ ipsis equisq; lotice plumatę sunt quę vtrũq; toto corpore tegũt. Auri argentiq; nullus nisi in armis vsus. Vxores dulcedine varię libidinis singuli plures habẽt:nec vlla delicta adulteriis grauius vindicãt. Quã ob rẽ fœminis nõ conuiuia tantum virorum verũ etiam conspectũ interdicunt. Carne non nisi venatibus quęsita vescũtur. Equis omni tempore vectantur:illis bella illis cõuiuia illis publica ac priuata officia obeunt. super illos ire consistere; mercati colloqui. Hoc deniq; discrimen inter seruos liberosq; esse ꝙ serui pedibus liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgo aut auium aut carnium laniatus est Nuda demũ ossa terra obruuntur. In superstitionibus a cura deorum ꝑcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida seditiosa frauduleta procacia.

Parthiæ situs.

parthic9 sermo.

Parthorum bel lãdi rõ.

quippe violentiam viris/ mansuetudinem mulieribus assignant Semper aut in externos aut in domesticos motus inquieti:natura taciti:ad faciendũ quã ad dicendũ promptiores. Proinde secunda aduersaq; silentio regũt. Principibus metu nõ pudore parent: in libidinẽ proiecti:in cibum parci: fides dictis promissisq; nulla:nisi quatenus expedit. Post mortẽ Alexandri magni cum inter successores eius oriẽtis regna diuiderentur nullo macedonũ dignitate parthorũ imperium Satagenori externo socio traditur. Hi postea seductis macedonibus in bellũ ciuile cũ cęteris superioris asię populis Eumenẽ secuti sũt:quo victo ad Antigonũ trãsiere. Post hunc a Nicanore seleuco/ac mox ab Antiocho & successoribus eius possessi: a cuius pro nepote seleuco primũ defecere. Primo punico bello Lucio manilio pisone Attilio regulo consulibus huius defectionis impunitatem illis duorũ fratrum regũ Seleuci/& Antiochi discordia dedit:qui dũ sibi inuicẽ eripere regnũ volunt persequi defectores omiserũt. Eodẽ tempore etiã Theodotus mille vrbiũ Bactrianorũ pfectus defecit: regẽq; se appellari iussit:quod exemplum secuti totius orientis populi a macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces vir sicut incertę originis:ita virtutis expertæ. His solitis latrociniis & rapto viuere:accepta opinione Seleucũ a gallis in asia victum solutus regis metu cum pdonum manu parthos ingressus pręfectum eorum Andragoram oppressit:sublatoq; eo imperiũ gentis inuasit Nõ magno deinde post tempore Hyrcanorum quoq; regnum occupauit:atq; ita duarũ ciuitatũ imperio pręditus grandẽ exercitum parat metu Seleuci/& Theodoti Bactrianorum regis. Sed cito morte Theodoti metu liberatur: cũ filio eius:& ipso Theodoto fœdus: ac pacem fecit:nec multo post cũ Seleuco rege ad defectores psequendos veniente congressus victor fuit: quẽ diẽ parthi exinde solẽnem velut initiũ libertatis obseruãt. Reuocato deinde Seleuco nouis motibus in Asiam dato laxamẽto regnũ parthicum format:militem legit:castella munit. ciuitates firmat: vrbẽ quoq; nomine claram in monte thaborteno condit/cuius loci ea cõditio est:vt neq; munitius quicquã esse: neq; amœnius possit. Ita enim & præruptis rupibus vndiq; cingitur vt tutela loci nullis defensoribus egeat:& soli circumiacentis tanta vbertas est vt propriis opibus expleatur. iam fontiũ:ac siluarum ea copia est:vt & aquarũ abundantia irrigetur:& venationũ voluptatibus

Saragenor.

Bactriani mille vrbes habuere.

Vrbis situs.

exornetur. sic Arsaces quesito simul cōstitutoq; regno nō minus memorabilis parthis/q̄ persicis Cyrus: macedonibus Alexander Romanis: Romulus/ matura senectute decedit: cuius memoriæ hunc honorē parthi tribuerunt: vt omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent. Huius filius & successor regni arsaces & ipse nomīe aduersus Antiochum seleuci filium. C. milibus peditū &. xx. milibus equitum instructus/mira virtute pugnauit: ad postremū in societate eius assumptus est. Tertius parthis rex Pāpacius fuit: sed & ipe Arsaces dictus. nam sicut supra dictum est omnes reges suos hoc nomine sicuti romani cæsares augustosq; cognominauerunt. His actis in regno. xij. annis decessit: relictis duodus filijs Mithridate & pharnace: quorum maior Pharnaces more gentis heres regni mardos validā gentē bello domuit: nec multo post decessit/multis filijs relictis. qbus preteritis fratri potissimum Mithridati insignis virtutis viro reliquit imperium: plus regno q̄ patrio deberi nomini ratus potiusq; patrię q̄ liberis cōsulendum. Eodem ferme tempore sicut in parthis Mithridates ita in Bactris Eucratides magni vterq; viri regna ineunt. ¶ Sed parthorum fortuna fœlicior ad summū hoc duce imperij fastigiū eos pduxit. Bactriani autem p varia bella iactati non regnum tātum verum etiam libertatē amiserunt. si quidē Sogdianorum & Drāganitanorum indorumq; bellis fatigari: ad postremū ab inualidioribus parthis velut exangues oppressi sunt. Multa tamē Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus cū obsidionem Demetrij regis indorum pateref cum. ccc. militibus. lx. milia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaq; mēse liberatus Indiam ī potestatē redegit. Vnde cū se reciperet a filio: quem sociū regni fecerat. in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio velut hostē non patrē interfecisset: & p sanguinē eius currū egit: & corpus abijci īsepultū iussit. Dū hęc apud bactros gerūtur interim inter parthos & medos bellū oritur: cum varius vtriusq; populi casus fuisset: ad postremum victoria penes parthos fuit. His viribus auctus Mithridates medę bachasum in regno præponit: ipse in hyrcaniam pficiscitur. Vnde reuersus bellum cum Elimeorum rege gessit: quo victo hanc quoq; gentem regno adiecit: imperiumq; parthorum a mōte caucaso multis populis in ditionē redactis vsq; ad flumē Eufratē ptulit. Atq; ita aduersa valitudine arreptus: nō minor Arsaces pauo gloriosa senectute decessit

Bactrianorum regnum.

Eucratides a filio interficit.

Iustini Historici Liber. XLII.

POst necem Mithridatis parthorũ regis Phrahates filius rex constituit: qui cum inferre bellum in vltionẽ tentati ab Antiocho parthici regni syriæ statuisset: scytharũ montibus ad sua defendẽda reuocatur: namq; scythæ in auxilium parthorũ aduersus Antiochum syrie regem mercede sollicitati/ cum cõfecto iam bello supuenissent in calũnia tardius lati auxilij mercede fraudarentur: dolentes tantũ ijs itineris frustræ mensiũ: cum vel stipẽdium pro vexatione vel aliũ hostem dari sibi poscerent: superbo respõso offensi fines parthorũ vastare cœperunt. Igit Phrahates cum aduersus scythas proficiscitur ad tutelam regni reliquit Hymerũ quẽdam pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate oblitus & vitæ preteritæ/ & vicarij officij Babylonis/ multasq; alias ciuitates importune vexauit. Ipse autem phrahates exercitum grecorũ quem bello antiochi captum crudeliter supbeq; tractauerat: in bellũ secum ducit: imemor prorsus: q hostiles eorum aios/nec captiuitas minuerat: & insup iniuriarũ idignitas exacerbauerat. Itaq; cũ inclinatã parthorũ aciem vidissent: arma ad hostes trãstulerũt: & diu cupitã captiuitatis vltionem exercitus parthicij, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde executi sunt. In huius locũ Arthabanus patruus eius rex substituit: scythæ autẽ cõtenti victoria depopulata parthia in patriã reuertunt. Sed Arthabanus bello colchatarijs illato in brachio vulneratus statim decedit. Huic Mithridates filius succedit/ cui res gestæ magũ cognomen dedere. Quippe claritatẽ parentũ æmulatiõe virtutis accensus animi magnitudine supgredit. Multa igit bella cum finitimis magna virtute gessit: multosq; populos parthico regno addidit. Sed & cũ scythis pspere aliquotiẽs dimicauit: vltorq; iniuriæ parentũ fuit: ad postremũ Artoadisti Armeniorũ regi bellũ intulit. Sed quoniã ad armeniã trãsitum facinus origo eius paulo altius repetẽda est. Neq; enim silentio pteriti tantũ regnũ fas est: cũ fines eius post parthiã omniũ regnorũ magnitudinẽ superent. Siquidẽ armenia a Cappadocia vsq; vndecies cẽtena milia ad mare caspiũ patet: sed in latitudine milia passuum septingẽta porrigitur. Cõdita est autem ab armenio Iasonis Thessali comite: quẽ cum perdere propter isignem periculosamq; regno suo virtutem

Phrahates rex.

Arthabanus.

Armenij regni & gentis origo.

Attende quæ de Iasone & Mædea Trogus.

Pelias rex cuperet: denunciata militia in colchos eum abire iubet: pellemq; arietis memorabilẽ gentibus reportare: sperans interitum viri: aut ex periculo tam longe nauigationis, aut ex bello tam profundę barbariæ. Igitur Iason diuulgata opinione tam gloriose expeditionis / cum ad eum certatim principes iuuentutis totius ferme orbis concurrerẽt exercitũ fortissimorꝫ virorum: qui argonautæ cognominati sunt comparauit. quem cũ magnis rebus gestis incolumen reduxisset: rursus a Peliæ filijs thessalia pulsus magna vi cum ingenti multitudine: que ad famam virtutis eius ex omnibus gentibus quottidie confluebat comite Medęa vxore: quam repudiatã miseratione exilij rursum receperat: & Medeo priuigno ab ægęo rege Atheniẽsium genito colchos petiuit: socerũq; etiã regno pulsum restituit. Magna deinde bella cum finitimis gessit: captasq; ciuitates partim regno soceri ad abolendam superioris militiæ iniuriam: qua filiam eius Medeam abduxerat & filium ægęi ægialum iterfecerat: adiunxit. partim populis: quos secum adduxerat assignauit. Primus humanorũ post Herculem. & liberum: qui reges orientis fuisse tradũtur: eam cœli plagam domuisse dicitur. populus quibusdã phrygium / & Ansistratum aurigas Castoris & Pollucis duces assignauit. cum albanis fœdus percussit: qui Herculem ex italia ab Albano monte cum Geryone extincto armenta eius per Italiam duceret secuti dicũtur: quiq; memores Italicæ originis exercitũ Gn. Pompei bello Mithridatico fratres salutauere. Itaq; Iasoni totus ferme oriens vt conditori diuinos honores / templaq; constituit: quæ Parmęnion dux Alexandri magni post multos annos dirui iussit: ne cuiusq̃ nomẽ in oriente venerabilius q̃ Alexandri esset. Post mortem Iasonis Medus æmulus virtutis eius in honorẽ matris mediam vrbem condidit: regnumq; ex nomine suo medorũ cõstituit: sub cuius maiestatẽ oriẽtis postea imperium fuit.

Medorꝫ nomẽ armẽnius.

Albanis vicinæ amazones sunt: quarum reginam Thalestrẽ cõcubitum Alexãdri petisse multi auctores prodidere. Armenius quoq; & ipse Thessalus vnus de numero ducum Iasonis recollecta multitudine: que amisso Iasone rege passim vagabaẽ: Armeniam condidit. a cuius montibus tigris fluuius modicis primo incrementis nascitur. Interiecto deinde aliquãto spacio sub terras mergitur. atq; ita post. xxv. milia passuum grande iam flumen in regiõe Sophone emergit. ac sic in paludes Eufratis recipiẽ. Igiẽ

armenia Tigris.

Mithridates rex Parthorum post bellum armeniæ propter crudelitatem a senatu parthico regno pellitur. Frater eius Horodis cum regnum vocans occupasset Babyloniam: quo Mithridates confugerat diu obsidet: & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis vltro se in potestatem Horodis tradit: sed Horodes plus hostem q̃ fratrem cogitans in conspectu suo trucidari eum iussit. & post hæc bella cum Romanis gessit: Crassumq; imperatorem cum filio/ & omni exercitu Romano deleuit. Huius filius Pacoris missus ad persequēdas Romani belli relliquias magnis rebus in Syria gestis in Parthiā patri susceptus reuocatur: quo absente exercitus Parthorum relictus in Syria a Cassio quęstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaq; gestis non magno post tempore romanis inter Cæsarem Pompeiumq; ciuile bellum oritur: in quo Parthi Pompeianarū partium fuere: & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico iunctam: & propter Crassi necem: cuius filium in partibus Cæsaris esse audierant: quem vltorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. itaq; victis partibus Pompeianis/ & Cassio/ & Bruto auxilia aduersus augustum & Antoniū misere. Et post belli finem rursum Pacoro duce cum labieno initia societate Syriam & Asiam vastauere. Castraq; ventidij: qui post Cassium absente Pacoro exercitum parthicum fuderat magna mole aggrediuntur. sed ille simulato timore diu se continuit: & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos/ lætosq; partem legionum emisit: quarum impetu fusi Parthi in diuersa abiere. Pacorus cum fugientes suos abduxisse secum legiōes romanas putaret: castra Vētidij veluti sine defensoribus aggreditur. Tunc Vētidius reliqua parte legionum emissa vniuersam Parthorū manum cum Rege ipso Pacoro interfecit: nec vllo bello Parthi vnq̃ maius vulnus acceperunt. ¶ Hęc cum nunciata in parthia essent Horodes pater Pacori. qui paulo ante vastatam syriam occupatā Asiam a parthis audierat: victorem Pacorum romanorū gloriabatur: repente filij morte & exercitus clade audita ex dolore ad furorē vertitur. Multis diebus non alloqui quemq̃: non cibum sumere: non vocem mittere: ita vt murus factus videretur. Post multos deinde dies vbi dolor vocem laxauerat: nichil aliud q̃ pacorum vocabat. Pacorus illi videri. Pacorus audiri videbatur: cum illo lo-

horodes parthorū rex.

M. Crassus.

Vētidius Parthos cum rege occidit.

qui cum illo consistere. interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctũ alia sollicitudo miserandũ senem inuadit: quem ex numero. xxx. filiorũ in locũ Pacoro regem cõstituat. Multæ pellices ex quibus generata tanta iuuentus erat: pro suis quoq; quæq; sollicitæ animũ senis obsidebãt. sed fatum parthiæ fecit: in qua iam quasi solẽne est reges parricidas haberi: vt sceleratissimus omniũ / & ipse Phrahates nomine statueretur. Itaq; statim quasi nollet mori patrem ĩterfecit: fratres quoq; xxx. trucidat. sed nec in filijs cessant parricidia. Nam cum infestos sibi optimates ꝓpter assidua scelera videret: ne esset: qui nominari rex posset adultum filium interfici iubet. Huic Antonius propter auxilium aduersus se / & Cæsarem latum bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed grauiter multis prælijs vexatus a parthia refugit: qua victoria ĩsolentior Phrahates redditus cum multa crudeliter consuleret: in exilium a populo suo pellitur. Itaq; cum magno tempore finitimas ciuitates: & ad postremũ Scythias prȩcibus fatigasset: scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente regem parthi Tyridatem quẽdam constituerant: qui audito Scytharum aduentu magna amicorum manu ad Cæsarem in hyspaniam bellum tunc temporis gerentem profugit: obsidem Cæsari minimũ filium Phrahatis ferens: quem negligẽtius custoditum rapuerat. Quo cognito Phrahates legatos statim ad Cæsarem mittit: seruum suum Tyridatem & filium remitti sibi postulat. Cæsar & legatione Phrahatis audita / & Tyridatis postulatis cognitis (Nam & ipse restitui in regnum desiderabat iuris Romanorũ futuram Parthiam affirmãs si eius regnũ muneris eorum fuisset) neq; Tyridatem dediturũ se Parthis dixit: neq; aduersus parthos Tyridati auxilia daturũ: ne tamen a Cæsare nichil per omia obtentum videretur: & phrahati filium sine prȩcio remisit: & Tyridati quo ad manere apud Romanos vellet: opulẽtum sumptum præberi iussit. Post hec finito hispano bello: cum in Syriam ad componendũ orientis statum peruenisset: metum: Phrahati iniunxit: ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaq; tota Parthia captiui ex Cassiano siue Antonij exercitu recollecti: signaq; cum his militaria augusto remissa. Sed & filij nepotesq; Phrahatis obsides Augusto dati plusq; Cȩsar magnitudine nominis sui fecit: quam armis alius imꝑator facere potuisset.

Parricidia.

Bellũ aduersus phrahatem.

Tyridates.

signa rocrasso adẽpta augusto remittunt.

¶Iustini Historici Liber.XLIII

PArthicis orie͂talibusq; ac totius propemodum orbis rebus expeditis ad i͂itia romanę vrbis Trogus velut post longam peregrinationem domum reuertitur/ingrati ciuis officium existimans si cum omnium gentium res gestas lustrauerit de sola tantum patria taceat.Breuiter igitur initia romani imperij perstringit. vt nec modum propositi operis excadat: nec vtiq; originem vrbis:quę est caput totius orbis silentio prætermittat.Italiæ cultores primi aborigines fuere:quorum rex Saturnus tantę iusticiæ fuisse dicitur.vt neq; seruierit sub illo quisq̄ neq; quicq̄ priuatæ rei habuerit:sed omnia communia:& indiuisa omnibus fuerint: veluti vnum cunctis patrimonium esset. Ob cuius exempli memoriam cautum est: vt saturnalibus exæquato omnium iure passim in conuiuijs serui cum dominis recu͂bant.Itaq; italia regis nomine saturna appellata est:& mo͂s que͂ inhabitabat Saturnus: in quo nunc veluti a Ioue pulso sedibus saturno capitolium est.Post hunc tertio loco regnasse Faunu͂ feru͂t:sub quo Euander ab Archadię vrbe pallanteo in italiam cu͂ mediocri turba populariu͂ venit:Cui faunus & agros/ & mo͂tem qua͂ ille postea pallatinu͂ appellauit benigne assignauit:In huius radicibus templum lycæo quem gręci pana romani lupercu͂ appellant co͂stituit.ipsum dei simulacrum nudu͂ caprina pelle amictum est: quo habitu nunc romæ lupercalibus decurrit. Fauno fuit vxor nomine Fatua:quæ assiduę diuino spiritu impleta velut per furorem futura p̄monebat: vnde adhuc qui inspirari solent fatuari dicu͂tur.ex filia Fauni & Hercule qui eodem te͂pore extincto Gerione armenta victorie pręmia per italiam ducebat stupro conceptus latinus procreat/quo tene͂te regnum Aeneas ab Ilio Troia a grecis expugnata in italiam venit:statimq; prelio exceptus/cum in aciem exercitu͂ eduxisset:& ad colloquium vocatus tantam admirationem sui latino p̄buit:vt in societatem regni reciperet: & lauinia in matrimoniu͂ data ei gener ascisceret. Post hęc commune vtriusq; bellum aduersus Turnum rutuloꝝ regem ꝓpter fraudatas Lauiniæ nuptias fuit: in quo & Turnus & latinus interierunt. Igitur cum æneas iure victorię vtroq; populo potiret:vrbem ex nomine vxoris Lauiniæ condidit. Bellu͂ deinde aduersus Mezentiu͂ regem ethruscoꝝ gessit:i͂ quo cu͂ ipe occidisset:in locu͂ eius Ascanius filius successit: q lauinio relicto

Antiqu9 italię status.

Saturnus

Faunus.

Eua͂der

Fatua

Fatuari

longā albam condidit: quę trecentis annis caput regni fuit. post multos deinde vrbis huius reges ad postremū Numitor & Amulius regno potiti sūt. Sed Amulius cū in ętate potiorē Numitorē oppressisset filiā eius Rheam in perpetuam virginitatem ne quis vindex regni sexus virilis ex genere Numitoris oriretur demersit. addita iniuriæ specie honoris: vt non damnata: sed sacerdos electa videretur. Igitur clausa ī luco martis sacro duos pueros in incertum stupro: an ex marte conceptos enixa est: quo cognito Amulius multiplicato metu pro ventu duorum pueros exponi iubet: & puellam vinculis onerat ex quorum iniuria decessit. Sed fortuna origini romanę prospiciens pueros lupæ alendos obtulit: quæ amissis catulis distenta vbera exinanire cupiens nutricem se infantibus prębuit: cum sępius ad paruulos veluti ad catulos reuerteretur rē Faustulus pastor animaduertit: subtractosq; ferę inter greges pecorum agresti vita nutriuit. martios pueros fuisse siue ꝙ a lupa: quę in tutela martis est nutriti veluti manifestis argumentis creditum est Nomina pueris: alteri Remo: alteri Romulo fuere. adultis inter pastores de virtute quotidiana certamina & vires: & pernicitatem auxere. Igitur cū latrones a rapina pecoꝝ industrię frequenterq; summouerēt: Remus ab ijsdem latronibus captus: & veluti ipse esset: quod in alijs prohibebat: regi offertur: crimini datur quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc a rege in vltionē Numitori traditur. Sed numitor adolescentiam iuuenis permotus & in suspicionem expositi nepotis: adductus cum eū nunc liniamentorum filię similitudo. nunc eras expositionis tēporibus congruens anxium repēte teneret faustulus cum Romano superuenit: a quo origine cognita pueroꝝ facta cōspiratione: & adolescētes in vltionē maternæ necis & Numitor in vindictā capti regni armant. Occiso Amulio regnum Numitori restituitur: & ibi vrbs roma ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum: qui partes dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis cōnubia pastoꝝ dedignantibus virgines sabinæ rapiuntur: finitimisq; populus armis subiectis primum Italię mox orbis imperium quęsitū. Per ea adhuc tēpora reges hastas pro diadęmate habeant quas gręci sceptra pixere. Nam & ab origine rerum pro dijs immortalibus veteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriā adhuc deoꝝ simulacris hastæ adduntur. temporibus Tarquinij regis ex asia pho

Rhea. Lupæ. Remus capitur. Roma cōditur Senatus Tarqnij tēpora.

censium iuuētus hostio tyberis inuecta amicitiā cū Romanis iunxit. Inde in vltimos galliæ sinus nauibus ꝑfecta Massiliā inter ligures & feras gentes gallorum cōdidit. magnasq; res/ siue dū armis se aduersus gallicā feritatē tuentur: siue dū vltro lacessunt: a quibus fuerant ante lacessiti gesserūt. Nāq; phocēses ex ignauitate ac macie terrę coacti: studiosius mare q̄ terras exercuerūt. piscādo mercādo plerūq; etiā latrocinio maris quod illis tp̄ibus gloria habebat: vitā tolerabāt. Itaq; in vltimā oceani oram: ꝓcedere ausi in sinū gallicū hostio Rhodani armis deuenere. cuius loci amœnitate capti reuersi domū referētes quę viderāt plures sollicitauere. duces classi Furius & Peranne fuere. Itaq; ad regē Segoergiorū Senanū nomine in cuius finibus vrbē cōdere gestiebāt amicitiā petētes cōueniūt. Forte eo die rex occupatus in aparatu nuptiaꝝ Cyptis filiæ erat/ quā more gētis electo inter epulas genero nuptum tradere illic parabat. Itaq; cū ad nuptias inuitati oēs ꝓcessissent rogātur: & græci hospites ad cōuiuiū. Introducta deinde virgo cū iuberetur a patre aquā porrigere ei: quē virū eligeret: tunc omissis oībus ad græcos cōuersa aquā Perano porrigit qui factus ex hospite gener locū cōdendæ vrbis a socero accepit. Cōdita igit̄ Massilia est ꝓpe hostia rhodani amnis in remoto sinu veluti in augulo maris. Sed ligures incremētis vrbis inuidētes gręcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula ꝓpulsando in tantum enituerunt/ vt victis hostibus in capertinis agris multas colonias constituerēt. Ab his igitur galli & vsum vitę cultioris deposita & mansuefacta barbaria & agrorū cultus & vrbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus nō armis viuere tūc & vitē gutare tunc olinā facere cōsueuerūt. Ad eoq; & magnus & homibus & rebus impositus est nitor: vt nō græcia iu galliam emigrasse/ sed gallia in græciā trāslata videreretur. Nortuo rege Senano Segoregiorū a quo locus acceptus cōdendæ vrbis fuerat cū regno filius eius successisset cōmanus affirmāte regulo quodā quādoq; massiliā exitio finitimis populis futurā opprimendāq; & ipso ortu ne mox validior ipsum obrueret subnectit & illam fabulam canē aliquādo partu grauidā locū a pastore precario petisset: in quo pareret: quo obtēto iterato petisse vt sibi educare in eodē loco catulos liceret ad postremū adultis catulis fultam domestico p̄sidio ꝓprietatē loci sibi vēdicasse. Non aliter Massilienses

Māssiliȩ cōditio.

Furius peranus

Insperatę nuptię

Fabula.

Floralia qui nūc inquilini videantur quādoq; dominos regionum futu
apd̄ mas ros H.is incitatus rex insidias Massiliensibus extruit. Ita solen
siliensses ni floraliorum die multos fortes ac strennuos viros hospiti iure
misit in vrbem. Plures sirpis latentes frondibusq; super tectos
induci vehiculis iubet: & ipse cum exercitu in proximis mōtibus
delitescit vt cum nocte prædictis aperte portæ forent tēpestiue
ad insidias adessent vrbēq; somno ac vino sepultam armati in
uaderent. Sed has insidias mulier quedā regis cognata ꝓdidit:
comani quæ adulerari cum greco adolescente solita in amplexu iuuenis
regis in- miserata formā eius insidias aperuit periculūq; declinare iubet.
teritus ille rem statim ad magistratus defert atq; ita patefactis insidiis li
gures cōpræhenduntur latentesq; de stirpis protrahūtur quibus
omnibus interfectis insidianti regi insidiæ tendūtur. Cæsa sunt
cum ipso rege hostiū.vii.milia. Exinde massilienses festis diebus
portas claudere vigilias agere stationem in muris obseruare pe
regrinos recognoscere curas habere ac veluti bellum habeant.
Carth.a sic vrbē pacis temporibus custodire adeo illic bene instituta nō tē
massiliē poꝝ necessitate sed recte facēdi cōsuetudine seruat. Post hec
sibus vi- illis magna cū liguribus, magna cū gallis fuere bella quæ res &
cti vrbis gloriam auxit & virtutem grecorū multiplicata victoria cele
brē inter finitimos reddidit. Carthaginensium quoq; exercitus
cun bellum captis piscatorum nauibus ortum esset sepe fuderūt
pacemq; victis dederūt cum hispanis amicitiam iunxerunt cum
Romanis prope ab initio conditæ vrbis fœdus summa fide cu
stodierunt: auxiliisq; in omnibus bellis industriæ socios iuue-
runt: quę res illis & virium fiduciam auxit: & pacē ab hostibus
pręstitit. Cum igitur massialia fama rerum gestarum & abundā
tia opum & virium gloria virente floreret: repēte finitimi populi
ad nomen Massiliensium delendum veluti est commune exti
guēdum incendium concurrunt. Dux consensu omnium Ca-
ramandus regulus eligitur: qui cū magno exercitu lectissimoꝝ
viroꝝ vrbē hostiū obsideret: per quietē specie Toruæ mulieris
quę se deam dicebat: exterritus vltro pacem cum massiliētibus
fecit: petitoq; vt intrare vrbem & deos eorū adorare liceret: cum
in arcem Mineruæ venisset/conspecto in porticibus simulacro
deæ quam per quietem viderat. repente exclamat: illam quę se
nocte exterruisset: illamq; recedere ab obsidione iussisset: gratu-
latusq; Massiliensibus ꝙ animaduerteret eos ad curam deorū

immortaliũ pertinere torque aureo donata dea ĩ perpetuũ amicitiam cum massiliẽsibus iunxit. Parta pace & securitate fundata reuertentes a delphis massiliẽsium legati:quo missi munera apollini tulerant:audiuerant vrbem romanam a gallis captam incensamq;:quam rem nunciatã domi publico funere Massiliẽses ꝓsecuti sunt:aurũq; & argentũ publicũ & priuatũ cõtulerũt ad explẽdũ pondus gallis:a quibus redẽptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta: & locus spectaculorum in senatu datus: & fœdus æquo iure percussum. In postremo libro Trogus maiores suos a Volsis originem ducere auum suum Trogum Pompeium sertoriano bello ciuitatẽ Gn. Pompeio percepisse:dicit patruum mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio duxisse. patrem quoq; sub Caio Cæsare militasse:epulatumq; & legationũ simul & anuli curam habuisse.

Roma a massiliẽ tibus auro adiuti senonico bello

Iustini Historici. Liber. XLIIII

Vñ hyspania dicta.

Hyspania sicuti europæ terminos claudit:ita & huius operis finis futura est. hanc veteres ab ibero amne primũ iberiam postea ab hispalo hispaniã cognominauerunt. Hæc inter africã & galliam posita ociani freto & pyrenęis mõtibus claudit: sicut minor vtraq; terra ita vtraq; fertilior. Nam neq; vt africa violẽto sole torretur:neq; vt gallia assiduis ventis fatigat. Sed media inter vtrãq; hinc tẽperato calore inde fœlicibus & tẽpestiuis imbribus in oĩa frugũ genera fœcũda est:adeo vt nõ ipsis tantũ incolis verũ etiã italię vrbiq; romanæ cunctarũ rerũ abũdãtia sufficiat. hinc eni nõ frumẽti tantũ copia magna est:verũ etiã vini mellis oleiq; Nec ferri solũ materia præcipua:sed & equorũ pernices greges Nec summa tãtum terræ laudanda bona: verum & abstrusorũ metallorum fœlices diuitiæ. Iam lini spartiq; vis ingens. minii certe nulla feracior terra. in hac cursus amnium non torrẽtes rapidiq; vt noceãt:sed lenes & vineis campisq; irrugui ęstuariisq; oceani affati piscosi:pleriq; etiam diuites auro qđ in paludibus vehunt; vno tm̃ pyrrenęi mõtis dorso adhæret galliæ: reliquis partibus vndiq; in orbem mari cingitur:forma prope quadrata nisi ꝙ arctantibus freti littoribus in Pyrenæum cogit. Porro pyrenæi montis spaciũ sexcenta milia passuũ efficit. Salubritas

Hyspanię laus.

Hyspaniæ forma. cæli per omnē hyspaniā æqualisq; aeris spiritus nulla paludum graui nebula inficit. Huc accedūt marinę aurę vndiq; aduersus assidui flatus: q̄bus oēm prouinciā penetrātibus euētilato terrestri spiritu p̄cipua oībus sanitas redditur. Corpora hoīm ad inediā laboremq;: animi ad mortē parati. dura oībus & stricta parsimonia: bellū q̄ ociū malunt. si extraneus deest: domi hostē q̄rūt sæpe tormētis pro silētio rerū creditarū immortui: adeo illis fortior taciturnitas cura q̄ vitæ: celebratur eadē etiā bello punico serui illius patientia. qui vltus dominū inter tormenta risu exultauit serenaq; læticia crudelitatē torquētiū vicit/ velocitas genti pernix/ inquies animus plurimis/ militares equi/ & arma sanguine ipsoꝝ cariora. Nullus nisi festis diebus epularum apparatus aqua calida lauari post secundū bellū punicū a romanis didicere. In tāta sęculorū serie nullus illis dux magnus præter Viriatū fuit. qui annos decem romanos varia victoria fatigauit (adeo feris propiora q̄ hominibus ingenia sunt) quē ipsum non iudicio populi electū: sed vt cauēdi scientē/ declinādorūq; periculorum peritū secuti sunt. Cuius ea virtus/ cōtinentiaq; fuit/ vt cū consulares exercitus frequēter vicerit: tantis rebus gestis/ nō armorū: nō vestis cultū/ nō deniq; victū mutauerit/ sed in eo habitu quo primum bellare cœpit/ perseuerauerit/ vt quiuis gregarius miles ipso imperatore etiā opulētior videret. In lusitanis iuxta fluuiū tagū equas vento cōcipere multi auctores prodiderūt. q̄ fabulę ex equarū fœcūditate/ & gręcū multitudine natę sunt: qui tanti in gallitia ac lusitania tā pernices visuntur: vt nō immerito ipso vēto cōcepti videantur. Callæci aūt græcā sibi originē asserunt. Siquidē post finē troiani belli Teucrum morte Aiacis fratris inuisum patri telamoni cū nō reciperet in regnū Cyprū cōcessisse atq; ibi vrbē nomine antiquæ patriæ Salamina cōdidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis patriam repetisse. Sed cū ab Eurysace Aiacis filio accessu prohiberetur: hispaniæ littoribus appulsū/ loca/ vbi nūc est Cartago noua occupasse: inde callętiā trāsisse: positisq; sedibus gēti nomē dedisse. Callętię autē portio Amphilochi dicūtur. Regio cū æris & plumbi huberima: tū minio quod etiā vicino flumini nomē dedit: auro quoq; ditissima adeo & etiā aratro frequēter glebas aureas excindant. in huius gētis finibus sacer mōs est: quē ferro violati nefas habetur. Sed si quando fulgure terra proscissa est quæ in his locis assidua res

Viratus cōtraro.

Conceptus equatū.

Mira mōtis natura.

est detectum aurum velut dei munus colligere permittitur. fœminæ res domesticas/agrorũq; culturas administrãt. ipsi armis et rapinis seruiũt. p̄cipua his quidẽ ferri materia : sed aqua ipso ferro violentior. Quippe temperamento eius ferrum acrius redditur: nec vllũ apud eũ telum ꝓbatur: quod nõ aut bilbili fluuio aut calybe tingatur. Vnde etiã chalybes fluuii huius finitimi appellati: ferroq; cæteris prestare dicuntur. Saltus vero tarthesiorum in quibus titanas bellum aduersus deos gessisse ꝓditur in coluere curetes: quorum rex vetustissimus gargoris/mellis colligendi vsum primus inuenit. Hinc cum ex filia stupro nepos ꝓuenisset pudore flagitii variis generibus extingui paruulum voluit. sed per omnes casus fortuna quadam seruatus : ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione peruenit. Primũ omnium cum eum exponi iussisset & post dies ad corpus expositi requirendum misisset: inuentus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum tramite augusto : per quẽ armẽta commeare cõsueuerant proici iubet crudelis porsus qui procul cari nepotẽ q̃ simplici morte interfici maluit. Ibi quoq; cum inuiolatus esset: nec alimẽtis egeret/canibus primo ieiunis: & multorum dierum abstinentia cruciatis mox etiam suibus obiici iubet. Itaq; cum non solum nõ nocerẽt: verũ etiam quarũdã vberibus aleretur. ad vltimum in oceanum abiici iussit. Tum plane manifesto quodam numine inter furentes æstas ac reciprocandas vndas velut naue nõ fluctu veheretur. leni salo in littore exponitur: nec multo post cerua affuit que vbera paruulo offerret: Inde deniq; cõuersatione nutricis eximia puero pernicitas fuit interq; ceruorum greges diu montes saltusq; haud inferior velocitate peragrauit. Ad postremum laqueo captus regi datus dono est. Tunc & liniamentorum similitudinem & notis corporis quę inuste paruulo fuerãt nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum / periculorumq; ab eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositũ Habidis : qui vt regnum accepit tantæ magnitudinis fuit: vt non frustra deorum maiestate periculis ereptus videretur. Quippe barbarum populum legibus iunxit: & boues primo aratro domari/frumenta sulco serere docuit: & ex agresti cibo melioribus vesci odio eorum quę ipse passus fuerat homines coegit Huius casus fabulosi viderẽtur nisi & Romanorum conditores lupa nutriti: & Cyrus rex Persarum cane

Saltus tarthesiorum.
Gargoris rex.
Mellis vsus.
Gargoris sæuitia in nepotem.
Cerua puerum alit.
Habidis rex.

alitus proderetur. Ab hoc & ministeria seruilia populo interdi cta. & plebs in septē vrbes diuisa. Mortuo abide regnū p multa secula a successoribus eius retētū est. In alia parte hispaniæ/& q̄ ex insulis cōstat. regnū penes Gerionē fuit. In hac pabuli tanta lęticia est: vt nisi abstinētia interpellata lagina fuerit: pecora rū pātur. Inde deniq; Armenta Geryonis: quæ illis tēporibus solæ

Geryō. opes habebantur: tantę famę fuere: vt herculem ex asia prædæ magnitudine illexerit Porro Geryonē ipsum nō triplicis naturę vt fabulis proditur fuisse ferūt: sed tres fratres tātæ cōcordiæ ex titisse: vt vno animo oēs regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse: sed cum armēta sua rapi vidissent: amissa bello repetisse. Post regna deinde hispaniæ primi carthaginenses īpe riū prouinciæ occupauere. Nā cū Gaditani a tyro vnde & Car thaginēsiū origo est/sacra Herculis per quietem iussi i hispaniā trāstulissent: vrbēq; ibi cōdidissent: inuidētibus incrementis no uæ vrbis finitimis Hispaniæ populis/ac ppterea Gaditanos bel

Cartha. in hispa nia īperi um. lo lacessentibus auxiliū cōsanguineis carthaginēses miserūt. Ibi fœlici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicauerūt: & ma iorē partē prouinciæ imperio suo abiecerūt. Postea quoq; hortā tibus primæ expeditionis auspiciis Hamilcharē imperatorē cū magna manu ad occupādā puinciā miserūt: qui magnis rebus gestis: dum fortunam incōsultius sequitur: in insidias deductus occiditur. In huius locum gener ipsius Hasdrubal mittitur: qui & ipse a seruo hispani cuiusdam vlciscētis domini iniustā necē interfectus est. Maior vtroq; Annibal imperator hamilcharis fi lius succedit. Siquidem res gestas vtriusq; supergressus vniuer sam hispaniā domuit. Inde romanis illato bello italiam per an nos sexdecim variis cladibus fatigauit. Cum interea Romani missis in hispaniā Scipionibus primo pœnos prouincia expule runt. Postea cum ipsis hispanis grauia bella gesserunt: nec prius perdomitæ prouinciæ iugum Hispaniæ accipere potuerūt: quā

Augu stus hi spaniā pacauit Cæsar Augustus perdomito orbe victricia ad eos arma transtu lit: populūq; barbarum ac ferum legibus ad cultiorem vitę vsum traductum/in formam prouinciæ redegit.

Iustini Historici Clarissimi in Trogi Pompeii Historias. Liber. xliiii. & vltimus fœliciter explicit.

FINIS.

Ad magnificum Comitem Petrum Mariam Rubeum Parmensem Philippi Beroaldi Bononiensis Epistola.

In Lucii Flori Gestorum Romanorum Epithoma

Quemadmodū Dinocrates Architectus clarissime Vir pcera statura: facie haud illiberali: formaq; totius corporis venustissima Alexādrum macedonē: q ex rebus actis & auctis Magni cognomen inuenit: & sibi conciliare elaborauit: & elaborādo assecutus est: ita quoq; tibi (vt spero) gratus ero: perueniāq; ad commendationem presidio litterarum / doctrinęq; fauore. Cognoui enim te non solum litterario studio delectari verumetiam (quod perinde dictum est laude) litteratorū hominum amantissimum. O magna fœcunditas animi: O preclara ingenii amplitudo: quū elementia dictatorē Cæsarē liberalitate Cymonē: elegātia cultus victusq; splendore Lucullū vel æquares / vel antecelleres. omībusq; virtutibus esses ornatus vt emineres vndecunq; laudatissimus amœniores litteras: humanitatisq; studia auidissime cōplexus es: semperq; existimasti pclarū eiusdē alexādri magni dictū esse habendū ī memoria atq; in pectore. Longe nobilius: lōge fore præstantius litteris antecellere q̄ iperio atq; diuitiis: Quapropter quū ego nu p rogatu Henrici Coloniensis Senis impressoris solertissimi. L. Florū curiose diligēterq; emēdassem: tuo eo nomini dicare constitui: vt in mille exemplaria transcriptus: testimoniū quottidie exhibeat meæ erga te obseruantię atq; amoris simul vt successiuis tu tēporibus ista legēdo pernoscas. que Romanus populus domi: forisq; per tot ānos bella gesserit. per quos viros quibusq; artibus imperiū pepererit: & partū auxerit: & auctū ad summū fastigium suimet viribus euerterit. & euersum per augustū tandem Cæsarem sublimius erexerit. Que omnia. L. Florus quattuor quasi epithomatis ita scite collegit: ita enucleate distinxit. ita breuiter enarrauit vt cūcta tanq̄ in illustri posita monumēto ītueri & cōprehendere facillime queas. Disertus est vehemens distinctus varius breuis cōcinnus cū splendore ac luce verborū Florū itaq; clarissime vir quū litterario ocio: quod oi pene negocio pulchrius est: te tradideris: in manu sumere & subide legere

non spernas:cuius freqūes lectio oppido litterata multū delectare:nec minus prodesse poterit. Sed ne morosior sit ꝓlogus quā fabula:iam historiā. L. Flori luculentam conspicias quæso & me in numerum tuoꝝ recipias vnum(vt lepidissimus poeta ait si supest)locum rogantem. Vale.

Lucii Flori. Epitoma Primum

d.cc.āni ab origine vrbis ad augustum

POpulus Romanus a rege Romulo i Cęsarē Augustū septingētos per annos tātū operū pace/belloq; gessit/vt si quis magnitudinē iperii cū annis cōferat:etatē vltra putet:ita late p orbē terrarū arma circūtulit. vt q res eius legūt nō vnius populi sed generis humani facta discāt. nā tot laboribus piculisq; iactatus est:vt ad cōstituēdū eius imperiū cōtendisse virtus & fortuna viderentur. Quare cum pcipue hoc quoq; sicut cetera operæ pciū sit cognoscere:tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo rerūq; diuersitas aciem intētionis abrūpit. faciā quod solent q terrarū situs pingunt in breui quasi tobella totā eius imaginē amplectar nō nihil vt spero admirationū principis populi collaturus si pariter atq; in semet vniuersā magnitudinē eius ostendero Si quis ergo populū Ro. quasi hominē consideret: totāq; eius ætatē percēseat vt cœperit vtq; adoleuerit vt quasi ad quēdam inuentæ florē peruenerit vt postea velut cōsenuerit quattuor gradus processusq; eius inueniet. Prima ætas sub regibus fuit prope .ccl. per annos quibus circū ipsam matrem suā cū finitimis luctatus est. Hæc erit eius infantia. Sequens a bruto Collatinoq; cōsulibus in. Appiū. Claudiū Quintum Fuluiū cōsules. cc. annos patet quibus italiā subegit. Huic fuit tēpus viris armisq; incitatissimū. Ideo quis adolescentiam dixerit. Dehinc ad Cesarem. Augustū. cc. anni quibus totū orbē pacauit. hic iā ipsa iuuenta imperii & quasi quedam robusta maturitas. A. Cæsare. Augusto in sæculū nostrū aut nō multo minus āni. cc. qbus inertia cæsarū quasi consenuit atq; decoxit nisi ꝙ sub Traiano principe mouet lacertos & preter spem omniū senectus imperii quasi reddita iuuentute reuirescit. Primus ille & vrbis & imperii conditor Romulus fuit a. Marte genitus. & Rhea Siluia veste sacerdos grauida hoc confessa est nec mox fama dubitauit cum Amulii imperio abiectus in profluentem cū Remo fatre nō po

po. ro. ꝓcessus quattuor.

tuit extingui. siquidem & Tyberius amnem repressit & relictis catulis lupa vagitū secuta vbera admouit infātibus matrēq; se gessit. Sic repertos apud arborem Faustulus regis pastor tulit in casā atq; educauit. Alba tunc erat ratio caput Iuli opus / nā Lauiniū patris Aeneæ cōtempserat. ab his Amulius iā septiā sobole regnabat fratre pulso Numitore cuius ex filia romulus Igitur prima iuuētæ face patruū amuliū ab arce deturbat auū reponit. Ipse fluminis amator & montiū apud quos erat educatus mœnia noua vrbis agitabat gemini erāt vter auspicaret & regeret adhibuere piacula. Remus mōtē auentinū: hic palatinū occupauit. prior ille eā vultures hic postea / sed. xii. vidit sic victor augurio vrbē excitat plenus spei bellatricē fore. ita illi assuetę sanguini & prædæ aues pollicebantur. ad tutelam nouę vrbis sufficere vallū videbatur cuius dū irridet āgustias Remus idq; increpat saltu dubiū an iussu fratris occisus ē. prima certe victima fuit munitionēq; vrbis nouæ sanguine suo cōsecrauit imaginē vrbis magis quā vrbem fecerat. incole deerant. erat in ꝓximo lucus. hūc asilū facit. & statim mira vis hominum latini tusciq; pastores: quidā & transmarini phryges qui sub Aenea. archades qui sub Euandro duce influxerunt. Ita ex variis quasi elemētis congregauit corpus vnū populūq; Romanū ipse fecit Res erat vnius etatis populus viroꝝ. Itaq; matrimonia a finitimis petita quia nō impetrabantur manu capta sunt. Simulatis quippe ludis equestribus virgines quę ad spectaculū venerant prędę fuere & hęc statim causa belloꝝ. Pulsi fugatiq; Veientes Ceninensiū captum ac diruptū est oppidū. spolia insup opima de rege Feretrio ioui manibus suis rex reportauit. Sabinis prodite portæ per virginē nec dolo: sed puella ꝓciū rei: quam gerebāt in sinistris: petierat. dubiū clypeos an armillas. Illi & fidē soluerēt & vlciscerentur: clypeis obruere. Ita admissis intra mœnia hostibus atrox in ipso foro pugna adeo vt. Romulus Iouem oraret vt fœdā suorū fugā sisteret. Hic tēplū est. Stator Iuppiter tandē seuientibus interuenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cū. Tatio fœdusq; percussum secutaq; res mira dictu vt relictis sedibus suis nouā in vrbē hostes demigrarēt & cum generis suis auitas opes pro dote sociarēt. Auctis breui viribus hunc rex sapientissimus statū reipu. imposuit vt iuuētus diuisa per tribus: in equis & in armis ad subita bella excuparet. Cōsiliū reipu. pe

Alba

amulii interitus

Asylum

virginū raptus

Senatus a romulo constitutus | romulus e conspectu hominũ ablatus | Iulius proculus.

nes esset qui ex auctoritate patres ob ætatem senatus vocabatur His ita ordinatis cum repente concionem haberet ante vrbem apud capreæ paludem e conspectu ablatus est .Discerptũ aliqui a senatu putant ob asperius ingenium sed oborta tempestas solisq; defectio consecracionis speciem prebuere. Cui mox Iulius Proculus fidem fecit visum a se Romulum affirmans augustiore forma quam fuisset mandare præterea vt se pro numine acciperent. Quirinum in cœlo vocari placitum diis ita gentium roma potiretur.

De Numa Pompilio.

Romulo numa põpilius successit: | Annũ in menses xii. Numa partitus est.

Vccessit romulo Numa Pompiliu s quem Curibus sabinis agentem vltro petiuere ob inclytam viri religionem. ille sacra & cærimonias omnemq; cultum deorum immortalium docuit. Ille pontifices augures Salio cæterosq; per sacerdotia annum quoq; in xii. menses fastos dies nefastosq; descripsit. Ille ancilla atq; palladium secreta quædam imperii pignora Lanumq; geminum fidem pacis ac belli in primis forum væste virginibus colendum dedit vt ad simulachrum cœlestium syderum custos imperii flãma vigilaret. Hæc omnia quasi monitu deæ ægeriæ quo magis barbari acciperent eo deniq; ferocem populum redegit vt quod vi & iniuria occupauerat imperium religione atq; iustitia gubernaret.

De Tullo Hostilio.

EXplicit Pompilium Numam Tullus Hostilius: cui in honorem virtutis regnum vltro datum : hic omnem militarem disciplinam : artẽq; bellandi condidit . Itaq; mirum in modũ exercita iuuentute: prouocare ausus Albanos: grauem: & diu principẽ populũ. Sed cũ pari robore frequẽtibus p̃liis vtrinq; cõminuerent: misso in cõpendium bello: Horatiis curiatiisq; trigemis hinc atq; inde fratribus vtriusq; pp̃li fata cõmissa sunt. Anceps & pulchra cõtẽtio: exituq; ipso mirabilis: tribus q̃ppe illinc vulneratis: hinc duobus occisis: qui supererat Horatius addito ad virtutẽ dolo: vt distraheret hostẽ: simulat fugã singulosq; prout sequi poterãt adortus exuperat Sic rarũ alias decus vnius manu p̃ta victoria est: quã ille mox parricidio fędauit, Flentẽ spolia circa se sponsi quidem: sed hostis soro

rem viderat: hunc tam immaturũ virginis amorem vltus est fer ro. citauere leges nefas: sed abstulit virtus parricidam & facinus intra gloriam fuit: nec diu in fide mansit Albanus, nam Fidenati bello missi in auxilium ex fœdere medii iter duos expectaue re fortunam. Sed rex callidus vbi inclinare se socios ad hostẽ vi det: tollit animos quasi ipse mandasset: spes inde nostris: metus hostibus. Sic fraus proditorum irrita fuit. Itaq; hoste victo ruptorem fœderis Metium Suffetum religatum inter duos currus pernicibus equis distrahit. Albamq; ipsam q̃uis parentem emulam tamen diruit: prius cum oẽs opes vrbis/ipsumq; populum Romam trãstulisset. Prorsus vt cõsanguinea ciuitas nõ periisse sed in suum corpus redisse rursus videretur.

Metii supplicium. Albi diruitur.

De Anco Martio.

ANcus deinde Martius nepos ex filia pompilii pari ingenio. hic igitur & mœnia muro amplexus est: & interfluentem vrbi tyberinum põte commisit. Hostiamq; in ipso maris: fluminisq; confinio coloniam posuit: iam tunc videlicet præsagiens animo futurum: vt totius mũdi opes & commeatus illo veluti maritimo vrbis hospitio reciperentur.

tullo ancus successit. Hostia colonia.

De tarquinio Prisco.

TArquinius postea priscus q̃uis transmarinę originis regnum vltro petens accipit ob industriam: atq; elegãtiam. quippe qui oriundus Corintho græcum ingenium italicis artibus miscuisset. Hic & senatus maiestatem numero ampliauit: & cẽturiis tribus auxit q̃uis Actius Nauius numerum augeri prohibebat summisso augurio: quẽ rex experimentum rogauit: fieri ne posset: quod ipe mente conceperat? ille rem expertus augurio: posse: respondit: atq; hoc inquit agitabam: an cotem illam secare nouacula possem? augur potes ergo inquit. & secuit. Inde Romanis sacer auguratus. Neq; pace Tarquinius quam bello promptior. xii. nanq; tusciæ populos frequentibus armis subegit: & inde fasces/trabeę/curules anuli/falerę/paludamẽta/pretexta/ĩdeq; aureo curru/quattuor equis triumphatur: togę pictæ tunicæq; palmatæ. oĩa deniq; decora & insignia: quibus imperii dignitas eminet.

Anco tarqnius priscus succedit. Senatũ priscus ad auxit. Tarq̃nii virtus oñditur.

De Seruio Tullio.

Tarquinio prisco seruius tulius succedit Claru fore seruiu flamma circa caput promisit.

SEruius Tullius deinceps gubernacula vrbis inuadit: nec obscuritas inhibuit q̃uis matre serua creatũ. Nã ob eximiam indolem vxor Tarquinii Tanaquil liberaliter educauerat & clarũ forte visa circa caput flamma promiserat. Ergo inter Tarquinii mortem admittente regina substitutus in locum regis quasi ad tempus regnũ dolo partum sic egit idustria vt iure adeptus videretur. ab hoc populus romanus relatus in censum: digestus in classes curiis/atq; collegiis distributus summaq; Regis solertia ita est ordinata respu. vt omnia patrimonii: dignitatis etatis: artium officiorũq; discrimina in talibus referretur: ac si maxima ciuitas minimę domus diligentia contineretur.

De Tarquinio superbo.

Tarquinio supbo nomẽ a moribus datum.

Tulle in patrem crudelitas.

Tarq̃nii mira solertia.

Reptũ caput: iperii sedẽ ꝓmittit.

POstremus omnium fuit regum Tarquinius: cui cognomẽ Superbo ex moribus datũm. Hic regnum auitum: quod a seruio tenebatur: rapere mauluit. q̃ expectare: immissisq; in eũ percussoribus scelere ꝑtam potestatem nõ melius egit quã acquisierat nec abhorrebat moribus vxor Tullia: quę vt virum regem salutaret super cruentum patrem vecta carpento consternatos equos egit: sed ipse in senatum cædibus in omnis superbia quam crudelitate grauior in bonos grassatus cum sæuitiam iam domi fatigasset: tandem in hostes conuersus est: sic valida oppida in latio capta sunt. Ardea/Otriculum/ Gabii/Suessa/ Pomeria/tum quoq; cruentus in suos neq; enim filium verberare dubitauit: vt simulanti transfugam apud hostes hinc fides esset eui Gabiis vt volueret recepto atq; per nuncios consulenti quid fieri vellet eminẽtia forte papauerum capita virgula excutiens: cũ per hoc interficiendos esse principes intelligi vellet: que superbia sic respondit: tamen de manubiis captarum vrbium templum erexit quod cum inaugurararetur cædentibus cæteris deis (mirares dictu) restitere iuuenta & terminus. Placuit vatibus contumatia nimium siquidẽ firma omnia & æterna pollicebantur: sed illud horrendũ ꝙ molientibus sedẽ in fundamẽtis humanũ repertũ est caput: nec dubitauere cuncti mõstrũ pulcherrimũ imperii sedem: caputq; terrarum promittere. Tãdiu superbiã regis populus Ro. perpessus est, donec oberat libido, hãc ex liberis eius im

portunitatem tollerare non potuit:quorū cum alter ornatissime fœminæ Lucretiæ stuprum itulisset:matrona dedecus ferro expiauit:imperium tum regibus abrogatum.

Illatū lucretiæ stuprū.

Anacephaleosis de septem Regibus.

HEc est prima ætas populi Ro. & quasi infantia quam habuit sub regibus septem quadam fatorum industria:tam variis ingenio vt reipu. ratio & vtilitas postulabat. Nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit vt inuaderet regnum? Quid Numa religiosius? talem res popo scit:vt ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militię artifex Tullus bellatoribus viris quam necessarius? vt acueret ratione virtutum. Quid ædificator Ancus? vt vrbem colonia extenderet/ponte iungeret/muro tueretur. Iam vero tarquinii ornamenta & insignia quantam principi populo addiderūt ex ipso habitu dignitatem? Actus a Seruio census quid effecit: nisi vt ipsa se nosceret respublica? Postremo superbi illius importuna dominatio nō nihil immo vel plurimum profuit. Sic enim effectū est:vt agitatus iniuriis populus cupiditate libertatis incenderetur.

Pria po. ro. ętas.

regibus vii. ingeniovarii roma (vt reip. ratio postulabat) plurimū valuit.

De mutatione Reipublicæ.

IGitur Bruto Collatinoq; ducibus & auctoribus:qbus vltionē sui moriēs matrona mādauerat. Ppl's romanus ad vindicādū libertatis. ac pudicitię decus:quodā quasi istinctu deorū cōcitus regē repēte destituit/bona diripit/agrum Marti suo cōsecrat:imperiū in eodē libertatis suæ vindices trāsfert:mutato tm̄ & iudice & noie. qppe ex ppetuo annū placuit:ex singulari duplex: ne potestas solitudine vel mora corrūperetur. Cōsulesq; appellauit pro regibus. vt cōsulere se ciuibus suis debere meminissēt. Tantūq; liberratis nouę gaudiū incesserat: vt vix mutati status fidem caperent. alterumq; ex consulibus tantum ob nomē & genus regium:fascibus abrogatis:vrbe dimitterent. Itaq; substitutus Horatius publicola ex summo studio annixus est ad augendam liberi populi maiestatem. nam & fasces ei pro libera concione submisit:& ius prouocationis aduersus ipsos dedit: & ne specie arcis offenderet:eminentes ædes suas in plana submisit Brutus vero fauori ciuium etiam domus suæ clade & parrici-

Brutus Collatinus Lucretiæ cōiunx.

Vndicti sint consules.

Horatius publicola.

Brutus filios p̄cussit. variaro. bella suscepere.

dio vellificatus est: quippe cum studere reuocandis in vrbem regibus liberos suos comperisset. protraxit in forum: & contione media virgis cecidit: & securi percussit: vt plane publicus parẽs in locum liberorum adoptasse sibi populum Ro. videretur. Liber iam hinc po. ro. prima aduersus exteros arma pro libertate corripuit: mox pro finibus: deinde pro sociis: tum gloria & imperio lacessentibus assidue vsq; quaq; finitimis. quippe cum patrii soli gleba nulla esset: sed statim pomerium mediusq; inter latium & Thuscos quasi in quodã biuio collocatus omnibus portis in hostem incurreret: donec quasi cõtagione quadam p singulos itum est: & proximis quibusq; correptis totam italiã sub se redigeret.

porsena rex ethruscorum.

Bellum Ethruscum cum rege Porsena.

DVlsis ex vrbe regibus prima pro libertate arma corripuit. nã Porsena rex Ethruscorum ingentibus copiis aderat: & tarquinios manu reducebat. Hũc tamen q̃uis & armis & fame vrgeret: occupatoq; ianiculo ipsis vrbis faucibus ĩcubaret: sustinuit: repulit: nouissime etiam tanta admiratione perculit, vt superior victor cum pene victis amicitiæ fœdera feriret. Tunc illa romana pericula atq; miracula Horatius Mutius Cloelia: quæ in annalibus forent: hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles post q̃ hostes vndiq; instantes solus submouere nõ poterat: ponte reciso transnatat Tyberim/nec arma dimittit. Mutius scæuola regem per insidias in castris eius aggreditur. sed vbi frustratum circa purpuratum eius ictum tuetur: ardẽtibus focis iniicit manum/terroremq; geminat dolo. Vt scias inquit quem vix effugetis idem trecenti iurauimus. Cum interim immane dictu. hic interritus/ille trepidaret/tanq̃ manus regis arderet. Sic quidem viri. Sed nequis sexus a laude cessaret: ecce & virginum virtus. Vna ex obsidibus regi data elapsa custodiã Cloelia per patrium flumen equitabat: & rex quidem tot tantisq; virtutum territus monitis valere/liberosq; esse iussit. Tarquinii tandiu dimicauerunt: donec Arontem filium regis manu sua Brutus occidit: superq; ipso mutuo vulnere expirauit. Planę quasi adulterũ ad inferos vsq; sequęretur.

horatius cocles. Mutius scęuola manũ ardẽti foco iiicit. Cloelia. Brutus occiso aronte moritur.

Bellum Latinum.

Atini quoq; tarquinios asserebant ęmulatiōe & inuidia: vt populus qui foris dominabatur: saltē domini seruiret. Igitur omne latiū Manilio tusculano duce quasi in regis vltionem tollit animos. apud Regilli lacum dimicatur diu marte vario: donec Posthumius ipse dictator signum in hostes iaculatus est nouum & insigne commentum: vti peterentur cursu Cossus equitum magister exuere fręnos imperauit. & hoc nouum quo acrius incurrerent: ea demum atrocitas fuit prælii: vt interfuisse spectaculo deos fama tradiderit: duos in candidis equis Castorem atq; pollucem nemo dubitauit. Itaq; & imperator veneratus est: pactusq; victoriā tēpla ꝓmisit: & reddidit sane quasi cōmilitonibus deis stipendium. Hactenus pro libertate: mox de finibus cum eisdem latinis assidue & sine intermissione pugnatū est. Sora (quis credat) & Algidum terrori fuerunt. Satricum atq; Corniculum prouinciæ: de Veiis & Bouillis pudet si triumphauimus. Tibur nunc suburbanum: & æstiuæ præneste deliciæ/nūcupatis in capitolio votis petebantnr. Idem tunc fesulæ: quod capreę nuper idem nemus arietiuum: quod hercinius saltus. fregellę: quod Gesoriacum quod Tygris: quod Eufrates Coriolos quoq; pro pudor victos adeo glorię fuisse. vt captū oppidum. CN. Martius Coriolanus quasi numantiam aut africam nomini indueret. Extant & parta de Antio spolia: quæ mœnibus in suggestu fori capta hostium classe suffixit: si tamen illa classis (nam sex fuere Rostratę: sed hic numerus illis initiis nauale bellnm fuit. Peruicacissimi tamen latinorum Equi & Volsci fuere: & quottidiani: vt sic dixerim hostes. Sed hos præcipue Titus Quintius domuit ille dictator ab aratro: qui obsessa ac pene iam capta Marci Minutii cōsulis castra: egregia virtute seruauit. Medium erat forte tempus semētis cum patricium virum innixum aratro suo lictor in ipso opere deprȩhendit. Inde in aciem profectus: neqd a rustici operis immitatione cessaret victos more pecudum sub iugum misit, Sic expeditione finita redit ad boues rursus triumphalis agricola: fides numinum qua velocitate intra quindecim dies cœptum pertractumq; bellum: prorsus vt festinasse dictator ad relictum opus videretur.

Manilius tusculanus. Regillus lacus. Cossus Castorē & pollu• hoc bello itersuisse putāt prȩneste estie delicię. antiatiū sex naues rostratę. Titus quintis.

Bellum cum Ethruscis: Faliscis Et Fidenatibus

Trecēti & sex fabii apud cremerā cæsi.
Scelerata romę porta.
Falisci.
Fidenates.
Veiētes
Furius camilus

Ssidui vero & vniuersarii hostes ab ethruria fuere veientes: adeo vt extra ordinariam manum aduersus eos promiserit/priuatumq; gesserit bellum gens vna Fabiorum satis superq; idonea clades: cęsi apud cremeram trecēti & sex patricius exercitus: & scelerato signatur nomiue quę proficiscentes ī prælium porta dimisit: sed ea clades ingentibus expiata victoriis: postq̄ per alios atq; alios duces robustissima capta sunt oppida vario quidem enentu Falisci se sponte dediderunt. cremati suo igne Fidenates. Rapti funditus deletiq; veientes. Falisci cum obsiderentur: mira visa est fides imperatoris: nec imerito ꝙ ludi magistrum vrbis proditorem cum his quos adduxerat pueris: vinctum sibi vltro remisisset. Eam nanq; Furius Camillus vir sanctus/& sapiens sciebat veram esse victoriam quæ salua fide & integra dignitate pararetur Fidenæ quia pares non erant ferro: ad terrorem mouendum fascibus armatæ: & discoloribus serpentum in modum vitis furiali more processerant: sed habitus ille feralis euersionis omen fuit. Veietium quanta res fuerit indicat decennis obsidio. Tunc primū hyematū sub pellibus. taxata stipēdio hyberna: adactus: miles sua sponte iureiurando nisi capta vrbe nō remeare: spolia de Laerte Tolumuio rege ad feretrium reportata: deniq; non scalis: nec irruptione: sed cuniculo & sub terraneis dolis peractum vrbis excidium. ea deniq; visa est prędæ magnitudo: vt eius decimæ Apollini phytio mitterentur. Vniuersusq; populus Roma. ad direptionem vrbis vocaretur. Hoc tunc Veientes fuere: nunc fuisse quis meminit? quę reliquiæ? quod ue vestigium? laborat annalium fides: vt veios fuisse credamus.

Veiorū direptio

Bellum Gallicum.

Senonicū bellū

h Inc sine inuidia deum: sine fato rapidissimus procurrētis imperii cursus parumper Gallorum senonum incursione supprimitur. Quod tempus populo ro. nescio vtrum clade funestius fuerit: an virtutis experimentis speciosius. Ea certe fuit vis calamitatis. vt in experimentum illatam putem diuinitus scire volentibus immortalibus diis: an romana virtus imperium orbis mereretur. Galli senones gens natura ferox: moribus incondita: ob hoc ipsa corporum mole: pinde ac armis ingentibus adeo omn genere terribilis fuit vt plane nata ad hominum iteritum vrbium stragem

Gallorū senonū natura.

videretur. Hi quondā ab vltimis terrarꝝ oris cum cingerent: ōm
nia oceano ingenti agmine profecti: cū iam media vastassent/po
sitis inter alpes & padum sedibus/ ne his quidem cōtenti p italiā
vagabant. Tum clusiū oppidū obsidebant. Pro socijs ac fœdera
tis. P.R. interuenit. Missi ex more legati. Sed quod ius apud bar
baros? ferocius agunt mouent exinde certamen. Conuersis igit
a clusio: Romāq; veniētibus: ad aliā flumē cum exercitu Fabius
consul occurrit: non Cremetę fœdior clades. Itaq; hunc diē fastis
Roma mandauit. Fuso exercitu iam mœnibus vrbis appropin-
quabāt. Erant nulla p̄sidia. Tum igitur/aut nunq̄ alias apparuit
vera illa romana virtus. iampridē maiores natu amplissimis vsi
honoribus in forꝝ coeunt: ibi deuouente pontifice: dijs se mani-
bus consecrant: statimq; in suas quisq; ædes regressi sicut in tra-
beis erant: & amplissimo cultu: in curulibus sellis sese posuerūt vt
cum venisset hostis in sua dignitate morerētur. Pontifices & fla
mines quicquid religiosissimi in templis erat: partim in dolus de
fossa terra recondunt: partim imposita plaustris secum auexerūt
Virgines simul ex sacerdotio vestæ nudo pede fugiētia sacra co
mitantur: tamen excepisse fugiētes vnus e plebe fertur Albinus
qui depositis vxore & filijs: virgines in plaustrum recępit. Adeo
tum quoq; in vltimis religio publica priuatis affectibus antecel-
lebat. Iuuētus vero quā satis cōstat vix mile hominū fuisse: duce
Manlio arcē capitolini mōtis insedit: obtestata ipsum quasi præ
sentē Iouē: vt quēadmodū ipsi ad defendendū templū eius con
currissent: ita ille virtutē eorꝝ numine suo tueretur. Aderant inte
rim Galli: apertāq; vrbē primo trepidare qui subesset dolus: mox
vbi solitudinē vident. pari clamore & impetu inuadunt patentes
passim domos adeunt vbi sedētes in curulibus sellis p̄textatores
senes. velut deos geniosq; venerati. mox eosdē postq̄ esse homi
nes liquebat: alioquin nihil respondere dignantes/pari vecordia
mactāt: facesq; tectis inijciunt/ & totam vrbē igne ferro manibus
exęquāt. Sex mēsibus barbari (quis crederet) circa montē vnum
pependerūt: nec diebus modo sed noctibus omnia experti. Cū
tamē Mālius nocte subeūtes clāgore anseris excitatus: a summa
rupe deiecit: & vt spē hostibus demeret quāq̄ in summa fame: ta
men ad spē fiduciæ panes ab arce iaculatus est. Et statio quodā
die p medias hostium custodias Fabiū pontificē ab arce dimisit.
qui solēne sacrū in quirinali monte conficeret. Atq; ille p media

Clusium italię oppidum

Allia flumen.

Romani gallorꝝ impetu perterriti.

Albinus.

Mālius.

Gallorꝝ i romanos impetus.

Roma exęquat

Galli clāgore anseris deiecti.

Fabij religio.

hostium tela incolumis religionis auxilio rediit propitiosq; deos renunciauit:nouissime cum iam obsidione sua barbaros fatigasset.mille pōdo auri recessum suum vendicantes/ idq; ipsum per insolentiam cum ad iniqua pondera addito adhuc gladio:superbe victos increparent:subito aggressus a tergo Camillus adeo cecidit vt omnia incendiorum vestigia gallici sanguinis inundatione deleret. Agere gratias dijs immortalibus pro ipo tantę cladis nomine libet/ pastorum casas ignis ille/ & flamma paupertatem Romuli abscondit.Incendium illud quid egit aliud/nisi destinata hominū ac deorum domicilio ciuitas non deleta:non obruta: sed expiata potius & illustra videatur? Igitur post assertā a Manlio:restituta a Camillo vrbem acrius etiam vehementiusq; in finitimos resurrexit. Ac primum omnium illam ipsam gallicam gētem non contentus mœnibus expulisse:cum per italiam naufragia sua latius traheret:sic persecutus est duce Camillo: vt hodie nulla senonum vestigia supersint. Semel apud Anienem trucidati:cum singulari certamine Manlius aureum torquē barbaro inter spolia detraxit. Inde torquati Iterum pontino agro cum in simili pugna Lutius Valerius in sedente galeę satyra alite adiutus rettulit spolia:& inde coruini. Nec nō tamen post aliquot annos omnes reliquias eorum in ethruriam ad lacum vadimonis Dolobella deleuit: nequis extaret in ea gente: qui incensam a se Romam vrbem gloriaretur.

Camilli virtus.

Torquati cognomen.

Satyra ales.

¶Bellum Latinum.

COnuersus a gallis in latinos Manlio torquato Decio murena cōsulibus:semper quidem emulatione imperij & magistratuum infestos/tū vero cōtentu vrbis incensæ/cum ius ciuitatis partem imperij ac magistratuum poscerent:pari imperio atq; iam amplius q̄ congredi auderent/quo tempore quis cessisse hostem mirabitur/cum alter cōsulum filium suū quia contra imperium pugnauerit: q̄uis victorē. occiderit.quasi plus ī imperio esset/q̄ in victoria. Alter quasi monite deorum capite velato primum ante aciem dijs manibus se deuouerit/vt in confertissima se hostium tela iaculatus:nouū ad victoriam inter sanguinis sui semita aperiret.

Manlius filium occidit.

Decius se deuouet.

¶Bellum Sabinum.

Titus. Tatius.

A Batinis aggressus est gentē sabinoꝝ:qui imemores factę sub Tito Tatio affinitatis quodā contagio belli/ se latinis

adiunxerũt. Sed Curio dentato consulẽ;oẽm eum tractum qua
Nar ambit: fontesq; velini adriatico tenus mari igne ferroq; va- Sabino-
stauit:qua victoria tantũ hoim/ tm̃ agroꝝ redactũ in potestatẽ: rũ fines.
vt in vtro plus esset:ne ipse posset existimare qui vicerat.

Bellum Samniticum.

PRecibus deinde cãpaniæ motus non pro se:
sed quod est speciosius pro socijs sanitas in-
uadi. Erat fœdus cum vtrisq; percussum:sed
hoc campani sanctius:& prius omniũ suoꝝ
deditione fecerũt. sic ergo romanus bellum
samniticũ tanq̃ sibi gessit. omniũ non mõ ita
lia·sed toto orbe terrarũ pulcherrima campa Cãpaniæ
niæ plaga est nichil mollius cælo: deniq; bis laus.
floribus vernat. nichil vberius solo. ideo liberi cęterisq; certamen
dicit. nichil hospitalibus mari:hic illi nobiles portus:caieta/mise-
nus. & tepentes fontibus baiæ. lucrinus & auernus quedã maris
ocia hic amicti vitibus montes:gaurus/falernus/massicus/ & pul
cherrimus omniũ vesuuius æthnei ignis imitator:vrbes ad ma-
re formiæ/cumæ/puteoli/neapolis/herculaneũ põpei:& ipsa ca-
put vrbium capua:quondã inter tres maximas Romam cartha Capua
ginemq; numerata. Pro hac vrbe iis regionibus P.R. samnitas i- sunt ma-
uasit:gentẽ si opulentiã quęras aureis & argenteis armis discolo ximas vr
ri veste:vsq; ad ambitũ armatã. si fallaciam saltibus feræ & mon bes nũe-
tium fraude grassantẽ. si rabiem ac furorem/sacratis legibus hu- rata.
manisq; hostijs in exitium vrbis agitatam. si pertinaciã/sexies ru Sãnites
pto fœdere cladibusq; ipsis animosiorẽ. Hos tamen quinquagi gẽs opu-
ta annis per fabios & Papyrios patres eorumq; liberos ita sube- lẽtissima.
git ac domuit:ita ruinas ipsas vrbium diruit/ vt hodie samniũ in Sãnitiũ
ipso samnio requirat:nec facile appareat materia quattuor & vi mores.
ginti triumphorũ: maxime tamen nota & illustris ex hac gente Quoties
clades apud caudinas furcas/ Veturio Posthumioq; consulibus de samni
accepta est:clauso enim per insidias intra eum saltũ exercitu:vn tibus triũ
de non posset euadere:stupens occasiõe tanta dux hostiũ Pon phatum.
tius hereniũ patrem cõsuluit. & ille:mitteret oẽs vel occideret/ sa
pienter vt senior suaserat:hic armis exutos mittere sub iugũ ma-
luit:vt nec amici forent bñficio/& post flagitiũ hostes magis. Ita
q; & cõsules magnifice volũtaria deditione turpitudinẽ fœderis
dirimunt. & vltionẽ flagitans miles Papirio duce horribile dictu

Ro. oculi in acie arsere.

ſubiectis enſibus per ipſam viam ante pugnam fuit: & in congreſſu arſiſſe omniū oculos hoſtis auctor fuit: nec prius finis cædibus datus: q̄ iugum & hoſtibus & duci capto repoſuerunt.

Bellum Ethruſcum / & Samniticum.

H Actenus. P. R. cum ſingulis gentium: mox aceruatim tamen ſic quoq; par omnibus ethuſcorum. xij. populi in id tempus incitati. antiquiſſimus italie populus ſamnitium: reliqui in excidium romanis nominis repente coniurant. Erat terror ingens tot ſimul tantorūq; populorum. a latere ethruria infeſta quattuor agminū ſigna volitabat. Ceminus interim ſaltus in medio ante inuius plane quaſi calydonius / vel herſinius adeo tunc terrori erat vt ſenatus conſuli denūciaret. ne tātum periculi ingredi auderet. Sed nichil horum terruit ducem. quin fratre permiſſo exploraret acceſſus. ille per noctem paſtorio habitu ſpeculatus om̄ia refert. Tum ſic Fabius maximus periculoſiſſimū bellum periculo explicauit: nam ſubito incōditos atq; pallantes agreſſus eſt. Captiſq; ſupioribus iugis in ſubiectos ſuo more detinuit. Ea namq; ſpecies fuit illius belli. quaſi in terrigenas e cælo ac nubibus tela mitterētur: nec incruenta tamen illa victoria. nam oppreſſus in ſinu vallis alter cōſulum Decius more patrio deuotū diis manibus obtulit caput ſolennēq; familiæ ſue cōſecrationē in victorie precium redegit.

Cemin9 ſaltus.

Fabius maximus.

Decius ſe deuouet

Bellum Tarentinum: & cum Pyrrho rege.

S Equitur bellum Tarentinum vnum quidem titulo & nomine ſed victoria multiplex. hoc enim campanos apulos: atq; Lucanos: & caput belli tarentinos: idem totam italiam: & cum iſtis omnibus Pyrrhum clariſſimū græcię regem / vna veluti ruina pariter iuoluit. vt eodem tempore & italiam conſumaret. & tranſmarinos triumphos auſpicaretur. Tarētum etiam lacedemoniorum opus (calabriæ quondā & apuliæ totiuſq; lucaniæ caput: tum magnitudine & muris: portuq; nobili: tum mirabili ſitu: quippe in ipſis adriatici maris faucibus poſita in oras noſtras Hiſtriam: Illyricum: ępyrum: achaiam: affricam: ſiciliam vela dimittit. imminet portui ad proſpectū maris poſitum vrbis theatrum: quodquidē cauſa miſere ciuitati fuit omniū ſuarum calamitatū. Ludos forte celebrabant cum remigantes littori romanas claſſes indevident. atq; hoſtem rati emicant: ſine diſ

Tarenti cōmēdatio.

Calamitū cauſa theatrū.

crimine insultant: qui autem aut vnde Romani nec satis norant. Aderat sine mora querelam ferens legatio. hanc quoq; fœdius per obscœnam turpemq; dictu contumeliã violant. Ex hinc bellum: sed apparatus horribilis: cum tot simul populi pro taretinis cõsurgerent: omnibusq; vehementior Pyrrhus qui semigræcam ex lacedæmonijs conditoribus ciuitatem vindicaturus: cum totius viribus epyri: thessaliæ: macedoniæ: incognitisq; in id tempus elephantis mari: terra: viris: equis: armis: addito insuper ferarum terrore veniebat. Apud Heracleam & campanie fluuium lyrim Leuino consule prima pugna: que tam atrox fuit: vt ferentanee turmæ prefectus inuectus in regem turbauerit: coegeritq; proiectis insignibus prelio excedere. Factum erat nisi elephãti cõuersi in spectaculũ belli procurrissent: quorũ tum magnitudine tũ deformitate & nouo colore/simul ac stridore cõsternati equi/ cũ incognitas sibi belluas amplius q̃ erant suspicarẽtur: fugam stragemq; late dederũt. In apulia deinde apud Asculum melius dimicatũ est: Curio Fabricioq; cõs. Iam quippe belluarũ terror exoleuerat: & Caius Minutius quartæ legionis hastatus vnius promoscide abscisa mori posse belluas ostenderat: itaq; & in ipsas pila congesta sunt: & in turres vibratæ faces tota hostium agmina ardentibus ruinis operuerunt. nec alius cladi finis fuit: q̃ mox dirimeret postremusq; fugiẽtium ipse rex a satellitibus humero saucius in armis suis referretur. Lucaniæ suprema pugna sub arusinis (quos vocãt) cãpis ducibus ijsdẽ qui supius & tunc tota victoria exitũ quã datura virtus fuit casus dedit. Nã productus in primam aciẽ rursus elephãtis: vnũ ex his pullũ adacti in caput teli grauis ictus auertit: qui cũ per stragẽ suorũ procurrens stridore quereret: mater agnouit: & quasi vindicare exiluit: tum oĩa circa quasi hostilia graui timore permiscuit: ac sic eędem feræ que primã victoriã abstulerãt: scdam partẽ fecere: tertiã sine cõtrouersia tradidere. nec vero tantũ armis & in cãpis/sed consilijs quoq; & domi & intra vrbem cũ rege Pyrrho dimicatũ est. Quippe post primã victoriã rex callidus intellecta virtute romana: statim desperauit armis: seq; ad dolos cõtulit. Nam interẽptos cremauit: captiuosq; indulgẽter habuit: & sine precio restituit. Missisq; deinde legatis in vrbẽ omni mõ adnixus est. vt in amicitiã reciperet: sed bello & pace/foris & domi omnẽ in partem romana virtus tũ se probauit: nec alias magis q̃ tarentina victoria ostendit populi romani for-

Horribilis belli apparatus.

Pyrrhus

Lyris cãpanie fluuius.

Territi equi stragem nõ paruã cere.

Parrhi ars invincẽdis romanis.

titudinẽ:senatus sapiẽtiã:ducũ magnanimitate:qui nã illi fuerũt viri quos ab elephãtis prio ꝑlio obrutos accepimus oim vulnera in pectore: quidã hostibus suis imortui: oim i manibus enses & relictę in vultibus minæ: & in ipsa morte ira viuebat: qđ adeo

Pyrrhi exclamatio.

Pyrrhus miratus est: vt diceret. O q̃ facile erat orbis imperiũ occupare: aut mihi romanis militibus aut me rege romanis. Quæ aũt eoꝝ: q supfuerũt in repando exercitu festinatio? cũ pyrrhus video me inqt plane Herculis sydere ꝓcreatũ: cui quasi ab anguæ lernęo tot cæsa hostiũ capita de sanguine suo renascũtur? Qui aũt ille senatus fuit? cũ ꝑorante Appio cęco pulsi cũ muneribus suis ab vrbe legati. Interrogati a rege suo qd de hostiũ sede sentirent: Vrbẽ tẽplũ sibi visum: senatũ regnũ esse cõfiterẽtur. Quales porro ipsi duces vel in castris: cum medicũ venale regis pyrrhi caput afferẽtẽ Curius remisit? Fabricius oblatã sibi a rege

romanorũ laudes

impij partẽ repudiauit? vel in pace cũ Curius fictilia sua samnitico ꝑferret auro? Fabricius decẽ põdo argẽti circa ruffinũ cõsularẽ virũ: quasi luxuriã cẽsoria grauitate dãnaret? Quis ergo miretur his moribus: virtute militũ victorẽ Po. Ro. fuisse? vnoq; bel-

Tarentinũ bellũ.

lo tarẽtino intra quadriẽniũ maximã ptẽ italię: fortissimas gẽtes: opulẽtissimas vrbes: vberrimasq; regiões in deditionẽ redegisse. Aut qd adeo fidẽ supet? q̃m si principia belli cũ exitu cõferant:

Quousq; pyrrus ꝓcesserit.

Victor primo ꝑlio pyrrhus totã trementẽ italiã: cãpaniã: Lyrim: Fregellasq; populatus: prope captã vrbẽ / a pnestina arce prospexit: & a vigesimo lapide oculos trepide ciuitatis fumo ac puluere impleuit. Eodem postea bis exuto castris. bis saucio: & in gręciam suã trans mare ac terras fugato: pax & quies & tanta adeo de opulẽtissimis tot gẽtibus spolia: vt victoriã suã Roma non caperet. Nec eñ vllus pulchrior in vrbe: aut speciosior triũphus intrauit. Ante hũc diẽ nichil nisi pecora volscorũ greges sabinorũ carpenta gallorũ: fracta samnitũ arma vidisset: Tum si captiuos aspiceret: Molossi: thessali: macedones: brutius: apulus: atq; luca-

Elephãti capti.

nus. Si põpas: aurũ / purpura / signa / tabulæ: tarẽntinæq; delitiæ. Sed nichil libentius Po. Ro. aspexit / q̃ illas quas timuerat cũ turribus suis belluas: quæ non sine sensu captiuitatis summissis ceruicibus victores equos sequebantur.

Bellum Picente.

OMnis mox italia pacẽ habuit. quod eñ post tarẽtũ auderẽt nisi ꝙ vltro psequi socios hostiũ placuit. Domiti hic pi

centes: sed caput gentis asculum Sempronio duce/ qui tremente inter prelium campo tellurem deam promissa æde placuit. Aedes telluri vota.

¶ Bellum Salentinum

SAlentini picẽtibus additi: caputq; regionis brũdusiũ inclyto portu. M. Attilio duce. & in hoc certamine victorie p̃cium templum sibi pastoria pales vltro poposcit. Pales dea.

¶ Bellum Vulsinense.

POstremi italicorum in fine mãsere vulsini opulẽtissimi ethruscorum: iplorãtes opẽ aduersus seruos quondã suos: qui libertatẽ a dñis datã in ipsos erexerãt/ trãslataq; in se republica dominabãtur. Sed hi quoq; duce Fabio gurgite pœnas dederunt. Fabius gurges.

¶ De Seditionibus.

HAec est secunda ętas. P. R. & quasi adolescẽtia qua maxime viruit/ & quodã flore virtutis exarsit ac fremuit. Itaq; quęda aduc ex pastoribus feritas quiddam spirabat inmitũ. Inde est quod exercitus Posthumium imperatorẽ inficientem quas promiserat prædas/ facta in castris seditione lapidauit Posthumius ĩperator ĩ castris lapidatus. ꝙ sub Appio Claudio noluit vincere hostẽ: cum posset ꝙ duce Valerio Nerone detractantibus/ plerisq; militiã/ fracti consulis fasces. Inde ꝙ clarissimos principes ꝙ aduersarentur voluntati suę: exultatione mulctauit: vt coriolanum colere agros iubentem nec minus ille massiter iniuriam armis vindicasset: nisi ꝙ iam inferentem signa filium mater Vetruria lachrymis suis exarmauit vt ipsum Camillum ꝙ iniq; inter plebem & exercitum diuisisse veientem prędam videretur. Sed hic melior obsessis ĩ capta vrbe consuluit: & mox supplices de hoste gallo vindicauit. Cum senatu quoq; de ęquo bonoq; certatũ est: adeo vt relictis sedibus solitudinẽ & interitũ patrię suę minarentur. Prima discordia ob impotẽtiã fœneratorum: qbus in terga quoq; seruiliter seuiẽtibus/ in sacrũ mõtẽ plebs armata secessit: ęgreq; nec nisi tribunos impetrasset: Menenij agrippæ facũdi/ & sapiẽns viri auctoritate reuocata est. Extat orationis antiquę satis efficax ad cõcordiã fabula: qua dissedisse inter se quõdã humanos artus. ꝙ oĩbus operæ fugiẽtibus solus vẽter immunis ageret deinde moribundos a se iũctione redisse in gratiã: quãdo sensissent: ꝙ eius opera: redactis in sanguinẽ cibis irrigarentur. Secundũ in vrbe decẽuiratus libido conflauit. allatas a gręcia leges decẽ principes lecti iubente populo conscripserant: ordinataq; erat in .xij. tabulis tota iu- Prima ciuitatis discordia. Menenius agrippa. Secunda ciuiũ discordia.

sticia. Cum tamē traditos fasces regio quodam furore retinebāt

Apij turpe facinus.

Ante cęteros Appius eo insolentię elatus est. vt in genuā virginem stupro destinaret: oblitus & Lucretiæ & regum & iuris: qđ ipse cōposuerat. Itaq; cum oppressam iudicio filiā trahi in seruitutē vrderet Virginius pater: nihil cunctatus in medio foro manu sua interfecit: admotisq; signis cōmilitonum totā eā dominationē obsessam armis in carcerē/ & cathenas ab auentino monte ꝑtraxit. Tertiā seditionē excitauit matrimoniorū indignitas: vt

Tertia seditio.

plebs cū patricijs iungeretur: qui tumultus in monte ianiculo duce Camuleio tribuno plebis exarsit. Quartam honorum cupido

Seditio quarta.

plebei magistratus crearentur. Fabius ābustus duaꝝ patē: alterā Sulpicio patricij sanguinis dederat. alterā plebeio. Stolo quodā tempore: ꝙ lictorie virgæ sonū ignotum penatibus suis expauerat: a sorore satis insolenter irrisa iniuriam non tulit. Itaq; nactus tribunatum honoꝝ & magistratuum cōsortium: q̄uis inuito senatui extorsit. Verum in his ipis seditionibus principem populū nō immerito suspexeris: siquidem nunc libertatē: nunc pudicitiā tū nataliū dignitatē: honoꝝ decora/ & insignia vindicauit inter omnia hęc nullius acrior custos q̄ libertatis fuit. Nullaq; in præcium eius potuit largitione corrumpi: cum vt in magno/ & ī dies

Cassius

maiore populo interim pniciosi ciues existerēt. Cassiū largitione agraria lege suspectū: rege dominatiōis ꝑsenti morte mulctauit.

Spurius Quitius Seruilius Manlius Capitolinus.

Ac de spurio quidem suppliciū pater ipsius sumpsit. Hūc Quintij dictatoris imperio ī medio foro magister equitū Seruilius hala cōfodit. Māliū vero capitolij vīdicem: quia plerosq; debitoꝝ liberauerat: altius se & inciuibus efferentē: ab illa (quā defēderat) arce deiecit: talis domi ac foris/ talis pace belloq;. P.R. fretū illud adolescentiæ. i. secundā imperij ætatem habuit in qua totam inter alpes fretumq; italiam armis subegit.

Lucij Flori Epithoma Secundum.

Progressus po. romani.

COmita subactaq; italia. P.R prope quingētesimū annum agēs: cum bona fide adoleuisset: si quod est robur: si q̄ iuuētas: tum ille vere robustus & iuuenis & par orbi terrarum esse cœpit. Itaq; mirū & incredibile dictu: qui ꝑpe quingētis annis domi luctatus est adeo difficile fuerat dare italię caput his. cc. annis qui sequuntur: africā: europam asiam: totū deniq; orbem terrarum bellis victorijsq; peragrauit.

Primum Bellum Punicum

Gitur victor italiæ populus cum a terra fretum vsq; venisset more ignis: qui obuias populatus incendio siluas/interueniente flumine abrūpitur paulisper substitit. mox cum videret opulentissimam in proximo prędam quodam modo italiæ suæ abscisam/ & quasi reuulsam/ adeo cupiditate eius exarsit: vt quatenus nec mare iūgi nec pōtibus posset: armis belloq; iungēda: & ad continentem suū reuocāda bello videretur. Sed ecce se vltro ipsis pādētibus fatis/ nec occasio defuit: cū de pœnorꝝ ipotētia fœderata sicillæ ciuitas messana quereretur. Affectabat autem vt romanus ita pœnus Siciliā. & eodem tēpore paribus vterq; votis ac viribus imperiū orbis agitabat. Igitur specie quidē sociosiuuādi: re aūt sollicitante pręda: quāquā territaret nouitas rei: tanta tamen in virtute fiducia est: ille rudis: ille pastorius populus: vereq; terrester ostēdit nihil iterresse virtutis equis an nauibus/ terra an mari dimicaretur Appio Claudio consule primū fretū tū ingressus est fabulosis infame mōstris ęstuq; volentū: sed adeo nō est exterritus: vt ipsam illā ruētis ęstus violētiā/ pro munere amplecteretur: statimq; ac sine mora Hyeronē syracusanū regē tāta celeritate vicit: vt ipse ille se prius victum q̄ hostē videret: fateretur. Dulio Cornelioq; consulibus etiā mari congredi ausus est cum quidē ipsa velocitas classis cōparatæ auspiciū fuit. Interea enim sexagesimū diē. quam cęsa silua fuerat. clx. nauiū classis in anchoris stetit: vt nō arte factę: sed quodā munere deorū cōuersę naues: atq; mutatę arbores viderentur: ꝑlii vero fama mirabilis: cū illas celeres volucresq; hostiū naues: hę graues tardæq; comprehenderent: longę illis nauticę artes detorquere remos: & ludificari fuga rostra. Iniectę.n. ferreę manus. machinęq; alię ante certamen multū ab hoste derisę: coactiq; hostes quasi in solido decernere. victor ego apud liparas mersa & fugata hostiū classe primū illud maritimū egit triūphū. cuius quod gaudiū fuit/ cū Dulius imperator non cōtentus vnius diei triumpho per vitam omnē vbi a cena rediret prelucere funalia. pręcinere sibi tibias iussit. quasi quotidie triumpharet. pro tanta huius victoria leue huius ꝑlii dānū fuit. Alter cōsulū interceptus Asina Cornelius. qui simulato colloquio euocatus: atq; oppressus fuit. perfidiæ punicæ documentum calatino dictatore fere omnia ꝑsidia pœ

Messana sicilię ciuitas.

romani in siciliā traiiciūt

hyero syracusanus rex vincitur

Arbores i naues cōmutatę.

Dulius

Cor. consul opprimitur

norum agrigento drepano panormo eryce lilybeo detraxit. trepidatũ est semel circa camerinẽsium saltum sed eximia virtute: Calfurnii flãmæ tribuni militũ euasimus qui lecta.ccc. manu infestũ & insessum ab hostibus tumulũ occupauit adeoq; moratus hostes dum exercitus omnis euaderet ac sic pulcherrimo exitu termopylarum & leonidæ famã adequauit. Hoc illustrior noster ꝙ expeditioni tantæ superfuit & superuixit licet nihil scripserit sanguine. Lutio Cornelio scipione cũ iam sicilia suburbana esset populi romani prouincia. serpẽte latius bello sadiniã annexãq; ei corsicam trãsit vbi & hic caralæ vrbis excidio incolas terruit. adeoq; omnis terra mari pœnos expugnauit vt iam victoriæ nihil nisi africa ipsa restaret. M. Attilio Regulo duce iam i africam nauigabat bellum nec deerant qui ipso punici maris nomine ac terrore deficerẽt augẽte Insuper tribuno Mãnnio metũ in quem nisi paruisset securi districta imperator metu mortis nauigandi fecit audaciã mox de vẽtis remisq; properatũ est tantusq; terror hostici aduentus pœnis fuit vt apertis pene portis carthago caperetur. Belli prima p̃miũ fuit ciuitas clypea prima eni a punico littore quasi arx & specula procurrit & hæc & . ccc . ampliusca stella vastata sunt. nec cum hominibns sed cũ monstris quoq; dimicatũ est. Cũ quasi invindictã africæ nata miræ magnitudinis serpens posita apud bragadã castra vexaret: Sed omniũ victor regulus cũ terrorẽ nominis sui Iate circũtulisset cumq; magnam vim iuuentutis ducesq; ipsos aut cecidisset aut haberet in vinculis classemq; ingenti preda onustã & triũpho grauẽ in vrbẽ p̃ misisset etiam ipsam caput belli carthaginem vrgebat obsidione ipsisq; portis inherebat. Hic paulũ circũacta fortuna est tantum vt plura deessent romanę vrbis insignia: cuius fere magnitudo calamitatibus approbatur: nã cõuersus ad externa auxilia hostibus cum Xãtippum illis ducẽ lacedęmon misisset: a viro militię pitissimo vincimur cũ fœda clade romanisq; vsu incognita. Viuus i manus hostium venit fortissimus imperator. Sed ille q̃dẽ par tantę calamitati fuit. Nã nec punico carcere fractus est: nec legatione suscepta: quippe diuersa: quã hostes maduerãt: cẽsuit ne pax fieret: ne cõmutatio captiuoꝝ reciperẽ: sed nec illo volũtario ad hostes suos reditu: nec vltio siue carceris: seu crucis supplicio deformata maiestas Immo his oĩbus admirabilior: quid aliud q̃ victus de victoribus q̃a carthago nõ cesserat: de fortu-

Calfurnius flamma.

Romani in affrica traiiciũt Mãnius:

Clypea ciuitas.

Attilius. regulus. Xamtippus Romãos vicit.

Reguli fides.

na triūphauit. Populus autē ro. multo acrior īfestiorq; pro vltio ne reguli q̄ ꝓ victoria fuit: Metello igit̄ consule spirātibus altius poenis: & reuerso in siciliam bello: apud panormū sic hostes cecidit: vt ne amplius ea in insula concitaret̄. Argumentū ingētis victorię centū circiter elephātorū captiuitas. Sic quoq; magna pręda si gregem illum non bello sed venatione cœpisset. P. Claudio cōs. non ab hostibus: sed a diis ipis supatus est: quorū auspicia cōtēpserat: ibi statī classe demersa. vbi ille precipitari pullos iusserat quod pugnare ab his vetaret̄. M. Fab. buteone cōs. classem hostiū in africo mari ap̄ Egimurū iā in italiā vltro nauigātē cecidit. Quāuis Octauio triūphus tēpestate intercidit. cū opulēta preda classis aduersis actavētis: naufragio suo africā & syrtes oīm impia gentiū. insularū littora ipleuit. Magna clades: sed nō sine aliqua principis populi dignitate intercepta tempestate victoria/ & triūphū periisse naufragio. Et tamē cū punicæ predæ omnibus insulisq; fluitarent. P. R. triūphauit. Catulo consule tādem bello finis: impositus apud insulas: quibus nomē Egates: nec maior alia in mari pugna: qppe cōmeatibus exercitu: ꝓpugnaculis/ armis/ grauis hostiū classis/ & in eis quasi tota cathago: quod ipsum exitio fuit. Roma classis prompta/ leuis expedita/ & quodam genere castrēsis ad similitudinē pugnę equestris sic remis quasi habenis agebat̄: & in hos vel in illos mobilia rostra speciē viuentiū preferebāt. Itaq; momento temporis lacera tæ hostium rates totū inter siciliam: sadiniāq; pelagus naufragio suo operuerunt. Tanta deniq; fuit illa victoria: vt de excidēdis hostium mœnibus non quęreretur: superuacuum visum est in arcē murosq; sæuire: cum iam in mari esset deleta carthago.

Metellus. M. Fab. Buteo. Egates insulæ. Victoria naualis ad Egates.

Bellum Ligusticum.

DEracto punico bello secuta est breuis sane & quasi ad recipiendum spiritum requies argmq; pacis & bona fide cessantium armorum. tunc primum post Numam clausa fuit porta iani. sed statim ac sine mora patuit. quippe iam Ligures/ iā insubres galli: necnō & illirici lacessebāt. Sic de subalpibus. i. de subipsis italię faucibus gētes: deo quodā assidue icitāt: ne rubiginē ac sitū arma sentirent. deniq; itaq; quotidiani. & quasi domestici hostes tyrocia militum imbuebant. nec aliter vtraq; gētes quasi cote quadā. P. R. ferrum suę virtutis acuebat

Iani tēplū scd̄o claudit̄.

Ligures imis alpiũ iugis adhęrētes: inter arum & macrã flumen implicitos dumis siluestribus maior aliquãto labor erat inueni-re: q̃ vincere: tutum locis & fuga: durũ atq; velox genus ex occa sione magis latrocinia q̃ bella faciebat. Itaq; cũ diu multũq; elu deret saltus deciates moxubii euburiates / incognitas tãdẽ Ful uius latebras eorũ ignibus sepsit. Bebius in plana deduxit. Post humius ita exarmauit vt vix reliq̃rit ferrum quo terra coleretur.

Domiti lugures

Bellum Gallicum.

Gallorũ natura.

g Allis insubribus & his acolis alpiũ. animi ferarũ: cor pora plusq̃ humana erãt. sed experimẽto dep̄hensũ est: quippe sicut primus impetus eis maior q̃ virorũ est ita sequens minor q̃ fœminarum. Alpina corpo ra humenti cœlo educata habent quidam simile niuibus suis: quæ mox vt caluere pugna: statim in sudorem eunt: & leui mo tu. quasi sole laxãtur. Hic sæpe & alias: sed Britomaro duce nõ prius soluturos se baltea: q̃ capitoliũ ascendissent iurauerant. fa ctum est: victos. n. Emilius in capitolio discixit. Mox Aristoni co duce vouere de nostrũ militũ p̄da Marti suo torquẽ. interce pit iupiter votũ: nã de torquibus eorum aureũ trophæum ioui Flãminius erexit. Viri domaro rege romana arma vulcano p̄mi serant: alioquin vota ceciderunt: occiso enĩ rege Marcellus ter tia post romulũ patrẽ feretrio ioui arma suspendit.

Tertia spolia opima.

Bellum illiricum.

liburno rũ sedes

ILlyrii se liburnii sub extremis alpium radicibus agunt inter arsiam: tyriumq; flumen: longissime per tota adria ni maris littus effusi: hi regnante Teusa muliere popula tionibus non contenti licẽtiæ scelus addiderunt. Legatos quip pe nostros ob ea quæ deliquerant iure agentes. nec gladio qui dem: sed vt victimas securi percutiunt: pręfectos nauium igne cõburũt. idq; quo indignius foret mulier imperabat. itaq; Cneo Fuluio Centimalo duce late domãtur. Strictæ in principum col la secures legatorum manibus litauere.

Cneus. Fuluius cẽtima lus.

Bellum Punicum Secundum.

Scdm bellũ pu nicam.

POst primum punicũ bellum vix quadriẽni requies ecce alterũ bellum minus quidem spacio: nec enĩ amplius q̃. xviii. annos habet. sed adeo cladium attrocitate terribilius. vt si quis conferat damna vtriusq; populi: similior victo sit populus qui vicit.

Aut pudebat nobilē populū ablatū mare:raptæ insulæ:dare tri buta quæ iubere consueuerat Hinc invltionē puer.Hannibal ad aram patri iurauerat:nec re morabatur. Igitur in causa belli Sa guntus delata est hispanie ciuitas:&opulēta fideiq; erga roma nos magnū quidē sed triste monumētum quā in libertate cōmu ni fœdere exceptā Hannibal causas nouorū motuū quærens:& suis & ipsorū manibus euertit: vt italiam sibi rupto fœdere aperi ret.Sūma fœderū romanis religio est itaq; ad auditū sociæ ciui tatis obsidiū: memores icti cū pœnis quoq; fœderis: non statim ad arma procurrunt: dū prius more legitimo queri malunt Inte rim iam nouē mēsibus fessi fame:machinis ferro & igne versa de niq; in rabiem fide immanē in foro excitant rogū tū desuper se: suosq; cū omnibus opibus suis ferro & igne corrumpunt.Huius tantæ cladis auctor Hannibal poscitur :tergiuersantibus pœnis dux legationis quæ inquit mora est Fabius in hoc ego sinu bel lum affero & pacē vtrum eligitis:vtrū placet sumite: cūq; succla matū esset vtrū vellet daret.Bellū igitur inquit accipe & excusso in media curia togæ gremio non sine horrore quasi plane sinu bellū ferret:effudit Similis exitus belli initio fuit.Nam quasi has inferias sibi saguntinorum vltimæ diræ in illo publico parricidio incendioq; mādassent :ita manibus eorū vastatione italiæ:capti uitate africæ ducū & regū qui id gessere bellū exitio parētatū est.

Hānibal puer.

Saguntus hyspanie. ciuitas.

Igitur vbi semel se in hispania mouit illa grauis & luctuosa pu nici belli vis atq; tēpestas destinatūq; romanis iam.diu fulmen saguntino igne cōflauit statim quodam impetu rapta medias ꝑ fregit alpes:& in italiam ab illis fabulosæ altitudinibus niuibus velut cęso missa descendit:ac primi quidē impetus turbo:inter padū & ticinum.valido statim fragore detonuit.Tunc scipione duce fusus exercitus:saucius & ipseuenisset in hostiū manus im perator:nisi protectū patrē prętextatus ad modū filius ab ipsa morte rapuisset:& hic erit Scipio:qui in exitiū africe crescet: no mē ex malis eius habiturus.Ticino Trebia succedit:hic secūda belli punici procella desæuit Sēpronio cōsule:tunc callidissimi hostes frigidum & niualē nacti diē/cū se ignibus prius oleoq; fo uissēt/horibile dictu/homines a meredie & soleuenietes.nostra nos hyeme vicerunt. Trasimenus lacus tertiū fulmen Hāniba lis impatore Flamino:ibi quoq; ars noue punicæ fraudis qppe nebula lacus.palustribusq;virgultis tectus. equitū terga subito

Noua belli de nūciatō

pugnantiū inuasit: Nec de diis possumus queri. iminētē teme rario duci cladē prędixerāt. Insidientia signis agmina & aquilę prodire nolētes: & cōmissā aciē secutus ingēs terre tremor: nisi illū horrore soli equitū: virorūq; discursus & mota vehemētius arma fecerunt. Quartū idest pœne vltimū vulnus īperii Cānę ignobilis apulię vicus: sed in magnitudine cladis emersit: &.xl. miliū cęde parta nobilitas. Ibi in exitū infœlicis exercitus dux terra: celū: dies: tota deniq; rerū natura consensit. Siquidē non cōtentus simulatis transfugis Hānibal qui mox terga pugnantiū ceciderant. Insup calidissimus imperator patiētibus in campis obseruato loci ingenio: qđ & sol ibi acerrimus: & plurimus puluis: & curus ab oriente semp quasi secundum cęlum tenēs vento: puluere: sole: pugnaret. Itaq; duo maximi exercitus cęsi ad hostiū societatē: donec Hānibal diceret militi suo parce ferro. Ducum fugit alter: Alter ocisus est. dubiū vter maiore animo. Paulum puduit. Varro non desperauit. documenta cladis cruētus aliquādiu. aufidus pōs de cadauerib⁹ iussu ducis factu in torrente Vergilii modij duo anulorꝫ carthaginem missi dignitasq; eqstris taxata mēsura dubiū deide nō erat. qn vltimū illū diē habitura fuerit Roma: quintūq; intra diē epulari Hānibal in capitolio potuerit: si quod pœnū illū dixisse Adherbalē Bomicaris ferūt. Hannibal quēadmodum sciret vincere: sic vti victoria scisset. Tum quidē illū vt dici vulgo solet aut fatū vrbis imperaturæ: aut ipsius mens mala & auersi a carthagine dii in diuersū abstulerūt cum victoria nosset vti frui maluit Relicta q; Roma cāpaniā tarētūq; peragere: vbi mox & ipse: & exercitus ardore elanguit: adeo vt verum dictū sit Capuā Hannibali cannas fuisse. Siquidem inuictū alpibus in domitū armis: cāpaniæ quis crederet soles & tepētes fontibus baiæ suberunt. Interim respirare romanus: & quasi ab inferis emergere arma nō erāt detracta sunt templis: deerant iuuentus/in sacramētū militiæ liberata seruitia egebat ærariū: opes suas libēs senatus in mediā protulit. nec pter quod in bullis/singulisq; anulis erat: quicq̄ sibi auri reliquere. eques secutus exēplū imitatæq; equitē tribus deniq; vix sufficere tabulæ vix scribarū manus Leuino Marcelloq; cōsulibus cū priuatæ opes in publicū deferrentur. qđ aūt in eligendis magistratibus quæ centuriarū sapientia: cū iuniosibus a senioribus consiliū de creādis cōsulibus petiuere quip

Trāsimena acies.

Anulorꝫ modii duo Adherbal

Ad trebiā roma ni vincūur.

pe aduerſus hoſtem totiens victorē tam callidū nonvirtute tan tum/ſed ſuis etiam pugnare conſiliis oportebat. Prima redeun tis:ſed (vt ſic dixerim) reuiuiſcentis imperii ſpes Fabius fuit: qui nouā de Hānibale victoriā cōmētus eſt/nolle pugnare. Hic illi cognomen nouū/& reipublicæ ſalutare cōctator. Hinc illud ex ppl'o:vt imperii ſcutū vocaretur. Itaq; per ſamniū totum per ſalernos/gauranoſq; ſaltus ſic macerauit Hānibalē :vt qui frāgi virtute non poterat:mora cōmineretur. Inde claudio Marcello duce etiā cōgredi auſus eſt.cominus venit & pepulit/& campa nia ſua. & ab obſidione nolæ vrbis excuſſit. Auſus & Sēpronio graccho duce per lucaniā ſequi. & præmere terga cædētis. quā uis tūc.o pudor manu ſeruili pugnaret.nā hucuſq; tot mala cō pulerant.ſed libertate donati fecerant de ſeruitute romanos. O horribilē in tot aduerſis fiduciam.o ſingularem animum. ac ſpi ritum populi romani. tam arctis affliſq; rebus.cum de italia ſua dubitaret.auſus eſt tamen in diuerſa reſpicere.cūq; hoſtes in iu gulo per campaniā/apuliāq; volitarēt/mediāq; de italia africam facerent.eodē tempore & hūc ſuſtinebat/& in ſiciliā/ſardinam/ hiſpaniam/diuiſa per terrarū orbem arma mittebat. Sicilia mā- data Narcello/nec diu reſtitit/ tota enim inſula in vna vrbe ſu- perata eſt grādē illud. & ante id tēpus inuictum caput ſyracuſę quis Archimedis ingenio defenderetur. aliquando ceſſerunt Longæ illi triplex murus.totidēq; arces.portus ille marmoreus et fons celebratus Aretuſæ.niſi quod hactenus ꝓfuere. vt pul chritudini victæ vrbis parceretur. Sardiniā Gracchus arripuit. nihil illic gentium feritas inſanorūq;.nam ſic vocantur immani tas montiū profruere ſæuitiū invrbes. vrbēq; vrbium Caralim/ vt gens contumax viliſq;.mortis ſaltem deſiderio patrii ſoli do- maretur. In hiſpaniam miſſi Cneus & Publius ſcipiones Spem totam pœnis eripuerāt/ſed inſidiis punicæ fraudis oppreſſi rur ſus amiſerant. Magnis quidem illi præliis cum punicas opes ce cidiſſent.ſed punicæ inſidiæ alterū ferro caſtrametātem. alterū cum euaſiſſet in turrem.cinctum facibus oppreſſerunt. Igitur in vltionē patris ac patrui miſſus cū exercitu Scipio.cui tā grande de africa nomen fata decręuerāt. Bellatricem illam viris armiſq; nobilem hiſpaniam.illā ſeminariā hoſtilis exercitus. illā Hanni balis eruditricem/incredibile dictu. totam a pyreneis mōtibus in Herculis colūnas, & oceanum recuperauit.neſcias citius an

Cunctator Fabius.

Nota.

Sicilia mādata Marcello Siracuſæ ab Aarchimede defēdebantur.

Caralis vrbs vrbium.

Scipionū res ī hiſpania geſtæ.

facilius.q̃ velociter quattuor anni fatentur: q̃ facile vel vna ciui tas probat:eodem quippe quo obsessa est die capta est omeq; Africanæ victoriæ fuit quod tam facile capta est Hispana Car thago. Certũ est tamen ad profligandã prouinciã maxime pro fecisse singularẽ ducis sanctitatem:quippe qui captiuos pueros puellasq; pcipue pulchritudinis barbaris restituerit: ne in con spectũ quidem suũ passus adduci:ne quid de virginitatis inte gritate delibasse saltem vel oculis videretur. Hæc inter diuer sa terrarũ populus Romanus:nec ideo tamen italiæ visceribus inhærentẽ summouere poterat Hannibalẽ carthaginẽsem: Plæ raq; ad hostẽ defecerãt:& dux accerrimus cõtra romanos itali cis quoq; viribus vtebatur. Iam tamẽ eum plęrisq; oppidis & re gionibus excusseramus. Tarentinus ad nos redierat iã & capua sedes/ & domus/ & patria alter a hannibalis tenebat̃:cuius am misso tantum pœno duci dolorẽ dedit:vt ille totis viribus romã conuerteretur. O populũ dignum orbis imperio : dignum oĩm fauore/ & administratione hominum ac deorũ:cõpulsus ad vlti mos metus ab incepto nõ destitit: & de sua vrbe solicitus:capuã tamen non omisit:sed parte exercitus sub Appio cõsule relicta: parte flaccũ in vrbẽ secuta:absẽs simul:p̃sensq; pugnabat. Quid ergo miramur? Mouenti castra a tertio lapide Hãnibali iterum ipsos deos: deos inquã nec fateri pudebit restitisse: tanta eñ ad singulos illius motus vis imbriũ effusa est:tãta vẽtorũ violentia cohorta est vt diuinitus hostẽ sũmoueri : nec cœlo sed ab vrbis ipsius mœnibus: & capitolio ferri videret̃. Itaq; fugit: & cessit: & in vltimũ se italiæ recepit sinum:cum vrbẽ tantũ non adortã reli quisset. Parua res dictu:sed ad magnanimitatẽ. P.R. probandã satis efficax: q illis ipsis quibus obsidebãtur diebus:ager quem Hannibal castris insiderat:venalis romæ fuit. hastęq; subiectus inuenit. emptorẽ Voluit Hannibal contra fiduciã imitari:subie citq; argentarias vrbis tabernas:nec sector inuẽtus est. Vt scias etiam p̃sagia fatis fuisse:nihil actũ erat tãta virtute / tãto fauore deorũ. Siquidẽ ab hispania Hasdrubal fratrer Hãnibalis cũ ex ercitu nouo:nouis viribus:noua belli mole veniebat. Actũ erat pculdubio:si vir ille se cum fratre iũxisset: sed hũc quoq; castra metantẽ Claudius Nero cum liuio Salinatore debellat Nero in vltimo italiæ angulo summouebat Hãnibalem. Liuius in diuer sissimã partẽ: & in ipsas nascẽtis italiæ fauces signa cõuerterat:

Carthago facile capta.

Prodigiosa tẽpestas.

Ager romæ venalis.

Hasdrubal Hãnibalis frater debellatur

tanto omniq; longissima italia solo interiacente: quo consilio: qua celeritate consules castra couiunxerint: inopinãterq; hostẽ collatis signis compresserint:neq; id fieri Hannibal senserit: difficile dictu est. Certe Hannibal re cognita: cum proiectum fratris caput ad sua castra vidisset:agnosco inquit infœlicitatẽ carthaginis:hæc fuit illius viri non sine præsagio quodam fati imminentis prima confessio. Iam certum erat Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci:sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus romanus/magni estimabat asperrimum hostem in sua africa debellare. Duce igitur Scipione in ipsam africam tota mole conuersus:imitari cœpit Hannibalem / & italiæ sue clades in africa vindicare. Quas ille dii boni Hasdrubalis copias: quos Syphacis exercitus fudit: quæ quantaq; vtriusq; castra facibus illatis vna nocte deleuit: deniq; iam non a tertio lapide:sed ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat:sic factum est:vt inhærentẽ atq; incubantem italiæ extorqueret Hãnibalem:non fuit maior sub imperio romano dies q̃ ille: cum duo:omnium & antea & postea ducum maxime ille italiæ: hic hispaniæ victor/collatis cominus signis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. Steterunt diu mutua admiratione defixi: vbi de pace non conuenit. signa cecinere. Constat vtriusq; confessione nec melius instrui aciem:nec acrius potuisse pugnari: hoc Scipio de Hannibalis: Hannibal de Scipionis exercitu predicauerunt. Sed tamen Hannibal cessit. præmiumq; victoriæ africa fuit & secutus africam terrarum orbis.

Prȩsagium ifœlicitatis carthaginis: Res in africa a scipione gestæ. Hannibal i africa vicit.

Bellum Macedonicum Primum.

Post carthaginẽ vinci neminẽ puduit:secutæ sunt statim africã gentes macedonia/græcia/ syria:cæteraq; omnia quodã quasi æstu & torrente fortunæ sic primi omniũ macedones/ affectator quondã imperii populus. Itaq; quãuis tũc philippus regno p̄sideret:romani tamẽ dimicarȩ sibi cum rege Alexãdro videbantur. Macedonicum bellum nomine amplius:q̃ spectatione gentis fuit. Causa cœpit a fœdere Philippi: quo rex iãpridẽ dominantem in italia Hãnibalem sibi sociauerat: postea creuit implorãtibus athenis auxiliũ cõtra regis iniurias:cum ille vltra ius victoriæ in templa/aras/& sepulchra ipsa sæuiret. Placuit se

Macedonici belli origo.

natui opem tantis ferre supplicibus: quippe iam gētium reges duces/populi/nationes/presidia sibi ab hac vrbe petebant. primo igitur Liuino consule populus romanus Ioniū mare ingressus: tota græcię littora velut triumphāti classe peragrauit: spolia quippe siciliæ/hispaniæ/sardinæ/afticæ preferebat. Et manifestam victoriam nata in prætoria quippe laurus pollicebat. Aderat sponte in auxilium Attalus rex pergamorum. Aderant Rhodii nauticus populus: quibus a mari cōsul a terris omnia equis viribusq; quatiebat. bis victus rex: bis fugatus: bis exutus castris cum tamen nichil terribilius macedonibus fuit ipso vulnerum aspectu: quæ non spiculis: neq; sagittis. nec vllo græculo ferro: sed ingentibus pilis: nec minoribus adacta gladii vltra mortem patebant. Enimuero Flaminio duce inuios antea chaonum montes: Indumq; annem per abrupta vadentem: & ipsa Macedoniæ claustra penetrauimus. introisse victorie fuit. Nam postea nunq̄ ausus cōgredi rex ad tumulos: quos cynocephalas vocant: vno ac ne hoc quidem iusto prælio opprimitur: & illi quidem consul pacem dedit: regnumq; concessit: mox nequit esset hostile thebas: & Euboeam/& grassantem sub nabi de suo lacedæmona compescuit. Græciæ vero veterem statum reddidit: vt legibus viueret suis: & auita libertate frueretur. Quę gaudia? quæ vociferationes fuerunt? Cum hoc forte Nemeę in theatro quinquēnalibus ludis a pręcone caneretur: quo certauere plausu? quid florum in consulem profuderunt? & iterum iterūq; præconem repetere illam vocem iubebant: qua libertas achiæ pronunciabatur: nec aliter illa cōsulari sententia: q̄ modulatissimo aliquo tibiarum. aut fidum cantu fruebātur.

Attalus rex pgamorum. Rhodii nautici. Indus fluuius. Reddita libertas

Bellum Syriacum Regis Antiochi.

Macedoniam statim & regem Philippū Antiochus excepit quodam casu: quasi industria sic a gubernāte fortuna: vt quemadmodum ab africa i europam: sic ab europa in asiam vltro se suggerentibus causis imperium procederet: & cum terrarum orbis sit: ipse ordo victoriarum nauigaret. Non aliud formidolosius fama bellum fuit: quippe cum psas & oriētem Xerxē: atq; Darium cogitarēt: quādo perfossi inuii montes: quādo velis opertum mare nūciaretur vt hoc cœlestes minę territabant: cum humore continuo cumanus appolo sudaret: sed hic fauētis asię suę numinis timor erat.

Macedonici regni dilatatio. Celestes minæ.

sed nec sane viris:opibus armisq; quicquã copiosius syria sed in manibus tam ignaui regis inciderat vt nihil fuerit in Antiocho speciosius quã q̧ a romanis victus est. impulere regẽ in id bellũ illinc Thoas etholiæ princeps inhonoratam apud romanos querens aduersus macedonas militie sue societatem hinc Hannibal qui in. Africa victus profugus et pacis impatiens hostem populo romano toto orbe querebat et quod illud fuisset periculum si se consiliis eius rex tradidisset:si asie viribus vsus fuisset miser. Hannibal. Sed rex suis opibus et nomine regio fretus satis habuit bellum mouere Europa iam dubio procul iure ad romanos pertinebat. Hic lysimachiam vrbem in littore tracio positam a maioribus suis. Antiochus vt hereditario iure repetebat Hoc velut sydere asyatici belli mota tempestas et maximus regũ conuentus fortiter indixisse bellum cum ingenti strepitu: ac tumultu nouisset ex asia: Occupatis statim insulis grecisq; littoribus ocia et luxus tanquã victor agitabat. Euboeam insulam cõtinenti adhærentem tenui freto reciprocantibus aquis. Euripus abscidit. Hic ille positis aureis sericisq; tentoriis sub ipso freti murmure cum inter fluenta tibiis fidibusq; concineret collatis vndiq; q̃uis per hyemẽ rosis ne cum aliquo ducum genere agere videretur virginum puerorumq; delectus habebat. Talẽ ergo regẽ iã sua luxuria debellatũ populus Ro. Acilio glabrio ne cõsule in insula aggressus ipso statim aduentus sui initio coegit ab isula fugere. Tã precipitẽ apud thermopylas assecutũ locum .ccc. laconum speciosa cede memorandum ne ibi quidem fiducia loci resistentem mari ac terra cedere coegit. Statim & euestigo itur in syriã classis regia. Polixenidi. Hannibaliq; commissa Nam rex prelium nec spectare poterat. Igitur duce Emilio regillo ad remigãtibus rhodiis tota laceraĩ. Ne sibi placeãt Athene in Antioho vicimus Xerxem: in emelio Alchibiadẽ equauimus ephesiis. Salamina pẽsauimus. Cõsule Scipione cui frater ille modo victor carthaginis africanus volũtaria legatione aderat debellari regẽ placet & iã toto cesserat mari sed nos imus vlterius meandrum ad amnem monteq; sipylum castra ponũtur. Hic rex incredibile dictu quibus auxiliis quibus cõpiis consederat: trecenta milia peditum falcorumq; curruum non minor numerus elephantis ad hoc immensæ magnitudinis auro purpura argẽto & suo ebore fulgẽtibus aciẽ vtriusq; vallauerat.

Speciosũ antiocho a romanis vici

Europa romanis subiecta

sed hæc omīa prepedita magnitudine sua:ab hoc imbre: qui subito superfusus mira fœlicitate persicos arcus corruperat:primum trepidat'o mox fuga:dehinc triumphus fuerunt. Victo & supplici pacem atq; partem regni dari placuit: eo libētius q̄ tā facile cessisset

Bellum Etholicum.

Fuluius nobilior Ambraciare gia epyri.

Syriaco bello successit vt debebat etholicum victo q̄p per omanus Antiocho:faces Asiatici belli persequebatur. Ergo Fuluio nobiliori mandata vltio est. Hic ꝑtilus caput gentis ambraciam regiam Pyrrhi machinis quatit. secuta deditio. Aderant etholorum præcibus attici rhodij:& memineramus auxilii:sic placuit ignoscere/serpit tamen latius in ꝓximos bellum omnēq; late Cephaloniam zacynton:& q̄cq̄d īsularū in eo mari ītercet aunios mōtes iugūq; Maleum etholici belli accessio fuerunt.

Bellum Histricum.

Sepulti vino histri vicūtur

H Istri sequuntur etholos quippe bellātes eos nuper ad iuuerāt: & initia pugnæ prospera hosti fuerūt: eadēq; exitii causa. Nā cū Cnei Manlij castra cœpissent opimæq; prædæ incubarēt epulantes ac ludibūdos plerosq; aut vbi essent præ poculis nescientes Apius pulcher inuadit. sic cum sanguine & spiritu male partā reuomere victoriā. Ipse rex apulo equo impositus cū sub inde crapula & capitis errore lapsaret captum sese vix & ægre postq̄ experrectus est didicit

Bellum Gallogrecum.

G Allogræciam quoq; syriatici belli ruina conuoluit. fuerāt inter auxilia regis Antiochi. an fuisset cupidus triūphi Manlius an eos visos simulauerit dubiū certe. negatus est victori triūphus quia causam belli nō approbauit senatus. Cæterū gēs gallogræcoꝝ sicut ipsum nomē indicio est mixta & adulterata est. reliquiæ gallorū quibus etiā Brēno duce vastauerūt græciam mox orientem secuti in media asiæ parte sedere. Itaq; vt frugum semina mutato solo degenerant. sic illa genuina feritas eorum asiatica: amœnitate mollita est. Duobus itaq; preliis fusi fugatiq; sunt: q̄uis sub aduētu hostes relictis sedibus in altissimos se mōtes recepissent: solo stologiorum tectosogiam insederant vtrinsq; sun

Gallo grecoꝝ origo.

dis sagittisq; acti in perpetuam se pacem dederūt. Sed alligati miraculo quodā fuere: cū cathenas morsibus & ore tentassent cum effocādas inuicem fauces prebuissent. Nam Orgiagontis regis vxor a centurione stuprum passa: memorabili exemplo custodiam euasit. Reuulsumq; militis caput ad maritum suum retulit.

Mulie bris pu diciciæ exēplū.

Bellum Macedonicum Secundum.

CVum alię alięq; gentes syriaci belli sequuntur ruinam macedonia se rursus erexit. fortissimum populum memoria & recordatio suę nobilitatis agitabat: & successerat philippo filius Perses: qui semel in ppetuum victam esse macedoniam non putabat ex gentis dignitate. multo vehementius sub hoc macedones q̄ sub patre cōsurgunt: quippe thraces in vires suas traxerant. Atq; ita industria macedonum: viribus thracum: disciplinam macedonicam temptauere. Accessit his consilium ducis: qui situm regionum suarū summo speculatus Hemo / positis per abrupta castris: ita macedoniam suis armis / ferroq; vallauerat / vt non reliquisse aditum: nisi a cœlo venturis hostibus videretur. Nam marcio Pphilippo consule: eam prouinciam ingressus populus romanus exploratis diligenter accessibus per astrudem paludem: per acerbos dubiosq; tumulos: illa quæ volucribus quoq; videbantur in uia / accessit / regemq; securum & nihil tale metuētem subita belli eruptione terruit. cuius tanta trepidatio fuit: vt pecuniam omnem in mare iusserit mergi ne periret / classem cremari / ne incenderetur. Paulo cōsule cum maiora & crebra essent imposita præsidia: per alias vias macedonia depressa est. Summa quidē arte & industria ducis. cū alias minatus: alias irrepsisset cuius aduentus ipse eo terribilis regi fuit. vt interesse non auderet: sed gerenda ducibus bella mandauerit. Absens ergo victus fugit in maria: insulamq; samothracem: fretus celebri regione quasi templa & arę possent deffendere: quem nec mōtes sui nec arma potuissent. Nemo regum diutius ammissæ fortunæ conscientiam retinuit. supplex cum scriberet ad imperatorem. ab illo quo confugerat templo. nomenq; epistolæ notaret suum / regem addidit. Sed nec reuerentior captę maiestatis alius paulo fuit cū in conspectu venisset hostes in templum recepit. & in conuiuiis adhibuit. liberosq; admonuit suos. vt fortunam (cui tantum lice-

Perses philippi filius.

martius philippus consul.

Perses a ro. debellatur

Victus pses aufugit.

De macedonia triumphus.

ret reuererent.Inter pulcherrimos hũc quoq; pupulus romanus de macedonia duxit atq; vidit triũphũ:quippe cuius spectaculo triduum impleuerit.Prima die signa tabulasq;.Sequẽs arma: pecunias transuexit.Tertius captiuos.ipsumq; regem attonitũ adhuc tã q̃ subito malo stupentem.Sed multo prius gaudium victoriæ populus romanus quam epistolis victoris perceperat. Quippe eodem die quo victus est Perses ĩ macedonia.Romæ cognitum est.Duo iuuenes cãdidis equis apud iuturnæ lacum puluerem & cruorẽ abluebãt.Hii nunciauere Castorem & pollucem fuisse:creditũ vulgo q̃d gemini fuissent. interfuisse bello. q᷑ sanguine maderẽt/a macedonia venire/q᷑ adhuc anhelarẽt.

Subita fama. Castor & pollux.

Bellum Illyricum.

MAcedonici belli contagio traxit illyricos . ipsi quidẽ vt romanũ a tergo distringerẽt:a Perse rege conducti pecunia militauere: sine mora ab antio prætore subiguntur Loscordam caput gentis delesse suffecit. Statim secuta deditio est. deniq; hoc bellum aute finitum est q̃ geri Romæ nunciaretur.

Lascorda illyricorum vrbs precipua.

Bellum Macedonicum Tertium.

QVodam fato quasi ita conuenisset inter pœnos & macedonas:vt tertio quoq;vicerentur.Eodem tempore vtriq; arma mouere.Sed prior iugũ excutit macedo: aliquãto q̃ ante grauior:dum contẽnitur . Causa belli prope erubescẽda:quippe regnum pariter & bellum vir vltimæ sortis andriscus inuaserat:dubium liber an seruus:mercenarius certe:sed qa vulgo Philippus & similitudine pseudo philippus vocabatur/regiã formam/regium nomẽ/ animo quoq; regio impleuit. Igitur dum hæc ipsa contẽnit:populus romanus Iuuentio prætore contẽtus: virũ non macedonicis modo sed thraciæ quoq; auxiliis ingẽtibus validũ:temere tentauit.Inuictus quoq; non avariis regibus:sed illo ab imaginario & scenico rege supatus.Sed consule metello:amissum cum legione prętorem plenissime vltus est. Nam & macedoniam seruitute mulctauit: & ducem belli deditum ab eo:ad quem confugerat thraciæ Regulo in vrbem in cathenis reduxit.Hoc quoq; illi in malis suis indulgente fortuna : vt de eo populus romanus quasi de rege vero triumpharet.

Tertii belli macedonici origo. Andriscus Iuuentius pretor.

Metellus.Macedonia seruitute mulctata.

Bellum Punicum Tertium.

Tertium cum in africa bellum & tempore exiguum fuit: nam quadriennio patratum est: & ĩ comparatione priorum numinum labore non enim tam cumviris: q̃ cũ ipsa vrbe pugnatum est. sed plane maximo euẽtu: quippe tãdẽ Carthago finita est. Atq; siquis trium tempoꝝ momenta consideret: primo commissum est bellum ꝓfligatũ secundo: tertio vero cõfectum est. Sed huius causa belli: q̃ contra fœderis legem aduersus numidas q̃dẽ semel parasset classem/& exercitũ: frequens autem masinissæ fines territabat. sed huic bono socioq; regi fauebatur cũ bellum sederet/de belli fine tractatum est. Cato inexpiabili odio delendã esse Carthaginẽ: & cum de alio cõsuleretur pronũciabat Scipio nassica seruandã ne metu ablato ęmulæ vrbis luxuriari fœlicitas vrbis inciperet. Medium senatus elegit: vt vrbs tantum loco moueretur. Nichil enim speciosius videbatur q̃ esse Carthaginem: quę non timeretur. Igitur Manilio Cẽsorinoq; cõsulibus: populus romanus aggressus Carthaginem spe pacis iniecta/traditã a violentibus classem sub ipso ore vrbis incẽdit. Tũ euocatis principibus si salui eẽ vellent vt migrarent finibus imperatũ quod ꝓ rei atrocitate adeo mouit iras: vt extrema malent. Cõploratũ igitur publice stati: & pari voce clamatum est ad arma: seditq; sentẽtia quoquo mõ rebellãdũ. nõ quia spes vlla iã superesset: sed quia patriã suã malẽt hostium q̃ suis manibus euerti. Qui rebellãtium fuerit furor: vel hinc intelligi potest. q̃pin vsum nouæ classis tecta/domusq; resciderunt: & in armoꝝ officinis aurũ/& argẽtũ ꝓ ęre ferroq; cõflatum est. in tormentorum vincula matronæ crines suos contulerunt Mãcino deinde consule terra mariq; feruebat obsidio: operis portus nudatus/& primus & sequẽs iã murus: cũ tantũ Byrsa quod nomẽ arci fuit: quasi altera ciuitas resistebat. Quãuis profligato vrbis excidio: tamen fatale aphrice nomẽ Scipionum videbatur. Igitur in aliũ Scipionẽ cõuersa respublica finẽ belli. reposcebat. Hũc Paulo Macedonico ꝓcreatum: africani illius magni filius ĩ decus gentis assumpserat. Hoc scilicet fato: vt quam vrbem concusserat: auus nepos euerteret. Sed quam maxime mortiferi esse morsus solent morientium bestiarum: sic plus negocij fuit cum semiruta ciuitate Carthagine/ quam integra. Cõpulsis in vnam arcem hostibus portũ quoq; maris romanus

Tertij belli punicis origo.

De belli punici exitu varię lentę tię.

Studiũ carthagineñ in armis p̃pandis.

Byrsa.

A quo scipio ęmilianus adoptatus est

obſederat. Illi alterum ibi portum ab alia vrbis parte foderunt: nec vt fugerent:ſed quia nemo illos nec euadere poſſe credebat Inde quaſi enata ſubito claſſis erupit.tum ĩterim iam diebus iam noctibus. noua aliqua moles . noua machina/noua perditorum hominum manus: quaſi ex obruto incendio ſubita de cineribus flamma prodibat. Deploratis nouiſſime rebus.xl. ſe milia virorum dediderunt(quod minus credas)duce Hadruſbale.q̃to fortius fœmina & vxor ducis: quę cõpręhenſis duobus liberis a culmine ſe domus in medium miſit incendium: imitata reginam q̃ carthaginem condidit.Quanta vrbs deleta ſit: vt de cæteris taceam/vel ignium mora probari poteſt:quippe per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui:quod domibus ac templis ſuis ſponte hoſtes immiſerant: vt quatenus vrbs eripi romanis non poterat: triumphus arderet.

[Margin: Deditorũ nũerus. Quãta carthagofuerit]

Bellum Achaicum.

QVaſi ſæculum illud euerſionibus vrbium curreret: ita carthaginis ruinã ſtati Corynthos excępit: achaię caput gręciæ decus ĩter duo maria Ionium & aegeum quaſi ſpectaculo expoſita.hęc(facinus indignum) antę oppreſſa eſt q̃ in numerum certorum hoſtium referretur. Critholaus cauſa belli:q libertate a romãis data:aduerſus ipſos vſus eſt. Legatos romanos dubiũ an & manu certe orationeviolauit.Igitur Metello ordinãti:cui tum maxime macedoniæ mãdata eſt vltio: & huic achaicũ bellum ad primã Critholai manũ metellus conſul per patẽtis helide campos toto cecidit alpheo:& vno prælio peractum erat bellum.iam & vrbem ipſam terrebat obſidio. Sed fato rerum/cum metellus dimicaſſet ad victoriam Mumius venit. Hic alterius ducis dignitate exercitum ſub ipſis Iſtmi faucibus fudit: geminoſq; portus ſanguine infecit.Tum ab incolis deſerta ciuitas/direpta primũ/deinde tuba pręcinente deleta eſt. Quid ſignorum? Quid veſtium? quidue tabularum raptum/incenſum/atq; proiectum eſt? Quantas opes & abſtulerit/& cremauerit:hinc ſcias ꝙ quicquid corinthi æris toto orbe laudatur:incendio ſuperfuiſſe cõperimus. Nã & ęris notam precioſiorem ipſa opulentiſſimævrbis fecit iniuria quia incendio peruſtis plurimis ſtatuis/atq; ſimũlachris/ęris/auri/argentiq; venæ in commune fluxere.

[Margin: Corynthi ſitus & nobilitas. Corynthia bellicã critolaus. Metellus conſul. Mumius. Aes corynthiacum.]

Res in Hispania gestæ.

VT carthaginem corinthios:ita corinthium Numantia secuta est:nec deinde toto orbe quicq̃ tantum in armis fuit. Post illa duo clarissima vrbium incendia late atq; passim / nec per vices. sed simul pariter. quasi vnum vndiq; bellum fuit:prorsus vtile.quasi agitantibus ventis diffudisse quedam belli incendia toto orbe videretur. Hispanię nunq̃ animus fuit aduersus nos vniuersę consurgere. nunq̃ conferre vires suas libuit. neq; aut imperare. aut libertatem tueri suam publicæ alioquin ita vndiq; mari pyreneoq; vallata est. vt ingenio situs nec adiri quidem potuerit. Sed antea a romanis obsessa est / q̃ seipsa cognosceret / & sola omnium prouinciarum vires suas. postq̃ victa est / intellexit. In hac prope ducetos per annos dimicatum est a primis Scipionibus in primum Cæsarem Augustum. Non continue nec cohęrenter sed prout lacessierant. Nec cum hispanis initio. sed cum pœnis in hispania. Inde contagio & series causaq; bellorum. Prima per pyreneum iugum signa romana. P. & Cn. Scipiones intulerunt. præliisq; ingentibus Hannonem & Hasdrubalem fratrem Hannibalis ceciderunt. raptaq; erat impetu hispania. nisi fortissimi viri in ipsa sua victoria oppressi. punica fraude cecidissent. terra mariq; victores. Igitur quasi nouem integramq; prouinciam vltor patris & patrui Scipio ille mox africanus inuasit. Isq; statim capta carthagine & aliis vrbibus non contentus pœnos expulisse. stipendiariam nobis prouinciam fecit. Omnem citra vltraq; hiberum subiecit imperio. primus romanorum ducum victor ad gades & oceani oram peruenit plus etiam prouinciam retinere: q̃ facere. Itaq; per partes iam huc iam illuc missi duces / qui ferocissimas. & ad id temporis liberas gentes ideo impatientes iugi. multo labore nec in cruentis certaminibus seruire docuerunt.

Coryn thũ secuta numãtia.

Diu aduersus hispanos a roma. pugnatum P. Cn. scipiões

Scipiõis gesta in hispania.

Prius scipio ex roma. ad gades peruenit.

CAto ille Censorinus Celtiberos id est robur hispanię aliquot præliis fregit. Gracchus pater ille Gracchorum eosdem. c. & l. vrbium euersione mulctauit. Metellus ille qui ex macedonia cognomen meruerat & celtibericus fieri: cum & contrebiam memorabili cœpisset exemplo & versobrigis maiori gloria. pepercit. Lucullus turdullos; atq; vaceos; de quibus Scipio ille posterior singu

Celtiberi hispaniæ robur.

Gracchus

Decius brutus. lari certamine cum a rege fuisset ꝓuocatus opima retulerat Decius Brutus aliq̃to latius celticos lusitanosq;: oīs galatiæ popu- Obliuionis flumen. lus:formidatumq; militibus flumen obliuionis:pagratoq;victor oceani littore:nō prius signa cōuertit : q̃ cadentē in maria solē: obrutūq; aquis ignē:non sine quodā sacrilegii metu: & horrore deprehēdit. Sed tota certaminū moles cū Lusitanis fuit: & Numātinis/nec immerito/quippe solis gētiū duces cōtingerūt: fuisset & cū oībus celtiberis:nisi dux illius motus iītio belli oppres- Salōdicus vir astutus. sus esset. Sed summus vir astutus & audatię si recessisset Salōdicus qui hastā argenteā quatiens velut cœlo missam:vaticinanti similis oīm in se mētes conuerterat. Sed cū pari temeritate sub Viriatus caliditatis vir acerrimæ nocte castra consulis adisset: iuxta territoriū ipsū pilo vigilis ęxceptus est Cæterū lusitanos Viriatus erexit:vir caliditatis acer- rimæ:q̃ ex venatore latro/ex latrone subito dux/atq; īperator & si fortuna cessisset hispaniæ Romulus non cōtentus libertatem suorū deffendere per.xiiii.annos omnia citra vltraq; hybeęū & Claudius vnimanus. tagū igni ferroq; populatus.castra etiam prætoriorum & præsidium aggressus:Claudium vnimanum pœne ad internitionem exercitus cecidisset. Insignia trabeis & fascibus nostris:quæ cæperat:in mōtibus suis trophœa fixisset. Tandē etiam fabius maximus cōsul oppresserat:sed a successore Pompilio violata victo- pōpilius ria est. quippe qui conficiendę rei cupidus/fractū ducem/ & extrema diditionis agitantem:per fraudem & insidias: & domesticos percussores aggressus hāc hosti gloriam dedit: vt videretur aliter vinci non potuisse.

Bellum Numantinum.

Numātiæ vrbis cōmēdatio. NVmantia q̃tum Carthaginis/ Capuæ. Corinthi:opibus inferior/ita virtutis nomine & honore par omibus summumq; si viros æstimes hispanie decus qppe q̃ sine muro sine turribus:modice ædito ī tumulo apud situata quattuor milibus celtiberorum. xl. exercituum per annos.xiiii.sola substinuit. Nec substinuit modo:sed sæuius aliquanto pertulit:pudendis fœderibus affecit. Nouissime cum inuictam esse cōstaret:opus quoq; eo fuit : qui carthaginē euer- Segidēses. terat. Non temere/ si fateri licet vllius causa belli iniustior. Segi- denses socios & consanguineos romanorū manibus elapsos exceperant:habita pro eis deprecatio nihil valuit: cum se ab omni bellorum contagione remouerent ; in legitimi fœderis præ-

cium iussi arma deponere. hoc sic a barbaris acceptum quasi ma nus abscinderentur. Itaq; statim Megara victo fortissimo duce ad arma conuersi. Pompeium prælio agressi fœdus tamen ma luerunt: cum debellare potuissent. hostilium deinde Mancinum: hunc quoq; assiduis cædibus ita subegerunt vt ne oculos quidem aut vocem numantini viri quisq̃ sustineret: tamen cum hoc quoq; fœdus maluere contenti armorũ manubiis cum ad internitionem sæuire potuissent. Sed non minus numantini quã caudini illius fœderis flagrans ignominia: ac pudore populus romanus. Dedecus quidem presentis flagitii deditione Mãcini expiauit. Cæterum duce scipione carthaginis incendiis ad excidia vrbium imputo: tandem etiam in vltionem excanduit: sed tunc acrius in castris qui campo in nostro cum milite: q̃ cũ numantino præliandum fuit quippe assiduis & iniustis & seruili bus maxime operibus attriti ferre plenius vallum qui arma nescirent: luto inquinari qui sauguine nolent: iubebantur ad hoc scorta: & calones. sarcinæ nisi ad vsum necessariæ amputantur tanti esse exercitum quanti imperatorem vere proditum est. Sic redacto in disciplinam milite cõmissa acies: quodq; nemo visurum se vnquã sperauerat factũ est vt fugiẽtes numãtinos q̃sq̃ videret Dedere etiam sese volebãt tollerãda viris imperarẽtur. Sed cũ scipio veram vellet & sine exceptiõe victoriã eo necessitatũ cõpulsi primũ vt destinata morte in p̃liũ ruerent cum sese prius epulis quasi inferiis ĩpleuissent: carnis semicrude & ceciliæ sic vocãt ĩdigene ex frumẽto potionẽ. Intellectũ ab ĩperatore cõsiliũ. Itaq; non est p̃missa pugna morituris. Cũ fossa atq; lorica. quattuorq; castris circũdatos fame p̃meret ab duce orãtes p̃lium vt tanq̃ viros occideret: sed vbi nõ impetrabãt: placuit eruptio sic conserta manu plurimi occisi: & cũ vrgeret fames aliquãtisper inde vixere. Nouissime consilium fugæ sedit: sed hoc quoq; ruptis equorum cingulis vxores ademere summo scelere per amorem Itaq; etiam exitu deplorato in vltimam rabiem furoremq; conuersi: postremo mori hoc genere destinarunt. Duces suos: seque patriamq; ferro & veueno. subiectoq; vndiq; igne peremerunt. Macte esse fortissimam & meo iudicio beatissimam in ipsis malis ciuitatem: asseruit cum fide socios: populum orbis terrarũ viribus fultum sua manu ætate tam longa sustiuuit. Nouissime maximo duce oppressa ciuitas nullum de se gaudium hosti reliquit

[Margin notes: Megara victus. — Mancinus deditur. — Cęlia ex frumẽto potio — Numantiorũ exitus.]

Vnus enim vir numãtinus non fuit:qui ĩ cathenis duceretur p̃da vt de pauperibus nulla arma cremauerunt: triumphus fuit tantum de nomine.

Prçda de numã tinis nulla.

h Actenus populus romanus pulcher: egregius: pius sanctus:atq; magnificus.reliqua sæculi vt grandia ę que ita vel magis turbida/ & fœda crescentibus cũ ipsa magnitudine imperii vitiis:adeo vt si quis:hanc tertiã eius ętatem transmarinã (quã ducentorum annorum fecimus)diuidat:cẽtum hos priores/quibus africã macedoniã/ siciliã hispaniã domuit:aureos sicut poetæ canunt : iure meritoq; fateatur. Centum sequentes ferreos/plane & cruentos & si quid ĩmanius. Quippe qui iugurtinis:cymbricis/ mithridaticis:parthicis bellis gallicis/atq; germanicis/quibus cœlũ ipsum gloria ascendit: Gracanas/drusianasq; cędes/ad hęc seruilia bella miscuerunt: & ne quid turpitudini desit:gladiatoria deniq; in se conuersis marianis atq; syllanis:nouissime Pompei & Cæsaris manibus/quasi per rabiem & furorẽ & nephas semetipse lacerauit:quæ si inuoluta inter se sunt omnia atq; confusa:tamen quo melius appareant simul & ne scelera virtutibus obstrepant separatim proferẽtur:priusq̃ vt cępimus iusta illa memorabimus vt & pia cum exteris gentibus bella magnitudo crescentis ĩ dies imperii appareat:tum ad illa ciuium scelera: turpesq; & ipias pugnas reuertemur

Aurea ętas

Etas ferrea.

recẽtior rerũ hũanarũ status.

Bellum Asiaticum.

v Icta ad oc casum hispania:populus romanus ad oritem pacem agebat:nec pacem modo:sed inusitata & incognita quadam fœlicitate relictæ regiis hæreditatibus opes/ & tota insimul regna/ veniebant. Attalus rex pergamenorum regis Eumenis filius socii quondam cõmilitonisq; nostri testamentum reliquit: po.ro:bonorum meorum hęres esto.in bonis regis hęc fuerunt. Addita igitur hęreditate prouinciã populus romanus non quidem bello/nec armis/sed quod est ęquius testamẽti retinebat. sed hanc difficile dictu est vtrum facilius ammiserit populus Romanus an recuperauerit Aristonicus regi sanguinis ferox iuuenis vrbes regibus parere consuetas:partim facile sollicitat:paucas resistentes Mindum Samon Colophonem vi recepit. Crassi quoq; prætoris cædit exercitum: ipsum quoq; cæpit. Sed ille memo

Attalus

romana hæreditas

Aristõicus

& familiæ & Romani nominis custodem sui barbarum virgula execat: in exitiū sui quod volebat/ita concitat. Mox a perpenna domitus & captus/ & per deditionem in vinculis habitus. Aquilius asiatici belli reliquias confecit mixtis (nephas) veneno fontibus ad deditionem quarundam vrbium/quę res vt maturam: ita infamem fecit victoriam. quippe cum contra fas deū moresq; laborum medicaminibus impuris in id tęmpus sacrosancta romana arma violasset. Nephandum aq. lii facinus

Lucij Flori Epithoma Liber Tertius incipit.

H Aec ad orientem sed non ad meridionalē plagam eadem quies. Quis speraret post carthaginē aliquod in africa bellum? Atqui nō leuiter se numidia cōcussit: & fuit in Iugurtha qđ post Hannibalē timeretur. quippe rex calidissimus populum romanum armis inclytum: & inuictum opibus aggressus est: & citra spem omnium fortuna cessit: vt rex fraude pręcipuus fraude caperetur. Hic auo Masinissa & Micypsa patre per adoptionem cū interficere fratres statuisset: agitatus regni cupiditate/nec illos magis q̄ senatum/populumq; Romanum: quorum in fide & clientela regnū erat. metueret: primum scelus mandat insidijs: potitusq; Hiempsalis capite: cum se in Adherbalem conuertisset: isq; romā profugisset: missa per legatos pecunia: traxit in sententiam suam senatum. Et hęc fuit de nobis eius prima victoria. Missos deinde qui regnum inter illum/ Adherbalemq; diuiderent: similiter aggressus cum i Scauro ipsos romani imperij mores expugnasset: inchoatū nephas perfecit audacius. Sed diu non latent scelera. corruptæ nephas legationis erupit: placuitq; bello persequi parricidam. Primus i numidiam Calfurnius Bestia consul imittitur. Sed ex præmonitus fortius aduersus romanos aurum esse q̄ ferrum: pacem emit. Cuius flagitij reus cum interueniente publica fide a senatu accersiretur: pari audacia & venit. & competitorem imperii Masinisse: Massinissam immisso percussore confecit. Hæc altera contra regem fuit causa bellandi. Igitur sequens vltio mandatur Albino. Sed huius quoq; (proh dedecus) ita

Iugurtinū bellū. Masinissa. Micypsa Adherba Pulchrū dictum. Pax ēpta

corrupit exercitum: vt voluntaria nostrorũ fuga vinceret. Numida/castrisq; potiretur: addito etiam turpi fœdere in preciũ salutis: quem quod prius emerat dimisit exercitum. Eodem tempore in vltionem non tam imperij romani/ quam pudoris Metellus assurgit. qui callidissime hostem nunc precibus: nunc minis iam quasi simulata vera fuga eludentem artibus suis aggressus est. Agrorum atq; vicorum populatione contentus: in ipsa numidię capita ĩpetum fecit. & zamam quidem frustra diu voluit. Cæterum thalam grauem armis thesauroq; regis diripuit. Tunc vrbibus exutum regem: etiam finium suorũ/regniq; fugitiuum per mauros/atq; getuliam sequebatur. Postremo Marius auctis admodum copijs cum pro obscuritate generis sui capite censos sacramento adegisset: iam fusum/ & saucium regem adortus: non facilius tamen vicit: quam si integrum & recẽtem Hic & vrbem Herculi conditam Capsam in media africa sitam anguibus arenisq; vallatam: mira quadam fœlicitate superauit: & saxeo inditam monti Mulucam vrbem per ligurem aditu arduo/inaccessoq; penetrauit. mox non ipsum modo: sed Bocchũ Mauritaniæ regem iure sanguinis numidiam vindicantem: apd̃ oppidum Cirtham grauiter cecidit. Qui vbi diffisus rebus suis alienæ cladis accessio fieri timet: precium fœderis atq; amicitiæ regem facit. Sic fraudulentissimus regum fraude soceri sui in insidias deductus est: & Syllæ in manum traditus: tandemq; opertum cathenis iugurtham ĩ triumpho populus romanus aspexit: sed ille quoq; quamuis victus & vinctus vidit vrbem: quam venalem & quandoq; perituram: si habuisset emptorem frustra cecinerat: tamen vt venalis fuisset: habuit emptorem: & cum ille non euaserit: certum erit eam non esse perituram.

Metellus. Iugurtæ successus Marius Capsa herculi condita Muluca vrbs. bocchus cęditur: Iugurta capitur.

Bellum Allobrogicum.

Hic ad meridiem populus Romanus: multo attrocius & multipliciter/& magis a septentrione sequientem: nihil hac plaga infestius: atrox cœlum peruicaci ingenio. Omni igitur tractu violentus hostis a dextris atq; leuis & medio septentrionis erupit. Prima trans alpes arma nostra sensere Salij: cum de incursionibus eorum fidissima/ atq; amicissima ciuitas Massilia quereretur. Allobroges deinde/ & Auerni/ cum aduersus eos similes eduorum querelæ opem

Meridionalis plaga roma. infestior. Massilia ciuitas.

& auxilium nostrum flagitarent:variusq; victoriæ testis. Isara & vindelicus amnis: & impiger fluminũ Rhodanus maximus barbaris terror elephanti fuere immanitati gentium pares. Nihil tã conspicuum in triumpho q̃ rex ipse bis visus discoloribus in armis:argenteoq; carpento: qualis pugnauerat. vtriusq; victoriæ quod quantumcunq; gaudium fuerat: vel hinc estimari potest q; & Domitius Enobarbus & Fabius maximus ipsis quibus dimicauerant locis saxeas erexere turres: & desuper exornata armis hostilibus trophea fixere. Cum hic mos insitatus fuerit nostris. Nũq̃ enim populus romanus hostibus domitis victoriam suam exprobauit.

Isara/ Vindelicus ãnis Rhodanus. Domitius. Enobarbus/Fabius maximus.

Bellum Cymbricum Theuthonicum Ac tigurinum.

Cymbri/Theutoni/atq; tigurini ab extremis galliæ profugi cum terras eorum inundassent oceanus: nouas sedes toto orbe quærebant. exclusisq; ex gallia: & hispania/cum in italiam remigrarent/ miserunt legatos in castra Syllani. inde ad senatum petentes: vt martius populus aliquid sibi terrę daret:quasi stipendium:cęterum vt vellet manibus atq; armis suis vteretur. Sed quas daret terras.po.ro.agrariis legibus intra se dimicaturus? Repulsi igitur quod requiuerant præcibus armis petere constituunt. Sed nec primum impetum barbarorum Syllanus:nec secũdũ Manilius nec tertium Cepio sustinere potuerunt. Omnes fugati:exuti castris:actum erat nisi Marius illo sæculo contigisset. Ille quoq; non ausus congredi/statim militem tenuit in castris/donec inuicta illa rabies/ & impetus. quem pro virtute barbari habent. consenesceret. Recessere igitur increpantes:(tanta erat capięndę vrbis fiducia) consulentes si quid ad vxores suas mandarent. Nec segnius:q̃ minati fuerant tripartito agmine per alpes:idest claustra italiæ ferebantur Marius mira statim velocitate occupatis compendiis præuenit hostem. Prioresq; Theutonas sub ipsis alpium radicibus assecutus. in locum quem aquas sextias vocant qua fide numinum prælio oppressit. Vallem fluuiumq; hostes tenebant:nostris aquarum nulla copia: consulto ne id egerit imperator:an errorem in consilium verterit: dubium. Certe necessitate acta virtus/causa victoriæ fuit. Nam flagitãte aquã exercitu:viri inquit estis/ en illic habetis. Itaq; tanto ardore pugnatum est/eaq; cędes hostiũ fuit:vt victor romanus de cruẽto

Sillanus Manilius & cepio cymbris victi Alpes italiæ claustra.

Ro. nulla aq̃ copia.

Theuto bochus miræ celeritatis vir.
Athesis fluuius.

flumine non plus aquæ biberit:quã sanguinis. Barbarorũ certe rex ipse Theutobochus quaternos senosq; equos transilire soli tus:vix vnum cum fugeret ascendit:proximoq; in saltu compre hẽsus:insignae spectaculum fuit.quippe vir proceritatis eximiæ super trophea ipsa eminebat.Sublatis fũditus theutonis: i cym bros conuertitur.Hic iam quis crederet p hyemẽ: quę altius al pes leuat:tridentinis iugis in italiam prouoluti ruina descende rant athesim flumen non ponte:nec nauibus:sed quadã stolidi tate barbarica:primũ corporibus aggressi : postq̃ retinere amnẽ manibus:& clypeis frustra tentauerãt: ingesta obrutũ silua tran siluere:& si statim infesto agmine vrbem petissent.grãde discri

Venetię laus vbi marius cũ cymbris cõfluxit.
caudius patẽtissimus cãpus.

men esset.Sed in venetia quo fere tactu italia molissima est ipa soli cœliq; clęmentia robur elanguit.ad hoc panis vsu carnis co ctæ:& dulcedine vini mitigatos Marius in temptoe aggressus est:iam diem pugnæ a Mario imperatore petierunt : & sic pxi mum dedit.In patentissimo/quem caudium vocant campo pro currere:milia deide ad.lx.ceciderũt.hic minuis tertio : per oẽm diem conciditur/barbaris. Isti quoq; imperato. addiderat vir tuti dolum secutus Hannibalem:artemq; cãnarum. Primum ne bulosum nactus diem.vt hosti inopinatus occurreret. tum ven tosum quoq; vt puluis in oculos & ora ferretur. Tum acie con uersa in oriẽtem/vt quod ex captiuis mox cognitũ est: ex splen dore galearum : ac repercussu / quasi ardere cœlum videretur:

Non minor cum vxoribusq̃ viris pugna.

Nec minor cum vxoribus eorum pugna/ q̃ cum ipsis fuit.cum obiectis vndiq; plaustris/atq; carpentis:alte desuper quasi e tur ribus lanceis : contisq; pugnarent : perinde plus speciosa mors earum fuit q̃ pugna. Nam cum missa ad marium legatione:li bertatem ac sacerdotium non impetrassent:nec fas erat suffoca tis/elisisq; passim infantibus suis:aut mutuis concidere vulneri bus:aut vinculo e crinibus suis facto:ab arboribus iugisq; plau

Beleus rex cediur.
Libertatis nũcius a diis acceptus.

strorum pepẽderunt.Beleus rex in acie dimicans impigre: nec inultus occubuit.Tertia tigurinorum manus:quę quasi in subsi dio noricos isederat alpium tumulos:in diuersa lapsi fuga igno bili/& latrociniis euanuit.Hunc tam lętum tãq; fœlices liberta tis italiæ assertiq; imperii nunciũ.non per homines/ vt solebãt/ populus accepit:sed per ipsos(si credere fas est)deos. Quippe eodẽ die quo gesta rex est/nisi pro ęde Castoris & pollucis : iu uenes laureati ꝑtori lr̃as dare/frequensq; i spectaculo rumor vi

ctoriȩ cymbricæ: fœliciter dixit. Quod quid admirabilius? quid q; insignius fieri poest? Quippe velut elata montibus suis roma spectaculo belli iteresset: quod in gladiatorio munere fieri solet: vno eodemq; momento cum in acie cymbri occumberent: populus in vrbe plaudebat.

Bellum Thracium.

Post macedonas (sic dijs placet) thraces rebellabãt: ipsi quondam tributarij macedonum: nec in proximas modo prouincias contenti incurrere: thessalicã atq; dalmaciã in adriaticũ mare vsq; venerunt. Eoq; fine contenti quasi interueniente natura: contorta ĩ ipsas aquas tela miserunt. Nihil interim per id omne tempus residuũ crudelitatis fuit. in captiuos sęuientibus / litare dijs sanguine humano: bibere in ossibus capitum: & huiuscemodi ludibrio fœdere mortem tã igni q̃ fumo. Parthus quoq; grauidarum extorquere tormentis sęuissimi omnium thracum Scodici fuere. Sed caliditas quoq; ad robur accesserat: siluarum & mõtiũ situs cũ igenio cõsentiebant. Itaq; nõ fu sus mõ ab his aut fugatus: sed simili prodigio omnino totus interceptus exercitus / quem duxerat Cato Didius vagos & libera populatione diffusos intra suam repulit thraciam. Drusus vlterius egit: & vetuit transire danubium. Minutius toto vastauit hebro. Multis quidem amissis: dum per perfidum glacie flumen equitatur. Piso Rhodopen / caucasum q; penetrauit. Curio daciam tenus venit: sed tenebras saltuum expauit. Appius in sarmatas vsq; peruenit. Luculus ad terminum gẽtium tanain / lacumq; meotin. Nec aliter cruẽtissimi hostiũ q̃ suis moribus domiti: quippe ĩ captiuos igne / ferroq; sęuitũ est. Sed nihil barbaris atrocius visum est: q̃ q; abscissis manibus relicti viuere superstites: pœnæ suæ videbantur.

Thracũ facinus.

Scodici oĩm tracũ sęuissimi.

Cato Didius. Drusus. Minutius. Piso. Curio. Appius Luculus

Bellum Mithridaticum.

Ponticæ gentes ad septentrionem ĩ mare sinistrum iacent a pontico cognomiatæ mari. Harum gentium atq; regionum rex antiquissimus Atheas post Artabazes: a septem persis oriundus: ide Mithridates omnium longe maximus: quippe cum quattuor Pyrrho septemdecim anni Hannibali suffecerint: ille per quadragita annos restitit: donec tribus ĩgentibus bellis subactus fœlicitate Syllæ: virtutę Luculli / magnitudine Pom-

vnde dictę põticę gẽtes

Mithridates p. xl. ãnos ro. restitit.

pei consumeretur. Causam quidem illius belli pretenderat apud Cassium legatum attrectari terminos suos a Nicomede bitynio Ceterum elatus animus :ingentibus asiæ totius: & si posset europæ cupiditate flagrabat. spem ac fiducaim dabāt nostra vitia quippe cū ciuilibus bellis distungeremur inuitabat occasio. Nūdūq; ipij latus ostendebāt procul Marius/Sylla/Sertorius. Inter hęc reipublicæ vulnera/& hos tumultus repente quasi captato tempore.in lassos simul atq; districtos subitus turbo pontici belli ab vltima veluti specula septentrionis erupit. Primus statī impetus belli bityniam rapuit. Asia inde pari terrore correpta est. Nec cunctanter ad regē ab vrbibus nostris/ populisq; descitū ē. Aderat.instabat: sęuitia quasi virtute vtebatur. Nā quid atrocius vno eius edicto/cum omnes qui in asia forent romanæ ciuitatis homines interfici iussit? Tum quidem domus/templa/ & aræ/humana omnia/atq; diuina iura violata sunt. Sed hic terror asiæ europam quoq; regi aperiebat. Itaq; missis Archelao Neoptolemoq; pręfectis (excepta Rhodo) quę pro nobis firmius stetit. Cæterum Ciclades/Delos/Euboea/& ipsum gręciæ decus Athenæ tenebātur. Italiam iam:ipsamq; vrbem Romam regius terror afflabat. Ita Lucius Sylla festinat vir armis optimus:parìq; violentia ruentem vlterius hostem manu quadam quasi ipsius reppulit. Primumq; Athenas vrbem quis crederet: frugum parentem:obsidione/ ac fame ad humanos cibos compulit. Sic illos quoq; ante: mox subrupto pyrei portu sex quoq; & amplius muris:postquā domuerat ingratissimos hominum vt ipse dixit. In honorem tamen mortuorum sacris suis/ fameq; donauit: Mox cum euboea/ atq; boetia pręsidia regia dispulisset: omnis copias:vno apud Cheromam:apud Orchomenon altero bello dissipauit. Statimq; in asiam transgressus ipsum opprimit:& debellatum etiam foret: nisi de Mithrydate triumphante cito quā vere maluisset. Actum quidem hunc Asiæ statum Sylla dederat ictum cum ponticis fœdus :recepit Bythiniam a rege Nicomede: Ariobarzanæ capadociam:ac sic vt erat Asia rursus nostra: vt cœperat Mithrydates tantum repulsus:itaq; non fregit ea res ponticos sed incendit:quippe Rex asia & Europa quodam modo inescatus: non iam quasi alienam: sed quia amiserat: quasi captam belli iure repetebat. Igitur vt extincta parum fideliter incendia maiore flamma reuiuiscunt ita ille de itegro auctis maiorem

Crudele mythridatis edictum.

rhodus capitur.

Athenę decus gręciæ.

Athenę fame cō pulsę

Cheroma: Orchomenon.

in modum copiis: tota deniq; regni sui mole i asiam rursus ma ri/terra/fluminibusq; veniebat. Cizicum nobilis ciuitas/arce/moe nibus/portu/turribusq; marmoreis asiaticę plagę littora illustrat hanc ille quasi alteram Romam toto inuaserat bello. Sed fidu- ciam oppidanis resistendi nuncius fecit: docens aduentare Lu cullum. qui horribile dictu: per medias hostium naues vtre sus- pensus: & pedibus iter ad gubernãs vidẽtibus procul quasi ma rina pistris euaserat: mox clade conuersa: cum ex mora obsiden tem regem: & ex fama: pestillentia vrgeret: recedentẽ Lucullus assequitur: adeoq; cecidit vt granicus & esopus amnes cruenti redderentur. Rex callidus: romanæq; auariciæ peritus: spargi a fugientibus sarcinas: & pecuniam iussit: qua sequentes moraret nec fœlicior in mari q̃ in terra fuga/quippe centum amplius na uium classem: apparatumq; belli grauem/pontico mari aggres- sa tempestas tam fœda strage lacerauit/vt naualis belli instar ef ficeret plane quasi Lucullus quodam cum fluctibus procellisq; commertio: debellandum tradidisse regem ventis videretur. At titæ iam omnes validissimi regni vires erant: sed animus malis angebatur. Itaq; conuersus ad proximas gentes: totum penę orientẽ ac septentrionem ruina sua inuoluit: Hiberi Caspii: alba ni: & vtręq; sollicitabantur armeniæ. Perq; omnia & decus & no men & titulos Pompeio sua fortuna quærebat. Qui vbi nouis motibus ardere asiam videt aliosq; ex aliis prodire reges: nihil cunctandum ratus priusq̃ inter se gentium robora coirent: sta- tim ponte nauibus facto: omnium ante se primus trãsit euphra tem: regemq; fugientem media nactus armenia: quãta fœlicitas viri vno pręlio cõfecit: nocturna ea dimicatio fuit: & luna in par tibus quippe quasi commilitãs cum a tergo hostibus: a facie ro manis se præbuisset. põtici per errorem longius cadẽtes vmbras suas: quasi hostiũ corpora petebat. Et Mithrydates quidem no cte illa debellatus est. Nihil eni postea valuit: q̃q̃ oĩa expertus more anguiũ: qui obtrito capite postremũ cauda minãtur: quip pe cũ effugisset hostẽ colchos. Sicilie quoq; littora: & campaniã nostram subito aduentu terrere voluit: mox subruto pyrei portu colchis tenus iũgere bosphorõ. Inde per thraciã macedoniã. & græciã trãsilire. Sic italiã nec opinatus inuadere tantum cogita uit. Nam per deffensionẽ ciuiũ pharnacis filii scelere præuẽtus

Cizicũ ciuitas nobilis.

Granicus & Esopus amnes nimia clade cruenti.

Põs nauibus a põpeio cõfectus Mithrydates debellatus

Cneus magnus Pōpei succes sus.

male tentatum veneno spiritū ferro expulit. Cneus interim Magnus rebellis Asiæ reliquias sequens: per diuersa gentium terrarumq; volitabat: nunc sub orientem secutus armenios captis in ipso capite gentis Artaxatis: supplicem iussit regnare Tigranē. At in septentrionem scythicum iter tanq̄ in mari stellas secutus colchos cecidit: ignouit hyberiæ: pepercit albanis: regē colchorum Oroden positis etiam sub ipso caucaso castris iussit in plana descēdere. Arthocen: qui hiberis imperabat: & obsides liberos dare. Oroden etiam remuneratus est vltro ab a... ...nia sua lectulum aureum: & alia dona mittentem: nec nō & in meridiem verso agmine Libanum syriæ damascumq; transgressus per nemora illa adorata: per thuris & balsami siluas romana signa circūtulit. Arabes si quid imperaret præsto fuere. Hierosolimā defendere tentauere iudei. Verum hæc quoq; & intrauit: & vidit illud grande impię gentis archanum patens aureo vti cœlo. Dissidentibus de regno fratribus: arbiter factus: regnare iussit Hircanum. Aristobolo quia renuebat eam rem: cathenis dedit. Sic Pompeio duce populus romanus totā (qua latissima est) Asiā peruagatus: quam extremam imperii habebāt prouinciam: mediam fecit. Exceptis quippe parthis: qui fœdus maluerunt: & indis: qui adhuc nos non nouerat: omnis Asia inter rubrum & caspium & oceanum Pompeianus domita: vel oppressa signis tenebatur.

Orodes remuneratus.

Odorata nemora syriæ.

Asia oīs a pōpeio domita.

Bellum Piratycum.

Pyratarū successus.

Isidorus dux piratarū. P. Seruilius

INterim dū ppl's romanus per diuersa terrarū distractus est: Cilices iuaserāt maria: sublatisq; cōmerciis: rupto fœdere generis humani: sic maria bello quasi tēpestate p̄cluserāt. Audaciā pditis: furiosisq; latronibus dabat iquieta Mithrydatis pręliis Asia: dū sub alieni belli tumultu: exteriq; regis iuidia ipugne grassātur. Ac primū duce isodoro cōtēti pximo mari: cretā iter atq; cyrenas: pyreum: & achaiam: sinūq; maleū: quē a spolii: aureū ipsi vocauere: latrocinabantur: missusq; in eos Publius Seruilius: q̄uis leues: & fugaces: & myoparonas: graui & martia classe turbaret: non incruenta victoria superat. Sed nec mari submouisse cōtentus: validissimas vrbes eorū: & diutina prędā abundantes Phaselin: & Olympon euertit: Isauronq; ipsam arcem ciliciæ:

vnde conſcius ſibi magni laboris Iſaurici cognomen adamauit Non ideo tamen tot claudibus domiti:terra ſe continere potuerũt ſed vt quędũ animalia: quibus aquam terramq; incolẽdi gemina natura eſt:ſub ipſo hoſtis receſſu impatientes ſoli in aquas ſuas reſiluerũt:& aliquando latius quam prius:ſic fœlix ille & dignus victoria Pompeius viſus eſt/ & Mithridaticę prouincię facta acceſſio ille diſperſam toto mari peſtem ſemel: & imppetuũ volẽs extinguere:diuino quodam apparatu aggreſſus eſt. Quippe cum claſſibus ſuis:& ſocialibus rhodiorum abũdaret pluribus legatis: atq; pręfectis vtraq; ponti: & oceani ora complexus eſt. Gellius tuſco mari impoſitus. Plotius ſiculo. Gratillius liguſticũ ſinum:Pompeius gallicum obſedit. Torquatus balearicum. Tiberius Nero gaditanum fretum:qua primum maris noſtri limen aperitur. Lentulus lybicum Marcellus ægiptium Pompei iuuenes adriaticum. Varro Terentius ægeum/ & ponticũ/ & pamphylium. Metellus aſiaticum. Cœpio ipſas pro pontidis fauces. portius Cato ſic obditis nauibus quaſi portum obſeruauit: ſic ꝑ omnis æquoris/portus/ſinus/ latebras/receſſus/promontoria/ freta/ peninſulas/quicquid Pyratarum fuit:quadam ĩdagine incluſum & oppreſſum eſt. ipſe pompeius in originem:fontemq; belli ciliciam verſus eſt. Nec hoſtes detractauere certamen non ex fiducia/ſed quia oppreſſi erant auſi videbantur ſed nihil tamen amplius:q̃ vt primum ictum concurrerent. Mox vbi circunfuſa vndiq; roſtra viderunt/abiectis ſtatim telis: remiſq;/ plauſu vndiq; pari:quod ſupplicantium ſignum fuit vitam petiuerunt. Nõ alia tam incruenta victoria vſi nunq̃ ſumus:ſed nec fidelior in poſterum reperta gens vlla eſt. Idq; proſpectum ſinguli cõſilio ducis qui maritimum genus a conſpectu lõge remouit maris: & mediterraneis agris quaſi obligauit. Eodem tẽpore & vſum maris nauibus recuperauit: & terrę homĩes ſuos reddidit. Quid prius in hac miſere victoria? velocitatẽ? ꝙ quadrageſimo die parta eſt. An fœlicitatem ꝙ ne vna quidem nauis amiſſa eſt. An perpetuitatem? ꝙ amplius pyratæ non fuerunt.

Iſauron arx cilicię vñ ſerui. lius iſauricus dici meruit.

Põpeiaue claſſis legat⁹.

Quicq̃d pyrataꝝ erat: oppreſſum.

Põpeiãę victorię velocitas fœlicitas eternitas.

¶ Creticum Bellum.

CReticum bellũ:ſi vera volumus noſcere:nos facimus ſolo vincendi nobilẽ inſulã cupiditate:fauiſſe Mithrydati videbať:hoc placuit armis vindicare. primus iua

Marcus antonius cretā primus inuadit. Matelli i Cretes acerbitas.

sit insulā Marcus Antonius cū ingenti quidē victorię spe:atq; fiducia:adeo vt pluris cathenas ī nauibus: q̄ arma portaret. dedit itaq; pœnas vęcordię:nam plerasq; naues intercepere hostes:ca ptiuaq; corpora religata velis:ac funibus pependere:ac sic velifi cantes triumphantiū in modum cretes portubus suis adremiga uerunt. Metellus deīde totam insulam igni ferroq; populatus in tra castella:& vrbes redegit:& gnoson:& erytreā:& vt gręci dice re solent:vrbium matrem cydonam. Adeoq; sęue in captiuos cō sulebatur vt venenose plęriq; conficerent. Alij deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent:& cum ille res in asia gerens eo quoq; p̄fectum misisset Antonium in illa prouincia irritus fuit eoq; infestior Metellus in hostes ius victoris exercuit:victisq; la sthenę & panare cydonę ducibus.victor redit/ nec quicquā amplius tamen de tam famosa victoria quam cognomen creticum reportauit.

Metellus dictus creticus.

¶Bellum Balearicum.

Baleares hoies feri.

Cvatinus metelli macedonici domus bellicis no minibus assueuerat:altero ex liberis eius cretico facto:mora nō fuit:quin alter quoq; baleari cus:vocaret. Baleares p idē tēpus insulę pyratica rabie corruperāt maria.hoies feros:atq; sil uestres mireris ausos a scopulis suis saltē maria prospicere. Ascendere etiam inconditas rates:& prenauigantes subinde inopinato impetu terruere. Sed cumvenientem ab alto romanam classem ,p̄spexissent:p̄dam putantes.ausi etiam occur rere:& primo impetu ingēti lapidum saxorumq; nimbo classem operuere. Tribus quisq; fundis p̄liatur/ certos esse quis miretur ictus cum hęc sola genti arma sint:id vnum ab infantia studium cibum puer a matre non accipit.nisi quem ipsa monstrante per cussit. Sed non diu lapidatione romanos terruere. postq̄ commi nus ventum est/expertiq; rostra;& pila venientia pecudū in mo rē clamore sublato petierunt fuga littora:dilapsi quæ in ,p̄ximos tumulos quęrendi fuerunt vt vincerentur.

Baleares fūdę studiosi.

¶Expeditio in Cypron.

Cypros i sula veneri sacra opulētissia

ADerat fatū insulaꝝ igit & Cypros recepta sine bel lo:insulā veteribus diuitijs abundantē: & ob hoc ve neri sacrā Ptolomæus regebat: & diuitiaꝝ tāta erat fama:nec falso vt victor gētiū ppl's & donare regna cōsuetus.pu

blio Clodio Tribuno ducem: socij viuiq; regis confiscationem
mandauerit: & ille quidem ad rei famam veneno fata præcepit.
Cæterum portius Cato cyprias opes liburnis per Tyberinū ho-
stium inuexit: que res latius ærarium populi Ro. quam vllus tri-
umphus impleuit.

Cypriæ opes latius errantium. po. ro. impleuere.

Bellum Gallicum.

ASia Pompei manibus subacta: reliq̄ q̄ resta-
bant in Europa fortuna in Cęsarē transtulit.
Restabant autē īmanissimi gentiū galli atq;
germani: & q̄uis toto vrbe diuisi: tamē q vin
ceret habuit britannia. Primus gallię motus
ab heluetijs cepit: qui Rhodanū inter & rhe
nū siti non sufficientibus terris: venere sedes
petitū. incēsis mœnibus suis/ hoc sacramentū fuit ne redirēt. sed
petito tēpore ad deliberandū. Cum inter moras Cęsar Rhodani
ponte rescisso: abstulisset fugā: statim bellicosissimā gentē sic & se
des suas: quasi greges in stabula pastorū deduxit. Sequens lon-
geq; cruentior pugna belgarū: quippe pro libertate pugnantiū.

Vbi heluetij siti.

Hic cum multa romanorū militum insignia: tum illud egregium
ipsius ducis: q nutante in fuga exercitu. rapto fugiente e manu
scuto: in primam volitans aciem: manu prelium restituit. Inde cū
Venetis etiam naualle bellū: sed maior cum oceano q̄ cum ipsis
nauibus rixa. quippe illę rudes & informes/ statim naufragę ro-
stra sensissent: sed herebat inuadis pugna. cum estibus solitis. cū
ipso certamine subductus oceanns intercedere bello videretur.

Belgę p libertate pugnantes Veneti.

Ille quoq; accessere diuersitates pro gentium locorumq; natura/
Aquitani callidum genus in spelūcas se recipiebant. iussit inclu-
di: mora dilabebantur in siluas. iussit incendi: nemo tātum fero-
ces dixerit gallos: fraudibus agunt. Indutiomarus: treueros: Am
bio rix conuocauit eburones: vtriq; absente Cęsare cōiuratione
facta iuenere legatos: sed ille fortiter a Dolobella summotus est:
relatumq; regis caput. Hic insidijs in valle dispositis dolo percu
lit: itaq; & castra direpta sunt: & aurum ablatū. Cottam cum Ti-
burio Sabino legato amisimus. nec vlla de rege mox vltio: quip-
pe perpetua transrhenū fuga latuit: nec rhenus ergo immunis/
nec etiam fas erat: vt liber esset receptator hostium atq; defēsor.
sed prima contra germanos illius pugna iustissimis quidem ex
causis: hæc auide incursionibus eorum querebātur: que Ariouí-
sti regis superbia: cū legati dicerent: veni ad Cęsarē. quis est autē

Aquitani callidi populi. Treueri Eburones.

Cã bell ĩ germãos a Ro. suscepti.

Cæsar: & si vult veniat inquit. & quid ad illum: quid agat nostra germania? num ego me interpono romanis? Itaq; tantus gentis nouæ terror in castris: vt testamenta passim: & in principijs scriberentur: sed illa immania corpora/ quo erant maiora: eo magis gladijs ferroq; patuerunt: Qui calor in præliando militum fuerit. nullo magis exprimi potest: q̃ ꝙ elatis super caput scutis: cum se testiſtitudie barbarus tegeret. sup ipsa romani scuta salierũt: & inde in iugulos gladijs descẽdebant. Iterum vno de germano cẽtenari quærebãtur. Hic vero iam Cæsar vltro Massiliam nauali ponte transgreditur: ipsumq; rhenum: & hyrcinijs hostem quærit in siluis: sed in saltus & paludes genus omne diffugerat: tantũ pauoris incussit intra ripam subito romana vis: nec semel rhenns: & iterum quoq;: & quidem ponte facto penetratus est: sed maior aliquanto trepidatio: quippe cum rhenum suum sic ponte quasi iugo captum viderent: Fuga rursus in siluas & paludes: sed quod acerbissimũ Cæsari fuit non fuere qui vincerentur: omnibus terra mariq; captis respexit oceanum: & quasi hic romanus orbis non sufficeret alterum cogitauit. Classe igitur comparata Britãniam trãsit mira celeritate: quippe qui tertia vigilia mo rino soluisset a portu: minus q̃ medio die insulam ingressus est: plena erant tumultu hostico littora: & trepidantia ad cõspectum rei nouæ carpenta volitabant. Itaq; trepidatio pro victoria fuit: arma & obsides accepit a trepidis: & vlterius isset nisi improbã classem naufragio castigasset oceanus. Reuersus igitur ad galliã classe maiore/ auctisq; copijs: in eũdem rursus oceanum eos deniq; rursus britannos: calydonias secutus in siluas vnum quoq; e regibus cauelianis in vincula dedit. contentus his non enim ꝓuinciæ: sed nomini studebatur: cum maiore q̃prius præda reuectus est. Ipso quoq; oceano tranquillo magis & propitio: quasi imparem se fateretur. Sed maxima omnium eademq; nouissima coniuratio fuit galliarum. Cum omnes pariter auernos atq; bytu rigas: carnutas simul sequanosq;: contra ille corpore armis: spirituq; terribilis: nomine & quasi terrore composito vergingeto rix: ille festis diebus/ & comitialibus: cum frequentissimos in locis haberet: ferocibus dictis ad ius pristinum libertatis erexit. Aberat tunc Cæsar Rauennæ delectum agens: & hyeme creuerant alpes: sic iterclusum putabant iter. Sed ille qualis erat: ad nũcium rei fœlicissimę temeritatis per inuios ad id tempus montiũ

Germani a cæsare vincũtur.

Massiliã cęsar trãsgreditur.

Britãniã cæsar inuadit.

Calidonę syluæ

Maxima galliarũ cõiuratio

multos:per intactas vias:& niues expedita manu emẽsus: occupat galliam ex distãtibus hibernis castra cõtraxit & ante in media gallia fuit: q̃ ab vltima timeret. Tum ipsa capita belli aggressus vrbes Auaricũ cum quadraginta milia propugnãtium sustulit. Alesiam ducentorum quinquaginta milium iuuentute subnixam flãmis adequauit:circa Gergouiam tota belli moles fuit: qp pe cum.lxxx.numero in arce:& abruptis defenderẽt maximam ciuitatem vallo:sudibus/& fossa inductoq; fossæ flumine ad hoc xviij. castellis ingentiq; lorica circundatam primũ fame domuit. mox audentem eruptiones in vallo gladijs: sudibusq; concidit: nouissime in deditionem redegit. ipse ille rex maximũ victoriæ decus:supplex cum in castra venisset: tum & faleras & sua arma ante Cæsaris genua proiecit.habes inquit fortem virum vir fortissime vicisti.

Vrbss dirutæ.

Gergouia.

Bellum Parthicum.

DVm gallos per Cæsarem in septentrione debellat:interim ad orientẽ graue vulnus a parthis populus romanus accepit. Nec de fortuna queri possumus: caret solatio clades aduersa & dijs & hominibus cupiditas consulis Grassi dum parthico inhiat auro.xi.strage legionum & ipsius capite mulctata est. quod tribunus plebis Metellus exeũtem ducem hostilibus diris deuouerat:& cum zeugma transisset exercitus:rapta subitis signa turbinibus hausit euphrates:& cum apud nicesorum castra posuisset:missi ab Orode rege legati denũciauere percussorũ cum Pompeio fœderum consilia.quæ meminisset regis inhians ille thesauris nichil ne imaginario quidem iure:sed Seleutiæ se responsurũ esse respondit.Itaq; dij fœderum vltores: nec insidijs nec virtuti hostium defuerunt. Iam primũ qui solus subuehere cõmeatus/& munire poterat: a tergo relictus euphrates:dum simulato transfuge cuidam Mezer esyro creditur: cum in mediam camporũ vastitatem eodem duce ductus exercitus vndiq; hosti exponeretur.itaq; vix dum venerat carras:cum vndiq; præfecti regis Sylaces & Surenas ostendere signa auro sericisq; vexillis vibrantia. Tum sine mora circunfusi vndiq; equitatus:in modum grandinis atq; nimborũ: densa tela pariter fuderunt.Si miserabili strage deletus exercitus:ipse in colloquium sollicitatus signo dato viuus in hostium manus incidisset: nisi tribunis reluctãtibus fugam ducis barbari ferro occupasset,Sic quoq;

Vndeci legiones cũ crasso deletæ.

Meseras

relatum caput:ludibrio hosti fuit. filium ducis pœne in conspe-
ctu patris eisdem telis operuere reliquiæ infœlicis exercitus:quo
quenq; rapuit fugam in armeniã:ciliciam:syriamq; distracte vix
nũcium cladis rettulerũt. Caput eius recisum cum dextra manu
ad regem reportatum ludibrio fuit/ neq; indigno aurum enim li
quidum in rictum oris infusum est: vt cuius animus arferat auri
cupiditate eius etiam mortuũ & exangue corpus auro vteretur.

Aurũ liq dũ crassi rictui in-fusum.

Anacephaleosis.

Aetatis tertię.c. supiores anni san cti & pij. Postre-mi tertię ęta.c.an-ni bellis magnifi ci.

HAec est illa tertia ætas populi romani transmarina:
qua italia progredi ausus orbe toto anna circũtulit.
Cuius ætatis superiores.c.anni sancti pij:& vt dixi-
mus aurei:sine flagitio:sine scelere:dum sincera ad-
huc & innoxia pastoriæ illius secte integritas:dumq; penorũ ho-
stium imminens metus disciplinã veterem cõtinebat. Postremi
c.quos a cathaginis:corynthi numantiæq; excidijs & Attali re-
gis in asiatica hæreditate deduximus in Cæsarem & pompeiũ:
secutumq; hos de quo dicemus Augustũ vt claritate rerum bel
licarum magnifici. ita domesticis cladibus miseri:& erubescen-
di. quippe sicut galliam thraciam/ciliciam/ vberrimas vallidissi-
masq; prouincias:armenios etiam & britannos:vt non in vsu:ita
ad imperij speciem magna nomina acquisisse pulchrũ atq; de-
corum:ita eodem tempore dimicasse domi cum ciuibus/ sociis/
mancipijs/ gladiatoribus. totoq; inter se senatu: turpe atq; mise-
randum.ac nescio an satis fuerit populo Romano Sicilia & Af-
frica contentum fuisse: aut his etiã ipsis carere dominanti Italia
sua q̃ eo magnitudinis crescere:vt viribus suis cõficeret. Quę eni
res alia furores ciuiles peperit:q̃ nimia fœlicitas? Syria prima nos
victa corrupit. Mox asiatica pgameni regis hæreditas: ille opes
atq; diuitæ afflixere sæculi mores:mersamq; vitijs suis:quasi sen
tina rem publicã pessum dedere Vnde enim populus romanus
agros & cibaria flagitaret nisi p famẽ: quã luxus fecerat.hinc er-
go gracchana.& prima & secũda:& illa tertia apuleiana seditio.
Vnde regnaret de iudiciarijs legibus diuulsus a senatu eques.ni
si ex auaricia? vt vectigalia reipublice:atq; ipsa iudicia in quęstu
haberentur.hinc rursus & promissa ciuitas latio:& per hoc arma
sociorũ. Quid autem bella seruilia vnde nobis/ nisi ex abũdãtia

Ciuilium bellorũ causę.

Seruilio bellũ ori-go.

amiliatium? vnde gladiatorij aduersus dominos suos exercitus nisi ad cōciliandum plebis fauorem effusa largitio. Cum specta culis indulget supplicia quondā hostium artem facit: iam vt spe ciosiora vitia tangamus. Nonne ambitus honorum ab isdem di uitijs incitatus? Atqui inde mariana: inde syllana potestas. Aut magnificus apparatus conuiuiorum & sumptuosa largitio non ne ab opulentia peritura mox ægestatem. hæc Catilinam patrie suæ impegit. Deniq; illa ipsa principatus & dominandi cupido vnde nisi ex nimijs opibus venit? Atq; hic cæsarem: atq; Pom-peium furialibus in exitium reipublicæ facibus armauit. Hos igi tur populi romani omnis domesticos motus separatos ab exter nis iustisq; bellis ex ordine prosequemur.

Cōuiuiorū magnificus apparatus parit egestatem.

¶ De legibus Gracchanis.

SEditionem omnium causa tribunitia potestas excita uit: quæ specie quidem plebis tuendæ: cuius in auxi lium comparata est. Re autem dominationem sibi acquirens: studium populi ac fauorem a grarijs: fru-mentarijs: iudicarijs legibus aucupat. Inerat omnibus spes ęqui-tatis quid tam iustum enim: q̄ recipere plebem ius suum a patri-bus? ne populus gentium victor orbisq; possessor: ex terris aris ac focis ageret? Quid tam æquum q̄ inopem populum viuere ex ęratio suo? quid ad ius libertatis æquandę magis efficax q̄ vt senatu regente prouincias: ordinis ęquestris auctoritas saltem iu diciorum regno niteretur? sed hæc ipsa in perniciem redibant: & misera respublica in exitium suum recesserat: & a senatu in equi tem trāslata iudiciorum potestas: vactigalium / id est imperij pa-trimonium supprimebat: ærarium reduci plebs ī agros vnde po terat sine possidentium euersione / qui sibi pars populi erant & men relictas sibi a maioribus sedes ætate quasi iure hereditario possidebant.

Tribunitia ptās seditionū causa.

Iudicia ī equites translata

¶ Seditio Tyberij Gracchi.

PRimam certaminum facem tyberius Gracchus ac cendit genere forma: eloquētia facile priceps Sed hic siue Mancinianę deditionis: qa sponsor fœde ris fuerat cōtagium timens / & inde popularis siue ęquo & bono ductus: quia depulsam agris suis plę bem miseratus est: ne populus romanus gentium victor: orbisq;

Gracch9 cōmēdatio.

possessor:laribus ac focis suis exularet. Quacunq; mente rem au sus ingentem postq̃ rogationis dies aderat: ingenti stipatus ag mine:rostra conscendit:nec deerat obuia manu tota inde nobili tas. & tribuni in partibus. Sed vt intercedentē legibus suis Cneū Octauium videt Grachus:contra fas collegij ius potestatis inie cta manu depulit rostris: adeoq; pręsenti metu mortis exterruit: vt abdicare se magistratu cogeretur:sic triumuir creatus diuiden dis agris cum ad perpetranda cœpta die comitiorum proroga ri sibi vellet imperium:obuia nobiliū manu eorumq; quos agris mouerat:cædes a foro cœpit. Inde cum in capitolium ꝑfugisset plebemq; ad defensionem salutis suæ:manu caput tangens hor taretur:prebuit speciem:regnum sibi & diadema poscentis: atq; ita duce Scipione Nasica concitato in arma populo:quasi iure oppressus est.

Gracchi i collegā ferocitas

Gracchi cædes.

¶ Seditio Caij Gracchi.

STatim & mortis & legum fratris sui vindex: non mi nore impetu incaluit Caius Gracchus/ qui cum pari tumultu atq; terrore plebem in auitos agros arcesse ret/ & recentem attali hæreditatem in alimenta popu lo polliceretur. ¶ Iamq; nimis & potens. altero tribunatu secun da plebe volitaret: abrogare auso legibus suis Minutio tribuno/ fretus comitum manu/fatale familię suæ capitolium inuasit/inde proximorum cæde depulsus/cum se in auentinum recepisset/ in de quoq; obuia senatus manu ab Opimio cōsule oppressus est. Insultatum quoq; mortis reliquijs & illud sacrosanctum caput tri buni plebis/percussoribus auro pensatum est.

Gracchi interitus.

¶ Seditio Apuleiana.

Ihilominus Apuleius saturnius gracchanas assere re leges non destitit/ Tantum animorum viro Ma rius dabat/ qui nobilitati inimicus consulatu suo p̄ terea confisus occiso palam comitijs Anno cōpeti ttore:tribunatus subrogare conatus est in eius locū Caium Gracchum:hominem sine tribu:sine nomine/sed subito titulo in familiam ipse se adoptabat:cum tot tantisq; ludibrijs ex ultaret impune: rogandis gracchorum legibus ita vehementer incubuit:vt senatum quoq; cogeret in verba iurare:cum abnuē

Saturni in feritas

tibus aqua & igni interdictur ũ seminaretur: vnus tamen extitit qui mallet exilium. Igitur post metelli fugam omni nobilitate percussa: iam cum tertium annum dominaretur: eo vesaniæ pro gressus est: vt consularia quoq; comitia noua cæde turbaret: qp pe vt satellitem furoris sui Glauciam consulem faceret: Gaium memmium competitorem interfici iussit: & in eo tumultu regẽ ex satellitibus suis appellatum: lætus accipit. Tum vero iã, con spiratione senatus ipso quoq; iam mario consule: quia tueri nõ poterat aduerso directæ in foro acies / repulsus inde capitolium iuuasit: sed cum abruptis fistulis absideretur: senatuiq; per lega tos pœnitentiæ fidem faceret ab arce digressus / cum ducibus factionis receptus in curiam est. Ibi in eum facta irruptione / populus fustibus / saxisq; coopertum / in ipsa quoq; morte lace/ rauit.

Metelli exilium

G. memmius cæditur.

Saturnini interitus.

Drusiana Seditio.

P Ostremo Liuius Drusus nõ tribunatus modo viribus, sed ipsius etiã senatus auctoritate: totiusq; italiæ cõsensu / easdẽ leges asserere conatus: dũ aliud captat ex alio tãtum conflauit incẽdium: vt ne prima illius flãma posset sustineri: & subita morte correptus / hæreditariũ in posteros suos bellũ ꝓpagaret: iudiciana lege Caii Gracchi. Diuiserãt populũ romanum: & bicipitem ex vna fecerãt ciuitatẽ equites romani tãta potestate subnixi: vt q fata patrum / vitasq; principum haberẽt in manu interceptis ve ctigalibus speculabãtur suo iure rempublicã. senatus exilio Metelli damnatione Rutilii dębilitatus omne decus maiestatis a/ miserat. In hoc statu rerum pares opibus / animis dignitate. vn/ de & nata Liuio Druso æmulatio accesserat: equidem Seruilius Cępio senatũ Liuius Drusus asserere: signa & aquillæ. & vexilla aderãt. Cæterũ sic vrbe in vna quasi in binis castris diffidebatur Prior Cæpio in senatũ impetu facto: reos ãbitus Scaurũ & Philippum pricipes nobilitatis elegit. His vt motibus resisteret Drusus / plebẽ / ad se gracchanis legibus / eisdẽ socios at plebem spe ciuitatis erexit. Extat vox ipsius nihil se ad largitionem vlli reliquisse: nisi si quis aut cœnũ diuidere vellet / aut cœlũ / aderat ꝓ mulgãdi dies: cũ subito tanta vis hominum vndiq; apparuit. vt hostiũ aduẽtu obsessa ciuitas videret. Ausus tñ abrogare de le/ gibus cõsul Philippus sed appręhensũ faucibus viator nõ ãtę di

Biceps ciuitas.

Senatus debilis.

Scaurus & philippus rei ambitus

Tribunitia vis.

misit: q sanguinis & in ora: & in oculos redundaret. sic pvim data iussæq; leges. sed precium rogationis statim socii flagitare: cum interim imparem Drusum ægrumq; rex temere motarum matura: vt in tali: discrimine mors abstulit: nec ideo minus socii promissa Drusi a populo romano reposcere armis desierunt.

Drusi interitus.

Bellum quod aduersus socios gestum est.

Sociale bellū ciuile fuit.

SOciale bellum voceretur licet vt extenuemus iuidiā si verum tamen volumus: illud ciuile bellum fuit: qppe cum populus Ro. ethruscos/latinos/ sabinosq; miscuerit: & vnum ex omnibus sanguinem ducat. corpus fecit ex membris: & ex omnibus vnus est nec minore flagitio socii citra italiam/q̄ intra vrbem ciues rebellabant. Itaq; cum tusciæ ciuitates: quas viribus auxerant socii iustissime postularēt: ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat. Postq̄ ille domestico scelere oppressus ē: eadē fax: quæ illum cremauit: socios in arma & in expugnationem vrbis accendit. Quid hac clade tristius? quid calamitosius? cum oīne latiū/atq; picenum/ethruria omnis/atq; cāpania. Postremo italia cōtra matrem ac parentē suam vrbē consurgerēt: cū omne robur fortissimorum: fidelissimorūq; sociorū sub suis quisq; signis haberent municipalia ista pdigia. Popedius marsos & etiā latinos. Afranius vmbros/totus senatus/ & consules Sannium: Lucaniāq; Thelesinus/cū regnū & gentiū arbiter populus: ipsum se regere nec posset: vt victrix asiæ europæq; a Corfinio Roma peteret. Primū fuit belli in albano monte consilium: vt festo die latinarum Iulius Cęsar & Martius Philippus consules iter sacra & aras immolarētur. Postq̄ id nephas proditione discussum est Asculo furor omnis erupit. In ipsa q dē ludorū frequētia trucidatis: qui tū aderant ab vrbe legatis. Hoc fuit impii belli sacramentum: inde iam passim ab oī parte italiæ duce: & auctore belli discursante Popedio: diuersa per populos & vrbes signa cecinere. Nec Hānibalis nec pyrrhi fuit tāta vastatio. Ecce otriculū: ecce grumētum/ecce fesulæ/ecce carseoli/reserate nuceriæ / picentii cædibus ferro & igne vastantur/ fusę Rutilii copiæ fusæ Cepionis: nā ipse Iulius Cæsar exercitu amisso cū in vrbem cruentus referretur: miserabili fuere: mediam etiam vrbem peruiam fecit Sed magna populi romani fortuna: & semper in malis maior: totis de suo viribus insurrexit: aggressiq; singulos populos

Vrbes q̄ in oīm parētē consurrexere.

Vbi primū belli cōsiliū.

Vrbes vastatæ

Cato discutit ethruscos. Gabinius marsos. Carbo lucanos. Sylla samnites. Strabo vero Pōpeius oīa flāmis ferroq; populatus: non prius finem cædiū q̄ Asculi euersione manibus tot exercitu um cōsularium: direptarūq; vrbium dijs litaretur. Ro. singlos populos aggressi.

Bellum Seruile.

Tesiq; & si cum sociis nephas: cum liberis tamen & ingenuis dimicatum est. Quis æquo animo ferat in principe gentium populo bella seruorum? Primū seruille bellū inter initia vrbis Herdonio duce sabino ī ipsa vrbe tentatum est: cum occupata tribunitijs seditionibus ciuitate capitolium obsessum est. & a consule captum. Sed hic tumultus magis fuit q̄ bellum. Mox imperio per diuersa terrarum occupato: quis crederet Siciliam multo cruentius seruili: q̄ punico bello esse vastatam? terra frugum ferax: & quodam modo suburbana pūincia late fundis ciuium latinorum tenebatur. Hic ad cultum agri frequentia ergastula/ cathenatiq; cultores materiam bello prębuere. Syrus quidam nomine Eunus (magnitudo cladium facit vt meminerimus) fanatico furore simulato: dum Syriæ deæ cerimonias iactat ad libertatem/ & arma seruos quasi numinum imperio concitauit: idq; (vt diuinitus fieri pbaret) in ore abdita nuce: qua sulphure & igne stipauerat leuiter inspirans flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo milia ex obuijs: mox iure belli refractis ergastulis. lx. āplius milium fecit exercitum. Regijsq; ne quid malis deesset decoratus insignibus/ castella/ oppida/ vicos miserabili direptiōe vastauit. Illud quoq; vltimū belli dedecus capta sunt castra ptorꝝ nec nominare ipsos pudet: castra Mānilij/ lentuli/ Pisonis/ Hipsei Itaq; qui p fugitiuos distrahi debuissent. ptorios duces profugos prelio ipsi sequebantur. Tandem Perpēna īperatore supplicium de eis sumptum est. Hic. n. victos apud Ennam nouissime obsessos cū fame quasi pestilentia cōsumpsisset: reliquias latronū cōpedibus cathenis religauit: crucibusq; puniuit. Fuitq; de seruis ouatione contentus: ne dignitatem triumphi seruili inscriptione violater. Vix dum respirauerat insula: cū stati a seruis & a Syro redit ad cilicem. Athenio pastor interfecto domino: familiam ergāstulo libertatem sub signis ordinat. Ipse veste purpurea/ argenteoq; baculo/ & regium in morem fronte redimita non minorem/ quā ille fanaticus prior conflat exercitum/ acriusq; multum/ quasi/ &

Priꝫ seruile bellū tētatū.

sicilia seruili bello vastata.

Euni syri cōmentum.

Castra p̄torꝝ capta.

Sūptum de seruis supplicium

Syri insignia.

illum vindicaret. vicos/castella oppida diripiens/in dominos/in seruos infestius/q̃ in transfugas sęuiebat Ab hoc quoq; prætoris exercitus cæsi. capta Seruilij castra: capta Luculli: sed Aquilius Perpennæ vsus exemplo interclusum hostem commeatibus ad extrema cōpulit: cōmunitasq; copias armis: fame facile deleuit. Dedissentq; se nisi suppliciorum metu volūtariā mortem pertulissent. Ac ne de duce quidē suppliciū exigi potuit. q̃uis in manus venerit: quippe dum circa ad depręhendendū eum multitudo cōtēdit: inter rixātiū manus p̄da lacerata est.

Seruiles copiæ deletæ.

Bellum Sparthacum.

ENimuero seruilios armorum dedecus feras: nam & ipsi per fortunam in omnia obnoxii: tamen quasi secundum hominum genus sunt: si ī bona libertatis nostræ adoptantur: bellum Sparthaco duce concitatum: quo nomīe appellem nescio: quippe cum serui militauerint: gladiatores imperauerint: illi infimæ sortis homines. hi pessimam auxere ludibrio calamitatem. Sparthacus. Chrisus & Oenomaus: effracto Lentuli ludo: cum septuaginta aut amplius eiusdem fortunę viris erumperunt/Capua/seruisq; ad vexillū/& ad auxiliū vocatis: cum statim decem coissent homines: non modo effugisse contenti iam vindicari etiam volebant. prima velut ara ruris mons Vesuuius placuit: ibi cum etiam obsiderentur a Clodio Glabro per fauces caui montis/vitigineis vinculis/ad imas eius descendere radices & exitu in vno nihil tale opinātis ducis: subito īpetu castra rapuere. Inde alia castra. deiceps thorā/totāq; puagāt cāpaniā. nec villaꝝ atq; vicoꝝ vastatiōe cōtēti: nolā/atq; nuceriā: turios: atq; methapōthū terribili strage populāt: affluētibus in diē copijs. Cum iā esset iustus exercitus e viminibus/pecudūq; tegumētis īcondi tos sibi clypeos: & ferro ergastuloꝝ recocto: gladios ac tela fecerunt. Ac nec quod decus iusto deesset exercitui. domitis obuijs gregibus paratur equitatus: captaq; de pretoribus insignia: & fasces ad ducem detulere: nec abnuit ille de stipēdiario thrace miles de milite desertor: inde latro: deinde ī honore virium gladiator qui defunctorum quoq; prelio ducum funera imperatoris celebrauit exequijs: captiuosq; circa regum iussit armis depugnare Quasi plane expiaturus omne p̄teritū dedecus: si de gladiato-

Vesuuius mōs.

seruoꝝ mira astutia.

Clypei vimine cōfecti.

re munerator fuisset. Inde iã cõsulares quoq; aggressus/ in Apẽnino Lentuli exercitũ cecidit: apud mutinã Caij Cassij castra deleuit. Quibus elatus victorijs de inuadenda vrbe romana quod satis est turpitudini nostræ deliberauit. tãdẽ etiã totis viribus cõtra Mirmilonem consurgit/ pudorẽq; romanũ Licinius Crassus asseruit: a quo pulsi fugatiq;/ pudet dicere hostes in extrema italię consurrexerunt: ibi circa brutiũ angulũ clusi: cum fugã in siciliam pararent: neq; nauigia suppeterẽt: ratesq; ex cratibus: & dolia connexa virgultis: in rapidissimo freto frustra experirent: tandem eruptione facta/ dignam viris obiere mortem: & qd sub gladiatore duce oportuit: sine missiõe pugnatum est. Spartacus ipe in primo agmine fortissime dimicãs quasi imperator occisus est.

Cassij castra deleta.

Consiliũ de roma iuadẽda.

Spartacus necat

¶Bellum Ciuile Marianum.

HOc deerat vnum po. ro. malis: iam vt ipse intra se parricidiale bellum domi stringeret/ & i vrbe media ac foro quasi harena ciues cum ciuibus suis gladiatorio more concurrerent: æquiore animo vtcunq; ferrem: si plebei duces: aut si nobiles mali saltem ducatum sceleri prebuissent. Cum vero. proh facinus/ qui viri qui imperatores decora. & ornamẽta sæculi sui Marius & Sylla pessimo facinori: suam etiam dignitatem prębuerũt. tribus vt sic dixerim syderibus agitatum est. Primo & leui & modico tumultu. maiore q̃ bello: intra ipsos armorum duces subsistente sæuitia. Mox atrocinus & cruentius per totius viscera senatus grassante victoria vltimum non ciuicam modo: sed hostilem quoq; rabiem supergressum est cũ armorum furor totius italię viribus niteret: eousq; odijs sæuientibus/ donec deessent q̃ occiderent. Initiũ & cã belli inexplebilis honorũ marij fames: dum decretã Syllæ prouinciam Sulpitia lege sollicitat. sed impatiens iniuriæ statim Sylla legiones circũegit: dilatoq; Mythridate exquilia Collinaq; porta geminum agmen vrbi infudit. Vnde cum subito Sulpitius & Albinouanus obiecissent cateruas: sudasq; & saxa vndiq; a mœnibus ac tela iacerentur. ipse quoq; iaculatus incendio viam fecit: arcemq; capitolij: quæ pœnos quoq; gallos etiam Senonas euaserat/ quasi captiuam victor insedit/ cum ex consulto senatus aduersarijs hostibus iudicatis: in p̃sentem tribunum/ aliosq; diuersæ factionis iure seuitum est. Marium seruilis fuga exemit/ immo fortuna alteri bello reseruauit Cornelio Cin-

Primum bellũ leui tumultu gestũ. Secundũ atrocius vltimum hostilẽ rabiẽ supergressum

Cã primi ciuilis belli.

na Cneo Octauio cõsulibus male obrutum resurrexit incẽdium & quidẽ ab ipsorũ discordia: cũ de reuocandis: quos senatus hostes iudicauerat ad populum refrereẽ: cincta quidẽ gladijs cõtione: sed vincẽtibus. quibus pax: & quies potior: ꝓfugus patria sua Cinna cõfugit ad partes: redit ab africa Marius clade maior: siquidẽ carcer / cathenę / fuga / exilium horrificauerãt dignitatem. Itaq; ad nomen tanti viri late concurriẽ: seruitia proh nephas: & ergastula armanẽ: & facile inuenit exercitũ miser imperator. Itaq; vi patriã reposcens. vñ vi fuerat expulsus: poterat videri iure agere / nisi cãm suã sęuitia corrumperet: sed cũ dijs hoĩbus infestusq; rediret: statim primo impetu cliẽs & alũna vrbis hostia: nefandaq; strage diripiẽ. mox ĩ vrbẽ quadruplici agmine intraẽ: diuisere copias Cinna / Marius / carbo: Sertorius / Hic postq̃ manus oĩs Octauij depulsa ianiculo est: statĩ ad principũ cędẽ signo dato aliq̃to sęuius: quã aut in punica: aut in cymbrica vrbe lęuiẽ. Octauij cõsulis caput ꝑ rostris exponiẽ. Antonij cõsularis ĩ marij ipsius mẽsis: Cęsar & Fimbria ĩ penatibus domorũ suorũ trucidanẽ. Crassi pater & filius ĩ mutuo alter alterius aspectu. Bebiũ atq; Numitoriũ p mediũ forũ vnci traxerecarnificũ. Catulus se ignis haustu ludibrio hostiũ exemit. Merula flamẽ dialis in capitolio Iouis ipsius oculos venarũ cruore respersit. Arcarius ipso vidẽte Mario cõfossus ẽ: qa fatalẽ illã scilicet manũ nõ porrexerat salutãti. Hęc tot senatus funera infra calẽdas & idus Ianuarij mẽsis: septima illa marij purpura dedit: qd futurũ fuit si annũ consularis ĩplesset. Scipione Norbano qnto cõsule tertius ille turbo ciuilis insanię toto furore detonuit: qppe cũ hinc. viij. legiones: inde quingẽtę cohortes starẽt in armis. Inde ab asia cũ victore exercitũ Sylla ꝓperaret: & sane cũ tã ferus ĩ syllanos Marius fuit quãta sęuitia opus erat: vt sylla de Mario vindicareẽ Primũ apud capuã sub amne vulturno signa cõcurrũt: & ibi statim Norbã fususexercitus statĩ oẽs scipionis copię ostẽtata spe pacis oppressę. Tũ Marius iuuenis & Carbo cõsules: quasi desperata victoria: ne inulti perierẽt sanguine sanatus sibi parentabant: obsessaq; curia: sic de senatu: quasi de carcere q iugularenẽ educti. Quid funerũ in foro: in circo: in patẽtibus tẽplis? Nã cũ Mutius Sceuola Pont. vestales amplexus aras tñ nõ eodẽ igne sepeliẽ. Lãponius atq; Thelesinus samnitũ duces atrocius Pyrrho & Hãnibale cãpaniã ethruriãq; populanẽ; & sub specie partiũ se vindicãt. Apud sacriportũ: colli-

Marginal notes: Cinna vrbe pelliẽ. — Vrbẽ q̃druplex agmẽ subit. — Senatorũ cędes. — Quo tpe tãta clades patrata. — Scipiõis copię oppressæ. — Vbi oẽs cię dele-

naq; portam debellare omnes hostiū copiæ. Ibi Marius hic Thelesinus oppressi nec idem tamē cædium: qui bello finis fuit. Stricti enim & in pace gladij/ animaduersumq; in eos qui se sponte dederant: minus est quod apud sacriportū. apud Collinam. lxx. amplius milia sylla concidit/ bellum erat. quattuor milia deditorū inermiū ciuium in villa pu. interfici iussit. isti tot in pace non plures sunt: quis autem illos potest computare: quos in vrbe passim quisquis voluit. occidit? donec admonente Furfidio viuere aliquos debere: vt essent/ quibus imperarent; proposita est ingēs illa tabula. & ex ipso equestri ordinis flore ac senatn duo milia electi qui mori iuberentnr: noui generis editum piget post hæc referri ludibrio abdita fata carbonis fata: forani ptoris atq; denulei: Bebium sine ferro ritu ferarum inter manus laceratū/ marium ducis ipsius fratrem: apud catuli sepulchrū: oculis/ manibus/ cruribusq; defossis seruatū aliquandiu/ vt per singula mēbra moreretur: positis singulorum hominum fere pœnis/ municipia italiæ splēdidissima sub hasta venerunt: spoletū inter amneum: prænestre/ Forentia. nam Sulmonem vetus oppidum socium atq; amicum: facinus indignum/ nondum expugnatum: vt obsides iure belli & mō morti damnati duci iubentur. sic damnatam ciuitatē iussit Sylla deleri.

Septuaginta mi lia cæsa.

Duo milia electi qui mori iuberent

Horrēda marij cedes.

Bellum Sertorianum.

b Ellum sertorianū quid alid q̄ Syllanæ proscriptiōis hereditas fuit? hostile potius an ciuile dixeri nescio. quippe q lusitani celtiberiq; Romano cesserint duce: exul & pfugus feralis illius tabulæ vir summe quidem sed calamitosę virtutis/ malis suis maria terrasq; permiscuit etiā africæ/ iam balearibus insulis fortunā exptus missusq; in oceanū fortunatasq; insulas penetrauit/ tandē Hispaniā armauit. vt cum viris facile cōuenit: nec aliter magis apparuit hispani militis vigor: quā romano duce quāq̄ ille nō cōtentus hispania. Ad mithrydatem quoq; ponticosq; respexit: regemq; classe iuuit. & qd futurum fuit satis tanto hosti/ vno imperatore resistere res romana non potuit. Additus metello Gneus Pompeius/ hi copias viri diu & ancipiti semper acie atriuere: nec tamen prius bello q̄ suorum scelere & insidijs extinctus. copias eius prope tota hispania persecuti: diu & ancipiti semper acie domauerunt. Prima per Legatos certamina inhabita: cum hic Domitius & Horius

Sertorij errores.

Sertorius suorum fraude extinctus est.

inde herculei proluderēt:mox his adud Segoniā:illis apud Anā flumen oppressi:ipsi duces cominus inuicē experti apud Lauronēm atq; Sucronē ęquauere clades. Tum illis ad populationē agrorū:his ad vrbiū excidia cōuersis:misera inter romanos duces hispania/discordię poenas dabat:donec oppsso domestica fraude Sertorio:victoq; deditoq; Perpēna:ipsæ quoq; in romanā fidem venere vrbes/obstater:mestudia/valentia/auxima/ & in fame nichil nō expta calaguris Sic recepta in pacē Hispania:victores duces externū id magis/ q̄ ciuile bellū videri voluerūt vt triūpharent.

Vrbes q̄ in romanā venere fidem

Bellum Ciuile sub Lepido.

MArco Lepido Quinto Catulo cōsulibus : ciuile bellū poene citius oppressum est/ q̄ inciperet. sed q̄tum lateq; fax illius motus ab ipso Syllę rogo exarsit. Cupidus nanq; rex nouarum per insolentiā Lepidus acta tanti viri rescindere parabat: nec imerito/ si tamē posset sine magna clade reipublicæ. Nam cum iure belli Sylla dictator proscripsisset inimicos/qui superant:reuocante Lepido/qui aliud q̄ ad bellum reuocabātur. Cum damnatorū ciuium bona addicente sylla:q̄uis male capta/iure tamen repetitio eorum ꝓculdubio labefactabat compositam ciuitatem. Expediebat ergo quasi egrę saucięq; reipublice quiescere quomodocūq;: ne vulnera curatione ipsa rescinderēt. Ergo cum turbidis cōcionibus:velut classico ciuitatē terruisset:profectus iu ethruriam arma inde & exercitum vrbi admouerat. Sed iam miluiū pōtem:colleq; ianiculum Luctatius catulus:Gneus pompeius syllanę dominatiōis duces: atq; signiferi alio exercitu cōsiderant. A quibus primo statim impetu retro pulsus:hostisq; a senatu iudicatus:incruēta fuga ethruriam:inde sardiniam recessit. Ibi quoq; morbo & pœnitentia interijt Victores quod non tenuere alijs in ciuilibus bellis pace cōtenti fuerunt.

Lepidi motus post syllę interitū.

Lepidus in sardinia cędit

L.Flori Epithomæ Liber Quartus incipit.

Bellum Catilinæ.

CAtilinā luxuria primū:tamē hinc cōflata ęgestas rei familiaris/simul occasio:q̄ꝑ in extremis finibus mūdi:arma romana peregrinabātur in nefaria consilia opprimēdę patrie suæ compulere:senatum cōfodere/ consules trucidare: distringere incendijs vrbem diripere ærarium:to

Quibus rōnibus motus catilina rēpu.iuasit

tam deniq; rempublicam funditus tollere: & quicqd nec Hānibal videret optasse. Quibus (nephas) socij aggressus est ipse patricius: sed hoc munus est Curij: Porcij/ Syllæ/ Cethegi/ Antonij/ Varguntei/ atq; Longini quæ familiæ quæ senatus insignia? Lētulus quoq; tunc maxime pter hos omnis imanissimi facinoris satellites habuit: additū est pignus cōiurationis sanguis hūanus: quem circūlatum pateris bibere. summū nephas: nisi amplius esset ppter quod biberūt. Actū erat de pulcherrimo impio: nisi illa coniuratio in Ciceronē & Antoniū consules incidisset quorū alter industria rem patefecit: alter manus oppressit. Tanti sceleris indiciū per Fuluiā emersit vilissimū scortū: sed patricij nois consul habito senatu in psentem parricidā reū Cicero perorauit: sed non amplius profectū q̄ vt hostis euaderet: seq; palam pfesso/ incendiū suum restinctutū ruina minaret: & ille quidē ad præparatum a Manlio in ethruria exercitum pficiscitur/ signa illaturus vrbi. Lētulus destinatū familię suæ sybilinis versibus regnum sibi vaticinās ad prestiturū a Catilina diē vrbe tota viros/ faces/ tela dsponit. Nec ciuili cōspiratione cōtentus/ legatis Allobrogum qui tū forte aderant in arma sollicitatis: & isset vltra alpes furor nisi altera pditione. Vulturtij prætoris littere tenerētur Statim Ciceronis impio iniecta est barbaris manus: palam prætor in senatu cōuincit. De supplicio agētibus Cęsar parcendū dignitati: Cato animaduertendū pro scelere censebat: quam sententiā secutis oibus in carcere parricidæ strāgulātur: q̄uis parte cōiurationis oppressa tn̄ ab incępto Catilina non destitit. Sed infestis ab ethruria signis patriā petens obuio Antonij exercitu opprimit. q̄ atrociter dimicatū sit exitus docuit. Nemo hostiū bello supfuit: quē quis in pugnādo cœperat locū eum amissa anima corpore tegebat Catilina lōge a suis inter hostium cadauera repertus est: pulcherrima morte/ si pro patria sic concidisset.

Fœdus humano sanguine sancitū.

Fuluia coniuratiōis indiciū.

Allobrogū iudicium.

Varia de puniēdis cōiuratoribus opinio.

Catilina occidit.

Bellum Cæsaris & Pompei.

NAm pœne toto orbe pacato: maius erat imperiū Romanū: q̄ vllis externis viribus extingui posset. Itaq; inuidens fortuna principi gentium populo: ipsum illum in exitiū suum armauit, ac Mariana quidem Cimanaq; rabies intra vrbem pcluserat: quasi experiretur syllana tempestas. Latius intra italiam tum detonuerat Cæsaris furor atq; Pompei vrbem/ italiam/ gentes/ natiōes/ totum deniq; qua patebat imperiū quo-

dam quasi diluuio:& cum inflãmatione corripuit: Adeo vt non recte tantum ciuile dicatur: ac ne sociale quidem/sed nec externum:sed potius commune quodam ex omibus & pluſq̃ bellum

Auxiliatores cæsaris & põpei. copię.

Quippe si duces eius iſpicias/totius senatus in partibus: si exercitus hinc.xi.legiones:inde.xviij. flos omnis & robur italici sanguinis: si auxilia sociorum/hinc gallici germaniq; delectus: inde Deiotarus/Ariobarzanes/Tharcon/dimotus Corinthius:omnis thraciæ/cappadocięq;/ciliciæ:macedonię/gręciæ/italiæ/totiusq; robur orientis:si moram belli/quattuor annis:& pro clade rerum breue tẽpus si locum & spaciũ vbi cõmissum est:intra italiam: inde se in galliam/hispaniam deflexit. reuersumq; ab occasu totis viribus in epyro:thessaliaq; consedit.hinc ęgyptum subito transiliuit. Inde respexit asiam.africę incubuit.Postremo in hispaniam remigrauit: & ibi aliquãdo defecit. sed non & odia partiũ finita cum bello. Non enim prius quieuere:q̃ in vrbe ipsa medio senatu eorum qui victi erant odia victoris sese cæde saciarent. Causa tante calamitatis:eademq; omniũ nimia fœlicitas. Siquidem

Huius tãti belli causa.

Quinto Metello & Lutio Afranio cõsulibus cum romana maiestas toto orbe polleret:recenteſq;victorias ponticos & armenios triumphos in põpeianis theatris Roma cantaret: nimia pompei potentia apud ociosos (vt solet) ciues mouit inuidiã. Metellus ob imminutũ cretæ triumphũ:Cato aduersus potentes semper obliquus detrectare pompeiũ/actisq; eius obstrepere. Hic dolor trãsuersum egit:& ad pręsidia dignitati paranda impulit. Forte tunc Crassus genere/diuitijs/dignitate florebat:vellet tamen auctores opes Caius Cæsar eloquẽtia:& spũ ecce iam cõsulatu alleuabat. Pompeius tamen super vtrumq; eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatẽ comparare. Crasso augere.pompeio retinere cupiẽtibus: omnibusq; pariter potẽtiæ cupidis.de inuadenda repu.facile cõuenit.ergo cum mutuis viribus in suum quisq; decus niteret: galliam Cæsar inuadit/Crassus Asiam/pompeius Hispaniam. Tres maximos exercitus etiam:sic orbis imperiũ societate trium principum occupatur.decẽ annos traxit ista dominatio:exinde quoniam mutuo metu tenebant:Crassi morte apud Parthos & morte Iuliæ Cesaris filię:quæ nupta pompeio generi soceriq; cõcordiam matrimonij fœdere tenebat: statim ęmulatio erupit. Iam pompeio suspectæ cæsaris opes: & cæsari pompeiana dignitas grauis:nec hic ferebat parẽ: nec ille superiorẽ nefas sic de princi

Quid ciuibus ro. mouit inuidiam.

Cõspiratio pompei crassi & cęsaris

Crassus apđ parthos mortuus.

patu laborabāt.tanq̄ duos tanti imperij fortuna nō caperet. Ergo Lētulo marcelloq; cōsulibus rupta prima cōiuratiōis fide: de successione Cæsaris senatus: idēq; pōpeius agitabat: nec ille abnuebat: si ratio sui ꝓximis comitijs haberetur cōsulatus: absenti quem decē tribus fauēte pōpeio nuꝑ decreuerāt. Tū dissimulante eodē negabāt. veniret & peteret maioꝝ more: ille cōtra flagitare decreta: ac nisi in fide ꝑmanerēt: nō se remittere exercitum ergo in hostē decernit. His cæsar agitatus statuit ꝑmia armoꝝ armis defendere Prima ciuilis belli harena Italia fuit: cuius arces leuibus ꝑsidijs Pōpeius insederat/sed oīa subito cæsaris impetu opꝑssa sunt prima Arimino signa cecinerūt. Tū pulsus ethruria Libo vmbria Thermus/Domitius confinio: & peractū erat bellū sine sanguine si pōpeiū brundusij opprimere: vt cœperat potuisset. Sed ille ꝑ obsessi claustra portus nocturna fuga euasit. turpe dictu: mō priceps patrū pacis belliq; moderator ꝑ triūphatū a se mare lacerata & pœne inermi naui fugiebat. Nec pōpeius ab italia q̄ senatus ab vrbe fugat̄ prior quā pœne vacuā metu cęsar ingressus cōsulē seipse facit. Aerariū quoq; sanctum. qđ quia tardius aperiebant tribuni iussit effringi censumq; & patrimoniū populi romani ante rapuit q̄ imperium pulso fuga toq; pompeio maluit prius ordinare pronuincias quam ipsum sequi. Siciliam & Sardiniam Annonæ pignora per legatos habuit/nihil hostile erat in gallia/pacem ipē fecerat. Sed ad hispanienses pompei exercitus trāseunti per eam duci portas claudere ausa Massilia est misera dum cupit pacem/ belli metu in bellum incidit/ sed quia tutis muris erat vinci eam sibi iussit absenti. Grecula ciuitas nō pro mollicia nominis & vallum rumpere. & incēdere machinas ausa & congredi nauibus. Sed brutus cui mandatū erat bellū victos terra mariq; perdomuit: mox dedentibus sese ablata omnia ꝑter q̄ potiorem omnibus habebant libertatem. Anceps variūq; & cruentum in hispania bellum cū legatis Cnei pōpei petreio & Affricano: quos Ilerdę castra habētes apud Sycorin amnē obsidere & ab oppido intercludere aggreditur. interim abvndatione verni fluminis cōmeatibus prohibet̄: sic fame castra tentata sunt obsessorq; ipse quasi obsidebatur. Sed vbi pax fluminis redit/populationibus & pugna campos aperuit. Iterum ferox instat & cedentes ad celtiberiam consecutus aggere & vallo & ꝑ hęc siti ad deditionē compulit. Sic citerior hispania recepta est:

Cā belli inter cæsarem & pōpeiū.

Pōpei fuga.

Aerarij direptio.

Massiliæ audacia.

Hispanię a cæsare recipiūt.

nec vlterior morā fecit: quid enī vna post quinq; legiones. Itaq; vltro cędente Varrone/gades/fretum/oceanas.oīa fœlicitatē Cęsaris sequebantur. Aliquid tñ aduersus absentē ducē ausa fortuna est. Circa Illyricū & affricā/q̄si de industria ꝓspera eius aduersis traderentur. Quippe cum fauces adriatici maris iussi occupare Dolobella & antonius: Ille illirico. hic cretico littore castra posuissent/iam maria late tenēte Pōpeio repēte castra legatus eius Octauius Libo ingentibus copijs classicorum vtrumq; circunuenit: deditionem fames extorsit Antonio Missæ quoq; a Basilio ī auxilium eius rates: quales inopia nauium fecerat/noua pompeianorum arte cilicium actis sub mare funibus captę quasi p indaginem/duas tamen ęstus explicuit/ vna q̄ opiterginos ferebat/in vadis hęsit/memorandūq; posteris exitū dedit. Quippe vix mille iuuenū manus/circunfusi vndiq; exercitus/per totum diē tela sustinuit/ & cū exitū virtus nō haberet/tamē ne in deditionē venirent/hortante tribuno Vltero mutuis ictibus in se concurrit. In africa quoq; par & virtus/& calamitas curionis fuit/ qui ad recipiendā ꝓuinciā missus pulso fugatoq; Varo iā superbus/subitum Iubę regis aduētum/equitatūq; maurorꝝ sustinere nō potuit. Patebat victo fuga sed pudor suasit/ vt amissum sua temeritate exercitū morte sequeretˀ. Sed iam debitū par fortuna flagitante sedum bello Pōpeius epyron elegerat. Nec Cæsar moratur/ qppe ordinatis a tergo oībus(q̄uis hyems media ꝓhiberūt tēpestate) ad bellū nauigauit/positisq; ad oricū castris: cū pars exercitus ob inopiā nauiū cū Antonio dimissa brūdusij moram faceret/adeo impatiens erat vt ad arcessendos eos ardente ventis mari nocte cōcubia. speculoturio nauigio solus ire temptauerit/ extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem vox ipsius. Quid times Cęsarem vehis Cōtractis in vnum vndiq; omnibus copijs/positisq; cominus castris/diuersa erant ducum consilia. Cæsar ꝓ natura ferox/ & conficiendæ rei cupidus/ ostentare aciem prouocare/lacessere/nunc obsidione castrorum quæ sexdecim milliū vallo obduxerat. Sed quid his obesset obsidio/qui patente mari oibus copijs abūdarēt. Nūc expugnatiōe dirrachij irrita qppe quā vel situs inexpugnabilē facerēt. Ad hoc assiduis in eruptionē hostiū ꝑlijs/quo tēpore egregia virtus Scæuæ cēturionis emicuit/cuius ī scuto cētū atq; viginti tela sedere. Iā vero direptione vrbium sociarū cum oricū & Comphos/& alia castella thessalię

Infesta cęsari fortuna.

Opiterginorꝝ facinus.

Cæsar in epyrꝝ traijcit.

Cęsaris ipatiētia.

Pręclara scæuę virtus.

vastarent. Pompeius aduersus hæc nectere moras: tergiuersari simul. vt hostem interclusum vndiq; iopia cõmeatuum terreret vtq; ardentissimi ducis consenesceret impetus. Nec diutius: pro fuit duci salutare concilium. milites ocium. socij moram. Principes ambitum ducis increpabant. Sic præcipitantibus fatis prælio functa est thessalia: & philippicis cãpis vrbis imperii generis humani fata commissa sunt: nunq̃ vllo loco tantũ virium populi romani / tantum dignitatis fortuna vidit: trecenta amplius milia hinc / & illinc preter auxilia regum & senatus. Nunq̃ imminentis ruinæ manifestiora prodigia / fuga victimarum / examia / insignes iterdiu tenebræ: dux ipse & nocturna imagine theatri sui audiẽs plausum in modum planctus circunsonare: & mane cum pullo amiculo (nephas) apud principia cõspectus est. Nunq̃ acrior / neq; alacrior exercitus Cesari fuit. Inde classica prius / inde tela: annotatum quoq; cõmittentis aciẽ Crastini pilũ. Qui mox adacto in os gladio: sic inter cadauera repertus libidinẽ ac rabiẽ qua pugnauerat ipsa nouitate vulneris p̃ferebat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe cum Põpeius adeo equitũ copia habundaret: vt facile circũuenturus sibi Cesarẽ videret: circũuentus ipse est. Nam cũ diu equo marte cõtenderet: iussuq; Põpei fusus a cornu erupisset equitatus repẽte hic signo dato: germanorum cohortes taurũ in effusos equites fecere ĩpetum: vt illi esse pedites: ii venire in equis viderentur. Hanc stragẽ fugientis eq̃tatus leuis armaturæ ruina comitata est: tũc terrore latius dato: turbãtibus ĩuicẽ copiis: reliqua strages q̃si vna manu facta est Nec vlla res magis exitio fuit q̃ ipsa exercitus magnitudo. Multus in eo prelio Cesar fuit: mediusq; inter impatorẽ & militẽ / voces quoq; obequitantis exceptæ altera cruenta / sed docta / & ad victoriam efficax miles faciẽ feri: altera ad iactationem composita: parce ciuibus cũ ipse sequeret̃ Fœlicẽ vtcũq; ĩ malis Põpeiũ si eadẽ ipsumq; exercitum eius fortuna traxisset: sup̃stes dignitatis suæ vixit. Cum maiore dedecore per thessalica tempe equo fugeret pulsus ĩ deserto ciliciæ scopulo fugam in parthos africã / vel egyptũ agitaret. Vt deniq; in pelusio littore imperio. vilissimi regis consiliis spadonum / & ne quid malis desit Septimii desertoris sui gladio trucidatus / sub oculis vxoris suæ liberorũq; moretur. Quis nõ peractũ esse cum Põpeio crederet bellum? at qui acrius multo / atq; vehemẽtius thessalici ĩcendii cineres recaluere

Copię q̃ ĩ thessalica conflixere. Imminẽtis ruinę p̃digia. Circũuẽtus Pompeius. Põpei interitus.

& in ęgypto quidem aduersus Cęsarē sine partibus bellū: quip-
ptolomę pe cum Ptolomæus rex alexandrię summum ciuilis belli scelus
us. peregisset: fœdusq; amicitiæ cum Cęsare medio pompeij capite
sanxisset: vltionem clarissimi viri manibus quærēte fortuna causā
nō defuit. Cleopatra regis soror affusa Cęsaris genibus partem re
gni reposcebat. Aderat puellę forma: & q̄ duplicaretur ex illo: ꝙ
talis passa videbatur iiuriā: odiū ipsius regis: qui Pōpeij cædem
partium fato non Cęsari dederat: haud dubie idē in ipsum ausu-
tus si expedisset. Quā vbi Cęsar restitui iussit in regnū stati ab eis
Cęsaris dē ꝑcussoribus pōpeij obsessus in regia: q̄uis exigua manu: ingē
virtus tis exercitus molē: mira virtute sustinuit. Ac primū ædificioꝝ ꝓ
ximoꝝ atq; naualium incēdio infestoꝝ hostium tela submouit.
Mox pēnisulā pharon subitus euasit. Inde depulsus in maria mi
ra fœlicitate ad ꝓximā classem enatauit. Relicto quidē influcti-
bus paludamēto. seu fato: seu cōcilio vt illud igruētibus hostium
Cæsaris i telis saxisq; peteretur. Tum receptus a classicis suis: vndiq; simul
hostes hostes adortus: de ibelli ac ꝑfida gēte iusta generi manibus de-
pietas. dit. qppe & Theodorus magister: auctor totius belli: & nevirilia
qdē portēta Photinus atq; Ganymedes diuersi ꝑ mare & trans
fugio & morte cōsūpti. Regis ipsius corpus obrutū i limo reper-
tū est i aureæ loricæ honore. In Asia quoq; nouus rerum motus
a pōto plane: quasi de industria captāte fortuna hūc mithryda-
tico regno exitū: vt a Pōpeio pr̄: a Cæsare filius vinceretur. Rex
Pharnaces magis discordię nohrę fiducia: q̄ virtutis suę infesto
Celeritia. in Cappadociam agmine ruebat: sed hunc Cęsar aggressus vno
de phar &(vt sic dixerim) nō toto ꝑlio obtriuit more fluminis: quod vno
nace vi- eodēq; momēto venit: ꝑcussit: abscessit. ec Nvana de se prędica-
ctoria: tio est Cęsaris ante victū hostem esse quā visum. Sic cū exteris
At in africa cum ciuibus multo atrocius: q̄ in Pharsalia. huc reli-
Attrociꝰ quias partiū naufragarū quidā furoris ęstus expulerat. Nec reli-
i africa q̄ quias diceres: sed integrum bellum: sparsæ magis q̄ oppressæ vi
thessalia res erant. Auxerat sacramētum ipsa clades imperatoris: Nec de
pugnatū generabat ducum successio. Quippe satis ample sonabant in pō
peiani nominis locum Cato & Scipio. Accessit copijs maurita-
nus rex Iuba: videlicet vt latius vinceret Cæsar. Nihil ergo inter
acrior cę pharsaliā: & Tapson: nisi ꝙ amplior eoq; acrior cęsarianorum i-
saria petus fuit: idignātium post Pompeium creuisse bellum. Deniq;
ꝙ aliter nunq̄ ante imperiū ducis sua spōte signa cecinerūt stra

ges, Iuba cœpit. Et elephāti bellorū rudes & nuper a silua con sternati subito clangore. statim & exercitus in fugā: & duces for tius / q̄ vt effugerent. Non in conspicua tamē morte omniū iam Scipio Naue fugiebat: & assecutis hostibus gladium per viscera exegit / & vbi esset quodā requirēte / respondit hoc ip̄m / bene se habet imperator. Iuba cum se recepisset ī regiā magnifice epu latus. postremo die cum petreio fugæ comite super mensas & pocula interficiendū se ei præbuit / ille & regi suffecit & sibi. Cū interim semesi in medio cibi: & parentalia fercula regio simul / Romanoq; sanguine madebant. Cato non interfuit bello / posi tisq; ad bragadā castris / vt causa velut altera africæ claustra ser nabat Sed accepta partiū clade nihil cūctatus. vt sapiēte dignū erat. mortem etiā lætus acciuit. Nam postq̄ filium comitesq; ab amplexu dimisit: in nocte lecto ad lucernā platonis libro: q̄ im mortalitatē animæ docet / paulū quieuit / tum circa primam vigi liā stricto gladio reuelatū manu pectus semel. iterūq; percussit. Ausi post hoc virū medici violare fomentis. Ille passus dū absce derent / rescidit plagas / secutoq; vis sanguinis moribundas ma nus in ipso vulnere reliquit. Quasi nō esset vsq̄ dimicatū sic ar ma rursus & ꝑtes: quātoq; africa supra thessaliā fuit: tāto africam supabat Hispania plurimū: q̄tū fauoris ꝑtibus dabat fraternitas ducū: & ꝓ vno duos stare Pōpeios. Itaq; nusq̄ atrocius nec tam ancipiti Marte concursum est. Primum ī ipso hostio oceani Va rus didiusq; legati cōflixere. Sed acrius fuit cum ipso mari: q̄ in ter se nauibus bellū. Siquidē velut furorē ciuicū castigaret ocea nus: vtrāq; classem naufragio cecidit. Quinam ille horror: cum eodē tēpore fluctus / procelle / armamenta cōfligerēt: adde situs ipsius formidinem vrgentia in vnum hinc hispaniæ inde mauri taniæ littora / mare & intestinū & externū / imminētesq; Hercu lis speculas: cum oīa vndiq; simul prælio / & tempestate sæuirēt. Mox circa obsidiones vrbium vtrinq; discursum est. Quæ mise ræ in hos atq; illos duces societatis romanæ pœnas dabāt. Om nium postrema certaminum Munda hic non pro cætera fœlici tate. sed anceps & diu triste prælium. vt plane videretur nescio quid deliberare fortuna. Sane & ipse āte aciem mestior non ex more Cæsar siue respectu fragilitatis humanæ: siue nimiā pro sperorum suspectā habens continuationem vel eadem timens: postq̄ idē esse cœperat: q̄ Pōpeius. Sed in ipso prælio q̄ nemo

norū impetus.

Scipiōis exitus.

Iubæ & petrei interitus.

Catonis exitus.

Bellū acerrimū

Anceps apd mūdam pugna.

vnq̄ meminerat:cū diu pari marte acies nihil aliud q̄ occiderēt in medio ardore pugnātiū subito ingēs inter vtrosq; silentium quasi conuenissent.hic omnium sensus erat.nouissime illud inusitatū Cęsaris oculis nephas:post.xiiii.ānos probata veteranorꝫ manus gradum retro dedit.qꝛ & si nōdū fugerat; apparebat tn̄ pudore magis:q̄ virtute resistere.Itaq; ablegato equo similis furenti primam in aciem ꝓcurrit.Ibi prēsare fugiētis/cōfirmare.ꝑ totum deniq; agmen oculis / manibus/clamore volitare.dicitur in illa pertubatione: & de extremis agitasse secū : & ita manifesto vultu fuisse.quasi occupare manu mortem vellet:nisi qꝛ cohortes hostiū quinq;: per trāsuersam aciē actæ quas Labienus periclitātibus castris pręsidio miserat.spē fugę prębuissent: hoc aut & ipse credidit : aut dux callidus attribuit in occasionē & q̄si fugientem inuectus:simul & suorum erexit animos.& hostes perculit.Nam hi dum se putant vincere fortius sequi:inde Pompeiani dum fugere credunt suos:fugere cœperunt.Quanta fuerit hostiū cædes:Ita rabiesq; victoribus sic æstimari potest.Hoc a prælio ꝓfugi eum se mūdæ recepissent:& Cæsar obsideri statim victos imperasset:congestis cadaueribus ager effectus est: quæ pilis iaculisq; confixa inter se tenebātur: fœdum etiā inter barbaros:sed videlicet desperātibus:Pompeio liberis:Cneū pręlio profugū cruce saucio desertā & auia petentē Cesonius apud lauronē oppidū cōsecutus: pugnātem nondū desperantē interficit:Sextum fortuna in celtiberia interim abscondit:aliisq; post Cæsarem bellis reseruauit. Cæsar in patriā victor inuehitur primum de gallia triumphum trāsmiserat rhenus:rhodanus/ & ex auro captiuus oceanus. Altera laurus ægyptia. tunc in ferculis Nillus:arsinoe & ad simulachrum ignium ardens pharus.Tertius de pharnace currus & pōto.Quartus iuban & Mauros: & bis subactā ostendebat hispaniā pharsalia & tharsos & munda nusq̄ & quanta maiora erāt de qbus nō triūphabat:hic aliqn̄ finis armis fuit.Reliqua pars incruenta:pēsatūq; clementia bellū nemo cæsus imperio preter Afranium:satis ignouerat semel:& Fastum Syllā:didicerat generosum timere filiamq; Pompei cū patruelibus ex Sylla hic posteris cauebatur.Itaq; nō ingratis ciuibus.omnes in principem congesti honores circa templa imagines in theatro distincta radiis corona:suggęstus in curia:fastigiū in domo mensis in cœlo ad hoc pater ipse patrię ꝑpetuusq;

Cęsariane copię tergiuersantur.

Pōpeiani milites ī fugā conuersi.

Cneus pōpeius ceditur.

Cęsaris triūphi.

Cæsaris honores

dictator. Nouiſſime dubium an ipſo volente: oblata pro roſtris ab Antonio conſule regni inſignia. Quæ omnia veluti inſule in deſtinatam morti victimam congerebantur. Quippe clementiam principis vincit inuidia: grauiſq; erat liberis ipſa beneficiorum potentia. Nec diutius dilatio donata eſt. Sed Brutus & caſſius aliiq; patricii conſenſerunt in cædem principis. quanta vis fati. Manauerat late coniuratio. libellus etiam cæſari datus eodem die: nec per litare centum victimis potuerat: venit in curiã tamen expeditionem parthicam meditans: ibi in curuli ſedentem eum ſenatus inuaſit: tribuſq; & viginti vulneribus ad terrã datus eſt. ſic ille qui terrarum orbem ciuili ſanguine impleuerat tandem ipſe ſanguine ſuo curiam impleuit.

Cæſaris interitus.

Cæſar Auguſtus.

Populus romanus Cæſare & pompeio trucidatis: rediiſſe in ſtatum priſtinæ libertatis videbatur. & redierat: niſi aut pompeius liberos: aut cæſar heredẽ reliquiſſet. vel vtroq; pernicioſius fuit: ſi non collega quondam mox ęmulus cęſarianę potentiæ fax & turbo ſequentis ſecundi ſuperfuiſſet Antonius. quippe dum ſextus paterna repetit trepidatum toto mari: dũ Octauius mortem patris vlciſcitur: iterum fuit mouenda theſſalia: dum Antonius varius ingenio aut ſucceſſorem cæſaris / indignatur octauium aut amore cleopatræ deſciſcit in regem: nam aliter ſaluus eſſe non potuit: niſi confugiſſet ad ſeruitutem. gratulandum tamen in tanta pertubatione eſt q̃ potiſſimum ad octauium Cæſarem Auguſtum ſumma rerum rediit: qui ſapientia ſua atq; ſolertia. perculſum vndiq; & perturbatum ordinauit imperii corpus: quod ita haud dubie nunq̃ coire & conſentire potuiſſet: niſi vnius præſidiis nutu / quaſi anima & mente regeretur. Marco Antonio & .P. dolobella communes. imperator Ro. iam ad cæſares transferente fortuna: variis & multiplex motus ciuitatis fuit quodq; in ãnua cœli cõuerſione fieri ſolet: vt mota ſydera tonent: ac ſuo flexu tempeſtates ſignificent. ſic cum romanę dominationis ideſt humani generis conuerſione penitus intremuit: omniq; genere diſcriminũ ciuilibus: terreſtribus: ac naualibus bellis omne imperii corpus agitatum eſt.

Vide ne ſęculi nō ſcdi ſit legendum.

Octauii commẽdatio.

Ro. ipe. oi diſcriminũ genere agitatum.

Bellum Mutinenſe.

Ciuiliū motuū causa.

PRima ciuiliū motuum fuit causa testamentū. Cæ. cuius secūdus heres Ant. prælatū sibi Octauiū fu rens inexpiabile contra adoptionē acerrimi iuue nis: susceperat bellum. quippe cum itra decem & octo annos tenerū: & obnoxiū: & opportunum in iuriæ iuuenem videret; ipse plenæ ex commilitio cæsaris digni tatem laceraret furiis hæreditatem: ipsum insectari probis: & cunctis artibus cooptationem iuliæ gentis cum inhibere nō de fineret. Deniq; ad deprimendum iuuenem: palam arma moliri & parato exercitu in cisalpina gallia resistētē moribus suis. De cium brutum obsidebat. Octauius cæsar ætate & iniuria fauo rabilis: & nominis maiestate, quod sibi induerat: Reuocatis ad arma veteranis. priuatus (qis crederet) consulem aggreditur: obsidio mutinæ liberat Brutum: Antonium exuit castris: tum quidem etiam manu pulcher apparuit. Nam cruentus & sauci us aquilam a moriēte signifero traditam suis humeris in castra referebat.

Pulchrū augusti facinus.

Bellum Perusinum.

Perusinæ pugnæ origo.

ALterum bellū cōcitauit agrorū diuisio: quos Cæ. veteranis in castris preciū militiæ persol uebat: semp aliter antonii pessimum ingeniū gladio cincta virilis militiæ vxor agitabat. ergo depulsos agris colonos incitando iterum arma ierat. Hic vero iā nō priuatis sed totius senatus suffragiis iudicatum hostem Cæsar aggressus itra perusine muros redegit: cōpulitq; ad extrema de ditionis turpi & nihil non experta fame.

Bellum Viratus.

CVm solus etiam grauis paci. grauis reipublicæ esset Ant. quasi ignis incēdo Lepidus accessit qd contra duos exercitus necesse fuit venire icruentissimi fœde ris societatē/ diuersa oīm nota incēdia. Lepidum di uitiarum cupidum q̄tum spes ex turbatione reip. Antonium vl tiones de eis q se hostē iudicassent. Cæsarē inultus pater & ma nibus eius graues Cassius & brutus agitabant. in hoc velut fœ dus pax inter tres duces cōponitur: apud cōfluentes inter mu tinam & bononiam iungunt manus: & exercitus cōsulrāt nullo bono more triūuiratus: iuaditur: oppressa armis rep. redit sylla

Cōpositū fœdus.

na proſcriptio: cuius atrocitas nihil in ſe minus habet q̃ numerū cxl. ſenatorum exitus fœdi/truces/miſerabiles toto terrarū orbe fugientium pro quibus quis non pro dignitate rei ingemiſcat. Cum Anto. L. Cæſarem auunculum ſuum/Lepidus. L. Paulum ſuum fratrem proſcripſerit. Romę capita cęſorum proponere in roſtris iam vſitatum erat. Verum ſic quoq; ciuitas lachrymas tenere non potuit: cum reſciſſum Ciceronis caput i illis ſuis roſtris videretur. Nec aliter ad videndum eum q̃ ſolebat ad audiendū concurreretur. Hęc ſcelera in Antonij/Lepidiq; tabulis Cęſar p cuſſoribus patris contentus fuit. Hæc quoq; niſi multa fuiſſet etiam iuſta cędes haberetur.

Syllanæ proſcriptiōis atrocitas.

Ciceroīs caput in roſtris ipoſitū.

Bellum Caſſij/& Bruti.

Bruti & Caſſii fuga

b Rutus/& Caſſius ſic Cęſarem/quaſi Tarquinium regem depuliſſe regno videbantur. Sed libertatem quā maxime reſtitutam voluerunt: illo ipſo parricidio pdidere. Igitur cæde perfecta cum veteranos Cæſaris. nec immerito timerent: ſtatim curia in capitoliū confugerant. Nec illis ad vltionem deerat animus: ſed ducē non habebant. Igitur cum appareret quę ſtrages reipub. immineret: diſplicuit vltio cum conſulis abolitione decreta. Nec tamē publici doloris oculos ferrent: in prouincias ab illo ipſo quem occiderāt Cęſare datas ſyriam/& macedoniam conceſſerant. Sic vindicta Ceſaris dilata potius q̃ oppreſſa eſt. Igitur ordinata magis vt poterat: q̃ vt decebat in triumuiros republica: relicto ad vrbis præſidium Lepido/Cæſar cum Antonio in Caſſium/Brutumq; ſuccingitur. Illi comparatis ingentibus copiis eādem illam (quæ fatalis Cn. Pompeio fuit) harenam inſederant. Sed nec tum imminentia cladis deſtinatę ſigna latuere. Nam & aſſuetæ cadauerum pabulo volucres: caſtra quaſi iam ſua circūuolabant. In aciē prodeūtibus obuius ęthyops nimis aperte ferale ſignū fuit. Ipſiq; Bruto per noctē cū illato lumine ex more aliqua ſecū agitare atra quędā imago ſe obtulit: & quę eſſet interrogata: tuus inquit malus genius. ohe dixit & ſub oculis miratis euanuit. Pari in meliora pſagio in Cęſaris caſtris oia/aues/victimæq; pmiſerāt. Sed nihil pręſentius: q̃ Cęſaris medicus ſomnio admōitus: vt Cæſar caſtris excederet: quibus capi imminebat: vt factum ē. Acie nāq; cōmiſſa cum pari ardore aliquandiu dimicatū fore: & quamuis

triūuirorū iſtitutio

Clades horrēda

Bruti viſio

medicuſ cęſa. ſōnio monitus

duces non essent:tunc presentes: cum alterum corporis egritudo/illum metus/& ignauia subduxissent: staret tamen pro partibus inuicta fortuna/& vltoris/& qui vidicabatur. Primum adeo anceps fuit: & par vtrumq; discrimen:vt exitus prælii docuit. Capta sunt hinc cesaris castra:inde Cassii. Sed quarto efficatior est fortuna q̃ virtus/& q̃ verum est:vbi oriens afflauit nõ residet in verbo tantum esse virtutem victoriam illi prælio error dedit Cassius inclinato cornu suorum cum captis Cæsaris castris rapido impetu recipientes se equites videret: fugere arbitratus euadit in tumulum:inde puluere & strepitu etiam nocte vicina eximentibus gestæ rei sensum/ cum speculator quoq; i id missus tardius renunciaret/transactum de partibus ratus:vni ex proximis auferendum præbuit caput. Brutus cum in cassio etiam suum animum perdidisset:nequid excõstituti fide resignaret: ita enim par superesse bello conuenerat:ipse quoq; vni comitum suorum confodiendum prebuit latus. Quis sapientissimos viros non miretur: ad vltimum non suis manibus vsos.nisi hoc quoq; ex persuasione non defuit ne violarent manus: sed in abolitione sanctissimarũ/pientissimarumq; animarum iudicio suo scelere alieno vterentur

philipēsis pugnæ anceps fortuna.

cassii atq; bruti cedes.

Bellum cum Sexto Pompeio.

SVblatis percussoribus Cæsaris:supat Pompei domus alter iuuenum in hispania occiderat:alter fuga euaserat: contractisq; infoelicis belli reliquiis: cum insuper ergastula armasset:siciliam/sardiniamq; habebat:iã & classe medium mare insederat. O q̃ diuersus a patre ille cilicas extinxerat. Hic secum pyratas nauales agitarat. Tanta mole belli penitus in siculo freto iuuenis oppressus est. Magniq; famam ducis ad inferos secum tulisset:si nihil tentasset vlterius nihil nisi ꝙ magnæ indolis signum est sperare semper. Perditis enim rebus ꝓfugit:asiamq; velis petit.venturus ibi in manus hostium & cathenas:& ꝙ miserrimum est: fortibus viris:ad hostium arbitriũ sub percussore moriturus. Non alia post Xersem miserabilior fuga: quippe modo trecentarum quinquaginta nauium dominus: cũ sex/septemue fugiebat extincto prætoriæ nauis lumine: annulis in mare abiectis pauens atq; respectans: & tamen non timẽs ne periret.

Sextus Põ. opprimit.

Miserabilis sexti Põ. fuga.

Bellum parthicum Duce Ventidio.

QVantis in Cassio & Bruto partes sustulisset: i Pō
peio totum partium nomē abolesset: nōdum ta-
men ad pacis stabilitatē profecerat Cæsar: cum
scopulus/ & nodus in ora publicæ securitatis su
peresset Antonius: nec ille defuit vitiis quin pe
riret. Immo oīa expertus ambitu & luxuria pri-
mū hostes/ deinde ciues: tādē etiā terræ sęculū liberauit. Parthi
clade Crassiana altius animos erexerāt: ciuilesq; populi romani
discordias lęti acceperāt. Itaq; vt prima affulsit occasio: nō dubi partho-
tauerūt erumpere. vltro quidē inuitāte labieno: qui missus a Cas rū erup
sio Brutoq;: qui furor scelerꝝ sollicitauerat hostes in auxilium: & tio.
illi pacato duce regio iuuene dissipant Antoniana ꝑsidia. Casca Cędes,
legatus ne veniret ī potestatē a gladio suo īpetrauit. Deniq; abla nō ꝑua.
ta syria/ emanabat latius malum/ hostibus sub auxilii spē sibi vin
centibus/ nisi ventidius & hic legatus Antonii incredibili fœlici-
tate/ & labieni copias/ ipsumq; pacorū/ & oēm parthicum equita
tū toto inter orōtē & euphratē sinu late cecidisset. Viginti ampli
us milium fuit. Nec sine consilio ducis/ qui simulato metu/ adeo
passus est castris succedere donec assumpto iactus spacio adime Regis
ret vsum sagittaꝝ/ Rex fortissime dimicans cecidit. mox circūla- caput ꝑ
to eius per vrbes: q̄ desciuerāt capite syria sine bello recepta. Sic vrbes
crassianā cladē pacori cęde pensauimus. circūla-
tū. Initū
fœdus.

Bellum Parthicum: cum Anthonio.

EXpertis īuicem Parthis/ atq; romanis/ cum Crassus at
q; Pacorus vtrinq; virium mutuarum documenta fe/
cissent: pari rursus reuerentia integra amicicia. & qui-
dem ab ipso fœdus Antonio cum rege percussum. Sed immen-
sa vanitas hominis: dum titulorum cupidine araxem/ & euphra
tem sub imaginibus suis legi concupisset: neq; causa/ nec con si-
lio/ ac ne imaginaria quidem belli conditione: quasi hoc quoq;
ex arte ducis esset obrepere: relicta repente syria in parthos im-
petum facit. Gens pręter armorum fiduciam simulat trepidatio
nem: & in campos fugam. Hic statim quasi victor sequebatur:
cum subito nec magna hostium manus ex improuiso etiam in- Partica
fessos via subvespere velut nimbus erupit: & missis vndiq; sagit- fraus.

tis duas legiones operuerunt Nihil occiderat in comparationē cladis: quæ in posterum diem imminebat: nisi interuenisset deū miseratio: vnus ex clade crassiana/ parthico hitu/ castris adequitat: & salute latine data cū fidem ipso fecisset: quid imineret edocuit. iam affuturum cum omnibus copiis regem: irent retro: peterentq; montes: sic quoq; hostem fortasse non defore: atq; ita secuta est minor vis hostium: q̄ imminebat. Adfuit tamen: deletæq; reliquæ copiæ forent: nisi vrgentibus telis in modum grandinis quadam forte: quasi docti procubuissent in genua milites & elatis super capita scutis cęlorum speciem prębuissent. tum parthus arcus inhibuit. deinde Romani cum se rursus extulissēt adeo res miraculo fuit: vt vnus ex barbaris miserit vocē. Ite & bene valete romani: merito vos victores fama gentium loquitur: qui parthorum tela fugistis. Non minor ex aqua postea q̄ ab hostibus excepta clades/ infesta primum siti regio cum quibusdam Salmacidis fluuius infestior: nouissimeq; cum iam ab inualidis/ & auide hauriebatur. Noxiæ etiam dulces fuere. Mox & ardores per armeniam/ & niues per capadociam/ & vtriusq; cœli subita mutatio pro pestilentia fuit. Sic vix tertia parte de. xvi. legionibus reliqua cum argentum passim dolabris concideret: & subinde inter moras mortem a gladiatore suo flagitasset: egregius iperator tandem profugit in syriam: vbi incredibili quadam mentis vecordia ferocior aliquanto factus ē: quasi vicisset qui euaserat.

Ingēs telo℞ copia.

Patho℞ tela. Ro. fugere.

Noxiæ aquæ.

Bellum cum Antonio & Cleopatra.

Vror Antonii quatenus per ambitum non inter iret & luxu & libidine extictus est. Quippe post parthos cum exosus arma in ocio ageret. captus amore Cleopatræ: quasi bene gestis rebus in regio se sinu reficiebat. Hęc mulier ęgyptia: ab ebrio imperatore preciū libidinū romanum imperium petit: & promisit Antonius: quasi facilior esset partho romanus. Igitur dominationem parare: nec tacite/ sed patriæ/ nominis/ togæ/ fascium oblitus/ totus vt monstrū illud: vt mente ita aio quoq; cultuq; desciuerat. Aureū i manu baculū ad latus: & in acie purpnrea vestis. ingentibus obstricta gemmis diadema aderat: vt regina rex ipse frueretur. Ad primum nouorum motuum famam Cęsar a Brūdusio traiecerat: vt venienti bello occurreret. positisq; castris i epyro leucadē insulā

Ro. ipiū Cleopatrę ꝓmissum.

montemq; leucatem & ambracii sinus cornua infesta classe suc cinxerat. Nobis.cccc.amplius naues.cc.non minus hostiũ:sed numerũ magnitudo pẽsabat. Quippe a senis in nouenos remorũ ordinibus: ad hæc turribus atq; tabulatis alleuatæ castellorũ & vrbium specie: nõ sine genitu maris: & labore vento tum ferebantur: quæ quidẽ ipsa moles exitio fuit. Cæsaris naues a triremibus in senos: nec amplius ordines creuerant: itaq; habiles in omnia: quæ vsus poscebat: ad impetus: & recursus: flexusq; capiendos: Illas grauis & ad omnia prepeditas singulas plures adortæ / missilibus simul / tũ rostris / ad hoc ignibus iactis ad arbitrium dissipauere. Nec vlla re magis hostium copiarum apparuit magnitudo: q̃ post victoriam. Quippe immẽsa classis naufragio belli facto toto mari ferebatur / arabumq; / & sabeorum & mille aliarum gentium asię spolia / purpuram aurumq; in ripam assidue mota ventis maria reuomebant. Prima dux fugæ regina / cum aurea quippe / veloq; purpureo se in altum dedit. Mox secutus antonius: sed instare vestigiis Cæsar. Itaq; nec prępara ta in oceanum fuga / nec munita pręsidiis / vtraq; egypti cornua parethonium atq; pelusium profuere: prope manu tenebantur prior ferrum occupauit. antonius. Regina ad pedes Cæsaris ꝓuoluta tẽtauit oculos ducis frustra. Nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Nec illa de vita / qua offerebatur / sed de parti regni laborabat. Quod vbi desperauit a principe: seruariq; se triumpho vidit: incautiorem nacta custodiam: in mausoleum se (sepulchra regum sic vocant) recipit. ibi maximos vt solebat induta cultu ĩ differto odoribus solio iuxta suum se collocauit Antoniũ. Admotisq; ad venas serpentibus: sic morte quasi somno soluta est.

Cæsaris castra in epyro.

Cęsariana clas sis ãtoniana ex peditior

Antonii & cleo patræ fuga.

Antonii & cleo patre exitus.

HIc finis armorum ciuilium. Reliqua aduersus exteras gentes. Quæ districto circa mala sua imperio / diuersi orbis oris emicabãt. noua quippe pax: nec dum assuete frenis seruitutis. tumidę gentium inflatęq; ceruices ab imposito nuper iugo resiliebãt. Ad septentrionem conuersa ferme plaga ferocius agebat / norici / illirii / pãnonii / dalmatæ / mysi / thraces / & daci / sarmatæ / atq; germani noricis animos dabant alpes atq; niues: q̃ bellum nõ posset ascendere. Sed oĩes illius cardinis ꝑlos brennos / senones / atq;

Armorũ ciuilium finis.

vindelicos:per priuignũ suum Claudiũ drusum pacauit. Quæ fuit callidarum gẽtium feritas facile vel mulieres ostẽdere: quæ deficientibus telis infantes ipos afflictos humo: in ora militum aduersa miserunt. Illirii quoq; sub alpibus agunt: imasq; vales earum & quædam quasi claustra custodiunt: abruptis torrentibus implicati. in hos expeditionem ipse sumpsit: fieriq; pontem imperauit. Hic se & aquis & hoste turbantibus cuuctanti ad ascẽsum militi scutum de manu rapuit/ & inuia primus/ tunc agmine secuto cum illirycus multitudine põtem succidisset. saucius manibus ac cruribus speciosiore sanguine. & ipso periculo augustior terga hostiũ precidit. Pannonii duobus saltibus. ac tribus fluuiis drauo/ sauo/ histroq; vallantur. populati proximos intra ripas se recipiebant. In hos domandos Vrbium misit. cæsi sunt in vtrisq; fluminibus. arma victorũ non ex more belli cremata: sed capta/ sunt/ & in profluentes data/ vt cæteris qui resistebant victoria sic nunciaretur. Dalmatæ plerunq; sub siluis agunt. Inde in latrocinia promptissimi. Hos iam quidem martius incensa vrbe delminio quasi detrũcauerat. Postea Asinius pollo gregibus armis agris mulctauerat. hic secũdus orator. Sed augustus per domãdos Vibio mendat: qui efferum genus fodere terras coegit. aurumq; venis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidissima/ studiosa diligentia acquirit/ vt illud in vsus suos seruare videatur. Misii q̃ fieri/ q̃ truces fuerint q̃ ipsorum etiam barbari barbarorum horribile dictu est. Vnus ducum ante aciem postulato silentio: Qui vos inquit estis? Responsum inuicem. Romani gẽtium domini/ & illi/ ita inquiunt fiet: si nos viceretis Accepit omen Martius Crassus. Illi statim ante aciem immolato equo concepere votum: vt cęsorũ extis ducum & litarent & vescerentur. Deos audisse crediderim: nec tubã sustinere potuerunt. Non minimum terroris incussit barbaris Chonidius centurio satis barbarę efficacis tamen apud pares homines stoliditatis: qui poculum gerẽs super cassidẽ suscitatã motu corporis flãmam velut ardenti capite fundebat. Ante hos thracũ maximus populus desciuerat. Ille barbarus & signis militaribus: & disciplina: armis etiam romanis assueuerat. Sed a pisone perdomiti: in ipsa captiuitate rabiem ostendere: quippe cum cathenas morsibus tentarent. feritatem suam ipsi puniebant. Daci montibus inhærent Cotisonis regis imperio: quotiens cõcretus imperio da

Mulierũ feritas. Illyricũ bellum. Bellũ aduersus pãnonas. Bellum dalmaticum. Misii ferocissimi populi. Misii timore pciti/ Trachũ feritas.

nubius vinxerat ripas decurrere solebant & vicina populari: vi
sum est Cæsari augusto gẽtem aditu difficillimam submouere. Dacia
Misso igitur Lentulo vltra vlteriorem repulit ripam:citra præsi sũmota.
dia cõstituit. Sic tunc dacia non victa/sed summota: atq; dilata
est. Sarmatę patentibus campis inequitant: & hos per eundem Sarma
Lentulum prohibere danubio satis fuit. nihil preter niues raras tarũ bar
q; siluas habent. tanta barbaria est: vt pacẽ non intelligant. Ger baries.
maniam quoq; vtinam vincere tanti non putasset: magis turpi Germa
ter amissa est q̃ gloriose acquisita: sed quatenus sciebat patrem ni cũ bel
suum Cęsarem bis trãsuectum pontem rheno quesisse bellum. lum.
In illius honorem cõcupiit facere prouinciam: & factum erat: si
barbari tam vicia nostraq; imperia ferre potuissent. Missus in eã
prouinciam Drusus primos domuit Vsipetes: inde cæteros per
currit: & tactos. Nam marcomãnorum spolijs insignibus quen
dam editum tumulum in trophei modum excoluit. Inde validis
simas nationes cheruscos/sueuos/ & sicãbros pariter aggressus
est. Qui.xx.centurionibus incrematis hoc velut sacramẽto sum
pserat bellum. Adeo certa victorie spe: vt pręda ĩ antecessus pa Germa
ctione diuiserint. Cherusci equos: Sueui aurum & argentũ: Sicã niæ ppli
bri captiuos elegerant: sed omnia retrorsum. Victor nanq; dru deuicti.
sus equos: pecora: torques eorum: ipsosq; præda diuisit & vendi
dit. Prętera in tutelam prouinciæ præsidia atq; prouincias vbi
q; dispostuit. Per mosam flumen per albim: per insurgiam: per
rheni quidam ripam quinquaginta amplius castella direxit: bo
nam & genosiam cum põtibus iunxit: classibusq; firmauit: inui Drusi in
sum atq; ĩ accessum in id tempus hircinium saltum patefecit. ea germa
deniq; in germania pax erat: vt mutati: homines alia terra. cœ nia gę
lum ipsum mitius moliusq; solito videretur. Deniq; non per a sta.
dulationem sed ex meritis defuncto ibi fortissimo iuuene: ipsi
ꝙ nunq̃ aliter senatus cognomen ex prouincia dedit. Sed dif
ficilius est prouincias obtinere: q̃ facile viribus parantur: iure re
tinentur: igitur breue id gaudium fuit. Quippe germani victi
magis q̃ domiti erant: moresq; nostros: magis q̃ arma sub impe
ratore druso suscipiebant. postq̃ ille defũctus est: Vati quintilij
libidinem ac superbiam: haud secus: q̃ seuitiam odisse cęperunt
Ausus ille agere conuentum & in castris se direxerat: quasi vio
lentiam & barbarorum lictoris virgis: & preconis voce posset in
hibere. At illi qui iampridem rubigine oblitos enses: inertesq;

cernerent equos:vt primum togas & sæuiora armis iura vide rũt: duce armenio arma corripiunt.Cum interim tanta eratVa ro pacis fiducia:vt ne p̄dicta quidē & prodita p Segestā vnum ducũ coniuratione cõmoueretur.Itaq; improuidum & nihil tale metuentē in prouiso adorti:cũ ille(o securitas)ad tribunal citaret vndiq; inuadunt:castra rapiunt: tres regiones opprimuntur Varus perditas res eodem quo canensem diē paulus & fato est et animo secutus:nihil illa cæde per paludes:perq; siluas cruentius.nihil insultatione barbarorũ intollerantius:præcipue tamē in causarũ patronos:aliis oculos:aliis manus amputabãt:vnius os sutũ/recisa prius lingua/quam in manu tenens barbarus tandem inquit vipera sibilare desiste.Ipsius quoq; consulis corpus quod militũ pietas humi abdiderat/offossum.Signa & aquilas duas adhuc & barbari possident.tertiam signifer priusq̄ in manus hostium veniret euulsit:mersaq; intra baltei sui latebras gerens incruenta palude sic latuit:hac clade factum vt imperium quod in littore oceani non steterat/in ripa rheni fluminis staret Hæc ad septentrionem.Sub meridiano tumultuatum magis q̄ bellatum est.Musulamos atq; getulos accollas syrtiũ Cosso duce compescuit/vnde illi getulici cognomē: latius victoria patet Marmaridas atq; garamantas Turmio subigēdos dedit.Potuit & ille redire marmaricus:sed modestior in æstimanda victoria fuit.Ad orientem plus negocii cum armenis. Huc alterum Cæsar ex nepotibus suis misit ambo fato breues / sed alter iglorius Massiliæ quippe Lutius morbo soluitur.In licia Caius exvulnere cum armeniã ad parthos se subtrahentem recipit.Armenios victo rege Tigrane i hoc vnũ seruitutis genus pompeius assueuerat: vt rectores a nobis acciperent. Intermissum ergo ius.per hunc recuperatum: non incruēto nec inulto tamen certamine. Quippe dominatiõis quem rex artaxatis prefecerat: simulata proditione adortus virum intentum libello:quem vt thesaurorum rationem continētem ipse porrexerat:strictus ac recreatus exvulnere in tempus ceterum barbarus vndiq; infesto exercitu oppræssus: gladio & pyra in quam se percussus immisit: etiam cesari satisfecit. Sub occasu pacata fere erat omis hispania: nisi quam pyrenei desinentis/copulis inherentem citerior alluebat oceanus.Hic due validissime gentes Cantabri & astures immunes iperii agitabant.Cãtabrorũ & peior & alterior: & magis pti

Germani rebellant.

Quitilii Vari & legionũ cædes.

Getulici cognomen.

Pacata hyspania.

nax in rebellando animus fuit. Qui nō contenti libertatē suā de fendere proximis etiā imperitare tentabant vacceosq; & curgo nio s& aurigonas crebris incursionibus fatigabant: in hos igitur quia vehementius agere nunciabatur nō mādata expeditio se sumpta est ipsa venit segisamam castra posuit inde partito exer citu totam in diem amplexus cantabriam afferam gentem ritu feratū quasi idagine debellabat. Nec ab oceano quies cum infe sta classe ipsa quoq; terga hostium cederentur Primū aduersus cantabros sub mænibus belgicæ præliatus est. Hic fuga in emi nentissimum vinium montem qua maria prius oceani q̄ arma romana ascensura esse crediderat. Tertio arracillum opidū ma gna vi repugnat captum tamen postremo fuit medulli montis obsidio quem perpetua. xv. milium fossa comprehensum cinxit vndiq; simul adeunte romano postquā extrema barbari vident certatim igni ferro inter epulas venenoq; quod ibi vulgo ex arboribus taxis exprimitur percepere mortem: seq; pars maior a captiuitate: que videbatur vindicauere Hæc per Antistium Fir mum Agrippam legatos hibernans in traconis maritimis Cesar accepit. ipse præsens hos deduxit montibns: hos obsidibus ad strinxit hos sub corona iure bęlli vendidit: digna res lauro: di gna curru senatui visa est. & cæsar tantus erat: vt posset trium phos contēnere. Astures per idem tēpus ingenti agmine a mon tibus suis descenderant: nec temere sumptus: vt barbaris impa re & positis castris apud Sturam flumen trifariam in diuiso ag mine tria simul romanorum castra aggredi parāt. fuisset anceps & cruentum & vtinam mutua clade certamē. tunc tam fortibus etiā subito. tam cum cōsilio veniētibus nisi Dirigecini prodissēt a quibus premonitus Carisius cum exercitu adueniēs oppres sisset consilia. Sic tamen quoq; non incruento certamine reli quias fusi exercitus validissimi ciuitas Lācia excepit. Vbi loci a deo certatum est vt in captā vrbē falces poscerent: egre dux im petrauit veniam: vt victorię romanę stans potius esset q̄ incen sa monumentū. Hic finis augusto bellicorū certaminū fuit. idē rebellādi finis hispaniæ. certa mox. fides & eterna pax cū ipso rum īgenio in pacis partes promptior & cū cōsilio cæsaris qui fiduciā montiū timēs: in quos se recipiebāt castra sua: sed quæ in plano erāt habitare: & incolere iussit ingēris esse cōsiliū illud obseruari caput. Natura regionis circa se oīs aurifera miniiq; &

Cātabricū bellū

venenū ex taxo cōfectū.

Vbi Augustus bella terminauit

chryſocolæ & aliorum colorum ferax.igitur exerceri ſolum iuſſit.ſic aſtures vt latentes in profundo opes ſuas atq; diuitias: dum aliis quærunt noſſe ceperunt Omnibns ad occaſum & meridiem pacatis gentibus: ad ſeptentrionem'quoq; duntaxat intra rhenum:atq; danubium.Item.ad orientem intra eurũ:& euphratẽ nisi quoq; reliqui qui iminunes imperii erant: ſentiebant tamen magnitudinem:& victoriam gentium populi romani reuertebantur.nã & ſcythæ miſere legatos:& ſarmatæ amicitiam petentes.Seres etiam:habitanteſq; ſub ipſo ſole Indi:cum gemmis & margaritis elephantos quoq; inter munera trahentes:nihil magis q̃ longinquitatem viæ imputabant: quadriennium impleuerant & tamen ipſe hominum color ab alio venire ſole fatebatur.Parthi quoq;:quaſi victoriæ pertineret:rapta clade craſſiana vltro ſigna rettulere:ſic vbiq; cuncta atq; continua totius generis humani aut pax fuit:aut pactio.Auſuſq; tandem Caſus Auguſtus ſeptingenteſimo ab vrbe condita anno Ianum geminum claudere:bis ante ſe clauſum ſub Numa rege:& victa primum carthagine:hinc conuerſus ad pacem pronum in omia mala; & in luxuriam fluens ſeculum:grauibus ſeueriſq; legibus multis coercuit: ob hæc tot facta ingentia dictator perpetuus: & pater patriæ:Tractatum etiam in ſenatu an quia condidiſſet imperiũ Romulus vocaretur ſed ſanctius & reuerentius viſum eſt nomen Auguſti:vt ſcilicet iam tum dum colit terras ipſo nomine & titulo conſecraretnr

aſtu.terra ferax:

Legati ex remotis terris romã veniunt

Romanæ Hiſtoriæ Per.L. Florum q̃ elegantiſſime In compendium redactæ.

FINIS.

Angelus Tiphernas amplissimo domino Baptistæ de vrsinis Cemeræ apostolicæ Clerico.S.D.

SVperioribus diebus cum apud te de me incidisset sermo pater amplissime nonnulli cauillatores vitæ (quod mihi communis nunciauit amicus) vt meę detraherent linguam liberius soluisse cognoui pręsente ac mirate te. hinc ego non alienum putaui ab officio meo excusare innocentem. non q in crimen ceciderim: verum q omni labe prorsus vacent. id quidem agerem pluribus: nisi persuaderem michi causam te corã versari viro modestissimo atq; iustissimo: qui nõ ignoras improborum esse maledicere: boni vero viri a se non discedere. vt quo illi maledicendo: eo nos in bene agendo tenaciores efficiantur: solatio accedit. Socrates amplissimę sapientię vir veneno necatus. Demosthenes etiam conterraneus suus spirans inter satellitũ manus. Damon quoq; qui non crimine aliquo exulauit: sed q alios excelleret eloquentia. De obtrectoribus haberẽ plura conscribere: quę quia a me scribi: a te vero legi sine molestia non possent pretereamus. Quod autem sequitur Sexti ruffi compendiolum: ex parte (vt puto) satis emendatum: dicatumq; nomi tuo suscipere: ac legere velis. Pręmisi ex me pauca: quę si a te viro eruditissimo comprobabuntur: labori meo bene consultũ existimabo. Tu vale & me ama.

socrates

Damon

Angelus Tiphernas.

REgnauit in Italia Ianus. Saturnus deide. Post eum Picus: quem Faunus sequutus est. Huic latinus successit. Quo regnante Aeneas venit in Laurentem agrum: Lauinium condidit: regnauitq; annis tribus: eo consecrato: cuius titulus effertur Diui patris terrestris qui numici vndas gubernat.

Qui ante vrbẽ cõditã i italia.

Ascanius in longam Albam quã condiderat regnũ trãstulit. Vbi regnatum est annis supra quadringentis triginta & duobus.

ab Ascanio	xxxviij
Ascanio postumio	xxix.
Aenea siluio	xxxi.
Latino siuio	L.
Alba siluio	xxxix
Aynea	xxiiij

Sexti Ruffi viri consularis Valentiano Augusto de historia Ro. Libellus incipit.

b Reuem fieri clęmentia tua pręcepit. parebo libens. Quippe cum desit facultas latius eloquendi morē secutus calculatorum. qui ingentes summas ęre breuiori reprimunt. Accipe ergo quo breuiter dicta breuius computentur: vt annosam vetustatem reipub. pręteriti facta temporis non tam legere gloriose princeps q̄ numerare videaris. Ab vrbe igitur condita in ortu perhēnitatis vestræ quo prosperius imperium romanum sortitus est anni mumerantur sic Sub regibus. ccxli. sub consulibus ccccclxvij. Sub imperatoribus. ccccvii.

De regibus.

R Egnauerūt Romę per annos. ccxliii. Reges numero. vii. Romulus regnauit per annos. xxxvii. Senatores p quinos dies annum vnum. Numa pompilius regnauit ānis. xliii. Tullus hostilius regnauit annis. xxxii. Ancus Martius regnauit annis. xxiiii. Tarqnus Priscus regnauit annis. xxxviii. Seruius tullus regnauit annis. xliiii. Tarquinius superbus expulsus est regno anno. xxv.

De consulibus

Q̄ꝫ varius romanorum status

C Onsules fuerunt a Iunio Bruto / & Publicola in Pansā & Hirtium numero octingenti .lxxvii. Præter cosr qui in eodem anno sorte aliqua sunt subrogati per annos. ccccclxvii. Quadraginta quinq; annis Romæ consules defuerunt. Sub decemuiris annis. ii. Sub tribunis militum annis. xliii. Sine magistratibus roma fuit annis quattuor

De Imperatoribus

i Mperatores ab Octauio Cæsare Augusto vsq; in Iuulanum fuerunt numero. xliii. per annos. ccccvii. Sub his igitur tribus imperandi generibus: hoc est regio / Consulari / & imperatorio: quantum roma profecerit breuiter intimabo.

Regnum regum

SVb regibus.visi p annos.ccxliij.non ãplius q̃ vsq; portũ/atq; Ostiam.xviii.miliarium a portis vrbis romę:vt porte adhuc paruæ/& a pastoribus conditæ quũ finitimæ circũ ciuitates ꝑmerẽt romanum processit imperium.

Regnum consulum.

SVb consulibus inter quos & nõnũq̃ dictatores fuerũt ãnos simul.cccxlvii. vsq; transpadum italia occupata est Aphrica subacta Hispaniæ accesserunt.Galliæ/& Britãniæ tributariæ factæ sunt.Inde illirium.Istri. Liburni/Dalmatiæ domiti sunt.Ad achanam transitum est.Macedones subacti cũ Dardanis/cũ Misis/ & Thracibus bellatũ ẽ ad Danubiũ vsq; ꝑuẽtũ. In Asia expulso Antiocho primũ pedẽ posuerũt romani. Mithridate victo põti regnum occupatũ est.& armenia minor(quam idem tenuereat)armis obtẽta est. In Mesopotamiã romanus exercitus ꝑuenit: cũ parthis fœdus ĩitũ ẽ. Contra Cardoneos/ ac Saracenos/& arabes bellatum est. Iudęa omnis victa est.Cilicia/& Syria in potestatem populi Romani venerunt.Aegypti reges fœderati sunt. qualiter auctum sit ro.dominium

Regnum imperatorum.

SVb ĩperatoribus vero pãnos.ccccvii.quum diuersa rei pu.fortuna multi principes imperarent. Accesserunt tamen romano orbi alpes maritimæ/alpes gotię/retię noricæ/Pãnoniæ/mitiæ/ & oĩs ora Danubii i ꝓuinciã est redacta Pontus omnis/armenia minor/Oriens totus cum Mesopotamia/asia/arabia/& ęgypto sub imperii romani iure transiuit.Quo autem ordine singulas prouincias romana respublica assecuta est:ostenditur ita infra.

Respub.romana quo ordine assecuta ẽ regnũ.

PRima prouĩciaꝝ facta ẽ Sicilia.Eã victo Hyerone Siculoꝝ rege Marcellus cõsul obtinuit.deĩde a pętoribus recta ẽ.Postea ẽ cõmissa ꝑsidibus.nũc a cõsularibus administraẽ. Sardiniã/& Corsicã Metellus vicit.& triũphauit de sardis: qui rebellauere sępe. Iuncta administratio haꝝ insularum fuerat.post suos prætores habuit. Nunc singulæ a præsidibus reguntur. In aphricam pro defensione Siculorum romana transmissa sunt signa.Ter aphrica rebellauit.ad extremũ deleta p publium Scipionem. Carthago prouincia facta est:nũc Quę prima prouincia.

ſub conſularibus agit. Numidia ab amicis regibus tenebatur: ſed Iugurthæ ob necatos adherbalem & Hēphalē Micipſæ regis filios bellū indictū eſt: & eo p Metellum cōſulē attrito: p Marium capto: in poteſtatē po.ro. Numidia puenit Mauritaniæ a Bocco rege obtentæ ſunt: ſed ſubacta omni africa mauros Iuba rex tenebat: qui in cauſa belli ciuilis a Iulio Cæſare victus mortem ſibi ppria voluntate conſciuit. ita mauritaniæ noſtrę eſſe cœperunt. Ac per omnem africam ſex prouinciæ factæ ſunt. Ipſa vbi Carthago eſt, pconſularis, Numidia conſularis. Tripolis/ & mauritaniæ duę hoc ē Sitinenſis/ & Cęſarienſis ſunt pręſidiales. Hiſpanis primū auxilium aduerſus aphros per Scipiones tulimus rebellantes tuita nos. Hiſpaniam per Decium Brutum obtinuimus: & vſq; Gades ad Oceanum mare peruenimus. Poſt ad Hiſpanos tumultuantes Decius Iunius Syllanus exercitus miſſus eos vicit. Celtiberi cum Hiſpania ſępe rebellabant. miſſo minore Scipione cū excidio numantiæ ſubacti ſunt. Omnes pene Hiſpaniæ occaſione belli Sertoriani per Metellum/ & Pōpeium in deditionem acceptę ſunt. Poſtea prorogato in quinquennium imperio a Pompeio perdomitatæ ſunt. Ad extremum quoq; ab Octauiano Cęſare Auguſto Cantabri Haſtures qui freti montibus reſiſtebant: deleti ſunt per omnes hiſpanias ſex ſunt nunc prouinciæ. Terraconenſis/ Carthaginenſis/ Luxitanea/ Gallicia/ Betica transfretana etiam inſula terræ aphricanæ prouincia Hiſpaniarum eſt: quę Tigitania cognominatur. Ex his Betica/ & Luxitania Conſulares/ cęteræ præſidiales ſunt. Cum Gallis populus Romanus grauiſſima bella habuit. Galli etiam illam partem italiæ vbi nunc Mediolanum eſt vſq; ad rubiconem tenebant fluuium: in tantum viribus freti: vt Romam ipſam bello peterent: & cęſis exercitibus Romanis/ apud aliam fluuium mœnia vrbis intrarent. Capitolium obſiderent: ad cuius arcem ſexcenti nobiliſſimi Senatores confugerant: qui mille auri pondo ſe obſidione redemerūt Poſtea Gallos cum victoria remeantes Camillus (qui in exilio erat) collecta de agris multitudine / oppreſſit. Aurum & ſigna/ q̄ Galli cœperant reportauit. Cum Gallis multi Conſules Pretores & dictatores euentu vario conflixerunt. Marius Gallos de Italia expulit: & tranſcenſis alpibus fœliciter aduerſus eos pugnauit

Bellū cū gallis

Cæterum.C.Cæsar cū decem legionibus quæ quater na milia militū Italorū habuerant.Galliā subegit.c. Gallis vltra Rhenū positis cōflixit.per annos.viii.ab alpibus in Britaniam vsq; ad Gallia transiuit. Decimo anno Britani as Gallias tributarias fecit.Sunt Galliæ cum Aquitania Britaniis prouinciç.xviii.Alpes maritimç prouīciç abrianensis: Vinensis nouem popularia. aquitaniç duç alpes Gāgiç maxime sequanorum.Germaniç duç.Bellice du ç.Lug dinenses duç In Britania maxima Cæsariensis Britania prima Britania secunda.Id illiricum [illegible] es partim [illegible] maritimo paulatim regressus sumus.Leuinius cōsul adri[illegible]onicū mare primus ingressus/maritimas obtinuit ciuitates.Creta per metellum cōsulē qui Creticus dictus ꝓuincia facta est.Grecis in fidē nostrā confugiētibus ad achaiā accessimus.atheniēses aduersus Philippū Macedoniæ regē auxiliū nostrū petierūt.Libera diu sub amicitiis nris Achaia fuit.Ad postremū legatis romanoꝝ apd Corithū violatis p.L.Numiū in cōsulē capta Coritho Achaia omnis obtēta est.Epirote qui aliquādo cū rege Pyrrho etiā ad Italiam transire præsumpserātvicti:atq; Thessali simul cū Achiuorum & macedonum regionibus nobis accesserūt.Macedonia ter rebellauit.sub philippo.sub perseo.sub pseudo.Phippo Philippū flaminius.Persen:Paulus:Pseudo Philippū metellus oppressit.quorum triumphis Macedonia quoq; populo romano adiuncta est.Illiricos qui auxilium Macedonibus attulerāt ex eadem occasione per.L.Manilium pretorē viximus.Et eos cum rege Gentio in deditionem eccepimus.Dardanos & Mesios Cutius proconsul subegit:& primus Romanorum ducum ad Danubium vsq; peruenit.

ambitio romane

bellis Mācedonis.

Sub Iulio & Octauiano cæsare

Sub Iulio & Octauiano cçsare ꝑ alpes Iulias iter factū Alpinis oibus iunctis Noricorū ꝓuinciæ accesserunt Bācone Pannoniorum rege sub acto in deditionem Pānoniæ veneruut.Amantinis inter Slauum & Drauum prostratis:regio Saluēsis ac secundorū loca pannoniorum obtenta sunt.Marcomomi & Quadi de locis varieq; sunt intçr Danubiū & Drauum pulsi sunt & limes inter Romanos & barbaros ab augusto per Vindaliciam per Noricū Pānoniam ac Mesiam est constitutus.

De Traiano

TRaianus Dacus sub rege decibalo vicit: & Daciam trans Danubiũ in solo barbarico ꝓuinciam fecit que ĩ circuitu habuit decies cẽtena milia passuũ. Sed sub Galieno ĩperatore amissa: est & p aurelianũ trãslatis exinde romanis duæ Dacię in regionibus Mesię factæ sunt. habet Illiricus septem & decẽ ꝓuincias Noricorum duas Pan noniorũ duas: Valeriam: Seruiam. Saluiã: Dalmatiã. Nesiã: Dacię duas. Et in ditione Macedoniæ sũt septẽ Macedonia: Thesolanica. Acha ia: Epiri [illegible] pr alis & Cretã. Thracias Macedonici belli occasiõe per Scipionem est. Sęuissimi oĩm gẽtiũ thraces fuerũt in thracũ regionibus Scordisci habitauerũt pariter crudeles & callidũ genus: de quoꝝ sęuitie multa fabulose memorãt qđ hostiũ captiuis diis suis litauerũt atq; sãgninẽ hũanũ in ossibus capitũ potare sunt soliti. sępe p eos romanus cęsus ẽ exercitus M. Didius vagãtes thragas repssit. M. Drusius ĩtra fines ꝓprios cõtinuit. Minutius ĩ Hebreo flumĩe thracie vastauit Per Apiũ Claudiũ ꝓcõsulẽ hi qui Rhodopã incolebant victi sunt. Europę maritimas vrbes antea ro. classis obtinuit. M. Lucullus per thraciã cũ Bessis primus pugnauit. ĩpamq; caput gẽtium vincit Thraces eĩn montanos subegit. & Eumolphidam quæ nũc Philopopolis dicitur. Olimpiadãquæ modo Adrianopolis nominatur in ditionem nostrã redegit Cauilam cœpit Supra portũ positas ciuitates occupauit/ Apolloniã/ Gallaciãĩ Parthenopolim/ Thomos/ Histrũ ad Danubium vsq; pueniens Ro. Scythis arma mõstrauit. In ditionẽ reip. vi. Thraciarũ prouincie sunt cõquisitè Thracia Emipõtus Misia inferior. Scythia/ Sacia/ rhodopa. in qua nũc sede arces ro. vrbis sunt cõstitutæ Constantinopolis. Nũc aũt eas partes totumq; orientẽ ac positas sub vicinio sole prouincias qui auctores scriptis suis parauerunt explicabo quo studiũ clæmentiæ tuæ quod in hisdẽ propagandis habebis amplius incitetur.

Sæuissimi thraces

De orientalibus regionibus a po. ro. subactis

ASia societate attali regis nota ro. est Eãq; attali testamẽto relictã hęreditario iure possidemus. ne qđ tale ro. po. nõ virbus ptũ ĩhaberet armis p nos ab Antiocho Sirioꝝ rege maxĩo est vĩdicata. Eadẽ occasiõe et Lidia sedes antiqua regnoꝝ Caria Hellespontus, ac phrigię

in potestatē po.ro.victa deditione venerūt rhodiis & insularum populis primū īfestissimis post fidelissimis auxiliatoribus vsi sumus ita. Rhodiis insulę primū libere agebant: postea in consuetudinem parendi romanis clementer prouocantibus peruenit Et sub vespasiano principe insularum prouincia facta est. Pamphiliam/Phrigiam/Cariam/Hicariā: Seruilius procōsul ad bellum Epirotarum missus obtinuit. Bithiniam defuncti Nicomedis testamento assecuti. Gallogræciā. id est Gallatiā. sunt enim vt & galli sonat nomen Gallate: quos q Antiocho cōtra romanos auxilium prębuissent inuasimus. Mumius procōsul Gallatas persecutus est: quum fugiētes partim in Olympum: partim in megaram montē: qui nūc modiatus dicitur: de arduis eos in plana detrusit. Et victos in ppetuā pacē redegit. Postea gallatiā Deiotarus Betiæ rex nobilis romanis permittētibus tenuit. Ad extremū sub Octauiano Cęsar augusto Gallatia in formā ꝓuinciæ redacta est. Eā primus Lolius administrauit Cappadoces primo societatem nostrā sub Ariararte rege petiuerunt: postea q; Ariobarzanes rex cappadociū a Mithridate expulsus romanorū armis restitutus est: semperq; in auxilia nostra fuerūt Cappadoces: & ita maiestatē coluere romanā vt in honorē augusti Cæsaris Megara ciuitas cappadociæ maxima Cæsaria nūcuparetur. Postremo q̄ sub imperatore claudio cæsare Archelaus ex cappadocia romā venisset: ibiq; diu detētus occubuisset: in prouinciæ speciem cappadociam migrauit. Gallate a gallis dicti.

Reuertitur ad orientem.

Ponthus per pompeiū victo Mithridate rege pōtico formā prouincię accepit. Paphlagoniam Phliomenes rex amicus po.ro.tenuit. Sæpe ex ea pulsus: regno a nobis est restitutus: quo mortuo ꝓuincia eius paphlagonibus īposita est Vltra iuga thauri mōtis queādmodū romana possessio perrexit cōsequēti locorū magis q̄ tēporū seruata digestione mōstrabit. Antiochus syriæ rex potētissimus bellum formidabile po.ro.intulit. Trecenta milia armorū habuit. Falcatis curribus & elephātis aciē destruxit. A scipiōe cōsule fratre Scipionis aphricani in asia apud magnesiā victus est. Pace accepta ītra Thaurū regnare pmissus est Eius filii regnū syrię sub cliētela po.ro.retinuerūt qbus defūctis.

Seruilius hisauricus cognominatur.

Syriarũ prouinciis potiti sumus. Calices & Hisauros qui se piratis &: prędonibus iunxerant Seruilius proconsul ad prędonum bellum missus subegit: & viã per Thaurum mõtem primus instituit. hicq; de callicibus & Hisauris triumphauit: atq; Hisauricus cognominatus est. Cyprus famosa diuitiis paupertatem. po. ro. vt occuparetur sollicitauit. Eam rex fœderatus regebat: sed tanto fuit penuria ęrarii ro. & tam ingẽs fama opum Cypriarum: vt

Cypriæ diuitiæ.

lege lata Cyprus confiscari iuberetur. quo accepto nũtio rex cyprius venenum sumpsit: quo vitã priusq̃ diuitias amitteret. Cato cyprias opes nauibus aduexit. ita vt ius eius ĩsulę auatius q̃ iustius sumus assecuti. Cyrenas cũ cęteris ciuitatibus libię pentapolis Ptolomęi antiquioris liberalitate suscepimũs. Lybiã supremo Apionis regis arbitrio sumus assecuti. Aegyptus omnis sub amicis regibus fuerat: sed victa cum antonio Cleopatra prouinciæ formã Octauii cęsaris augusti tẽpore accepit. Et primũ apud alexandrinos. Cornelius gallus romanus iudex administrauit. ꝑ cõfinia armeniarũ primũ sub. L. Lucullo romana trãs Thaurũ signa transmissa sunt visa rei sarraceni & hirinę superati cessere in Mesopotania: ab eodẽ Lucullo vrbs capta est postea per pompeium eadem loca armis obtenta sunt. Syrie ac phœnices bello a Tigrane armeniorum rege receptę sunt. Arabes & Iudei in palestina victi sunt. Ad extremũ sub Traiana principe regis maioris armeniæ diadęma sublatũ est. ꝑ traianũ armenia mesopotania / syria / & arabia prouinciæ factę sunt. ac limes oriẽtalis supra ripam fluminis tigridis cõstitutus est: sed adrianus q̃ successit Traiano inuidens gloriæ Traiani sponte armeniam & mesopotaniã: & syriã reddidit: ac medium inter persas & romanos Euphratẽ essevoluit. Et postea sub antoninis duobus marco & Seuero nota pertinacia cęterisq; principibus ro. qui aduersus Parthos euentu vario dimicauerũt: quater amissa: quater accepta mesopotania est. Et diocletiani temporibus victis prima congressione romanis: secundo aũt cõflictu superato rege Narseo & vxore eius ac filiabus captis: & eis summa pudicitiæ custodia reseruatis: pace facta mesopotania est restituta: & supra ripam Tigridis limes est refirmatus: ita vt quinq; gentium traus tigridẽ cõstitutarũ ditionem assequeremur: quę conditio fœderis in tempus diui Cõstantini cõseruata durauit. Scio nunc quo tua vergat intentio: requiris ꝓfecto queãdmodum Babyloniæ

Bellũ in babylonios.

& Romanorum arma collata sunt: & quibus viribus sagittis pila confoderent: breuiter euentus enumerabo. bellorum furto hostes in paucis inuenies esse lætatos vera autem virtute semper romanos probabis extitisse victores.

De.L.Sylla.

PRimū a.L.Sylla procōsule Arsaces rex Parthorū missa legatione amicitiā populi ro. rogauit ac meruit. L. Lucullus Mithridatē regmo pōti exutū ad armeniā psecutus est. Tigranē armeniorū regē cū septē milibus clypeatis & cētū viginti milibus sagittariorū ipse cū decē: & octo: milibus vicit Cirrā maximā Armeniæ ciuitatem expugnauit. Medenā optimam armeniorū regionē obtinuit. Per Meletem ad Mesopotaniā descēdit. Ninsabium cum fratre regis cœpit. tendere in Persas paratus successionem accepit. Gu. Pompeius ex parte fęlicitatis ad mithridaticum bellum missus Mithridatem in armenia minore nocte aggressus prælio superauit cęsis duobus & quadraginta milibus hominum castra inuasit. Mithridates enim cum vxore & duobus comitibus i Bosforos fugit. Ibi desperatione rerum suarum venenum hausit: & cum vis veneni Parum ageret: a milite suo vt ferro percuteretur impetrauit. Pompeius auxiliatorem mithridatis Tigranem Armeniorum regem persecutus est. Ille se oblato diademate apud Artassata dedit. Receptæ sunt ab eo Mesopotaniæ. Syriæ: & aliquanta pars Phœnicis & in armenia minore regnare permissus est. Itē Pompeius bosforonis. & Colchis Aristarchū regem imposuit Cum Albanis cōflixit. Orcodo Albano regiter victo pacem dedit. Hiberiam cum Arsacc rege deditionē accepit Sarracenos & arabes vicit. Iudea capta iherosolimā obtinuit. Cum persis fœdus fecit. Rediens apū antiochiam Damnensem lacū loci delectatns amęnitate & aquarum ebundantia: addito nemore consecrauit.

Bellū in mithri datem.

G.M.Crassi.

MArcus Crassus Consul aduersus rebellētes Parthos missus est. Is quum pax missa a parthis legatione rogaretur: apud Thesiphontem responsurū se ait qui apud zeomatē traiecit Euphratē a transfuga quodam Maracho inductus: ad ignotā camporū solitudinē descendit Is vndiq; circunuolantibus sagittariorum agminibus cum Silane & Silena pfectis regis est cinctus exercitus. & vi telorum obrutus ipse Cras

atq; exequias eius romani cum magna reuerentia deduxerunt.
valeriani aduersa fortunas. Valeriani infausti principis fortunam tedet referre. Is cum Galie no suscepit imperium: sed hunc exercitus Galienum senatus imperatorem fecit: e quibus in Mesopotaniam aduersus persas Valerianus congressus a Xapore persarum rege superatus est: & captus dedecore vitæ suę consenuit. Sub Galieno Mesopotaniam inuasam & assyriã etiam sibi persæ vẽdicare cœperant: nisi quod turpe est Odenatus de curio palmitenus collecta Syriorum agrestium manu acriter restitisset: & fusis aliquotiens persis non modo nostrum militem defendisset: sed etiam ad Thesiphõtem. Ro. vltro imperij quod mirũ est dictu penetrasset. Aureliani imperatoris gloriæ zenobia ordinati vxor accessit. ea enim post mortem mariti fœminæ ditione orientis tenebat imperium. quam aurelianus multis clipeatorum & sagittariorũ: milibus fretam apud Himas haud procul ab antiochia vicit: & captam ro. triumphãs ante currum duxit. Dari imperatoris victoria de persis nimium portens superno numini visa est. nam ad inuidiã superni numinis pertinuisse credenda est. Is enim ingressus persidem & quasi ei nullo obstante vastauit. Colcham & Thesiphontem vrbes nobilissimas cœpit. Quum victor totius gentis castra super Tigridem haberet
Deorum vltio. fulminis ictu interijt. Sub Diocletiano principe pompa victoria nota de persis est. Maximianus cæsar prima congressione quum contra innumerã multitudinẽ cum paucis acriter dimicasset: pulsus recessit. hic tanta indignatione a Diocletiano susceptus est vt ante Carpentum eius per aliquot milia passuum occurrerit. purpuratus quum vix impetrasset vt reparato de limitaneis Daciæ exercitu euentum martis repeteret. In armenia maiore ipse imperator cum duobus equitibus explorauit hostes: & cum viginti milibus militum superueniens castris hostium subito innumera persarum agmina aggressus ad interemptionẽ occidit. Rex persarũ Narseus effugit: & vxor eius & filiæ captæ sunt: & maxima pudicitiæ custodia reseruatæ. pro qua admiratione persidæ nõ modo armis: sed & moribus superiores esse confessi sunt: Sed mesopotaniam cum Transtigranis quinq; regionibus reddiderunt. pax facta est: & vsq; ad nostram memoriam reipu. perutilis perdurauit.
Cõstantini strenuitas. Constantinus rerũ dominus extremo suæ vitæ tempore expeditionẽ parauit in persas. toto enim orbe pecatis gentibus: & recenti de Gothis gloriosior victoria multis in persis descẽderat agmi

nibus:sub cuius aduentu babyloniæ intantũ regna trepidauerũt: vt supplex eorum legatio occurreret:Persas facturosq; se impera ta promitteret:nec tamen pro assiduis eruptionibus quas sub Cõ stantino cæsare per orientem tentauerant veniã meruerunt. Con stantinus in persas vario ac magis difficili pugnauit euentu:præ ter leues excubantium in limite cõgressiones acriore acie nouies decertatum est. per duces suos septies ipse præsens bis affuit. A veris & grauibus pugnis Berna & Singarena præsente Constan tino & Segarena constantiensi quoq; & cum amica capta est. gra ue sub eo principe resp. vulnus accepit. ter autem est a persis ob sessa Insibi ciuitas:sed maiori suo detrimento dum obsideret ho stis affectus est. Marensi autẽ bello vbi Narseus occidit superio res discessimus. Nota vero in agro Alieni prope Singarenam pu gna vbi Constantinus affuit omnium expeditionum cõpensatus fuisset euentus. si locis & nocte aduersantibus parcitos ferocia mi lites ab intempestino pugnãdi tempore imperator ipse ad loquẽ dum reuocare potuisset. Qui tamen inuicti viribus iprouisi aduer sus sitim aquarum snbsidijs incumbentes vespere castra persarũ aggressi ruptis munitionibus occuparunt. Fugatoq; rege quem a prælio respirantes pretentis munitionibus inhiarent aquæ: mor bo sagittarum obruti sunt:cura stolide ad dirigendos certius in se ictus lumina ipsi per noctem accẽsa pberent. Iuliano in externos hostes experte fœlicitatis principi aduersus persas motus defuit. Is cum ingenti apparatu vtpote totius orbis regnator infesta in persas signa cõmouit instructã cõmeatibus classem p Euphratẽ inuexit. Strẽnuus multa persarum oppide ac castella:aut suscepit dedita:aut manu cœpit. Quum contra Thesiphontẽ in Tigridis & Euphratris ripam mixti castra haberet: ludosq; campestres vt hosti solicitudinem demeret:& per diem agitasset noctis ĩ medio impositos nauibus milites in vlteriorẽ ripã partis transuexit qui p ardua nitentes qua difficilis etiam per diem & nullo prohibente fuisset ascẽsus persas terrore subito miscuerunt: versis agminibus totius gentis aptis & Thesiphontes portis victor miles intrasset: ni maior prædarũ occasio fuisset q̃ cura victoriæ:tantum adeptus gloriam quum de reditu a militibus admoneretur intentioni suæ magis credidit. & exustis nauibus cum transfuga qui ad se fallen dum obiecerat inductus ineui mandeuiam viæ compendia secta retur:dextrũ iter aduersa Tigridis ripa nudato militum latere iter

Aqua pe nuria.

relegens quum incautius per agmen erraret: excito puluere ereptus ex suorum conspectu ad hostiũ obuio equite conspecto per ilia ictus inguine tenus vulneratus est. Inter effusionem nimij sanguinis quum suorum ordinẽ licet saucius instaurasset cunctãtem animam multo suos allocutus afflauit. Iouinianus prælij superiorem sed confusum morte imperatoris amissi suscepit exercitum. Quum commeatus deficerent. & via in reditu prolixior imminere:Persæ crebris excursibus nunc a fronte: nunc a tergo: mediorum quoq; latera incursantes inter agmina morarentur: consumptis aliquot diebus: tanta reuerentia romani nominis fuit: vt a persis primus sermo de pace haberetur. ac tunc confectus inedia exercitus conditionibus: quod nunq̃ antea accidit: dispendiorum ro. reip. impositis: vt insibi & pars Mesopotaniæ traderetur. quibus cupidior regni q̃ gloriæ Iouinianus imperio rudis acquieuit. Quam magno deinceps ore tua princeps facta inclitæ sint personanda. quibus me licet imparem dicendi nixu & æuo grauior parabo. Maneant modo confessa dei nutu & amico cui te credideris creditus es nomine inducta fœlicitas. De hac gente sicut de Gottis: etiam Babilonibus tibi palma pacis accedat. Gloriosissimæ principum Valentiane Auguste.

Cõstantinus moritur.

Habes Candide Lector in hoc volumine non minus vtilia q̃ lepida Iustini in Trogum & Flori in Liuium/ insuper Sexti Ruffi viri consularis Epithomata Nuper castigatissime Impressa in vico diui Ioannis bellouacẽ. in ædibus anthoni bonemere.

Sancti Thome de

Aquino ordinis predicatorum super epistolas Pauli Commentaria preclarissima Cum tabula vel indice Alphabetico Castigatissime: impressa et ab omnibus mendis studiosissime purgata

1 5 2 6.

¶ Venundantur in edibus Joãnis Petit Sub Lilio Aureo vici divi Jacobi.